

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av upphovsrättslagen och lag om upphävande av lagen om rätt till fotografisk bild

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att upphovsrättslagen skall ändras. Det föreslås också att stadgandena om rätten till fotografisk bild samtidigt skall föras in i upphovsrättslagen och att den separata lagen om rätt till fotografisk bild, som stiftades 1961, skall upphävas. Det föreslås också att kap. 2 i upphovsrättslagen, som gäller inskränkningar i upphovsrätten, skall omorganiseras. Avsikten är att förtydliga och förenkla regleringen. Samtidigt föreslås det att vissa ändringar görs i stadgandena om inskränkning. Till upphovsrättslagen föreslås vissa nya stadganden om inskränkning. Delar av litterära verk och bilder av konstverk skall få användas i studentexamensprov eller i andra motsvarande prov. Radio- och televisionsutsändningar skall få bandas på sjukhus, på åldringshem, i fängelser och i andra motsvarande inrättningar för tillfällig användning i inrättningen.

Stadganden om arkivs och biblioteks rätt att genom fotokopiering framställa exemplar av verk har utfärdats genom förordning med stöd av upphovsrättslagen. Lagen föreslås bli ändrad så att också stadganden om muséers rätt att framställa exemplar av verk skall kunna utfärdas genom förordning. Regleringen skall omfatta också annan framställningsteknik än fotokopiering och motsvarande metoder.

Av litterära och musikaliska verk skall det få framställas exemplar för synskadade genom alla framställningstekniker, med vilka texten görs läsbar för synskadade. Delar av litterära och musikaliska verk och bilder av konstverk skall inte längre utan upphovsmännens tillstånd få användas i samlingsverk avsedda att användas vid gudstjänster.

De specialstadganden som gäller återgivning av konstverk och byggnader föreslås bli samlade på ett ställe. Samtidigt skall små ändringar

göras i stadgandenas innehåll. Enligt förslaget är det tillåtet att avbilda ett konstverk, om verket är varaktigt anbringat på eller vid en allmän plats. Om konstverket är huvudmotiv för bilden, får bilden inte användas i förvärvssyfte utan tillstånd av konstverkets upphovsman.

Till lagen skall det fogas ett stadgande enligt vilket upphovsrätten inte inskränker den lagstadgade rätten till uppgifter ur en allmän handling. Ett verk får också användas när rättsvården eller den allmänna säkerheten kräver det. Enligt förslaget skall den som idkar radio- eller televisionsutsändningsverksamhet få framställa eller låta framställa ett exemplar av ett verk som ingår i ett utsänt program, om han uppfyller den upptagningssskyldighet som lagen föreskriver. Aktualitets- och nyhetsprogram i radio eller television skall få bandas för internt informationsbruk hos en myndighet, näringsidkare eller någon annan sammanslutning.

Upphovsrättslagens 2 kap. innehåller fyra stadganden om s.k. avtalslicens. De för dessa paragrafer gemensamma stadgandena om ställningen för upphovsmän som inte hör till en organisation föreslås bli ett särskilt stadgande i slutet av det kapitel som gäller inskränkningar i rättigheterna.

Propositionen innehåller förslag om de ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen som föranleds av rådets direktiv 92/100/EEG om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (nedan uthyrningsdirektivet) och rådets direktiv 93/83/EEG om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidare-sändning via kabel (nedan satellitdirektivet).

De nämnda direktiven har genom Gemensamma EES-kommitténs beslut nr 7/94 tagits in avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet).

Uthyrningsdirektivet föranleder vissa ändringar i upphovsrättslagen. Det föreslås att stadganden om en ny närstående rättighet för filmproducenter skall fogas till lagen. En bildupptagning skall inte utan producentens tillstånd få kopieras eller spridas till allmänheten innan 50 år har gått efter det år då upptagningen gjordes. Också utövande konstnärer, fonogramproducenter och rundradioorganisationer skall få ensamrätt till spridning. Objekt som skyddas av närstående rättigheter skall dock få spridas efter att de har sålts eller i övrigt överlåtits inom EES. Utövande konstnärer, fonogramproducenter och filmproducenter skall dock behålla rätten att bestämma över uthyrning av sina prestationer. De utövande konstnärernas spridningsrätt skall övergå till filmproducenten, om inte något annat har överenskommits.

Upphovsmännens rätt att bestämma om uthyrning skall utsträckas till att, bortsett från vissa undantag, omfatta alla slag av verk. En upphovsman skall också ha rätt till ersättning för att verk lånas ut. Rätten till ersättning skall dock inte gälla, om utlåningen sker från ett allmänt bibliotek eller från ett bibliotek som betjänar forskning eller undervisningsverksamhet.

Också satellitdirektivet föranleder vissa ändringar i upphovsrättslagen. Det föreslås att filmverk inte skall omfattas av tillämpningsområdet för det avtalslicensstadgande som gäller radio- och televisionsutsändningar. Stadgandet om avtalslicens skall vara tillämpligt på satellitutsändningar endast om utsändningen sänds samtidigt i ett jordbundet nät.

Det föreslås att radio- och televisionsföretags egna och till dem överförda rättigheter skall kopplas loss från det avtalslicensstadgande som gäller vidaresändning av radio- och televisionsutsändningar, om utsändningen har sitt ursprung i ett annat EES-land. Den organisation som företräder upphovsmännen och sändarföretaget skall bevilja tillstånd till samtidig vidaresändning via kabel av en sådan utsändning. Om sändarföretaget utan grundad anledning förbjuder samtidig och oförändrad vidaresändning via kabel eller uppställer oskäliga villkor för denna vidaresändning, skall ärendet i första hand avgöras genom skiljeförfarande.

I propositionen föreslås att stadgandena om skyddet för fotografi överförs till upphovsrättslagen och att lagen om skydd för fotografiskt verk (nedan fotografilagen) upphävs. Ändringen föreslås bli gjord så, att det i stadgandena om skyddet för fotografi görs endast de nödvändiga ändringar som föranleds av att skyddet tas in i upphovsrättslagen.

På fotografiska verk skall tillämpas samma stadganden som på bildkonstverk. Det föreslås dock att till upphovsrättslagen fogas det stadgande som ingår i den gällande fotografilagen, enligt vilket rätten till ett på beställning framställt fotografi övergår till beställaren, om inte något annat har överenskommits. Den gällande fotografilagen skyddar också sådana fotografier som inte når upp till verkshöjd. Det föreslås att till upphovsrättslagen fogas ett nytt stadgande med stöd av vilket sådana fotografier skall fortsätta att vara skyddade i huvudsak i nuvarande omfattning.

Den ekonomiska ställningen för upphovsmännen till bildkonstverk föreslås bli förbättrad genom att det till upphovsrättslagen fogas stadganden om ersättning för vidareförsäljning. Enligt förslaget skall till upphovsmännen betalas ersättning för yrkesmässig och offentlig vidareförsäljning av bildkonstverk som upphovsmannen har överlåtit. Ersättningens storlek skall vara 5 % av försäljningspriset på det sålda verket utan mervärdesskatt.

Samtidigt föreslås det att till upphovsrättslagen fogas ett stadgande enligt vilket en kopia av ett konstverk skall märkas så att det inte kan förväxlas med det ursprungliga verket. Denna skyldighet skall åligga den som framställer eller till allmänheten sprider en kopia av ett konstverk.

Dessutom föreslås det att till upphovsrättslagen skall fogas ett stadgande enligt vilket upphovsmannen till ett bildkonstverk skall ha rätt att få till påseende ett verk som han har överlåtit, om det är nödvändigt med tanke på hans konstnärliga arbete eller för tillgodoseende av hans ekonomiska rättigheter. Användningen av denna rättighet förutsätter att den inte åsamkar verkets ägare eller innehavare oskäliga olägenheter.

Utövande konstnärer och fonogramproducenter har rätt till ersättning, när ett fonogram används i en radio- eller televisionsutsändning eller i ett annat offentligt framförande. Enligt förslaget skall en domstol kunna besluta att användningen får fortsätta endast med de

utövande konstnärernas och producenternas tillstånd, om användaren inte har betalt den ersättning som har överenskommits eller som har avgjorts genom skiljeförfarande.

De stadganden som gäller avgörande av meningsskiljaktigheter om tillstånd som avser användningen av vissa upphovsrättigheter samt om ersättningar och andra villkor föreslås bli reviderade. I propositionen föreslås att en part skall kunna vägra låta en sådan meningsskiljaktighet bli avgjord genom skiljeförfarande. Saken skall då avgöras av en domstol.

Det internationella tillämpningsområdet för upphovsrättslagen föreslås bli ändrat bl.a. genom en harmonisering av de kriterier med stöd av vilka objekt som är skyddade av närstående rättigheter och har sitt ursprung i Finland, EES-länderna och andra länder erhåller skydd.

Avsikten är att de föreslagna lagarna om ändring av upphovsrättslagen och upphävande av lagen om rätt till fotografisk bild skall träda i kraft den 1 januari 1995.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
ALLMÄN MOTIVERING	5	1.7.2. Märkning av kopior av konstverk .	64
1. Nuläge och reformförslagen	5	1.7.3. Tillträdesrätt för upphovsmän till bildkonst	66
1.1. Allmänt	5	1.7.4. Avgörande av vissa meningsskiljaktigheter	68
1.1.1. Gällande lagstiftning	5	1.7.5. Internationell tillämpning	68
1.1.2. Reformen av den upphovsrättsliga lagstiftningen och den utveckling som påverkat den	7	2. Beredningen av propositionen	71
1.1.3. Bedömning av lagstiftningsbehovet när det gäller vissa frågor	11	3. Propositionens organisatoriska och ekonomiska verkningar	72
1.2. Inskränkningar i upphovsrätten	13	4. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	73
1.2.1. Allmänt om inskränkningar i upphovsrätten	13	4.1. Samband med andra propositioner	73
1.2.2. Bandning för internt informationsbruk	13	4.2. Samband med internationella fördrag och förpliktelser	73
1.2.3. Prov som hör till studentexamen	15	DETALJMOTIVERING	73
1.2.4. Framställning av exemplar vid vissa inrättningar	15	1. Lag om ändring av upphovsrättslagen	73
1.2.5. Framställning av exemplar i arkiv, bibliotek och muséer	16	2. Ikraftträdande	88
1.2.6. Framställning av exemplar för synskadade	25	LAGTEXTER	90
1.2.7. Samlingsverk som används vid undervisning	27	1. Lag om ändring av upphovsrättslagen	90
1.2.8. Återgivning av konstverk och byggnader	28	2. Lag om upphävande av lagen om rätt till fotografisk bild	99
1.2.9. Handlingars offentlighet och rättsvärden	32	BILAGOR	100
1.2.10. Referensbandningar	34	Bilaga 1.	
1.3. Rådets direktiv om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter	35	Parallelltext:	100
1.4. Rådets direktiv om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidareändring via kabel	45	Lag om ändring av upphovsrättslagen	100
1.5. Skyddet för fotografier	51	Bilaga 2.	
1.5.1. Utvecklingen av skyddet för fotografier och gällande lag	51	Förordning om ändring av upphovsrättsförordningen	120
1.5.2. Det internationella skyddet för fotografier	53	Bilaga 3.	
1.5.3. Skälen till ändringarna och förslagen	54	Förordning om tillämpning i vissa fall av upphovsrättslagen på av närstående rättigheter skyddade objekt med ursprung i de stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet	122
1.5.4. Föreskrivande av skydd för fotografier i upphovsrättslagen	55	Bilaga 4.	
1.5.5. Skyddstiden för fotografiska verk	56	Rådets direktiv av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (92/100/EEG)	123
1.5.6. Beställda fotografier	56	Bilaga 5.	
1.5.7. Skydd för andra fotografier än fotografiska verk	57	Rådets direktiv av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidareändring via kabel (93/83/EEG)	129
1.5.8. Andra verkningar av ändringarna	58		
1.5.9. Övergångsstadganden och internationell tillämpning av lagen	59		
1.6. Vidareförsäljningsersättning	60		
1.7. Vissa andra frågor	63		
1.7.1. Ersättning för offentligt framförande av fonogram	63		

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge och reformförslagen

1.1. Allmänt

1.1.1. Gällande lagstiftning

Grunden till upphovsrätten och dess betydelse. Det viktigaste målet för den upphovsrättsliga lagstiftningen är att främja intellektuellt skapande arbete i dess olika former. Genom att erkänna upphovsmäns rätt att bestämma om utnyttjandet av sina verk uppmuntrar samhället till skapande verksamhet. Tryggare betingelser för produktion och tillgänglighet av kulturförnödenheter skapar grundvalen för den nationella kulturen och den samhälleliga utvecklingen.

Upphovsrätten främjar skapande arbete genom att tillerkänna upphovsmännen upphovsmannaskap och arvode för deras arbete. Upphovsrätten och de upphovsrätten närliggande rättigheterna som intagits i lagstiftningen främjar samtidigt även produktionen och spridningen av intellektuella alster. Genom att trygga producenter och förläggares ställning stöder upphovsrätten även investeringar och handel.

Under de senaste åren har upphovsrätten blivit föremål för tilltagande uppmärksamhet både nationellt och internationellt, bl.a. inom Europeiska unionen och GATT:s Uruguayrunda. Det finns många skäl till detta. Den allmänna utvecklingen har gått från ett samhälle som baserar sig på varor och materiella basnyttigheter i riktning mot ett samhälle som producerar tjänster och immateriella värden. Informationens betydelse har ökat. Teknologins utveckling har framhävt och påskyndat denna utvecklingstrend. Kulturens samt medie- och informationsindustrins många alster kan genom tekniska medel effektivt kopieras och spridas. Upphovsrättens ekonomiska betydelse har utretts i Finland och andra länder. En undersökning som i Finland gjordes 1991 visade att den sammanlagda andelen förädlingsvärde inom de upphovsrättsliga branscherna 1988 var 2,92 % av Finlands bruttonationalprodukt. Inklusivt distributionskedjan sylesatte dessa branscher ca 72 000 personer. Detta är ca 3 % av arbetskraften. I motsvarande undersökningar i andra industriländer har den upphovsrättsliga industrins andel av brut-

tonationalprodukten visat sig vara 2—3 % och håller på att öka. Avsikten är att utredningar om upphovsrättens ekonomi kommer att fortsättas i Finland i syfte att få noggrannare uppgifter även om de upphovsrättsliga ersättningsarna och arvoden samt om deras betydelse.

Gällande lagstiftning. Vår gällande upphovsrättsliga lagstiftning härrör sig från 1961, då den tidigare upphovsrättslagen och lagen om skydd för fotografier från 1927 upphävdes. Den upphovsrättsliga lagstiftningen reformerades i samarbete med de övriga nordiska länderna. Lagarna från 1960 och 1961 är till sin uppbyggnad och sitt huvudsakliga innehåll långtgående likadana. Många av de centrala stadgandena i lagstiftningen har samma ordalydelse.

Om upphovsrätten och de s.k. närliggande rättigheterna stadgas i upphovsrättslagen (404/61). Sedan den stiftades har i lagen gjorts många ändringar (669/71, 648/74, 897/80, 960/82, 442/84, 578/84, 54/86, 309/87, 34/91 och 418/93).

Om rätten till fotografisk bild stadgas i en fristående lag (405/61), som nedan kallas fotografilagen. Fotografilagen har i allmänhet reviderats samtidigt som upphovsrättslagen (647/74, 898/80, 443/84, 579/84, 55/86 och 35/91).

Om tillämpningen av upphovsrättslagen och fotografilagen har närmare stadganden utfärdats genom upphovsrättsförordningen (441/61). Förordningen har också ett flertal gånger reviderats (444/64, 900/74, 263/81, 495/85, 255/92 och 1155/92). Förutom förordningen har en fristående förordning utfärdats angående effektivisering av lagens (om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk) efterlevnad (442/61). Föremål för upphovsrätten är litterära och konstnärliga verk. För att skydd skall kunna åtnjutas skall verket överstiga den s.k. verkshöjden. Ett skyddat verk är ett originellt resultat av sin upphovsmans skapande arbete.

Upphovsrätten ger upphovsmannen både ekonomiska och personliga rättigheter. Enligt grundstadgandet om de ekonomiska rättigheterna har en upphovsman uteslutande rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar av det och genom att göra det tillgängligt för allmänheten. Framställning av verks

exemplar är upptagning och kopiering genom vilken som helst teknisk metod. Enligt lagen anses som framställning av exemplar även att verket överförs på en anordning genom vilken det kan återges. Att göra ett verk tillgängligt för allmänheten innebär att det framförs och visas offentligt och att exemplar av verket sprids exempelvis genom försäljning, uthyrning eller utlåning. I offentliga framföranden ingår både levande föreställningar och radio- och televisionsutsändningar.

Förutom ekonomiska rättigheter har upphovsmannen moraliska rättigheter. När ett verk utnyttjas skall upphovsmannens namn anges på det sätt som god sed kräver. Ett verk får inte heller ändras på ett sådant sätt eller offentliggöras i ett sådant sammanhang att detta kränker upphovsmannens originalitet eller dess litterära eller konstnärliga anseende.

I upphovsrätten har många inskränkningar gjorts i lagen. Inskränkningarna beror på kulturella och andra viktiga samhällsorsaker. Inskränkningar har även gjorts av praktiska skäl. Stadgandena om inskränkningar ingår i 2 kap. upphovsrättslagen.

Det finns olika grader av inskränkningar. I vissa fall får upphovsrätten vika och en viss användning av verk tillåts utan upphovsmannens tillstånd och utan att ersättning betalas. I andra fall tillåts användning med stöd av ett stadgande av tvångslicens utan upphovsmannens samtycke men mot ersättning. En lindrigare inskränkning av upphovsrätten än tvångslicens är avtalslicens. När ett avtal slutits mellan användaren och en organisation som företräder ett flertal finska rättsinnehavare får användaren med stöd av stadgandena om avtalslicens utnyttja även sådana rättsinnehavares verk, som organisationen inte företräder.

Upphovsrätten är i kraft under upphovsmannens livstid och 50 år efter utgången av hans dödsår. I lagen finns även stadganden om rättigheternas övergång.

I 5 kap. upphovsrättslagen stadgas om vissa upphovsrätten närstående rättigheter, av vilka de viktigaste är utövande konstnärers, fonogramproducenters och radio- och televisionsföretags rättigheter. De kallas vanligen närstående rättigheter. Skyddsobjektet för de närstående rättigheterna är inte ett verk utan en annan prestation: i fråga om utövande konstnärer, framförande av verket, i fråga om fonogramproducenter den anordning på vilken ljudet har tagits upp, och i fråga om radio- och tele-

visionsutsändningar, utsändningen, signalen. Skyddet för utövande konstnärer, fonogramproducenter och radio- och televisionsföretag liknar det upphovsrättsliga men är i vissa hänseenden mera begränsat. Sedan 1991 har skyddstiden för dessa rättigheter varit 50 år och den räknas från året för framförandet, upptagningen eller utsändningen.

Förutom nämnda hör i Finland och de övriga nordiska länderna till de närstående rättigheterna ännu det så kallade katalogskyddet och nyhetsskyddet. För kataloger, tabeller och andra motsvarande arbeten i vilka en stor mängd information har sammanställts, ges skydd mot kopiering.

Kränkning av upphovsrätten är en straffbar gärning, för vilken påföljder utdöms enligt lagens 7 kap. Sanktionerna höjdes 1984. För uppsåtlig kränkning i förvärvssyfte, för brott mot upphovsrätt, döms man till böter eller fängelse för högst 2 år. I fråga om det vederlag som skall betalas för olovlig användning och skadeersättning finns specialstadganden i upphovsrättslagen. I den andra fasen av strafflagsreformen föreslogs 1993 att det stadgande om fängelsestraff som gäller brott mot upphovsrätt skall överföras till strafflagen.

Stadgandena om rätt till fotografisk bild ingår i fotografilagen. Dessa stadganden har utarbetats jämsides med de upphovsrättsliga stadgandena. Den som framställer ett fotografi har rätt att förfoga över sitt fotografi i oförändrat eller förändrat skick genom att framställa exemplar av det och visa bilden offentligt. I fotografilagen finns stadganden om inskränkningar i rättigheterna, om övergång av rättigheterna, om straff- och andra påföljder, och dessa motsvarar stadgandena i upphovsrättslagen. Rätten till fotografisk bild är i kraft 50 år från året då fotografiet framställdes.

Internationellt skydd. Den upphovsrättsliga lagstiftningen tillämpas på skyddsobjekt med ursprung i Finland. Ett skydd som utvidgas till att omfatta objekt med ursprung i andra länder regleras genom internationella konventioner.

Den viktigaste upphovsrättsliga internationella konventionen är Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk (FördrS 79/86). Konventionen utarbetades 1886 och i medeltal vart tjugonde år har den reviderats. Huvudprincipen i Bernkonventionen är nationell behandling och minimiskydd. Verk med ursprung i andra avtalsstater skall beviljas samma skydd som verk av de egna medbor-

garna. Till de viktigaste förpliktelseerna i fråga om skyddsnivån hör bl.a. den skyddstid på 50 år efter upphovsmannens dödsår, reproduktionsrätten, dvs. rätten att framställa exemplar, rätten till framföranden och rätten till rundradieringar. Bernkonventionen förvaltas av Världsgöransorganisationen för intellektuell egendom (WIPO).

Den andra upphovsrättsliga konventionen är världskonventionen om upphovsrätt (FördrS 81/86), som utarbetades i Geneve 1952. På sin tid utarbetades denna konvention som en bro mellan den höga skyddsnivån i Europa och den lägre i Förenta Staterna. Kraven på skyddsnivån är lägre än i Bernkonventionen. Betydelsen av denna konvention har minskat bl.a. sedan Förenta Staterna och Kina anslöt sig till Bernkonventionen. Konventionen administreras av Förenta Nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO).

Det internationella skyddet för närstående rättigheter regleras även genom mellanstatliga avtal. Den internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag (FördrS 56/83), dvs. den s.k. Romkonventionen, är avsedd som ett grundläggande avtal om utövande konstnärers, fonogramproducenters och radio- och televisionsföretags rättigheter. Avtalet förpliktar att medge nationell behandling i fråga om ett skydd som särskilt garanteras där. Vidare garanterar det varje grupp av rättsinnehavare vissa minimirättigheter. Finland ratificerade Romkonventionen 1983.

Konventionen om skydd av framställare av fonogram mot olovlig kopiering av deras fonogram (FördrS 17/73), dvs. det s.k. fonogramavtalet, ingicks i Geneve 1971 mot den piratism som vuxit sig till ett omfattande internationellt problem. Finland anslöt sig till avtalet 1973. Satellitavtalet som har ingåtts i Bryssel 1974 medger skydd mot olaglig spridning av utsändningar via överförande satelliter. Finland har inte ratificerat detta avtal.

1.1.2. Reformen av den upphovsrättsliga lagstiftningen och den utveckling som påverkats den

Den nu föreslagna revideringen av upphovsrättslagstiftningen är en del av en långvarig reformprocess, som samtidigt pågår i alla

nordiska länder. De krafter som gett upphov till reformen är särskilt den tekniska utvecklingen och den allmänna samhälleliga och ekonomiska utvecklingen.

Upphovsrätten är ett av de mest internationella rättsområdena. Den internationella utvecklingen, revideringarna av de internationella konventionerna och de nya avtalen leder vanligen till lagändringar. Den europeiska integrationen har under de senaste åren lett till en intensiv harmonisering av de europeiska ländernas lagstiftning.

Den pågående oavbrutna reformprocessen började 1970, då Nordiska ministerrådet tillsatte en samnordisk kommitté för att bereda en revidering av den tio år gamla lagstiftningen. Reformen kom igång genom att fotokopiering och kassetbandning omfattande togs i bruk.

Ministerrådet beslöt 1975 att arbetet i fortsättningen skulle ske i form av nationellt tillsatta kommittéer. De kommittéer som i Finland, Sverige, Danmark och Norge tillsattes 1976 och 1977 var verksamma i 13–15 år. I enlighet med ministerrådets beslut bildade kommittéernas ordförande en nordisk grupp, som samordnade utredningarna. Alla kommittéer utgav ett flertal omfattande betänkanden.

Upphovsrättskommittén i Finland har utgivit följande betänkanden:

1. Upphovsrättskommitténs I delbetänkande från 1976. Utnyttjande för enskilt bruk, fotokopiering och bandning inom undervisningsverksamhet. Kommittébetänkande 1980:12.

2. Upphovsrättskommitténs II delbetänkande. Ersättning för upptagning på ljud- eller bildband för enskilt bruk. Upphovsrättsligt skiljemannaförfarande. Upphovsrättsrådet. Kommittébetänkande 1982:63.

3. Upphovsrättskommitténs III delbetänkande. Utövande konstnärers, fonogramproducenters och radio- och televisionsföretags rättigheter. Rätt till fotografisk bild. Upphovsrätt i arbets- och tjänsteförhållanden. Kommittébetänkande 1987:7.

4. Upphovsrättskommitténs IV delbetänkande. Skapande och användning av verk med hjälp av datorer, skydd för datorprogram, datafiler och databaser samt integrerade kretsar. Kommittébetänkande 1987:8.

5. Upphovsrättskommitténs V delbetänkande. Kopiering och spridning av fonogram och audivisueella verk. Kommittébetänkande 1990:31.

6. Upphovsrättskommitténs VI betänkande. Bildkonst och upphovsrätt. Kommittébetänkande 1991:33.

7. Upphovsrättskommitténs VII betänkande. Slutrapport. Kommittébetänkande 1992:4.

Upphovsrättskommittén i Finland sammanställde ytterligare omfattande fristående promemorior, av vilken den viktigaste var förslaget från 1983 till reform av stadgandena om undersökning av kränkning av upphovsrätten, åtal och påföljder.

I alla nordiska länder har riktlinjerna i lagreformerna varit delreformer. Särskilt sedan 1980 har delreformerna varit intensiva. Under 1980-talet och de första åren av 1990-talet gjordes i alla nordiska länder ett flertal ändringar i lagarna. Företrädarna för de ministerier som i Norden svarar för upphovsrättsärenden har under hela reformarbetet samarbetat och upprätthållit kontakterna med varandra genom ett flertal sammanträden varje år.

Sedan samarbetet mellan de nordiska upphovsrättskommittéerna upphört har ministerierna som svarar för upphovsrätsfrågor sedan 1990 tillsammans granskat en helhetsreform i lagstiftningen. Under de gemensamma sammanträdena har man utvärderat resultaten av kommittéarbetet och gått igenom alla viktiga behov till ändringar av lagarna. Situationen för närvarande i fråga om lagrevideringen behandlas senare.

Ett viktigt mål i samarbetet mellan de kommittéer som behandlar upphovsrätt och de ministerier som svarar för lagberedningen är att bibehålla enhetligheten i de nordiska lagarna i sådana frågor där en harmonisering av dem anses vara av särskilt värde. Regeringarna och riksdagarna i de nordiska länderna har under lagreformen gett sitt stöd för att lagstiftningen harmoniseras. När riksdagens andra lagutskott i Finland behandlade en regeringsproposition 1990 uttalade det sig anse vara ”viktigt att man i alla centrala frågor som gäller utvecklingen av den upphovsrättsliga lagstiftningen fortfarande bör söka sig till enhetliga lösningar de nordiska länderna emellan”.

I sin proposition i februari 1994 med förslag till ny lag om upphovsrätt uttalade den danska regeringen att en bibehållen rättsenhetlighet är av praktisk betydelse med tanke på det nordiska kulturutbytet och att detta på längre sikt är av avgörande betydelse för att få förståelse för

de nordiska lösningarna i samband med ett mera omfattande europeiskt samarbete.

Nordiska ministerrådet gav i november 1992 en kommuniké om upphovsrätt. I kommunikén framhävdes betydelsen av en nordisk lagenhetlighet. Vidare bekräftades linjedragningarna regeringarna emellan i beredningen av den upphovsrättsliga lagstiftningen.

Den europeiska integrationen. Den europeiska integrationen är den viktigaste ändringsfaktorn för närvarande i den upphovsrättsliga lagstiftningen.

Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) trädde i kraft den 1 januari 1994. Rådets direktiv om rättslig skydd för datorprogram (91/250/EEG) ingår i EES-avtalet med stöd av bilaga XVII. De ändringar som direktivet gett upphov till har gjorts genom ändringarna i upphovsrättslagstiftningen (418 och 419/93) som trädde i kraft den 1 januari 1994.

Gemensamma EES-kommitténs beslut nr 7/94 om ändring av protokoll 47 och vissa bilagor EES-avtalet trädde i kraft den 1 juli 1994. Genom detta beslut fogas till bilaga XVII tre nya direktiv som gäller upphovsrätt. De är rådets direktiv 92/100/EEG om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter, nedan uthyrningsdirektivet, rådets direktiv 93/83/EEG om samordning av vissa regler om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidareändring via kabel, nedan satellitdirektivet, och rådets direktiv 93/98/EEG om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter, nedan skyddstidsdirektivet. Genom gemensamma kommitténs beslut har Finland förbundit sig att anpassa sin lagstiftning enligt dessa direktiv.

EG-domstolen gav den 20 oktober 1993 ett beslut om tillämpning av artikel 7.1 i avtalet om upprättandet av Europeiska ekonomiska samarbetsområdet på upphovsrätt och närliggande rättigheter. Bestämmelsen i fråga förbjuder all diskriminering på basis av nationalitet inom tillämpningsområdet för detta avtal. I beslutet fastslås att upphovsrätten och de närliggande rättigheterna hör till tillämpningsområdet för denna bestämmelse i avtalet. I det nu aktuella förslaget tas hänsyn till de principer som ingår i beslutet.

Europeiska unionens (EU) råd behandlar som bäst ett förslag till direktiv som gäller

rättsligt skydd för databaser. Europeiska gemenskapernas kommission framlade förslaget den 15 april 1992. Europaparlamentet gav ett utlåtande om det den 23 juni 1993, varefter kommissionen framlade sitt justerade förslag den 4 oktober 1993.

Under de senaste åren har kommissionen berett ett förslag till direktiv även om harmonisering av betalningsordningen i fråga om ersättning för kassetter och bandningsapparater vid kopiering för enskilt bruk. Kommissionen har 1994 meddelat att den förtväger en beredning av förslag som gäller fotokopiering och ersättning vid vidareförsäljning av bildkonstverk.

Europarådets ministerkommitté godkände den 16 februari 1994 och beslöt framlägga för undertecknande fr.o.m. den 11 maj 1994 en ny europeisk konvention som gäller upphovsrätt och närstående rättigheter i samband med gränsöverskridande satellitsändningsverksamhet. Denna konvention bereddes jämsides med Europeiska gemenskapens (EG) satellitdirektiv. Bestämmelserna i konventionen är till många delar av samma innehåll som bestämmelserna om satellitsändningar i satellitdirektivet. Den kompletterar Europarådets konvention från 1989, som gäller gränsöverskridande televisionsverksamhet.

Den internationella utvecklingen. I den internationella utvecklingen av upphovsrätten är många betydande frågor aktuella 1994.

Bernkonventionen reformerades senast 1971. Inom Världsgemenskapen för intellektuell egendom WIPO har man igångsatt arbetet med att göra konventionen tidsenlig. Sedan 1989 har man berett en konvention som kompletterar Bernkonventionen. Vid ett sammanträde för förvaltningsorganen inom WIPO hösten 1992 tillsattes en sakkunnigkommitté, som i enlighet med sitt uppdrag har utrett 10 sakkomplex, till vilka bl.a. hör frågorna om verkställighet, spridnings- och importrättigheterna av verk och nationell behandling.

Jämsides med reformen av Bernkonventionen utreds frågan om en modernisering av det internationella skyddet för utövande konstnärer och fonogramproducenter. På många punkter anses Romkonventionen vara bristfällig. Målsättningen är att en ny internationell konvention skall beredas om dessa rättsinnehavares rättigheter. Den sakkunnigkommitté som förvaltningsorganen inom WIPO tillsatte hösten 1992 har bl.a. behandlat frågan om utöv-

ande konstnärers och producenters ensamrätt att spela fonogram vid digitala radioutsändningar, ersättning för bandning för enskilt bruk genom kassetten- och apparatavgifter, moraliska rättigheter och nationell behandling.

Ända fram till 1994 fördröjdes arbetet inom WIPO av förhandlingarna under GATT:s (allmänt avtal rörande tulltariffer och handel, FördrS 15/50) Uruguayrunda om att inkludera upphovsrätten i GATT-avtalen. Under Uruguayrundan utarbetades ett nytt avtal om immateriella rättigheter. I TRIPS-avtalet, som gäller synpunkter på handeln med industriella och upphovsrättsliga rättigheter, ingår ett flertal upphovsrättsliga bestämmelser och ett särskilt regelverk för verkställigheten av rättigheterna.

De länder som deltog i arbetet inom WIPO utvärderade 1994 betydelsen och verkningarna av TRIPS-avtalet. De sakkunniggrupper inom WIPO som behandlar reformen av Bernkonventionen och den nya konventionen sammanträder i december 1994 för att fortsätta sitt arbete. I detta skede är det svårt att bedöma när nya eventuella avtal skall slutas.

Situationen för närvarande i reformprocessen och det fortsatta reformarbetet. En kommission som 1992 inledde sitt arbete bereder reformen av den upphovsrättsliga lagstiftningen i Finland. Kommissionen har till uppgift att fortsätta beredningen av lagreformen sedan upphovsrättskommittén slutfört sitt arbete, framlägga förslag till ändringar som beror på den europeiska integrationen och att delta i det nordiska samarbetet. Kommissionen har regelbundet ordnat informationstillfällen och utfrågningar gällande de olika frågorna.

Som sitt första uppdrag beredde upphovsrättskommissionen ett förslag till lagändringar som det i EES-avtalet inkluderade direktivet om rättsligt skydd för datorprogram (91/259/EEG) gav upphov till. På basis av förslaget ändrades upphovsrättslagen. Ändringen trädde i kraft samtidigt som EES-avtalet den 1 januari 1994.

Såsom tidigare anförts har den pågående reformprocessen omfattande behandlats under de nordiska ministeriers sammanträden som svarar för upphovsrättsliga frågor. De flesta större komplex i reformprocessen skall bli eller har blivit föremål för politisk behandling nästan samtidigt.

I alla nordiska länder är sådana ändringar aktuella under 1994 som beror på EU:s tidigare

nämnda uthyrningsdirektiv och satellitdirektiv. Samtidigt har i förslagen till lagändringar innefattats eller kommer att innefattas förslag till justeringar, som baserar sig på det tidigare kommittéarbetet. Till ändringsförslagen hör bl.a. en omstrukturering och precisering av 2 kap. i upphovsrättslagen som gäller inskränkningar i upphovsrätten och ett innefattande av skyddet för fotografier i upphovsrättslagen enligt det lagutkast som utgavs i Danmark 1992.

I Sverige har lagändringsprocessen framskridit partiellt på så sätt att en regeringsproposition om upphovsrättslagens 2 kap. avläts redan i mars 1993 (prop. 1992/93:214). Stadgandena om det reformerade 2 kap. (SFS 1993:1007) trädde i kraft den 1 januari 1994. Den svenska regeringen avlät den 2 december 1993 en proposition om upphävande av fotografilagen och om integrering av skyddet för fotografier i upphovsrättslagen (prop. 1993/94:109). Denna ändring trädde i kraft den 1 juli 1994.

I Sverige har man berett ett fristående utkast till proposition om de lagändringar som uthyrningsdirektivet och satellitdirektivet föranleder (PM Ds 1994:49). Avsikten är att regeringspropositionen som skall beredas på basis av detta i Sverige skall avlätas till riksdagen under höstsessionen 1994.

I Danmark har man eftersträvat en omfattande reform i syfte att förtydliga upphovsrättslagen. Den danska regeringen avlät den 9 februari 1994 en proposition med förslag till totalreform av upphovsrättslagen (lovforslag nr. L 197). Genom lagen träder uthyrningsdirektivet och satellitdirektivet i kraft. Kapitel 2 som gäller inskränkningar i upphovsrätten omstruktureras och fotografilagen föreslås bli upphävd. Till övriga delar har innehållet i lagen huvudsakligen bibehållits oförändrat. Numreringen av lagens paragrafer har förnyats.

Det norska kulturministeriet offentliggjorde i december 1993 en omfattande regeringsproposition om ändring av upphovsrättslagen. Avsikten är att propositionen skall avlätas denna höst. De stora sakfrågorna i reformen är de samma som de danska. Den norska regeringspropositionen bygger emellertid på en delreform på så sätt att exempelvis numreringen av paragraferna inte förnyats.

Det är ändamålsenligt att man även i Finland fortsätter med lagreformen genom att i

detta skede genomföra de behövliga delreformer. Detta innebär i första hand att man gör de ändringar som uthyrningsdirektivet och satellitdirektivet föranleder och att de lagstiftningsmässiga konklusionerna dras utgående från förslagen i den tidigare kommitténs betänkanden. Av de förslag som kommit till stånd i kommittéarbetet har i Finland alla de viktiga frågor som ingår i de första fyra betänkandena av upphovsrättskommittén behandlats som lagstiftningsärenden i regeringspropositionerna som avlåtits 1990 eller tidigare.

I detta skede föreslås det att följande ändringar görs i upphovsrättslagen:

- ändringar som föranleds av uthyrningsdirektivet och satellitdirektivet,

- de lagstiftningsmässiga konklusionerna av utredningarna och förslagen i upphovsrättskommitténs V—VII betänkanden,

- omstrukturering och förtydligande av 2 kap. i upphovsrättslagen på det sätt som stadgas eller föreslås i Sverige, Danmark och Norge, och

- innefattandet av skyddet för fotografier i upphovsrättslagen som en följd att skyddstidsdirektivet godkänns och av de lösningar som anammats i de övriga nordiska länderna.

Revideringen av den upphovsrättsliga lagstiftningen kommer att fortgå omedelbart efter den nu aktuella propositionen. Den nationella lagstiftning som skyddstidsdirektivet förutsätter bör träda i kraft före den 1 juli 1995. Tekniskt har det inte varit möjligt att innefatta ändringarna på grund av den proposition som nu avläts. Preliminärt bedömdes behovet av ändringar på grund av skyddstidsdirektivet i regeringens proposition om godkännande av vissa bestämmelser i Gemensamma EES-kommitténs beslut nr 7/94 (RP 56/1994 rd). Avsikten är att en proposition med de ändringar som skyddstidsdirektivet förutsätter skall avlätas så att riksdagen kan behandla den under sin vårsession 1995.

Efter flera delreformer är den upphovsrättsliga lagstiftningen i Finland för närvarande i viss mån splittrad. I den ingår stadganden som har fogats till lagen efter tidigare delreformer. De ändringar som gjorts och de som nu föreslås på grund av EG:s direktiv gör att lagen fortfarande är ännu mera splittrad.

Det är ändamålsenligt att man efter de nu föreslagna ändringarna och de som skyddstidsdirektivet föranleder i syfte att förtydliga lagen

gör en teknisk och redaktionell revidering. I detta sammanhang bör man överväga frågan om att revidera lagen även när det gäller sådana stadganden som kommitté- och kommissionsarbetet hittills inte har berört. Exempelvis de stadganden som gäller upphovsrättens övergång anses till vissa delar föråldrade. Eftersom upphovsrätten till största delen är dispositiv rätt, uppstår inga direkta olägenheter i praktiken på grund av att dessa stadganden är föråldrade.

Till de omständigheter som i högsta grad påverkar utvecklingen av den upphovsrättsliga lagstiftningen hör de utmaningar som den nya tekniken ställer. Digitaltekniken håller i stor omfattning på att förändra situationen när det gäller att skapa, ta upp och sprida verk. Både Förenta Staterna och Europeiska gemenskapen går som bäst igenom informationens grundläggande struktur eller som en del av sina utredningar om informationssamhället vilka verkningar den pågående utvecklingen har på upphovsrätten. Det är viktigt att man i de följande faserna av reformen noggrant även utreder andra behov till ändringar som beror på utvecklingen i informationsteknologin än de som beror på ett eventuellt EG-direktiv om skydd för databaser.

Den upphovsrättsliga lagstiftningen anses i allmänhet vara ett svårt rättsområde. Av direktivens införande och de många övriga delreformererna följer att upphovsrättslagen blir allt svårare att tyda och mera komplicerad. Detta gäller även upphovsrättslagarna i de övriga EES-staterna. Det ursprungliga underlaget i den nordiska lagstiftningen och systematiken i lagarna är emellertid klara. Lagarna i Finland och de nordiska länderna är fortfarande enkla i jämförelse med lagarna i många andra länder.

Den upphovsrättsliga lagstiftningen berör omfattande kretsar av upphovsrättsliga rättsinnehavare liksom näringslivet och andra som utnyttjar verk. Detta framhäver de myndigheters information och rådgivning som sköter upphovsrättsliga frågor. I ett flertal fall är det organisationer för rättsinnehavare och användare av verk som övervakar upphovsrätten och förhandlar om den. På så sätt har dessa branschorganisationer fått stor sakkunskap om upphovsrätt. Det är viktigt att de organisationer och sammanslutningar som företräder upphovsmän, utövande konstnärer, producenter, förläggare och dem som utnyttjar verk i sin

verksamhet betonar den allmänna informationen och rådgivningen i fråga om upphovsrätt.

1.1.3. Bedömning av lagstiftningsbehovet när det gäller vissa frågor

Upphovsrätt inom arbetsförhållanden. I allt större utsträckning skapas skyddade verk i arbets- och tjänsteförhållanden. När en arbetstagare, då han fyller sina uppgifter i ett arbetsförhållande, skapar upphovsrättsligt skyddade verk, uppkommer frågan om vilka rättigheter arbetsgivaren och arbetstagaren har till dessa verk. Detta komplex har vanligen kallats för upphovsrätt inom arbetsförhållanden. Denna fråga var mycket omstridd inom upphovsrätten på 1970- och 1980-talen. Problemet har också behandlats internationellt.

Enligt de grundläggande principerna i upphovsrättslagen tillkommer upphovsrätten till ett verk den upphovsman som skapat verket. Enligt lagen kan upphovsmannen helt överlåta sina ekonomiska rättigheter. Överlåtelsen av de moraliska rättigheterna är begränsad.

Rättigheterna till verk som skapats inom arbets- och tjänsteförhållanden tillkommer sålunda även upphovsmannen. Principen inom arbetsrätten är för sin del att resultatet av arbetet tillkommer arbetsgivaren. I den upphovsrättsliga lagstiftningen finns det inte något allmänt stadgande om övergång av upphovsrätten i arbetsförhållanden. I vilken omfattning upphovsrätten till verk övergår till arbetsgivaren beror helt och hållet på avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Ett avtal kan vara uttryckligt eller underförstått. Om det inte finns något uttryckligt avtal, vilket ofta inträffar, måste man granska syftet med arbetsförhållandet, gällande praxis i branschen och andra omständigheter som påverkar parternas verksamhet.

I upphovsrättslagen finns ett undantag som gäller en kategori av verk. År 1991 föreskrevs ett specialstadgande enligt vilket upphovsrätten till datorprogram som skapats i ett arbets- eller tjänsteförhållande och ett verk med direkt anknytning till det övergår till arbetsgivaren. Detta stadgande är dispositivt. I EU:s direktiv 1991 om upphovsrättsligt skydd för datorprogram finns en motsvarande bestämmelse. Patentlagstiftningen hänger samman med en fristående lag om uppfinningar i arbetsförhållan-

den, enligt vilken arbetsgivaren kan förvärva rätten till en uppfinning som arbetstagaren har gjort.

I länder med anglo-amerikansk rättstradition tillkommer upphovsrätten till verk skapade i arbetsförhållanden i första hand arbetsgivaren ("works made for hire"-principen). I länderna i Kontinentaleuropa är principen vanligen den samma som i Finland.

I sitt III delbetänkande 1987 behandlade upphovsrättskommittén frågan om att i den upphovsrättsliga lagstiftningen innefatta ett allmänt stadgande om upphovsrättens övergång i arbetsförhållanden. Kommittén lade fram den men gjorde inte någon framställning i saken. De medlemmar i kommittén som inte var bundna till några intressegrupper föreslog i avvikande meningar att frågan borde föreskrivas genom lag.

Olika utlåtanden om kommittébetänkandet och ställningstaganden av organisationerna för rättsinnehavarna och den del av näringslivet som utnyttjar skyddat material gick övervägande emot en reglering genom lag av upphovsrätt inom arbetsförhållanden. Man bör förhandla och komma överens om utnyttjandet av skyddat material.

Efter omfattande beredningsfaser har man inte i något nordiskt land vidtagit lagstiftningsmässiga åtgärder när det gäller övergången av rättigheter till verk som skapats inom arbetsförhållanden. Om inte utvecklingen i branschen leder till en väsentligt förändrad situation, är avsikten att man inte heller i Finland skall vidta några åtgärder i detta hänseende.

Vissa specialsituationer i fråga om utnyttjande av fonogram och audivisueella verk. I sitt V betänkande 1990 föreslog upphovsrättskommittén att flera stadganden skulle tas in i lagen, genom vilka man kunde underlätta kopiering och annat utnyttjande av audivisueella verk och fonogram. Om många frågor i detta betänkande finns förslag i denna regeringsproposition. Förslagen gäller verksamheten på arkiv, bibliotek och museer, kopiering för handikappades behov, upptagning av radio- och televisionsut-sändningar på sjukhus och andra inrättningar, bandning i bevisningssyfte enligt radioansvarighetslagen och radioansvarighetsförordningen samt upptagning av radio- och televisionsut-sändningar för myndigheters och andra sammanslutningars interna informationsbruk. Med undantag av detta är avsikten att några andra förslag om frågor i kommitténs V betänkande

inte skall framläggas. I enlighet med detta föreslås att biblioteksutlåning av filmverk på videokassetter inte skall regleras genom ett stadgande om avtalslicens, inte heller stadganden om avtalslicens genom vilka man inom undervisningsverksamhet och vetenskaplig forskning skulle få kopiera ljud- och bildupptagningar eller inom s.k. kassettjänst eller annan motsvarande verksamhet skulle för försäljning få framställa exemplar av fonogram eller filmverk framställda av inhemska producenter, uthyrning eller utlåning till allmänheten eller för offentliga framföranden.

Ersättning för visning av bildkonst. I sitt VI betänkande 1991 föreslog upphovsrättskommittén att bildkonstnärer skulle beviljas rätt till ersättning för att deras verk visas. Kommittén ansåg att det ekonomiska tilläggsvärde som konstverk tillför samhället bl.a. ingår i att verket finns till påseende för allmänheten. Kommittén konstaterade att ersättningar som grundar sig på utnyttjande av konstverk på ett betydelsefullt sätt kunde komplettera grunderna för bildkonstnärers utkomst, som består av intäkter från försäljning av verk och stipendier. På så sätt kunde en större del av inkomsterna uppstå genom den egentliga yrkesutövningen.

Kommittén föreslog att upphovsmannen skall ha rätt till ersättning för visning av konstverk som han överlåtit i utställningar som ordnas eller upprätthålls av offentliga sammanslutningar. Samma gäller även sådana utställningar som ordnas eller upprätthålls av privata sammanslutningar dit allmänheten har inträde mot avgift. Rätten till ersättning åberopas av en organisation som undervisningsministeriet har godkänt och som företräder ett flertal finska uphovsmän inom bildkonsten.

Ställningstagandena från bildkonstnärernas organisationer och i ett betänkande om konstutställningar på museer förordar inte att några stadganden om utställningsersättningar skall innefattas i upphovsrättslagen på det sätt som kommittén föreslagit. I olika sammanhang bl.a. i ett betänkande av en kommission tillsatt av undervisningsministeriet för att dryfta olika kulturpolitiska linjedragningar (kommittébetänkande 1992:36) har den tanken lagts fram att en ersättning för visning av verk som en konstnär har överlåtit skulle regleras genom ett anslag i statsbudgeten för visningsersättningar. Av dessa skäl föreslås inte någon sådan ersättning i upphovsrätten som grundar sig på visning av konstverk.

1.2. Inskränkningar i upphovsrätten

1.2.1. Allmänt om inskränkningar i upphovsrätten

Stadganden om inskränkningar i upphovsrätten ingår i 2 kap. upphovsrättslagen. Det föreslås att kapitlet revideras i sin helhet. Avsikten är att förtydliga och förenkla regleringen. Samtidigt skall göras de behövliga ändringar som följer av upphovsrättskommitténs V—VII betänkanden, uthyrningsdirektivet och satellitdirektivet. De stadganden som upphovsrättskommittén inte har föreslagit att skall ändras eller i vilka direktiven inte föranleder ändringar bibehålls oförändrade vad innehållet beträffar. I dem görs endast de nödvändiga redaktionella ändringarna.

Stadgandena i kapitlet föreslås bli ordnade så, att de stadganden som gäller vissa användningsformer sammanslås. Samtidigt förses stadgandena med mellanrubriker. Det gemensamma stadgande som gäller samtliga stadganden om inskränkningar och som för närvarande finns i slutet av kapitlet flyttas till kapitlets början. Därefter följer de inskränkningar som gäller framställningsrätt, spridningsrätt, visningsrätt och rätt till framförande. Det allmänna stadgandet om görande av citat följs av andra stadganden, med stöd av vilka ett verk får citeras helt eller delvis. De specialstadganden som gäller konstverk har slagits samman. Dessa följs av ett stadgande som gäller ändring av byggnader och bruksföremål. I slutet av kapitlet har samlats specialstadganden som gäller radio- och televisionsutsändningar samt datorprogram.

I 2 kap. upphovsrättslagen ingår fyra stadganden om avtalslicenser. Stadgandena om fotokopiering (11 a §), bandning i undervisningsverksamhet (17 § 1 mom.) och vidareändring av rundradiosändningar (22 a §) bibehålls oförändrade vad innehållet beträffar. Det föreslås att de för dessa paragrafer gemensamma stadgandena om ställningen för uphovsmän som står utanför en organisation skall flyttas till den nya 26 §, som gäller avtalslicenser. I stadgandet om rundradiering (22 § 2 och 3 mom.) finns vissa skillnader jämfört med ovan nämnda stadganden. Rundradieringsstadgandets struktur föreslås bli ändrad i enlighet med dessa. Samtidigt skall den nya 26 § komma att gälla också rundradieringsstadgandet.

Förslaget motsvarar vad systematiken be-

träffar de ändringar som har genomförts eller föreslagits i de övriga nordiska länderna. Den svenska upphovsrättslagens 2 kap. reviderades genom en lagändring (SFS 1993:1007) som trädde i kraft vid ingången av 1994. Den regeringsproposition med förslag till ny upphovsrättslag (lovförslag nr L 197/93—94) som avläts i Danmark vid ingången av 1994 motsvarar beträffande systematiken i 2 kap. den ändring som gjordes i Sverige. Också det utkast till ny upphovsrättslag som det norska kulturministeriet publicerade i november 1993 följer samma systematik.

1.2.2. Bandning för internt informationsbruk

Bandning för internt informationsbruk. Upphovsrättslagens nuvarande 17 § möjliggör ingående av avtal som har avtalslicensverknings och som gäller bandning av radio- och televisionsprogram för användning i undervisningsverksamhet eller vetenskaplig forskning. Uppkomsten av avtalslicensverknings förutsätter att användaren har fått tillstånd av en organisation som företräder ett flertal finländska uphovsmän inom en viss bransch att med hjälp av upptagning av ljud eller bild framställa exemplar av ett offentliggjort verk som ingår i en radio- eller televisionsutsändning. Med stöd av detta stadgande kan den som erhåller tillstånd på de villkor som tillståndet uppställer genom bandning framställa exemplar också av ett sådant i en sändning ingående offentliggjort verk vars uphovsman inte företräds av organisationen.

Upphovsrättskommittén föreslog i sitt V betänkande att till den nuvarande 17 § skall fogas ett stadgande, enligt vilket det skall vara möjligt att ingå avtal med avtalslicensverknings om bandning av radio- eller televisionsprogram för en offentlig- eller privaträttslig sammanslutnings interna tillfälliga bruk. Avtalslicensverknings skall enligt förslaget utsträcka sig till avtal, som gäller bandning av offentliggjorda verk som ingår i utsändningar, gäller politiska eller ekonomiska dagshändelser eller anknyter till en sammanslutnings verksamhet eller verksamhetsområde.

Kommittén konstaterade att den elektroniska informationsförmedlingen numera har en stor betydelse för myndigheters och företags informationsverksamhet. Bandningen av radio- och televisionsprogram för olika sammanslut-

ningars interna informationsbruk förutsätter numera samtycke av innehavarna av programrättigheterna. Som en omständighet som talar för en avtalslicenslösning framförde kommittén att ett arrangemang som grundar sig på avtal mellan producenter och användare av informationsmaterial inte kan anses vara tillräckligt för att tillgodose användarnas behov.

Majoriteten av remissinstanserna ansåg att kommitténs förslag var acceptabelt. Samtliga de instanser som företräder film- och fonogramproducenter och sändarföretag som avgav utlåtanden i ärendet motsatte sig förslaget. Rundradion ansåg att förslaget, i likhet med övriga av kommittén föreslagna avtalslicensstadganden, var alltför omfattande och oklart.

I Sverige föreslog den kommitté som hade berett en revidering av upphovsrättslagen att ett avtalslicensstadgande som vad sakinnehållet beträffar är likadant som det ovan beskrivna stadgandet skall tas in i den svenska upphovsrättslagen. Förslaget förverkligades dock inte. I samband med en lagändring som trädde i kraft vid ingången av 1994 ändrades den svenska upphovsrättslagens 24 § om frihet att återge offentliga uttalanden så, att stadgandet också ger rätt att fritt återge intervjuer och andra offentliga fråge- och utfrågningsstunder. Det vedertagna synsättet i Sverige har varit att paragrafen också gäller återgivning av radio- och televisionsprogram. Samtidigt bibehölls oförändrat det stadgande som gäller kopiering för enskilt bruk, som enligt den vedertagna tolkningen i Sverige tillåter framställning av några verksexemplar också för ändamål som betjänar arbetssektorer eller andra sammanslutningar. Stadgandena om enskilt bruk och fri återgivning av offentliga uttalanden ansågs möjliggöra sammanslutningars interna information så, att det inte behövde fogas något särskilt avtalslicensstadgande till lagen.

Enligt de gällande upphovsrättslagarna i Danmark och Norge får av radion och televisionen utsända diskussionsprogram, i vilka behandlas allmänna frågor, återges fritt. I den regeringsproposition som avläts i Danmark i februari 1994 och i det utkast till proposition som offentliggjordes i Norge i december 1993 föreslogs det att stadgandenas sakliga innehåll skall bibehållas oförändrat.

Av de orsaker som upphovsrättskommittén framför är det nödvändigt att lagstiftningsmässigt lösa de upphovsrättsliga frågor som anknyter till myndigheters, näringsidkares och andra

sammanslutningars interna informationsverksamhet. Det är ändamålsenligt att sammanslutningar effektivt kan använda också elektroniska massmedier för att följa den allmänna och sociala utveckling som påverkar den egna verksamheten. Däremot är det skäl att i vissa avseenden ompröva det lagtekniska sättet att genomföra den inskränkning som kommittén föreslår.

Bandningen av radio- och televisionsprogram för sammanslutningars interna informationsbruk är vad omfattningen och de ekonomiska verkningarna beträffar synnerligen betydlig form för användning av skyddade verk. När det är fråga om en så begränsad användning måste avtalslicenser betraktas som en överdimensionerad lösningsmodell. Inte heller tvångslicenser kan betraktas som en motiverad lösning.

Därför föreslås det att till upphovsrättslagen fogas ett stadgande, enligt vilket av offentliggjorda verk som ingår i aktualitets- eller nyhetsprogram som sänds i radio eller television får framställas några exemplar för myndigheters, näringsidkares eller andra sammanslutningars interna informationsbruk.

Begränsningen skall endast gälla nyhets- och aktualitetsprogram. Det vore fråga om tillfällig användning för framskjutning av den tidpunkt då programmen ses. I praktiken finns det ingen sekundär marknad för nyhets- och aktualitetsprogram utanför televisionsverksamheten. Den föreslagna begränsningen har således inga verkningar på det ekonomiska utnyttjandet av dessa program. I det avseendet avviker bandningen av program t.ex. från kopieringen av skyddat material, i fråga om vilket inskränkingsstadgandet i den gällande 11 a § har förverkligats i form av avtalslicens.

Fritt utnyttjande av program skall enligt förslaget vara tillåten endast i en sammanslutnings interna informationsverksamhet. Efter som användningen av nyhets- och aktualitetsprogram på grund av ärendets natur i allmänhet är kortvarig, behövs därför inget bestämmande av användningstiden i stadgandet om inskränkningen.

Det föreslås att stadgandet tas in som 3 mom. i den nya 25 g § i samband med de särskilda stadganden som gäller radio- och televisionutsändningar.

När tekniken och utbudet på elektronisk kommunikation utvecklas kan också möjligheterna att utnyttja och behovet av att använda

audivisuell material bli större än för närvarande. I detta avseende tas frågan upp på nytt vid behov.

1.2.3. *Prov som hör till studentexamen*

Regeringen avlät den 29 april 1994 en proposition med förslag till lag om ändring av gymnasielagen (RP 54/1994 rd). I propositionen behandlas bl.a. användningen av verk och delar av verk i prov som hör till studentexamen. I motiveringen till propositionen konstateras att användningen av olika slags texter, bilder och fonogram i uppgifter i prov som hör till studentexamen har ökat de senaste åren. Detta har väckt frågan om det upphovsrättsliga skyddet för verkens upphovsmän samt om eventuella kopieringsersättningar och andra motsvarande ersättningar. Det skyddade materialet skall finnas tillgängligt i studentexamen. Samtidigt måste det säkerställas att innehållet i examen inte avslöjas i förväg. Detta förutsätter att upphovsrättslagstiftningen ändras så, att användningen inte förutsätter tillstånd som skall skaffas på förhand.

I den ovan nämnda propositionen föreslås det att till gymnasielagen fogas en hänvisning till upphovsrättslagen och till lagen om rätten till fotografiskt verk. Enligt denna hänvisning stadgas det i upphovsrättslagen och lagen om rätt till fotografisk bild om användningen av verk och fotografier i prov som hör till studentexamen. Fattandet av beslut om innehållet i den reglering som gäller detta har överlåtit på dem som bereder ändringen av upphovsrättslagstiftningen. Ändringen av gymnasielagen avses träda i kraft den 1 januari 1995, dvs. vid samma tid som ändringen av upphovsrättslagen.

Upphovsrättskommittén föreslog att till upphovsrättslagen skall fogas ett stadgande, enligt vilket i ett prov som hör till studentexamen får tas med delar av ett offentliggjort skriftligt verk eller, om verket inte är omfattande, hela verket. För samma ändamål får tas bilder ur offentliggjorda konstverk. Med stöd av hänvisningsstadgandet skall inskränknigen gälla också fotografier och kataloger.

I vissa av de utlåtanden som avgavs om upphovsrättskommitténs betänkande anmärktes det att de grunder som gäller studentexamen också är tillämpliga på andra prov av

motsvarande slag. Därför har det föreslagna stadgandet utsträckts till att omfatta också sådana prov.

Det är fråga om en begränsad användningsform, som inte inverkar menligt på det kommersiella utnyttjandet av ett verk. Enligt förslaget skall någon ersättning inte behöva betalas för användningen.

De inskränkningar som gäller framställning av exemplar vid undervisningsverksamhet ingår i upphovsrättslagens nuvarande 17 §. Det föreslås att detta stadgande skall bli 14 §. Det stadgande som gäller användningen av skyddat material i studentexamen föreslås bli fogat till paragrafen som dess 3 mom.

1.2.4. *Framställning av exemplar vid vissa inrättningar*

Upphovsrättskommittén föreslog i sitt V betänkande att till upphovsrättslagen skall fogas ett stadgande, enligt vilket det av offentliggjorda verk som ingår i radio- och televisionutsändningar vid sjukhus, åldringhem, fängelser och andra av det offentliga upprätthållna och motsvarande inrättningar får framställas exemplar för tillfälligt bruk som sker med hjälp av upptagning av ljud och bild. Detta stadgande ger inrättningar rätt att uppta utsändningar för framskjutande av den tidpunkt då programmen ses.

Kommittén motiverade sitt förslag med att personer som vårdas på anstalt eller som av andra orsaker vistas på anstalt på grund av sitt hälsotillstånd, ordningsregler som iaktas vid inrättningen eller någon annan orsak som inte beror på dem själva i flera fall inte kan följa televisions- eller radioprogram då de sänds. Kommittén ansåg att vägande sociala skäl talade för att invånarna i vård- och andra motsvarande inrättningar skall ha möjlighet att se eller höra program.

Upphovsrättskommittén ansåg att den begränsning som gäller användning vid inrättningar skall utsträckas till att omfatta endast sådana inrättningar som upprätthålls med hjälp av finansiering av allmänna medel. Utanför stadgandets tillämpningsområde faller då privata sjukhus, åldringhem och andra motsvarande vårdinrättningar. Kommittén föreslog dessutom att en närmare reglering av bandning skall genomföras genom förordning. Enligt förslaget skall genom förordning kunna ut-

färdas bestämmelser om förvaring och förstörande av bandade program samt om de inrättningar på vilka stadgandet skall tillämpas.

Majoriteten av remissinstanserna förhöll sig positivt till kommitténs förslag. Det var närmast de instanser som företrädar filmproducenterna som motsatte sig förslaget.

Tillståndet av bandning för framskjutande av den tidpunkt då ett program ses skulle inte i någon avsevärd grad inverka på upphovsmännens ekonomiska intressen. I det specialfall det är fråga om kan det anses motiverat att införa ett stadgande om att användningen skall vara fri. De sociala orsaker som utgör grunden för det föreslagna stadgandet är dock desamma även i de fall där en privaträttslig sammanslutning svarar för upprätthållandet av en inrättning. Det är således inte motiverat att vårdinrättningar försätts i olika ställning på grundval av deras finansieringsform. Om gränserna för tillåten användning framgår tillräckligt klart av lagen, finns det inget behov av att utfärda närmare stadganden genom förordning.

Av de orsaker som anförs ovan föreslås det att till upphovsrättslagen fogas ett stadgande, enligt vilket av offentliggjort verk som ingår i en radio- eller televisionsutskickning vid sjukhus, åldringshem, fängelser och andra motsvarande inrättningar får framställas exemplar med hjälp av upptagning av ljud och bild för tillfällig användning vid en inrättning. Stadgandet skall bli den nya 15 §.

Förslaget motsvarar i huvudsak vad innehållet beträffar den svenska upphovsrättslagens nya 15 §, som trädde i kraft vid ingången av 1994. Ett motsvarande stadgande ingår också i den danska regeringsproposition som avläts i februari 1994 och det utkast till proposition som offentliggjordes i Norge i december 1993.

1.2.5. Framställning av exemplar i arkiv, bibliotek och muséer

Nuläge

Enligt upphovsrättslagens nuvarande 12 § 1 mom. kan arkiv och bibliotek genom förordning berättigas att på de villkor som anges i förordningen för sin verksamhet framställa exemplar av verk genom fotografi. Ett motsvarande stadgande som gäller fotografier ingår i fotografilagens 6 § 1 mom. Finlands filmarkivs rätt att framställa exemplar av verk eller fotografier som ingår i offentligt framförda

inhemska filmer eller i informationsmaterial om dessa regleras uttömmande i filmarkiveringslagen (576/84). En hänvisning som gäller detta har tagits in i ovan nämnda paragrafers 2 mom.

Närmare bestämmelser om arkiv och biblioteks kopieringsrättigheter har utfärdats i 1—7 §§ upphovsrättsförordningen (441/61). I förordningens 1 § 1 mom. uppräknas de arkiv och bibliotek som har rätt att framställa exemplar av verk eller fotografier. Undervisningsministeriet kan enligt 1 § 2 mom. bevilja också andra än i 1 mom. nämnda inrättningar denna rättighet.

Omfattningen av den tillåtna kopieringen fastställs i 2—7 §§ upphovsrättsförordningen. Stadgandena tillåter begränsad kopiering av verk och fotografier för vissa ändamål som betjänar bibliotekens interna funktioner och utlåningsverksamhet.

Arkiven och biblioteken har med stöd av 2 § rätt att framställa behövliga säkerhetskopior av det material som finns i deras samlingar. Också kopieringen av material som är ömtåligt eller svårersättligt är tillåten. Kopieringen av icke offentliggjort material förutsätter samtycke av upphovsmannen eller fotografen. I förordningens 3 § stadgas om rätten att i vissa fall framställa ersättande kopior av enskilda artiklar i samlingsverk eller av korta avsnitt i andra utgivna verk för utlämning till läsesökande för studie- eller forskningssyfte. Framställningen av exemplar för komplettering av ofullständiga exemplar av verk som hör till inrättningarnas samlingar tillåts i begränsad utsträckning i 4 §. Förordningens 5 och 7 §§ innehåller stadganden om friexemplarbiblioteks och landskapsbiblioteks kopieringsrätt i vissa specialfall.

Enligt förordningens 6 § skall 3—5 §§ tillämpas på motsvarande sätt i fråga om fotografier. I enlighet med sin ordalydelse är 7 §, som gäller landskapsbibliotek, tillämplig både på verk och fotografier.

Enligt 12 § upphovsrättslagen och 1 § upphovsrättsförordningen är framställning av exemplar genom fotografi tillåten. Som framställningssätt som tillåts i förordningens 2 och 7 §§ har dessutom nämnts mikrofilmning av verk och fotografier eller upptagning av dessa på film, avsedd för läsapparater. I rättspraxis och i litteraturen har också de nuvarande fotokopieringsmetoderna ansetts höra till stadgandets tillämpningsområde.

Upphovsrättskommitténs förslag

Upphovsrättskommittén föreslog i sitt V delbetänkande att tillämpningsområdet för 12 § skall utvidgas till vissa delar. Samtidigt föreslog kommittén att stadgandet skall omstruktureras. Enligt förslaget skulle de stadganden som gäller arkiv ha samlats i 2 mom. Det stadgande om inskränkning som gäller bibliotek skulle för sin del ha ingått i 1 mom.

Framställningen av exemplar för bibliotekens verksamhet vore enligt kommitténs förslag tillåten genom fotokopiering eller någon motsvarande metod samt med hjälp av upptagning av ljud och bild. Förslaget motiverades med behovet av att bringa lagstiftningen i överensstämmelse med den utveckling som skett inom kopieringsteknikens område samt med rådande tillämpningspraxis.

Kopieringssätt som har karaktären av förlagsverksamhet samt datorunderstödd framställning av exemplar uteslöts i motiveringen till förslaget uttryckligen från stadgandets tillämpningsområde.

Tillåtandet av kopiering som sker med hjälp av upptagning av ljud och bild motiverade kommittén med att behovet av säkerhets-, förvarings- och brukskopiering numera i flera fall gäller också fonogram och bildupptagningar som hör till bibliotekssamlingar. Å andra sidan betonade kommittén att kopieringen av upptagningar i bibliotek under inga omständigheter får ersätta den normala spridningen av dessa upptagningar.

Det föreslogs att vissa innehållsliga ändringar skall göras också i den reglering som gäller arkiv. Enligt förslaget skall arkiv som avses i filmarkiveringslagen och arkivlagen (184/81) samt bibliotek som avses i lagen om friexemplar (420/80) ha rätt att av offentliggjorda verk framställa exemplar som förutsätts av förvaring och komplettering av samlingar samt exemplar för vetenskaplig forskning vid arkivet. Ett arkiv skall dessutom kunna överlåta ett framställt exemplar för vetenskaplig forskning eller för tillfällig användning i undervisning på högskolenivå. Användningen av ett verk för andra ändamål skall inte vara tillåten. Det föreslogs att närmare bestämmelser om arkivs kopieringsrätt skulle utfärdas genom förordning.

De flesta remissinstanserna förhöll sig positivt till förslaget. Företrädarna för museibranschen ansåg att också museerna skall beviljas rätt att framställa exemplar. Represen-

tanterna för filmbranschen motsatte sig för sin del att andra än Finlands filmarkiv beviljas rätt att kopiera audiovisuella verk. Vissa organisationer som företräder rättsinnehavare ansåg att villkoren för kopiering skall tas in i upphovsrättslagen i stället för i en förordning. Justitiedepartementet hade samma syn på saken. Flera andra organisationer som företräder rättsinnehavare framhävde att stadgandet om inskränkning inte leda till en konflikt med det normala ekonomiska utnyttjandet av ett verk. I vissa utlåtanden ansågs det att stadgandet skall utsträckas till omfatta också kopiering av ADB-baserat material.

Lagstiftningen i de övriga nordiska länderna

Den tidigare lagen i Sverige motsvarade vad sakinnehållet beträffar den nuvarande 12 § i den finska upphovsrättslagen. Framställningen av exemplar var tillåten endast med reprografiska metoder. Arkivens och bibliotekens kopieringsrätt utvidgades genom en lagändring som trädde i kraft vid ingången av 1994. Stadgandena om tillåten kopiering och de inrättningar som är berättigade till sådan kopiering har flyttats till lagen. Genom förordning kan regleringen utsträckas till att gälla också andra inrättningar än de som nämns i lagen. I den nuvarande 16 § i den svenska upphovsrättslagen är framställningen av exemplar av verk för förvaring eller komplettering av verk tillåten med användning av vilken framställningsmetod som helst. Detsamma gäller kopiering i en inrättnings utrymmen för forskningsändamål. Framställningen av verksexemplar som skall utlånas till allmänheten eller användas i läsapparater är däremot fortfarande tillåten endast med reprografiska metoder.

Den gällande lagen i Danmark motsvarar i huvudsak den nuvarande regleringen i Finland. Rätten till sådan framställning av exemplar som sker genom fotografering kan dock förutom arkiv och bibliotek dessutom beviljas museer. I den regeringsproposition som avläts i februari 1994 föreslogs det att lagen skall ändras så, att inrättningarnas kopieringsrätt skall täcka alla framställningstekniker. Det föreslås i propositionen att kopieringsrätten skall begränsas så, att det inte skall vara tillåtet att utan rättsinnehavarens samtycke låna ut till allmänheten eller göra tillgängliga för allmänheten utanför inrättningen andra kopior än

sådan som har framställts med reprografiska metoder. Närmare bestämmelser om tillämpningen av detta stadgande skall enligt förslaget fortfarande utfärdas genom förordning.

Det stadgande om inskränkning av arkiv och biblioteks kopieringsrätt som ingår i den norska upphovsrättslagen motsvarar vad innehållet beträffar 12 § 1 mom. i den gällande finska upphovsrättslagen. Det utkast till proposition som publicerades i december 1993 innehåller ett ändringsförslag som gäller detta stadgande. Också det norska förslaget täcker alla framställningstekniker. Kopieringen av verk skall dock vara tillåten endast för framställning av förvarings- och säkerhetskopior. Det har föreslagits att museerna skall fogas till stadgandets tillämpningsområde. Närmare stadganden om tillämpningen skall också i fortsättningen utfärdas genom förordning. Enligt motiveringen till propositionsutkastet skall det i regel inte vara tillåtet att utan rättsinnehavarens samtycke göra andra kopior än sådana som har framställts med reprografiska metoder tillgängliga för allmänheten.

Inrättningarnas kopieringsbehov

Arkiven. Den nya arkivlagen (831/94) gavs den 23 september 1994. Den trädde i kraft den 1 oktober 1994. Lagen ersätter den gällande arkivlagen, som gavs 1981. Det centrala syftet med ändringen av arkivlagen var att minska den myndighetsstyrning och -övervakning som arkivverksamheten är föremål för. I lagen har dessutom beaktats den inverkan som utvecklingen inom datatekniken och informationsanvändningen har haft på arkivväsendet. Enligt regeringens proposition (RP 187/1993 rd) är det av största vikt för det nationella kulturarvet att all myndighetsinformation, oberoende av i vilken form den framförs tekniskt, är i samma ställning med tanke på arkivväsendet.

Den nya arkivlagen tillämpas på statliga och kommunala myndigheter, offentligrättsliga inrättningar, statliga och kommunala affärsverk, det ortodoxa kyrkosamfundet samt andra samslutningar och enskilda när dessa sköter ett offentligt uppdrag. Republikens presidents och den evangelisk-lutherska kyrkans arkiv skall stå utanför lagens tillämpningsområde. Lagen tillämpas endast i begränsad utsträckning på de myndigheter som är verksamma i landskapet Åland.

Enligt arkivlagen är syftet med arkiveringen

att stöda utförandet av myndigheternas egentliga uppgifter och förverkligandet av principen om förvaltningens offentlighet, garantera individeras och sammanslutningars rättsskydd samt att betjäna forskning.

Med handling som är föremål för arkivering har i arkivlagen i allmänhet avsetts detsamma som med allmän handling i offentlighetslagstiftningen. I motiveringen till lagen konstateras att såsom handling i den mening som avses i arkivlagen dock inte betraktas upptagningar, som vissa specialmyndigheter, som uttryckligen har tillsatts för att samlas och lagras vissa materialsamlingar, samlar på grund av de uppgifter de har anförtrotts. Exempel på sådana upptagningar är enligt motiveringen böcker och ljudupptagningar på bibliotek, konstverk på museer och Finlands filmarkivs filmer.

En stor del av de handlingar som förvaras i de arkiv som hör till arkivlagens tillämpningsområde är i upphovsrättslagens 9 § avsedda beslut och yttranden av myndighet, som inte är föremål för upphovsrätt. I arkiv förvaras dock också andra allmänna handlingar, som kan vara upphovsrättsligt skyddade.

Förhållandet mellan allmänna handlingars offentlighet och upphovsrätten föreslås på annat ställe i denna proposition bli ordnat genom ett begränsningsstadgande som fogas till upphovsrättslagen. Enligt den föreslagna 25 b § 1 mom. får av ett verk framställas exemplar för tillhandahållande av information om en handling på det sätt som stadgas i lag. Stadgandet täcker också sådana situationer där ett arkiv som avses i arkivlagen ger en kopia av en allmän handling till den som begär om en sådan.

Arkiven kan dessutom ha behov av att framställa förvarings-, kompletterings- eller brukskopior av handlingar. Det är fortfarande ändamålsenligt att närmare stadganden som gäller sådana situationer utfärdas i upphovsrättsförordningen. Stadgandena skall på ena handa grunder gälla både de arkiv som avses i arkivlagen och sådana motsvarande av myndigheter upprätthållna arkiv om vilka stadgas särskilt. Kopieringen av material skall dock med stöd av upphovsrättslagstiftningen vara tillåten endast för de ändamål som avses i arkivlagen.

Enligt 17 § 1 mom. kan ett privat arkiv eller handlingar som hör till det med stöd av ett avtal som ingås med arkivets ägare övertas för att förvaras och vårdas av riksarkivet, ett

landsarkiv eller något annat arkiv. I 2 mom. stadgas att i fråga om privata brev och andra handlingars offentlighet då skall iaktas vad som med överlåtaren av materialet har överenskommit om offentligheten. I de ifrågavarande fallen kan man utgå från att överenskommelse kan ingås mellan överlåtaren av ett privat arkiv och mottagaren också om framställning av kopior och om andra frågor i anslutning till upphovsrätt.

Friexemplarsbibliotek. Syftet med överlåtelsen av friexemplar är enligt 1 § i den gällande lagen om friexemplar att bevara, statistikföra och katalogisera den nationella kulturens produkter samt att ställa dem till förfogande för forskare och andra som behöver dem. Den som framställer tryckalster samt ljud- och bildupptagningar är skyldig att till Helsingfors universitets bibliotek överlämna produkter som han har framställt, såsom friexemplar utan ersättning på det sätt som stadgas i denna lag.

Upphovsrättsförordningens 2—4 §§, som gäller kopieringsrätt, gäller numera också universitetsbibliotek som är friexemplarsbibliotek. Enligt specialstadgandet i förordningens 5 § får friexemplarsbibliotek av särskilda skäl genom fotografi framställa ett exemplar av ett verk som man anser att bör förvärvas till dess samlingar men som inte är allmänt tillgänglig.

Dessa stadganden berättigar biblioteken endast till kopiering av tryckalster. Överlåtelseskyldigheten enligt den gällande lagen om friexemplar gäller dock förutom tryckalster dessutom ljud- och bildupptagningar. Skyldigheten att överlåta bildupptagningar behandlas nedan i samband med arkiveringen av filmer.

Enligt lagen om friexemplar skall den som framställer en ljudupptagning tillstålla Helsingfors universitets bibliotek två friexemplar av varje hos honom framställd produkt, som har framställts i minst 50 exemplar. Denna reglering gäller också utomlands framställda fonogram, som i huvudsak är avsedda att spridas i Finland. Det andra av de överlåtna friexemplaren skall tillställas Jyväskylä universitets bibliotek. Eftersom bägge friexemplarsbiblioteken får endast ett fonogram, står ingen brukskopia till förfogande. Biblioteken är inte utan samtycke av den som innehar rätten till fonogrammen berättigade att framställa brukskopior av fonogram.

Framställningen av brukskopior av friexemplar som överlåtits av ljudupptagningar har sedan 1982 grundat sig på avtal mellan under-

visningsministeriet och de organisationer som företräder innehavarna av rätten till upptagningarna. Organisationerna ger i avtalet Helsingfors universitets och Jyväskylä universitets bibliotek rätt att framställa eller låta framställa en brukskopia av upptagningarna för bruk enligt 1 § lagen om friexemplar.

Den friexemplarsarbetsgrupp som undervisningsministeriet tillsatte föreslog i den promemoria som den avlät den 28 februari 1989 (undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior 1989:10) att vissa ändringar skall göras i lagen om friexemplar. Arbetsgruppen föreslog att i lagen om friexemplar skall tas in ett stadgande, enligt vilket de bibliotek som avses i lagen för säkerställande av att friexemplaren bevaras skall ha rätt att framställa bruks- och säkerhetskopior av dessa. Arbetsgruppen ansåg att det med tanke på uppnåendet av lagens syfte var nödvändigt att framställningen av kopior som bevarandet av friexemplaren förutsätter är direkt tillåtet med stöd av lagen oberoende av i vilken form materialet har upptagits. Samtidigt föreslogs det att till 12 § 3 mom. upphovsrättslagen skulle fogas ett hänvisningsstadgande om kopieringsrätt enligt lagen om friexemplar. De förslag som ingick i friexemplarsarbetsgruppens promemoria har tills vidare inte lett till några fortsatta åtgärder.

Med tanke på bevarandet av materialet är det tillräckligt om friexemplarsbiblioteken i sina samlingar har en förvaringskopia för varje ljudupptagning som omfattas av överlåtelseskyldigheten. För att bevarandet av upptagningarna skall kunna tryggas kan det dock krävas att det ibland framställs nya exemplar av förvaringskopiorna.

Brukskopiorna av ljudupptagningar framställs numera av friexemplar som är avsedda att vara förfaringskopior, vilket inte är att rekommendera med tanke på bevarandet av upptagningarna. Skötseln av uppgifterna enligt 1 § lagen om friexemplar förutsätter att friexemplarsbiblioteken förutom förvaringskopian av ett fonogram har minst en brukskopia i sina samlingar. Det är ändamålsenligare att detta genomförs genom en ändring av lagen om friexemplar än genom det nuvarande arrangemanget, som grundar sig på avtal. Antalet upptagningar som överläts med stöd av lagen bör utökas från nuvarande två på det sättet att också de behövliga ursprungliga exemplaren ingår i bibliotekens samlingar av friexemplar.

Arkivering av filmer. Stadganden om arkive-

ring av filmer och material i anslutning till dem ingår i filmarkiveringslagen. Enligt sistnämnda lag har Finlands filmarkiv rätt att framställa kopior av filmer som offentligen förevisats i Finland samt av därtill hörande reklam- och annat informationsmaterial. Framställda kopior får utan rättsinnehavarens samtycke endast användas för forskningsändamål och för undervisning på högskolenivå.

Enligt 1 § 2 mom. lagen om friexemplar tillämpas lagen på film på det sätt som framgår av filmarkiveringslagen. Stadgandena om friexemplar av filmer ingår huvudsakligen i 6 § filmarkiveringslagen samt i filmarkiveringsförordningen. Framställare och importörer av filmupptagningar skall till Finlands filmarkiv överlåta två friexemplar, vilket i praktiken är tillräckligt med tanke på bevarandet av och forskning i film.

De behov som gäller kopiering och arkivbruk av inhemska filmer har i praktiken reglerats uttömmande i filmarkiveringslagen. Förhållandet mellan upphovsrätten och filmarkiveringen har för sin del reglerats genom det hänvisningsstadgande som 1984 togs in i 12 § 2 mom. upphovsrättslagen. I detta avseende föreligger inget behov av lagändringar.

Muséerna. Muséerna har som mål att upprätthålla samhällets kunskaper om kultur, historia och omgivning genom att främja forskning och informationsförmedling på området. För att främja forskning och undervisning muséerna förvärvar, lagrar, bevarar och undersöker, använder för informationsförmedling och håller till påseende materiellt bevismaterial om människan och hennes omgivning. Museiverket ansvarar för utvecklandet av fornminnesförvaltningen och landets museiväsende. Museiverkets bibliotek är landets största museivetenskapliga bibliotek och dess bildarkiv det största kulturhistoriska bildarkivet.

I kulturhistoriska muséer består den största delen av samlingarna av föremål och i konstmuséer av konstverk. I muséerna finns dock rikligt med bildmaterial, tryckalster och annat material, som kan vara upphovsrättsligt skyddat. Materialet är ofta unikt och ofta också i dåligt skick och en fortlöpande användningen av materialet äventyrar dess hållbarhet. För att säkerställa att ursprungligt material skall kunna bevaras behöver muséerna förvarings- och brukskopior av materialet.

Konstmuséerna ansvarar för sin del för dokumenteringen av konst. Enligt arbetsord-

ningen för Statens konstmuseum har centralarkivet för bildkonst, som finns i anslutning till muséet, bl.a. i uppgift att upprätthålla ett riksomfattande centralregister för konstverk, fotografiateljé, central arkivet för bild och dokument och bibliotek för bildkonst.

Syftet med dokumenteringen av bildkonst är att bevara kulturhistoriskt betydande material för kommande generationer samt att trygga arkivanvändningen av sådant material.

Upphovsrättslagens 12 § är inte för närvarande tillämplig på muséernas verksamhet. Den dokumentering, förvaring och forskning som sker inom museiverket tjänar dock samma syften som den verksamhet som bedrivs av de arkiv som avses i lagrummet. Det finns ingen orsak att hålla muséerna utanför denna reglering. Med stöd av lagen bör det vara möjligt att genom förordning utfärda stadganden också om sådan kopiering av upphovsrättsligt skyddat material som sker på muséer.

I Danmark har muséerna alltsedan stiftandet av den gällande upphovsrättslagen omfattats av ett inskränkingsstadgande som motsvarar 12 § i den finska upphovsrättslagen. I den proposition som den danska regeringen avlät i februari 1994 föreslås regleringen inte bli ändrad i detta avseende. I det utkast till proposition som publicerades i Norge i december 1993 föreslogs det att muséerna skall fogas till tillämpningsområdet för det stadgande som för närvarande gäller bibliotek och arkiv.

Bedömning av nuläget samt förslag

Arkivens, bibliotekens och muséernas samlingar omfattar för närvarande rikligt med material som det inte är möjligt eller ändamålsenligt att kopiera med hjälp av de reprografiska metoder som den gällande lagstiftningen tillåter. Det är inte i nuläget motiverat att tillbuds stående framställningstekniker försätts i olika ställningar. Därför föreslås det att i det gällande 12 § 1 mom. skall slopas kravet på att framställningen av exemplar skall ske genom fotokopiering. Samtidigt skall det genom hänvisningsstadganden utsträckas till att omfatta också de närstående rättigheter som avses i 5 kap. upphovsrättslagen.

Dessutom föreslås det att den gällande 12 § 1 mom. skall ändras så, att muséerna fogas till stadgandets tillämpningsområde.

Avsikten med uppdateringen av regleringen

är att trygga arkivens, bibliotekens och muséernas verksamhetsbetingelser. Vad syftena beträffar motsvarar stadgandet det gällande stadgandet. Den föreslagna ändringen har ingen ekonomisk betydelse för rättsinnehavarna. En lösare formulering av inskränkingsstadgandet i upphovsrättslagen än för närvarande garanterar att också nya kopieringsmetoder blir tillgängliga för inrättningar som ansvarar för skötseln och bevanad av kulturarvet.

I övrigt föreslås det att det gällande 12 § 1 mom. bibehålls oförändrat. Den regleringsmodell i vilken närmare bestämmelser om kopiering utfärdas genom förordning har fungerat bra i praktiken. Till denna del skall upphovsrättslagen hållas klar och enkel även i fortsättningen. Upphovsrättskommitténs förslag, enligt vilket de centrala stadgandena som gäller arkiv skall samlas i ett särskilt moment, skulle inte i praktiken förtydliga den föreslagna regleringen. Det är fortfarande ändamålsenligast att närmare bestämmelser om framställning av exemplar utfärdas genom en särskild förordning.

Kopieringen i samband med filmarkivering samt användningen av framställda kopior är för närvarande uttömmande reglerade i filmarkiveringslagen och i den förordning som kompletterar filmarkiveringslagen. I detta avseende behöver lagen inte ändras. Det föreslås att hänvisningsstadgandet i den gällande 12 § 2 mom. bibehålls oförändrat.

Den nuvarande 12 §, som gäller arkivs, biblioteks och muséers kopieringsrätt, föreslås till följd av omstruktureringen av 2 kap. upphovsrättslagen bli 16 §.

Bestämmande av kopieringsrättens omfattning

Tillåtna användningsändamål. Arkivens, bibliotekens och muséernas kopieringsrätt har förverkligats som en full inskränkning i upphovsrätten. Kopieringen förutsätter inte rättsinnehavarnas samtycke eller att en ersättning betalas till dessa. Kopieringen av skyddat material kommer även i fortsättningen att vara tillåten endast om synnerligen vägande samhälls- eller kulturella skäl kräver det. Sådana skäl är särskilt viktiga intressen som gäller bevarandet av material. Grunden för tillåtande av kopiering kan också vara nödvändiga behov som gäller forskning, undervisning eller materialtes tillgänglighet.

Om verksamheten vid en inrättning förutsätter sådan kopiering av skyddat material som är mer omfattande än vad förordningen tillåter, kräver kopieringen rättsinnehavarens tillstånd. Beträffande kopiering genom fotokopiering eller motsvarande metoder kan de behövliga tillstånden i praktiken heltäckande skaffas med stöd av avtal som avses i 13 § upphovsrättslagen och med den avtalslicensverkan som kompletterar detta avtal.

Den föreslagna 16 § 1 mom. är ett allmänt stadgande om inskränkning som gäller arkivs, biblioteks och muséers kopieringsrätt. I praktiken varierar olika inrättningsars behov av att kopiera upphovsrättsligt skyddade verk. Detta bör beaktas också i upphovsrättsförordningen. Det är nödvändigt att bestämma de tillåtna kopierings- och användningsändamålen med beaktande å enda sidan av intressena hos dem som innehar rättigheterna till skyddade verk och å andra sidan inrättningsarnas uppgifter.

Förvaringskopior. Syftet med framställningen av förvaringskopior är att garantera att samhälls- eller kulturellt viktigt material bevaras och finns tillgängligt.

Det är ändamålsenligt och motiverat att rätten att framställa förvaringskopior ges till inrättningar, som har en särskild uppgift att bevara material. Sådana inrättningar är de arkiv och muséer som avses i 1 § upphovsrättsförordningen.

Den primära uppgiften för de bibliotek som avses i förordningens 1 § är att förvärva material som är viktigt för samhällets informationsförsörjning och att sprida detta material till dem som behöver information. Bibliotekens verksamhet och den mängd material som förvärvas till dem skall dimensioneras i enlighet med denna uppgift. Förslitet eller försvunnet material kan i regel ersättas genom förvärv av nytt ursprungligt material. Bibliotekens samlingar kan dock i särskilda fall omfatta material som det inte är möjligt att ersätta. I sådana fall bör det vara tillåtet att framställa en förvaringskopia också på ett bibliotek.

Den framställning av förvaringskopior av skyddat material som inrättningsarnas uppgifter förutsätter har ingen inverkan på rättsinnehavarnas intressen. Den reglering som gäller kopiering kan till denna del bibehållas i huvudsak oförändrad. Med tanke på det varaktiga bevarandet av materialet är det dock motiverat att också sådana framställningstekniker som grundar sig på elektronisk upptagning står till

inrättningarnas förfogande. Därför vore det ändamålsenligt att kopiering tillåtas genom användning av alla framställningssätt.

Säkerhetssynpunkter kan i vissa fall förutsätta att fler än en förvaringskopia framställs. När omfattningen av tillåten kopiering fastställs bör man beakta både hållbarheten hos materialslaget i fråga och de förvaringsmetoder och -förhållanden som inrättningen har till sitt förfogande. Den omfattning som säkerhetssynpunkterna förutsätter skulle således berättiga inrättningarna att av det material som ingår i deras samlingar framställa kopior i den omfattning och i den tekniska form som en säker förvaring av materialet förutsätter.

Framställning av brukskopior. De arkiv, bibliotek och muséer som avses i upphovsrättsförordningen har till uppgift att se till att det material som hör till deras samlingar på ett ändamålsenligt sätt kan göras tillgängligt för dem som behöver information.

Inrättningarnas verksamhet grundar sig i huvudsak på att material som ingår i deras egna samlingar ställs till kundernas förfogande. Användningen av ursprungligt material är dock inte alltid ändamålsenlig eller möjlig. Detta har varit orsaken till att framställningen av ersätande brukskopior i vissa särskilda fall är tillåten enligt den gällande upphovsrättsförordningen.

Tillåten enligt förordningens gällande 2 § 2 mom. är för det första framställning av brukskopior av ömtåligt eller svårersätligt material. För det andra har arkiv och bibliotek med stöd av 3 § rätt att framställa kopior av enstaka artiklar i samlingsverk, tidningar eller tidskrifter samt av korta avsnitt i andra utgivna verk för forsknings- eller studiesyfte. I förordningens 7 § ges landskapsbibliotekens dessutom rätt att framställa för handikappade avsedda kopior till läsapparater.

I flera fall skulle möjligheterna att utnyttja ursprungligt material kompletteras tillräckligt av att det vore möjligt att i inrättningens utrymmen bekanta sig med kopior framställda av material som hör till samlingarna. Den nuvarande upphovsrättsförordningen tillåter dock i samtliga ovan nämnda fall att en framställd brukskopia lånas ut till kunder för användning utanför inrättningen.

Med stöd av den föreslagna 16 § 1 mom. upphovsrättslagen kan arkiv, bibliotek och muséer berättigas att för sin verksamhet framställa exemplar av ett verk också genom an-

vändning av andra än reprografiska framställningsmetoder. Detta ger anledning att i vissa avseenden ompröva innehållet i och strukturen i upphovsrättsförordningen som gäller framställning av brukskopior.

Upptagningar i elektronisk form är numera lätta att kopiera med hjälp av den utrustning som allmänheten har tillgång till. I synnerhet av digitala upptagningar är det möjligt att framställa kopior som motsvarar originalet. Rättsinnehavarna eller den inrättning som har framställt brukskopian har inte i praktiken någon möjlighet att övervaka sådan vidarekopiering av materialet som sker utanför inrättningarna. Därför bör utlåning eller annan överlåtelse av exemplar som framställts med andra än reprografiska metoder vara tillåten endast med rättsinnehavarnas samtycke. Det är skäl att t.ex. rätten till framställning och användning av fonogram, bildupptagningar och upptagningar i maskinläsbar form i förordningen begränsas till att gälla endast sådan verksamhet som sker i inrättningarnas utrymmen. Detta motsvarar också de lösningar som föreslagits eller förverkligats i de övriga nordiska länderna.

Med tanke på innehavare av rättigheterna till skyddat material avviker framställningen av brukskopior med reprografiska metoder från de situationer där en elektronisk upptagning som innehåller skyddat material ställs till en kunds förfogande. Arkivens, bibliotekens och muséernas samlingar innefattar dock i allt större utsträckning också annat material än material i tryckt form. T.ex. med tanke på tillgängligheten i fråga om audiovisuellt och digitalt material vore det ändamålsenligt om inrättningarna i begränsad utsträckning kunde framställa brukskopior också i annan form än i reprografisk form.

Av de orsaker som anförts ovan är det nödvändigt att den reglering i upphovsrättsförordningen som gäller framställning av brukskopior ändras så, att i förordningen tas in särskilda stadganden om framställning av brukskopior som skall användas i inrättningarnas utrymmen och brukskopior som är avsedda att ges ut från inrättningarna.

Interna brukskopior. Rätten att framställa kopior för sådan användning som sker i en inrättnings utrymmen kan ges alla de arkiv, bibliotek och muséer som avses i förordningen.

Det är ändamålsenligt att tillåta att interna brukskopior framställs genom användning av

alla framställningstekniker. Kopiorna skall dock endast kunna överlätas till inrättningens anställda, till forskare som besöker inrättningen eller till andra som behöver information. En brukskopia skall också kunna överlätas för att användas vid ett annat arkiv eller museum.

Framställningen av interna brukskopior får inte ersätta förvärvet av ursprungligt material till en inrättnings samlingar. Därför skall kopiering vara tillåten endast av material som ingår i inrättningens egna samlingar.

Arkivens, bibliotekens och museernas samlingar står till förfogande för alla dem som behöver information och är berättigade att använda dessa inrättningar. Därför är det inte nödvändigt att framställningen av interna brukskopior begränsas till sådana fall där kopieringen betjänar undervisningens eller forskningens behov. Eftersom användningen av kopior till sin natur vore tillfällig och i praktiken skulle inskränka sig till att besökaren bekantar sig med materialet i inrättningens utrymmen, kan dessutom tillåtas att kopior framställs av allt material som ingår i inrättningarnas samlingar. I detta avseende skulle framställningen av brukskopior utvidga inrättningarnas kopieringsrätt jämfört med den nuvarande regleringen.

Antalet kopior som står till förfogande för inrättningarnas kunder måste å andra sidan begränsas så, att inte framställningen av dessa kopior har någon betydande inverkan på den sedvanliga spridningen eller utnyttjandet i övrigt av skyddat material.

Den reglering som gäller framställning av interna brukskopior skulle inte ha någon inverkan på det hemlighållande av material som grundar sig på lag eller författning på lägre nivå. En inrättning skall dessutom iakttä rättsinnehavarens eller överlåtarens bestämmelser i det fall då det är fråga om utnyttjande av privata handlingar som har överlåtits till inrättningens samlingar eller om annat motsvarande material. På kopiering av icke offentliggjorda verk och annat upphovsrättsligt skyddat, icke offentliggjort material skall tillämpas den nedan föreslagna 25 d § upphovsrättslagen.

Brukskopior till kunder. Verksamheten vid vetenskapliga bibliotek förutsätter i vissa fall att av materialet kan framställas kopior för spridning också utanför inrättningarna. Inrättningarna utövar för närvarande förutom utlåning av material dessutom en omfattande

fjärrlåne- och informationstjänstverksamhet. År 1992 utgjorde fjärrtjänstens andel ca 10 % av de vetenskapliga bibliotekens utlåningsverksamhet. Fjärrlårens andel av högskolebibliotekens totala utlåning var 9 % och av specialbibliotekens utlåning ca 20 %. Omkring hälften av de inhemska bibliotekens fjärrlån skickades till kunderna i form av kopior som biblioteken hade framställt.

Den fjärrutlåning som grundar sig på att material skickas mellan de vetenskapliga biblioteken är ett ändamålsenligt förfaringsätt med tanke på en omfattande tillgång på information. För att de ekonomiska intressena hos innehavarna av rättigheterna till upphovsrättsligt skyddat material skall kunna beaktas förutsätts det dock att den spridning av material som bibliotek och andra inrättningar bedriver också i fortsättningen i huvudsak grundar sig på ursprungligt material eller på inhämtande av tillstånd som berättigar till kopiering. Framställning av brukskopior för fjärrutlåning utan rättsinnehavarnas samtycke skall fortfarande vara tillåten endast i begränsad utsträckning.

Också arkivens och museernas verksamhet kan förutsätta att av material som hör till deras samlingar framställs kopior för att användas av utomstående forskare och andra som behöver information. Då är det i regel fråga om material, som inte finns tillgängligt i ursprunglig form eller med hjälp av sedvanliga spridningskanaler. Därför är det ändamålsenligt att också framställningen av brukskopior av material ur arkivens och museernas samlingar är tillåten i begränsad utsträckning.

Alla de inrättningar som avses i den föreslagna 16 § 1 mom. upphovsrättslagen kan berättigas att framställa kopior som ges till någon utanför inrättningen. Med avvikelse från vad som gäller i fråga om interna brukskopior skall framställningen av kopior dock vara tillåten endast genom fotokopiering eller med motsvarande metoder, såsom mikrofilmning, samt med hjälp av fjärrkopierings- dvs. telefaxapparat. Denna reglering berättigar endast till överlåtelse av sådant material som är i grafisk form. Exemplar skall således få framställas av textmaterial samt av sådant annat material i elektronisk form som kan skrivas ut i grafisk form.

Det skall kunna tillåtas att man framställer eller låter framställa brukskopior av sådant ursprungligt material som hör till inrättningarnas egna samlingar. Regleringen skall dock inte

berättiga till att material som skickats från en inrättning till en annan används för något annat ändamål än till att överlätas till en kund. Det vore således förbjudet att t.ex. fotokopierat material som skickats som fjärrlån fogas till den mottagande inrättningens samlingar för kommande bruk.

Kopior som framställts med stöd av förordning skall kunna överlätas till någon utanför en inrättning endast i vissa fall, där vägande skäl talar för att något annat än det ursprungliga materialet används. Sådana fall är t.ex. situationer, där för en kunds räkning framställs en kopia av en enstaka artikel i ett samlingsverk, en tidning eller en tidskrift eller av ett kort avsnitt i något annat utgivet verk. Framställningen skall dessutom vara möjlig när det material som ingår i en inrättnings samlingar är ömtåligt eller svårersättligt.

Omfattningen av den kopiering som tillåts utan rättsinnehavarens samtycke motsvarar regleringen i den gällande upphovsrättsförordningen.

Framställning av kompletterande kopior. Betydelsen av den framställning av kompletterande kopior som avses i 4 § i den gällande upphovsrättsförordningen är numera liten med tanke på inrättningarnas verksamhet. Det är inte ändamålsenligt att det allmänna stadgande som gäller kompletterande kopiering bibehålls i förordningen.

Friexemplarsbiblioteken har en särskild lagstadgad uppgift i sin egenskap av inrättningar som ansvarar för bevarandet av nationellt betydande material. Därför är det motiverat att kompletteringen av samlingarna av friexemplar tillåts i vissa specialfall. Det är nödvändigt att i förordningen ta in ett stadgande som motsvarar den gällande 5 § och som syftar till att undanröja bristerna i friexemplarsbibliotekens samlingar.

Rätten till kopiering skall på samma sätt som i den gällande regleringen ges till de friexemplarsbibliotek som avses i lagen om friexemplar. Den överlåtelseskyldighet som grundar sig på lagen om friexemplar gäller också audiovisuellt material. Därför är det nödvändigt att framställningen av kompletterande kopior tillåts med användning av alla framställningstekniker.

Avsikten med regleringen skall vara att friexemplarsbiblioteken skall kunna komplettera sin samling genom att framställa en kopia i de fall där ett tryckalster, ett fonogram eller en

bildupptagning inte alls har överlåtits. Det är dessutom nödvändigt att tillåta framställning av kopior i sådana situationer där ett överlåtet exemplar har försvunnit eller förstörts.

Den ovan avsedda framställningen av kompletterande kopior på friexemplarsbibliotek inverkar inte på ställningen för innehavare av rättigheterna till skyddat material. Därför är det inte nödvändigt att det material som används vid framställningen hör till bibliotekets egen samling. Ett friexemplarsbibliotek skall således kunna förvärva en behövlig kompletterande kopia t.ex. genom att framställa den av ursprungligt material som det har lånat eller genom att låta framställa den vid en annan inrättning.

Komplettering av friexemplarssamlingar skall i första hand eftersträvas med hjälp av förverkligande av överlåtelseskyldigheten enligt lagen om friexemplar. Det sätt att komplettera en samling som kommer i fråga i andra hand är att det felande materialet förvärvas genom förmedling av sedvanliga spridningskanaler. Kopiering med stöd av det specialstadgande som skall tas in i upphovsrättsförordningen skall vara tillåten endast i de fall där materialet inte rimligen kan förvärvas på något annat sätt.

Reglering som gäller landskapsbiblioteken. Det specialstadgande i upphovsrättsförordningens nuvarande 7 § som gäller landskapsbibliotek blir onödigt, om upphovsrättslagens gällande 18 § 1 mom. ändras på det sätt som föreslås nedan i denna proposition. Detta beror på att framställningen av exemplar av skriftliga verk och musikaliska verk enligt den föreslagna 17 § 1 mom. skall vara tillåten också i alla de inrättningar som avses i förordningen, om syftet med framställningen är att texten skall göras läsbar för synskadade. I övrigt motsvarar den kopiering som förutsätts av verksamheten vid landskapsbiblioteken och vid centralbiblioteket för de allmänna biblioteken, som är centralbibliotek för landskapsbiblioteken, av de vetenskapliga bibliotekens kopieringsbehov.

Definitionen på inrättningar i förordningen. Kopieringsrätt enligt den gällande upphovsrättsförordningens 2—6 §§ har i förordningens 1 § 1 mom. getts de offentliga arkiven, riksdagsbiblioteket, universitetens och högskolornas bibliotek samt andra vetenskapliga och fackliga bibliotek som staten upprätthåller. Motsvarande rättighet har enligt 1 mom. landskapsbiblioteken, Vetenskapliga samfundens

bibliotek och Suomalaisen Kirjallisuuden Seuras bibliotek. Enligt 1 § 2 mom. kan undervisningsministeriet på framställning av riksarkivet, nämnden för de vetenskapliga biblioteken eller skolstyrelsen bevilja också annat arkiv eller bibliotek den rättighet som avses i 1 mom. Sådana bestämmelser har tills vidare inte utfärdats.

Kopieringsrätten enligt upphovsrättslagens gällande 12 § omfattar inte de allmänna biblioteken. Något behov av en ändrad reglering föreligger inte i detta avseende. De allmänna bibliotekens verksamhet förutsätter inte upprätthållande av omfattande materialsamlingar med hjälp av framställning av förvarings- eller kompletteringskopior. Ersättandet av ursprungligt material med hjälp av brukskopior som överläts till kunderna skulle i de flesta fall ersätta de sedvanliga sätten att sprida verk. Eventuella behov som enskilda bibliotek har kan vid behov ordnas med stöd av det gällande 1 § 2 mom.

I vissa avseenden är 1 § 1 mom., som gäller arkivs och biblioteks kopieringsrätt, föråldrat. Vetenskapliga samfundens bibliotek har dragits in.

När stadgandet revideras måste det bedömas, om andra arkiv och bibliotek än de som för närvarande hör till dess tillämpningsområde har kopieringsbehov som vilar på motsvarande grundval.

Om muséerna fogas till tillämpningsområdet för den föreslagna 16 § upphovsrättslagen, så leder det till att också de muséer som är berättigade till kopiering måste fastställas i 1 § upphovsrättsförordningen.

1.2.6. *Framställning av exemplar för synskadade*

Enligt den gällande 18 § upphovsrättslagen får av utgivet litterärt eller musikaliskt verk framställas exemplar i blindskrift samt genom ljudupptagning för lånebibliotek för blinda. Med blindskrift avses i stadgandet punktskrift eller därmed jämförbar metod.

Upphovsrättskommittén föreslog i sitt V betänkande att stadgandet skall ändras. Enligt det föreslagna 18 § 1 mom. skall av litterära eller musikaliska verk få framställas exemplar med hjälp av upptagning av verk så, att texten görs läsbar för synskadade. Stadgandet skall tillåta kopiering av verk på vilken upptagning

som helst, på vilken text eller noter i grafisk form kan bringas i en form som är läsbar för synskadade. Enligt förslaget skall det vara tillåtet t.ex. att uppta material i analog eller digital form så, att upptagningen kan användas i läsapparater som är avsedda för synskadade. Med stöd av stadgandet skall vem som helst kunna framställa och sprida sådana produkter. Kommittén motiverade förslaget genom att konstatera att en ändring av lagen är nödvändig på grund av den tekniska utvecklingen.

Enligt den gällande 18 § är det upphovsrättsligt fritt att framställa fonogram för ändamål som är förknippade med lånebiblioteket för blinda. Upphovsrättskommittén föreslog att en inskränkning som gäller framställningen av ljud- och bildupptagningar skall förverkligas i form av ett stadgande om avtalslicens. Avtalslicensen skall gälla framställning av exemplar av utgivna verk med hjälp av upptagning av ljud och bild för synskadade, hörselskadade och andra personer, som inte kan utnyttja verken på sedvanligt sätt. Det föreslagna stadgandet i 18 § 2 mom. skall med avvikelse från den gällande 18 § gälla alla slag av verk och också framställningen av bildupptagningar. Avtalslicensverkningen skall dock inte omfatta framställningen av exemplar av musikaliska verk och inte framställningen av exemplar av konstverk annat än i samband med text. En annan skillnad jämfört med den gällande regleringen är att stadgandet täcker inte endast utlåning utan också övriga sätt att sprida audiovisuellt material.

Nästan alla remissinstanser understödde en ändring av 1 mom. på det sätt som kommittén föreslog. Det föreslagna stadgandet om avtalslicens motsatte man sig däremot i de flesta utlåtandena. Vissa instanser som förhöll sig positivt till införandet av avtalslicenser ansåg att framställningen av ljudupptagningar skall fortsätta vara upphovsrättsligt fritt.

Den av undervisningsministeriet tillsatta talboksarbetsgruppen behandlade i sin slutrapport (undervisningsministeriets serie över olika arbetsgruppers promemorior 1989:31) frågor i samband med produktion och distribution av talböcker avsedda för synskadade. I slutrapporten föreslogs det att systemet för spridning av talböcker skall utvecklas så, att det förutom den nuvarande utlåningsverksamheten dessutom skall bli möjligt att centralt sälja material till synskadade. Dessutom föreslog arbetsgruppen att 18 § upphovsrättslagen i fråga om

framställningen av talböcker skall ändras så, att paragrafen i fråga motsvarar den användarkrets som avses i 1 § lagen om biblioteket för synskadade (11/78). Enligt sistnämnda paragraf skall biblioteket producera och låna ut punktskrifts- och talböcker till synskadade samt till personer, som på grund av annan skada eller sjukdom inte kan använda vanliga böcker.

Den av undervisningsministeriet tillsatta arbetsgruppen för läromedel till synskadade behandlade i sin promemoria (undervisningsministeriets serie över olika arbetsgruppers promemorior 1993:24) frågor som gäller framställning av läromedel i elektronisk form. Arbetsgruppen rekommenderade att upphovsrättskommitténs förslag till ett nytt 18 § 1 mom. upphovsrättslagen skall förverkligas snabbt.

Det gällande 17 § 1 mom. i den svenska upphovsrättslagen motsvarar vad innehållet beträffar den finska lagens stadgande om framställning av exemplar genom blindskrift. Användningen av andra tillverkningstekniker är inte tillåten. Enligt 17 § 2 mom. i den svenska lagen är framställningen av fonogram avsedda för handikappade upphovsrättsligt fria. Rätt till framställning har i förordning bestämda bibliotek och sammanslutningar. Framställning är tillåten endast i utlåningssyfte. Genom en lagändring som trädde i kraft 1994 fogades till 2 mom. en bestämmelse som tidigare hade ingått i tillämpningsförordningen och som föreskrev att någon rätt till sådan framställning av exemplar av verk som avses i momentet inte föreligger, om en ljudupptagning som ingår i verket har släppts ut på marknaden tidigare.

De danska, norska och finska stadgandena om sådan framställning av exemplar som sker genom blindskrift har numera sakligt sett samma innehåll. I det utkast till proposition som publicerades i december 1993 förslogs det att den norska lagen skall ändras så, att framställningen av exemplar av litterära och musikaliska verk skall vara tillåten med vilken framställningsteknik som helst. Framställningen förutsätter att verket inte har utgivits tidigare genom användning av samma framställnings-sätt. Enligt den proposition som den danska regeringen avlät i februari 1994 skall rätten att använda annan framställningsteknik än framställning genom blindskrift kunna beviljas genom förordning. Enligt den danska och norska lagen har uphovsmännen rätt till ersättning för framställning av talböcker avsedda att

lånas ut till handikappade. Ingen ändring har föreslagits i fråga om detta. I bägge länderna har dessutom föreslagits att det skall utfärdas ett särskilt stadgande om avtalslicens, som gäller ljud- och bildupptagningar som framställs av radio- och televisionsutsändningar.

Text som är läsbar för synskadade. De tekniska hjälpmedel som står till förfogande för synskadade har utvecklats avsevärt efter det upphovsrättslagen stiftades. Den nuvarande utrustningen grundar sig till stor del på utnyttjandet av skriftligt material som bringats i digital, maskinläsbar form. Material som upptagits i digital form kan effektivt göras läsbar för synskadade t.ex. med hjälp av blindskriftsdisplay eller talsyntetisator som kopplats till en vanlig dator. Också punktskriftsmaterial i grafisk form framställs numera i de flesta fall med hjälp av dator.

Av de skäl som anförts ovan föreslås det att den nuvarande 18 § ändras på det sätt som upphovsrättskommittén föreslår. Enligt förslaget får av utgivna litterära eller musikaliska verk framställas exemplar med hjälp av upptagning av text, om syftet med framställningen är att göra ett verk i textform läsbart för synskadade. Användningen av framställda exemplar för andra ändamål är inte tillåten.

Vad syftet beträffar motsvarar förslaget den gällande regleringen om blindskrift. Vägande sociala och humanitära skäl talar för att stadgandet uppdateras på det föreslagna sättet. De synskadade måste i fråga om tillgången på skriftligt material bringas i en så jämlik ställning med den övriga befolkningen som möjligt.

På grund av omstruktureringen av 2 kap. upphovsrättslagen skall det föreslagna stadgandet flyttas från 18 § och bli 17 § 1 mom.

Framställning av talböcker. Det avtalslicenssystem som upphovsrättskommittén föreslår gör att produktionen och distributionen av talböcker till stor del blir beroende av att ett avtal uppstår mellan användarna och rättsinnehavarna, vilket inte kan anses ändamålsenligt i det fall det är fråga om. Den framställning av ljudupptagningar för handikappade som avses i den gällande 18 § föreslås bli bibehållet som upphovsrättsligt fritt. Enligt stadgandet är det dock skäl att i vissa avseenden ompröva omfattningen av tillåten framställning.

Det är ändamålsenligt att målgruppen för stadgandet bringas att motsvara de personer som avses i 1 § lagen om biblioteket för synskadade. Sådana personer är förutom de

synskadade de som på grund av handikapp eller sjukdom inte kan utnyttja vanliga böcker. Vägande skäl talar i det ifrågavarande fallet för att tröskeln för tillgången på material sänks också för dessa handikappgrupper.

För att de handikappade skall kunna bringas i en jämlik ställning med befolkningen i övrigt förutsätts det att talböcker kan spridas efter behov. Den gällande lagen tillåter dock framställningen av talböcker endast för utlåning. T.ex. i fråga om facklitteratur och läromedel är det i många fall, med tanke på de användningsändamål de handikappade har och en omfattande tillgång på material, ändamålsenligare att köpa talböcker än att låna dem. Därför föreslås det att ljudupptagningar med stöd av detta stadgande också skall framställas för försäljning.

Den reglering som gäller framställning av talböcker får inte i oskälig omfattning inverka på rättsinnehavarnas intressen eller på det sedvanliga utnyttjandet av verk. Därför föreslås det att rätten att framställa eller låta framställa talböcker skall beviljas endast inrättningar som bestäms särskilt genom förordning. Genom förordning skall vid behov också kunna bestämmas närmare om de villkor som skall iakttas vid framställning. Därigenom kan det säkerställas att verksamheten inte förorsakar olägenheter för upphovsmännen och de utövande konstnärerna eller för verksamheten på den kommersiella talboksmarknaden. Avsikten är att denna rätt genom upphovsrättsförordningen skall beviljas biblioteket för synskadade, som redan nu centralt sköter produktionen av och spridningen till handikappade av ljudupptaget material, samt Synskadades Centralförbund. Avsikten är att rätten också skall beviljas Finlands Dövsblinda rf, som producerar långsamt inlästa talböcker för dövblinda. Dessutom är avsikten att rätten till ljudupptagning av läromedel för synskadade skall beviljas De synskadades kulturtjänst samt följande läroinrättningar för synskadade: Jyväskyläns näkövammaisten koulu, Svenska skolan för synskadade och Arlainsituutti. Alla dessa har för synskadade viktig läromedelsproduktion också med hjälp av ljudupptagning.

Enligt den gällande lagen gäller rätten till framställning av ljudupptagningar både litterära och musikaliska verk. Det finns dock inga särskilda grunder för bandning av musik med stöd av stadgandet. Handikappade kan på sedvanligt sätt skaffa musik som står till buds

på marknaden. Därför föreslås det att musikaliska verk skall lämnas utanför tillämpningsområdet för det föreslagna stadgandet om inskränkning.

De organisationer som företräder de döva ansåg i sina utlåtanden om upphovsrättskommissionens betänkande att en möjlighet till produktion av text och annat material också i form av bildupptagning med teckenspråk måste säkerställas. Det är dock inte klart att den nuvarande lagstiftningen i praktiken har begränsat produktionen av teckenspråkligt material. Samma rättspolitiska grunder gäller både teckenspråkliga bildupptagningar och talböcker. Om praktiska problem uppstår, är det skäl att stadgandet i fråga ändras så, att det också täcker bildupptagningar på teckenspråk.

Stadgandet om framställning av talböcker föreslås bli 17 § 2 mom.

De personer som läser in litterära verk på talböcker är utövande konstnärer som avses i 45 § upphovsrättslagen. Upphovsrättskommittén förslög att i 45 § skall tas in ett hänvisningsstadgande, med stöd av vilket också på framskjutande av framförandet av ett verk på motsvarande sätt skall tillämpas, vad som stadgas i 18 §. En sådan hänvisning till den ovan föreslagna 17 § 2 mom. föreslås bli intagen i 45 § 3 mom.

1.2.7. Samlingsverk som används vid undervisning

Enligt det gällande 16 § 1 mom. upphovsrättslagen får i samlingsverk till bruk vid gudstjänst eller undervisning, sammanställt ur verk av ett större antal upphovsmän, återges mindre delar av litterärt eller musikaliskt verk när fem år har gått efter det år då verket utgavs. Korta verk får användas också i sin helhet. I ett samlingsverk som avses i stadgandet får dessutom i anslutning till texten tas in en bild av ett konstverk, om fem år har gått efter det år då verket offentliggjordes.

Enligt 2 mom. har upphovsmannen rätt till ersättning för återgivning som avses i 1 mom. Inskränkningen i upphovsrätten enligt stadgandet har således genomförts i form av en s.k. tvångslicens. Användningen av ett verk förutsätter inte tillstånd av upphovsmannen, men en ersättning som upphovsmannen och användaren har överenskommit om skall betalas för användningen.

Tillämpningsområdet för 16 § upphovsrätts-

lagen omfattar för närvarande litterära och musikaliska verk samt konstverk. Upphovsrättskommittén behandlade i sitt VI betänkande detta stadgande och behovet av en ändring av detta i sin helhet utan att begränsa sig endast till konstverk.

Kommittén konstaterade att avtalandet om ersättningar inte i praktiken har förorsakat sådana problem som förutsätter en ändring av stadgandets struktur, som grundar sig på tvångslicens. Det föreslogs dock att vissa enskilda ändringar skulle göras i stadgandet.

Kommittén föreslog att inskränkingsstadgandet i 16 § skall ändras så, att det endast gäller undervisning. Den särskilda regleringen om samlingsverk som används vid gudstjänster föreslogs bli upphävd. Upphovsmannens tillstånd skall således krävas, om verk tas in i ett samlingsverk som är avsett att användas vid gudstjänster.

I motiveringen till förslaget konstaterades det att stadgandet i fråga om samlingsverk som används vid gudstjänster närmast gäller musikaliska verk. En stor del av de musikaliska verk som lämpar sig för samlingsverk som används vid gudstjänster får dock användas fritt till följd av att skyddstiden har upphört. De tillstånd som behövs för utnyttjande av verk av de fåtaliga upphovsmännen till kyrkomusik kan dessutom förvävas individuellt utan praktiska problem. Kommitténs konklusion var därför att tvångslicensarrangemanget var överdimensionerat i förhållande till de ordnade förhållandena inom branschen och användarbehovet.

I de utlåtanden som avläts till följd av betänkandet ansågs kommitténs ändringsförslag jämte motivering vara allmänt godtagbart. Finska evangelisk-lutherska kyrkans kyrkostyrelse konstaterade i sitt utlåtande att det inte ur kyrkans synpunkt sett är ändamålsenligt att i samlingsverk som är avsedda för gudstjänster använda material i strid mot upphovsmannens vilja.

I Sverige slopades specialstadgandet om gudstjänster i samband med den ändring av upphovsrättslagen som trädde i kraft vid ingången av 1994. Ett slopande av detta stadgande har föreslagits också i den regeringsproposition som avläts i Danmark i februari 1994. I det utkast till proposition som publicerades i Norge i december 1993 föreslogs däremot att de inskränkingsstadganden som gäller undervisning och gudstjänster skall bibehållas.

För det andra föreslog upphovsrättskommittén att den tidsgräns om fem år som gäller användningen av konstverk skall slopas. I motsats till vad som är fallet i fråga om musikaliska eller litterära verk, påverkas inte upphovsmannens möjligheter att använda sitt verk i andra sammanhang i någon större utsträckning av att ett konstverk tas in i ett samlingsverk som används vid undervisning. Dessutom är det i många fall i praktiken omöjligt att tillförlitligt utreda vilket år ett konstverk har offentliggjorts. I de övriga nordiska länderna har tidsgränsen om fem år inte slopats eller föreslagits bli slopad.

Den gällande 16 § föreslås bli ändrad på det sätt som kommittén föreslår så, att gudstjänsterna avgränsas från stadgandets tillämpningsområde och den tidsgräns om fem år som gäller konstverk slopas. Samtidigt föreslås det att stadgandet flyttas till 18 § upphovsrättslagen.

1.2.8. Återgivning av konstverk och byggnader

Bildcitat. Det gällande specialstadgandet i 14 § 2 mom. upphovsrättslagen gäller utnyttjandet av konstverk i kritiska, vetenskapliga och populärvetenskapliga framställningar. Enligt detta moment får i en kritisk eller vetenskaplig framställning tas in sådana bilder av offentliggjorda konstverk som anknyter till texten. Om det i en populärvetenskaplig framställning har tagits in bilder av fler än ett konstverk av samma upphovsman, har upphovsmannen rätt till ersättning. I detta avseende har inskränkningen förverkligats i form av s.k. tvångslicens.

I upphovsrättskommitténs VI betänkande föreslogs det att vissa ändringar skall göras i 14 § 2 mom. Enligt kommitténs förslag skall de allmänna förutsättningar för citat enligt 14 § 1 mom. tillämpas också på de fall som avses i 2 mom. Användningen av konstverk i kritiska och vetenskapliga framställningar skall således ske i enlighet med god sed och i den omfattning som ändamålet förutsätter. Kommittén föreslog dessutom att den förutsättning som gäller anknytning till texten skall ersättas med en ordalydelse, enligt vilken användningen av konstverk är tillåten för åskådliggörande av texten. Avsikten med detta var att framhäva kravet på sakligt samband mellan texten och det därtill anknutna bildmaterialet.

Kravet på god sed i det gällande 14 § 1 mom.

fastställer i vilka situationer användningen av citat är tillåten. Med överensstämmelse med god sed avses att återgivningen betjänar ett annat verk eller en annan framställning. Ett citat skall i alla händelser kunna särskiljas som ett citat. Det skall dessutom ha ett sakligt samband med det verk för vilket återgivningen sker. Detta krav innebär i praktiken i fråga om konstverk att användningen av dessa skall vara motiverad för förtydligande eller åskådliggörande av en framställning.

Det gällande 14 § 2 mom. förutsätter att de bilder som tas in en framställning skall anknyta till texten. Kravet på att användningen av ett konstverk skall överensstämma med god sed leder i praktiken till samma slutresultat. Bägge ordalydelserna förutsätter att det finns ett sakligt samband mellan framställningen och det bildmaterial som tas in i den.

Enligt det gällande 14 § 1 mom. skall citat göras i den omfattning som betingas av ändamålet. Omfattningen av det tillåtna citatet bestäms på grundval av avsikten med återgivningen och i vilket sammanhang det används. Detta kriterium är inte i praktiken tillämpligt på bildcitat, eftersom det då i allmänhet är fråga om återgivning av ett konstverk i dess helhet.

När ett konstverk används med stöd av denna inskränkning, bör dessutom beaktas den föreslagna 11 § (den nuvarande 26 §), enligt vilken stadgandena om inskränkning i 2 kap. inte inskränker upphovsmannens moraliska rättigheter. Konstverkets upphovsman skall således anges på det sätt som god sed kräver. Ett verk får inte heller ändras eller göras tillgängligt för allmänheten i strid med 3 §. Dessutom skall källan anges i överensstämmelse med god sed, när ett verk återges offentligt. Ett verk får inte utan upphovsmannens samtycke ändras mer än vad den tillåtna användningen förutsätter.

Enligt kommitténs förslag skall användningen av konstverk i de fall som avses i det gällande 14 § 2 mom. bedömas utgående från tre förutsättningar som huvudsakligen går in i varandra. Detta förorsakar onödiga oklarheter i tolkningen. Kravet på sakligt samband mellan ett konstverk och en framställning framgår tillräckligt tydligt av att verken skall anknyta till texten. Därför är det inte nödvändigt att stadgandets ordalydelse ändras på det sätt som kommittén har föreslagit.

Avsikten är att det stadgande som gäller

bildcitat skall vara tillämpligt också på andra framställningar än sådana som förverkligas i form av litterära texter. Syftet med stadgandet förutsätter inte att dess tillämpningsområde begränsas på grundval av uttrycksformen eller det tekniska genomförandet av en framställning. Frågan om huruvida framställningens art och syfte uppfyller de villkor som ställs i stadgandet måste tillmätas en avgörande betydelse. För detta talar också att betydelsen av andra framställningssätt än sådana som grundar sig på skriven text har ökat i takt med den tekniska utvecklingen. I det rådande läget kan det inte anses motiverat att stadgandet avgränsas så, att det inte omfattar t.ex. television, film eller produktioner som baserar sig på integrerad teknik såsom vetenskapliga och kritiska framställningar som förverkligas med hjälp av multi- eller hypermedia.

Upphovsrättskommittén föreslog dessutom att specialstadgandet om populärvetenskapliga framställningar skall slopas. Om ett konstverk tas in i en populärvetenskaplig framställning, så skall det således kräva upphovsmannens tillstånd. Sitt förslag motiverade kommittén för det första med att det i praktiken har visat sig problematiskt att särskilja de vetenskapliga och populärvetenskapliga framställningar som avses i momentet. Å andra sidan ansåg kommittén att licenseringssystemet i fråga om konstverk har utvecklats så mycket att en tvångslicens som gäller populärvetenskapliga framställningar inte längre behövs.

I de utlåtanden som har avlåtits med anledning av betänkandet har det allmänt taget ansetts att upphovsrättskommitténs förslag är positiva och att de eliminerar oklarheten i tolkningen. I utlåtandena har dock fästs uppmärksamhet vid de följder som sloandet av stadgandet om populärvetenskapliga framställningar kan ha för den forskning som bedrivs utanför högskoleväsendet och det övriga vetenskapssamfundet.

De kriterier som uppställs i fråga om en framställnings vetenskaplighet har vid tillämpningspraxis blivit jämförelsevis lösa. Vid tillämpningen av stadgandet har inte krävts att framställningen skall vara utarbetad vid en högskola eller någon annan forskningsinrättning eller publicerad av en sådan. Också andra framställningar än sådana som har riktats direkt till vetenskapssamfundet har betraktats som vetenskapliga på det sätt som lagen avser. Vetenskapligheten hos en framställning har

ansetts kunna grunda sig på vetenskapligheten i sättet att behandla ämnet. De vetenskapliga intressena kan således redan med stöd av den gällande lagen beaktas oberoende av framställningens eller undersökningens ursprung eller publiceringsform. Starka allmänna intressen eller praktiska skäl som anknyter till användningen av verk förutsätter inte att en upphovsmans rätt att bestämma om reproduceringen av sitt verk skall inskränkas i fråga om andra än kritiska eller vetenskapliga framställningar.

Det stadgande om inskränkning som gäller populärvetenskapliga framställningar har slopats i den svenska upphovsrättslagen. Ett motsvarande förslag ingår också i den regeringsproposition som avläts i Danmark i februari 1994 och i det utkast till proposition som offentliggjordes i Norge i december 1993.

Av de skäl som anförs ovan föreslås det att det specialstadgande som gäller populärvetenskapliga framställningar skall upphävas. I övrigt föreslås det att i det gällande 14 § 2 mom. görs endast tekniska ändringar, som föranleds av sammanslagningen av de stadganden om inskränkning som gäller bildcitats och tidningarnas återgivningsrätt.

Stadgandet föreslås bli flyttat från upphovsrättslagens 14 § 2 mom. och bli 1 punkten i det nya 23 § 1 mom., som gäller återgivning av konstverk.

Tidningarnas återgivningsrätt. Ett stadgande om tidningarnas återgivningsrätt ingår för närvarande i 15 § 2 mom. upphovsrättslagen. Enligt detta stadgande får ett offentliggjort konstverk, som inte har förfärdigats för reproduktion i en tidning eller tidskrift, efterbildas i en tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för en dagshändelse.

Upphovsrättskommittén föreslog i sitt VI betänkande att stadgandet i fråga skall flyttas till 14 § 2 mom., som gäller rätten till citat. Samtidigt skall det krav som säger att en återgivning skall göras i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som betingas av ändamålet börja gälla också tidningarnas återgivningsrätt.

Det är motiverat att de stadganden om inskränkning som gäller användningen av konstverk sammanslås på det sätt som kommittén föreslår. Då är det ändamålsenligt att den förutsättning i det föreslagna 23 § 1 mom. som säger att bilder som återges skall anknyta till texten tillämpas också på tidningarnas återgivningsrätt. De allmänna förutsättningar-

na för citat behöver dock inte tillämpas utöver detta. Till denna del hänvisas till vad som ovan har uttalats vid behandlingen av kommitténs förslag om bildcitats.

Stadgandet i 15 § 2 mom. har vedertaget tillämpats så, att en återgiven bild har förutsatts ha ett sakligt samband med en dagshändelse som har behandlats i en tidning eller tidskrift. En utvidgning av kravet på textanknytning till att omfatta tidningarnas återgivningsrätt motsvarar också upphovsrättsrådets tolkningslinje. Enligt rådet skall efterbildningen av ett konstverk anknyta till redogörelsen för en viss konkret dagshändelse som har behandlats i en tidning eller tidskrift (upphovsrättsrådets utlåtande 1993:17). Användningen av verk som illustration lösryckt ur saksammanhanget är inte heller tillåten med stöd av det gällande 15 § 2 mom.

Det nuvarande 15 § 2 mom., som gäller tidningarnas återgivningsrätt, föreslås bli 2 punkten i det nya 25 § 1 mom., som gäller återgivning av konstverk. På stadgandet skall samtidigt bli tillämpligt det krav i det föreslagna 25 § 1 mom. som föreskriver att återgivningen av ett konstverk skall anknyta till texten, dvs. en redogörelse för en dagshändelse. I övrigt skall stadgandets sakliga innehåll bibehållas oförändrat.

Återgivning av underordnad betydelse. Enligt den andra meningen i upphovsrättslagens gällande 25 § 1 mom. får ett verk tas med vid inspelning av film eller televisionsprogram, om återgivningen är av underordnad betydelse med hänsyn till filmens eller programmets innehåll. Upphovsrättskommissionen föreslår att stadgandet i dess nuvarande form skall bli det föreslagna 25 § 2 mom. Som exempel på tillämpning av detta stadgande kan nämnas intervjuer som görs inomhus. Tillstånd behövs inte för avbildning eller visning av tavlor som syns i bakgrunden.

I sitt utlåtande om kommissionens betänkande anser förbundet Sanomalehtien Liitto att stadgandet försätter de tryckta massmedierna i en sämre ställning än t.ex. televisionen. Förbundet betonar att inskränkningens bör beröra också tidningar och tidskrifter.

I praktiken har det varit oklart om det överhuvudtaget är fråga om framställning av exemplar av konstverk när ett verk syns i bakgrunden av fotografi och är av underordnad betydelse. För undanröjande av denna oklarhet föreslås det att stadgandet ändras så,

att ett konstverk får tas med i ett fotografi, om återgivningen är av underordnad betydelse i fotografiet.

Avbildning av konstverk i katalog eller i meddelande om utställning eller försäljning. Enligt den första meningen i upphovsrättslagens gällande 25 § 2 mom. får ett konstverk som ingår i en samling eller som utställs eller utbjuds till salu avbildas i en katalog eller i ett meddelande om utställningen eller försäljningen.

Upphovsrättskommittén föreslog att stadgandet skall kompletteras så, att informationsmaterial eller en katalog inte utan samtycke av upphovsmännen till de verk som avbildats i dem får spridas till allmänheten genom försäljning efter att utställningen har upphört.

De flesta remissinstanserna kritiserade kommitténs förslag. I synnerhet de remissinstanser som företräder museibranschen motsatte sig den föreslagna ändringen. Också de flesta konstnärorganisationerna och vissa enskilda konstnärer ansåg att en ändring av stadgandet var obefogad. Konstnärsgillet i Finland ansåg i sitt utlåtande att de frågor som gäller användningen av bildkonstverk i utställningskataloger kan överlämnas åt den utställningsavtalspraxis som finns och som har visat sig fungera. Både upphovsmännens och användarnas intressen har kunnat beaktas tillräckligt i nuvarande avtalspraxis, varför gillet ansåg att en ändring av stadgandet är onödig.

Omfattningen av de åtgärder som informationsbehovet förutsätter varierar avsevärt i de fall som hör till stadgandets tillämpningsområde. Vilken omfattning den med stöd av stadgandet tillåtna framställningen av exemplar skall få kan därför bestämmas endast på grundval av prövning från fall till fall t.ex. med beaktande av det förväntade antalet besökare på utställningen. Det är inte tillåtet att med stöd av stadgandet framställa nya upplagor av en katalog efter att utställningen har upphört.

Det hör till upphovsmannens rättigheter att bestämma om huruvida konstverk får användas i kataloger och meddelanden enligt 25 § 2 mom. i en större omfattning än vad informationsbehovet förutsätter. Parterna får fritt komma överens om villkoren för användningen.

Både användare och upphovsmän har konstaterat att det inte har uppstått några problem i avtalspraxis under den nuvarande regleringen. Därför är en ändring av innehållet i stadgandet

i fråga inte nödvändig. Det föreslås att stadgandet på grund av omstruktureringen av 2 kap. upphovsrättslagen flyttas från det gällande 25 § 2 mom. till 24 § 1 mom.

I Sverige bibehölls detta stadgande, som motsvarar det gällande finska stadgandet, i samband med den lagreform som trädde i kraft vid ingången av 1994. Också i den regeringsproposition som avläts i Danmark i februari 1994 och i det utkast till proposition som publicerades i Norge i december 1993 föreslogs det att detta stadgande skall bibehållas oförändrat.

Konstverk på allmän plats. Enligt den andra meningen i upphovsrättslagens gällande 25 § 2 mom. är avbildning av ett konstverk tillåten, om det är varaktigt anbringat på eller vid en allmän plats utomhus. Med avbildning avses i stadgandet ritande, fotografering och motsvarande tvådimensionella sätt att framställa exemplar. Med stöd av stadgandet framställda bilder och av dessa framställda tryck- och andra alster får spridas fritt till allmänheten.

I upphovsrättskommitténs VI betänkande föreslogs det att stadgandet skall bibehållas, dock ändrat så, att avbildning i förvärvssyfte av ett konstverk som är anbringat på allmän plats utomhus skall förutsätta upphovsmannens samtycke.

Kommittén ansåg att de allmänna intressen som är förknippade med avbildning av ett konstverk som är anbringat på en allmän plats heltäckande tillgodoses av övriga stadganden om inskränkning av upphovsrätten. Den huvudsakliga betydelsen hos stadgandet i fråga är att det tillåter avbildning av konstverk t.ex. för vykort, reklamer eller andra motsvarande kommersiella ändamål. Kommittén konstaterade att en sådan förvärvsverksamhet inte är förknippad med allmänt intresse, som talar för att användningen skall göras upphovsrättsligt fri.

Remissinstansernas åsikter om kommitténs förslag var divergerande. De organisationer som företräder upphovsmän ansåg att förslaget allmänt taget kunde understödjas. Användarna ansåg för sin del att den föreslagna ändringen var onödig eller ansåg att den definition av förvärvssyfte som ingår i förslaget leder till tillämpningsproblem. Enligt justitieministeriet var det en brist i förslaget att kravet på tillstånd för avbildning inte på något sätt är bundet till det faktiska utnyttjandet av ett verk eller dess betydelse som avbildningsobjekt. Enligt ministeriets ståndpunkt bör förslaget pre-

ciseras genom att beroendet av tillstånd koppas till frågan om huruvida ett verk är huvudmotiv eller inte.

Kommitténs betraktelsesätt, enligt vilket avbildningen i kommersiellt syfte av ett konstverk som är anbringat på en allmän plats inte skall vara upphovsrättsligt fri, måste anses välgrundat. Det är dock skäl att vissa preciseringar görs i det föreslagna stadgandet.

En av de ursprungliga motiveringarna till det nuvarande stadgandet var att avbildningen av ett verk skall vara tillåten t.ex. som en del av stadsbilden eller i andra situationer, där verket inte är bildens huvudmotiv. Kommittén ansåg att avbildning samt framställning av ett tryckalster som grundar sig på en bild fortfarande skall vara tillåtna i dessa situationer. För tydlighetens skull skall detta framgå också av stadgandets ordalydelse. Till stadgandet skall således fogas ett omnämmande, enligt vilket tillstånd av upphovsmannen till ett konstverk behövs endast i de fall då verket är bildens huvudmotiv.

Enligt kommitténs förslag skall upphovsmannens tillstånd behövas för avbildning, om avbildningen görs i förvärvssyfte. Detta kan leda till problem i praktiken. Vid utbildningsögonblicket vet man inte alltid, om bilden senare möjligen kommer att användas t.ex. som illustration i en reklam eller en tidning, för framställning av vykort eller för något annat kommersiellt ändamål. Därför är det ändamålsenligt att tillståndskravet hänförs till den faktiska användningen i förvärvssyfte i stället för till avbildningen.

Tillämpningen av stadgandet förutsätter för närvarande att ett konstverk är anbringat på en allmän plats utomhus. Detta krav ingår också i motsvarande stadgande i den svenska upphovsrättslagen. Däremot räcker det enligt den danska och norska lagen med att ett verk är anbringat på en allmän plats.

De skäl som ligger till grund för den gällande regleringen gäller alla konstverk på allmänna platser oberoende av, om verket är anbringat inomhus eller utomhus. En begränsning av tillämpningsområdet på det nuvarande sättet är onödig.

Av de skäl som anförts ovan föreslås det att stadgandet ändras så, att användningen i förvärvssyfte av en bild som har tagits av ett konstverk som är anbringat på eller vid en allmän plats skall förutsätta upphovsmannens tillstånd, om konstverket är bildens huvudmo-

tiv. Dessutom föreslås det att stadgandet flyttas från sin nuvarande plats i 25 § 2 mom. och blir 25 a § 2 mom.

Förslaget motsvarar innehållet i den regeringsproposition som avläts i Danmark i februari 1994 och det utkast till proposition som publicerades i Norge i december 1993. Det motsvarande svenska stadgandet, som motsvarar den gällande regleringen i Finland, bibehölls i samband med den lagändring som trädde i kraft vid ingången av 1994.

1.2.9. Handlingars offentlighet och rättsvården

Förhållandet mellan förvaltningens offentlighet och upphovsrätten. Upphovsrättskommittén föreslog i sitt VII betänkande att till upphovsrättslagen skall fogas ett stadgande, enligt vilket upphovsrätten inte är något hinder för medborgarnas lagstadgade rätt att få till påseende en handling eller för rätten att följa behandlingen av ett ärende hos en myndighet.

Förvaltningens offentlighet förverkligas i regel i form av handlingars eller upptagningars offentlighet. Allmänna stadganden om handlingars offentlighet ingår i lagen om allmänna handlingars offentlighet (83/51). Därtill innehåller flera speciallagar stadganden om förverkligande av förvaltningens offentlighet.

Enligt lagen om allmänna handlingars offentlighet har var och en rätt att få vetskap om en allmän handling som är offentlig. Allmänhandlingar är av myndigheter upprättade och utfärdade samt till en myndighet insända eller inlämnade handlingar som innehas av myndigheten i fråga. En handling som upprättats av en myndighet blir i regel offentlig när den har färdigställts. En enskild handling som inkommer till en myndighet blir för sin del offentlig så snart myndigheten har tagit emot den. Tekniska upptagningar jämställs i lagen med handlingar.

Rätten till information innebär att var och en skall ha rätt att bekanta sig med innehållet i en handling. En myndighet skall på begäran tillhandahålla kopia av en handling eller en upptagning eller teknisk utrustning som behövs för att en upptagning skall förstås.

Upphovsrätten skyddar litterära och konstnärliga verk i alla deras uttrycksformer. Enligt 2 § upphovsrättslagen har en upphovsman ute-

slutande rätt att förfoga över ett verk genom att framställa exemplar av det och göra det tillgängligt för allmänheten.

Förverkligandet av förvaltningens offentlighet har varit motiveringen till att lagar, förordningar samt beslut och utlåtanden av myndigheter eller andra offentliga organ i 9 § upphovsrättslagen har lämnats helt utanför upphovsrättsskyddet. I den gällande 24 § inskränks dessutom under vissa förutsättningar en upphovsmans rätt att bestämma om återgivning av vad som muntligen eller skriftligen anförs i offentlig representation, inför myndighet eller vid offentlig sammankomst för överläggning om allmän angelägenhet. Praxis för tillämpningen av dessa stadganden är befäst och det finns ingen anledning till ändring av dem.

Allmänna handlingar kan vara eller de kan innehålla verk eller objekt som skyddas av närstående rättigheter. Lämnande av information om en handling enligt offentlighetslagstiftningen kan leda till att av ett verk framställs exemplar utan upphovsmannens samtycke. Tillämpningen av upphovsrättslagstiftningen leder i vissa fall till en konflikt, som inte löses med hjälp av sedvanliga lagtolkningsregler.

För undanröjande av konflikten mellan lagstiftningarna föreslås det att till upphovsrättslagen fogas en ny 25 d §, enligt vars 1 mom. upphovsrätten inte begränsar den lagstadgade rätten att få ta del av offentliga handlingar. Detta stadgande skulle ge myndigheter och dem som begär information rätt till sådan framställning av exemplar utan upphovsmannens samtycke som förverkligandet av rätten till information förutsätter. Inskränkningen skall inte i någon större utsträckning omfatta uphovsmäns ekonomiska rättigheter, varför uphovsmannen inte behöver betalas någon ersättning för användningen. Den inskränkning som avses i stadgandet skall gälla också de närstående rättigheter som avses i 5 kap. upphovsrättslagen. Detta förslag motsvarar innehållet i den nya 26 b § i den svenska upphovsrättslagen. Också den regeringsproposition som avläts i Danmark i februari 1994 och det utkast till proposition som publicerades i Norge i december 1993 innehåller ett motsvarande stadgande.

Det föreslagna 25 d § 1 mom. skall tillåta åtgärder som inskränker upphovsrätten endast om de behövs för förverkligande av rätten till information enligt offentlighetslagstiftningen. Annan användning av sådana exemplar av verk

som har framställts med stöd av stadgandet skall förutsätta upphovsmannens tillstånd, om inte användningen är tillåten med stöd av något annat stadgande om inskränkning av upphovsrätten. För tydlighetens skull föreslås det att ett uttryckligt omnämnande om detta tas in i 25 d § 3 mom. Ett motsvarande omnämnande ingår i de ovan nämnda danska och norska förslagen.

De intressen som hänför sig till förvaltningens offentlighet förut sätter att en offentlig och på exakt information baserad diskussion kan föras om innehållet i en handling. Därför skall ett verk som ingår i en handling i samtliga fall kunna citeras.

Enligt den gällande 14 § upphovsrättslagen är det tillåtet att ur ett offentliggjort verk, i överensstämmelse med god sed, göras citat i den omfattning som betingas av ändamålet. I vissa fall kan det vara oklart, om de verk som avses i den föreslagna 25 d § kan betraktas som offentliggjorda på det sätt som upphovsrättslagen avser. Också i dessa fall kan det av ovan nämnda skäl behöva göras citat. Därför föreslås det att rätten att citera handlingar som avses i 25 d § 1 mom. skall utsträckas till att i 3 mom. omfatta också icke offentliggjorda verk.

Rättsvård och den allmänna säkerheten. Upphovsrättskommittén föreslog att i upphovsrättslagen skall tas in ett stadgande, enligt vilket ett verk, om rättsvärden och den allmänna säkerheten kräver det, får användas utan upphovsmannens samtycke. Enligt kommitténs förslag skall ett icke offentliggjort verk dock kunna användas endast av särskilt vägande skäl.

Den gällande upphovsrättslagen innehåller inga särskilda stadganden om inskränkning som gäller detta. Enligt fotografilagens 13 § får däremot en fotografisk bild utnyttjas fritt i rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse. Den kommitté som har berett fotografilagen motiverade i sitt betänkande (kommittébetänkande 1954:13) behovet av detta stadgande med att konstatera betydelsen av den information som fotografier innehåller i synnerhet vid brottsutredningar.

Ordlandet av rättsvärden och den allmänna säkerheten kan i vissa fall förutsätta att också andra upphovsrättsligt skyddade objekt än fotografier används. Domstolarna skall oberoende av upphovsmannens samtycke t.ex., för fullgörande av sin protokollföringskyldighet

enligt rättegångsbalken, kunna kopiera handlingar som används som bevismaterial samt sprida dem på det sätt som förutsätts av de stadganden som gäller rättegångs och allmänna handlingars offentlighet. Också de myndigheter som svarar för utredning av brott, för tillgripande av tvångsmedel som grundar sig på lag och för verkställigheten av domstolsbeslut kan i sin verksamhet tvingas använda verk på ett sätt som enligt upphovsrättslagen kräver upphovsmannens samtycke.

Ändringsbehovet ökas av att den utrustning som lämpar sig för lagring av information har blivit mångsidigare i takt med den tekniska utvecklingen. Verk som har upptagits magnetiskt, optiskt eller elektroniskt, såsom filmverk och datorprogram, kan innehålla material med betydande bevisnings- eller informationsvärde.

De intressen som finns bakom rättsvården och den allmänna säkerheten är så betydande att upphovsrätten inte får hindra att de tillgodoses.

Det föreslås att i 25 d § 2 mom. tas in ett stadgande, enligt vilket ett verk får användas om rättsvården eller den allmänna säkerheten kräver det. Inskränkningen skall gälla också de upphovsrätten närstående rättigheter som avses i 5 kap. upphovsrättslagen. Stadgandet skall förutom på de myndigheter och lagstadgade organ som svarar för rättsvård och allmän säkerhet dessutom vara tillämpligt på skiljeförfarande. Stadgandet skall också vara tillämpligt på förvaltningsrättslig lagskipning och annat förvaltningsförfarande, i vilket det är fråga om rättsvård. Förslaget motsvarar vad det sakliga innehållet beträffar de ovan nämnda danska och norska förslagen.

Stadgandet berättigar till kopiering, spridning och offentligt framförande av ett verk samt till andra åtgärder som är nödvändiga med tanke på det ordnande av rättsskipning och allmän säkerhet som grundar sig på lag. Åtgärderna skall dessutom i samtliga fall direkt betjäna nämnda syften. Frågan om huruvida annan användning än sådan som rättsskipningen och den allmänna säkerheten kräver skall tillåtas bedöms å grundval av upphovsrättslagens övriga inskränkingsstadganden. Ett hänvisningsstadgande om detta föreslås bli intaget i 3 mom.

Propositionens ekonomiska verkningar för upphovsmännen är små. Därför behöver inte sådan användning av verk som rättsvården och den allmänna säkerheten kräver underkastas

någon ersättningsskyldighet. Detta motsvarar den gällande regleringen i fotografilagen.

1.2.10. Referensbandningar

Enligt 6 § radioansvarighetsförordningen (621/71) skall ett bolag som utövar rundradioverksamhet se till att varje program som sänds upptas på ljudband. Syftet med dessa s.k. referensbandningar är att möjliggöra undersökning och bevisning i brottsärenden som avses i radioansvarighetslagen (219/71). Ett upptaget program får inte förstöras förrän minst tre månader har gått efter det programmet sändes ut.

Ett motsvarande stadgande som gäller kabelsändningsverksamhet ingår i 21 § kabelsändningslagen (307/87). I fråga om kabelsändningar har förhållandet mellan referensbandningar och upphovsrätt ordnats genom ett särskilt stadgande om inskränkning av upphovsrätten.

Enligt upphovsrättslagens gällande 21 a § får en utövare av kabelsändningsverksamhet framställa eller låta framställa ett exemplar av verk som ingår i ett utsänt program, när han fullgör sin inspelningsskyldighet enligt kabelsändningslagen. Lagen innehåller inte för närvarande någon inskränkning som gäller referensbandning enligt radioansvarighetsförordningen. Upphovsrättskommittén förslog i sitt V betänkande att till lagen skall fogas ett stadgande, med stöd av vilket också utövare av rundradioverksamhet skall ha rätt att framställa sådana upptagningar som lagen förutsätter.

Det finns inga grunder för att rundradio- och kabelsändningar skall behandlas olika i upphovsrättslagen. Eftersom syftet med referensbandning oberoende av sändningssättet är att säkerställa utredningen av de straffrättsliga ansvarsfrågor som gäller ett utsänt program, är det viktigt att den upphovsrättsliga lagstiftningen inte uppställer några hinder för detta.

Det föreslås att upphovsrättslagens gällande 21 a § ges en allmännare ordalydelse så, att stadgandet är tillämpligt både på rundradio- och kabelsändningsverksamhet. Samtidigt föreslås det att den gällande 21 a § flyttas till de specialstadganden som gäller radio- och televisionutsändningar och blir 2 mom. i den nya 25 g §. Stadgandet täcker i den föreslagna formen också andra situationer som eventuellt uppstår

i framtiden och i vilka utövare av sändningsverksamhet har en på lagstiftningen baserad skyldighet att uppta de program de sänder ut och att använda upptagningarna i bevisnings-syfte.

1.3. Rådets direktiv om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter

Europeiska gemenskapens råd utfärdade den 19 november 1992 ett direktiv om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter, dvs. uthyrningsdirektivet (bilaga 4). Genom gemensamma EES-kommitténs beslut nr 7/94 har Finland förbundit sig att harmonisera sin lagstiftning i enlighet med direktivet.

Genom direktivet förenhetligas regleringen om uthyrning och utlåning av objekt som skyddas av upphovsrätten och av upphovsrätten närstående rättigheter. Vidare omfattar direktivet en minimiskyddsnivå för de närstående rättigheterna. Dessa närstående rättigheter omfattar utövande konstnärers, fonogramproducenters, producenters av filmers första upptagningar (nedan filmproducent) samt rundradioorganisationers rättigheter.

Enligt ingressen till direktivet är avsikten att sådana handelshinder och snedvridningar i konkurrensen skall slopas som beror på skillnader i regleringen beträffande uthyrning och utlåning av skyddat material. Enligt ingressen är ett tillräckligt skydd av uthyrnings- och utlåningsrättigheterna och en minimiskyddsnivå för närstående rättigheter av central betydelse för den ekonomiska och kulturella utvecklingen.

Till vissa delar avviker bestämmelserna i direktivet från gällande upphovsrättslag. Nedan redogörs för det centrala innehållet i direktiven och utvärderas det generella behovet av lagändringar. Till den del som bestämmelserna i direktivet förutsätter lagändringar, hänvisas till detaljmotiveringen i lagförslaget.

Artikel 1. Utgångspunkten är att uphovsmännen och innehavarna av de närstående rättigheterna har uteslutande rätt att hyra ut och låna ut skyddat material till allmänheten. Dessa rättigheter konsumeras inte på grund av att det skyddade materialet säljs eller på något

annat sätt sprids. De innehavare av närstående rättigheter som avses i direktivet är utövande konstnärer, fonogramproducenter, producenter av filmer som första gången tagits upp samt rundradioorganisationer.

I punkt 2 och 3 i artikeln definieras uthyrning och utlåning. Med uthyrning avses att verket för en begränsad tid görs tillgängliga mot direkt eller indirekt ekonomiskt eller kommersiellt vederlag. Med utlåning avses att verket för en begränsad tid erbjuds till användning utan direkt eller indirekt ekonomiskt eller kommersiellt vederlag, när detta sker till allmänheten genom förmedling av öppna inrättningar.

Vid definitionen av ensamrättens omfång bör hänsyn tas även till den grundläggande bestämmelsen i artikel 9.1 om spridningsrätten för innehavarna av de närstående rättigheterna. Uteslutande spridningsrätt omfattar endast sådana åtgärder genom vilka skyddat material görs tillgängligt för allmänheten.

I ingressen till direktivet klargörs innehållet i definitionerna. Enligt ingressen anses exempelvis det faktum att fonogram eller filmer offentligt framförs eller rundradieras, att de får förevisas eller finns tillgängliga till påseende på någon plats inte vara sådan uthyrning eller utlåning som avses i direktivet. I utlåning ingår inte att verket görs tillgängligt för allmänheten genom öppna inrättningar.

Med stöd av 2 § 3 mom. uphovsrättslagen i Finland gäller den spridningsrätt som hör till uphovsmannens ensamrätt endast spridning av exemplar till allmänheten. Uthyrning eller utlåning till allmänheten definieras inte i lagen. Utgångspunkten är att begreppen får sitt innehåll genom de allmänna principerna i civilrätten. Denna utgångspunkt kompletteras av 23 § 2 mom. uphovsrättslagen, sådan den lyder i lag av den 11 januari 1991 (34/91), enligt vilket uthyrning jämföras med jämförbara rättshandlingar. I motiveringen till lagen nämns som exempel försäljning med återköpsvillkor. Enligt motiveringen är sådana situationer inte avsedda att jämföras med uthyrning där bibliotek uppbär en allmän avgift för bruksrätten till sina samlingar och där man endast försöker täcka de kostnader som uppstår för denna service (RP 161/90 rd., s. 51). Motsvarande stadgande ingår även i 3 mom. som fogats till paragrafen (418/93). Det kan anses att i fråga om uthyrning motsvarar lagstiftningen i Finland definitionerna i direktivet.

Utlåningsrätten både enligt direktivet och upphovsrättslagen omfattar endast utlåning till allmänheten. Direktivet förutsätter dessutom att uthyrningen till allmänheten äger rum genom förmedling av öppna inrättningar. Till denna del är utlåningsrättigheten i direktivet sålunda något snävare än i upphovsrättslagen. Denna mindre skillnad saknar dock praktisk betydelse.

Artikel 2. I punkt 1 definieras de personer som har ensamrätt till uthyrning och utlåning. I första punkten ingår även en definition av film. I artikel 7 återkommer denna fråga där de nya närstående rättigheterna för filmproducenter behandlas.

Enligt punkt 2 skall huvudregissören till en film anses vara filmens upphovsman eller en av upphovsmännen. I upphovsrättslagen i Finland finns det inget specialstadgande om vem som skall anses vara upphovsmannen till en film. Av 1 § följer att upphovsrätten till en film har var och en som har deltagit i inspelningen av filmen genom en skapande och originell insats. På så sätt bör huvudregissören till en film alltid anses vara upphovsman.

Enligt punkt 3 gäller uthyrnings- och utlåningsrätten alla kategorier av verk utom alster av arkitektur eller konstindustri. I den finska översättningen av direktivet avses med termen alster av konstindustri detsamma som termen tillämpat konstverk i översättningen av Bernkonventionen. Den omfattar både alster av konsthantverk och konstindustri. Uthyrningsrätten gäller med stöd av 2 och 23 §§ i gällande upphovsrättslag redan nu datorprogram och andra litterära verk, musikaliska verk och filmverk.

Upphovsrättslagens 23 § föreslås bli ändrad så att uthyrningsrätten skall gälla alla kategorier av verk med undantag av uttryckligen uppräknade avvikelser. Uthyrningsrätten gäller inte alster av byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri. De uttryck som används om verkskategorierna överensstämmer med de uttryck som används i 1 § upphovsrättslagen. Till innehållet motsvarar detta artikel 2.3 i direktivet.

Till övriga delar behandlas spridningsrätten och de behövliga lagändringarna ifråga om upphovsmännen och innehavarna av de närstående rättigheterna mera omfattande i samband med artikel 9.

Enligt punkt 4 kan uthyrnings- och utlåningsrättigheterna fritt överlåtas. Ett avtal om

överlåtelse av en utövande konstnärs filmningsrätt omfattar enligt punkt 5 överlåtelse av konstnärens uteslutande uthyrningsrätt till producenten, om inte något annat har avtalats.

Enligt punkt 6 kan motsvarande presumtionsstadgande även gälla upphovsmännen till en film. Ett presumtionsstadgande om överlåtelse till filmningsrätten ingår i 39 § upphovsrättslagen. Enligt den omfattar överlåtelse av filmningsrätten till ett litterärt eller konstnärligt verk rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten genom att förevisa filmen på biografier, i television eller på något annat sätt samt rätten att förse filmen med text eller på nytt banda dess text på ett annat språk. Upphovsmannen och producenten kan dock avtala om detta på något annat sätt. Presumtionsstadgandet gäller inte spridningsrätten.

Till presumtionsstadgandena i upphovsrättslagen föreslås i detta skede endast den ändring som artikel 2.4 föranleder. Ett motsvarande presumtionsstadgande föreslås bli fogat till 45 § upphovsrättslagen som gäller skydd för utövande konstnärer. Resten av presumtionsstadgandena i upphovsrättslagen kommer i ett senare skede att granskas i samband med beredningen av ändringarna i artikel 4 i direktivet om uthyrning.

Med stöd av punkt 7 kan undertecknandet av ett avtal om produktionen av en film ges vissa rättsverkningar. I upphovsrättslagen i Finland finns det inga bestämmelser om avtalsformen. Skriftliga och muntliga avtal har samma verkan. Den reglering som avses i denna punkt lämpar sig således inte för finsk rätt. Eftersom bestämmelsen inte är förpliktande föreslås inga ändringar i upphovsrättslagen.

Artikel 3. Direktivet om rättsligt skydd för datorprogram (91/250/EEG) innefattar bestämmelser om spridning av datorprogram. De lagändringar som direktivet föranleder har i Finland genomförts genom lagen 418/93. Direktivet om uthyrning föranleder inga ändringar i dessa bestämmelser.

Artikel 4. Enligt utgångspunkten i artikel 1 har upphovsmän och utövande konstnärer ensamrätt till uthyrning av sina verk eller framföranden till allmänheten. Vanligen kan denna rättighet fritt överlåtas. I artikel 5.2 finns en presumtionsbestämmelse enligt vilken ett avtal om överlåtelse av filmningsrätten skall omfatta uteslutande rätt för den utövande konstnären till uthyrning. Enligt punkt 6 i samma artikel kan denna regel även utsträckas

till upphovsmän. Tidigare föreslogs att motsvarande presumtionsstadganden skulle fogas till upphovsrättslagen. På så sätt skulle upphovsmäns och utövande konstnärers uteslutande rätt till uthyrning övergå till filmproducenten om inte producenten har avtalat med upphovsmännen och de utövande konstnärerna om något annat. Motsvarande presumtionsbestämmelse föreslås bli utvidgat att även omfatta fonogram.

Enligt artikel 4.1 bibehåller upphovsmän eller utövande konstnärer som har överlåtit uthyrningsrätten till ett fonogram eller en film till producenten, rätt till skäligen ersättning för uthyrningen. Enligt punkt 2 kan upphovsmännen och de utövande konstnärerna inte avstå från denna rätt.

Sättet på vilket regleringen lagtekniskt genomförs och detaljerna överlämnas till den nationella lagstiftningen.

Enligt punkt 3 kan rätten till skäligen ersättning administreras av en organisation för gemensam övervakning. Enligt punkt 4 i artikeln kan staterna reglera om och i vilken omfattning denna rätt kan ges till gemensamt övervakande organisationer.

I artikelns 4 punkt fastslås vidare att medlemsstaterna kan stadga om av vem ersättning kan krävas eller uppbaras. Med tanke på tillämpning av denna bestämmelse är det stycke i ingressen av vikt enligt vilket skäligen ersättning kan betalas i en eller flera poster när som helst när avtalet sluts eller därefter.

Rätten till skäligen ersättning kan således göras gällande exempelvis i form av en reglering av avtalsförhållandet mellan producenten å ena sidan och upphovsmännen och de utövande konstnärerna å den andra. I lagen kan även stadgas om en upphovsrättslig ersättning som kan krävas exempelvis av den som hyr ut en film eller ett fonogram.

Den 18 februari 1994 utgav upphovsrättskommissionen ett särskilt utkast till ändring av upphovsrättslagen som beror på direktivet om uthyrnings- och utlåningsrätt samt vissa upphovsrätten närstående rättigheter som gäller intellektuell egendom. I utkastet ingick ett förslag till lagändring på grund av artikel 4.

Enligt den nya 39 § 4 mom. som ingick i utkastet från februari har upphovsmän, som har överlåtit sin rätt att bestämma om uthyrning av en film till allmänheten, rätt till skäligen ersättning för uthyrningen till allmänheten. Den ersättning som till upphovsmannen betalas

för överlåtelsen av filmningsrätten omfattar inte ersättning för kommande uthyrning, om så inte uttryckligen har avtalats. Om rätten har överlåtit till filmproducenten, skall ett yrkande om ersättning framställas till producenten eller den till vilken denna rätt har övergått. Ersättning kan påyrkas av producenten endast för uthyrning som har ägt rum under de tre föregående kalenderåren. Ett motsvarande stadgande beträffande avtal om ljudupptagningar ingick i den nya 39 a §. Samtidigt hade de presumtionsstadganden som gäller övergången av upphovsmännens och de utövande konstnärers rättigheter till film- eller fonogramproducenten harmoniserats i utkastet.

Utgångspunkten i utkastet var att artikel 4 i direktivet iakttas i form av en reglering av avtalsförhållandet mellan producenten å ena sidan och upphovsmännen och de utövande konstnärerna å den andra. På så sätt undgår man bland annat internationella problem i samband med tillämpningen. Vidare var avsikten att i så liten omfattning som möjligt ingripa i den traditionella avtalsfriheten.

I utlåtandena om utkastet kritiserade flera organisationer som företräder rättsinnehavarna den föreslagna regleringen. Man föreslog att ändringarna skulle skjutas på framtiden. Grammofon- och videoproducenterna ÅKT rf förordade utkastet.

Rätten till skäligen ersättning enligt artikel 13 punkt 8 i direktivet behöver inte träda i kraft samtidigt som de övriga bestämmelserna i direktivet. Den bör träda i kraft senast den 1 juli 1997. I de övriga nordiska länderna har frågan bordlagts till en senare tidpunkt. Även i Finland kan denna fråga behandlas senare. En senare behandling ger oss en möjlighet att följa utvecklingen i fråga om lagstiftningen i EU:s medlemsstater. Ett presumtionsstadgande om rättigheternas övergång kommer att behandlas på nytt i detta sammanhang.

Artikel 5. Utgångspunkten för artikel 1 i direktivet är att upphovsmännen och innehavarna av de närstående rättigheterna har ensamrätt till utlåning av skyddat material till allmänheten. I den nationella lagstiftningen kan denna rätt dock avsevärt inskränkas med stöd av artikel 5.

Med stöd av punkt 1 i artikeln kan medlemsstaterna avvika från denna ensamrätt om åtminstone upphovsmännen får ersättning för denna utlåning. Enligt det ursprungliga förslaget till direktiv skulle ersättningen vara skäligen.

Kravet på skälighet slopades senare. Enligt det godkända direktivet kan medlemsstaterna fritt fastställa denna ersättning med hänsyn till sina kulturfrämjande målsättningar.

I punkt 2 fastslås vidare att om medlemsstaterna inte tillämpar ensamrätten på fonogram, filmer och datorprogram, skall de åtminstone ta i bruk en ersättning som betalas till upphovsmännen.

I tillägget till ingressen behandlas de ersättningar som skall betalas för utlåning genom ett omnämnande att det är nödvändigt att åtminstone skydda upphovsmännens rättigheter genom att stadga om en särskild ordning. Upphovsmän från medlemsstaterna får dock inte diskrimineras på grund av deras nationalitet. Till sin karaktär behöver ersättningen inte vara upphovsrättslig.

Till punkt 3 fogades ännu en bestämmelse enligt vilken vissa grupper av inrättningar kan befrias från att betala ersättning enligt punkt 1 och 2. I tolkningen av bestämmelsen bör hänsyn tas till en kommuniké av kommissionen, som ingår i protokollet över EU:s ministerråds möte den 18 juni 1992. Vid detta möte godkände rådet en gemensam ståndpunkt till direktivet. Enligt kommunikén anser kommissionen att i de grupper av vissa inrättningar, som med stöd av artikel 5.3 kan befrias, ingår de allmänna biblioteken, universiteten och läroanstalterna.

Till artikel 5 fogades slutligen en ny punkt 4. Enligt det utarbetar kommissionen före den 1 juli 1997 till EU-parlamentet och ministerrådet en berättelse om utlåningsverksamheten. Enligt kommissionens kommuniké som ingår i nämnda protokoll kommer rapporten att innehålla kommissionens ståndpunkt till eventuella nya lagstiftningsinitiativ i frågan.

Regleringen om utlåning väckte under beredningen av direktivet riklig politisk uppmärksamhet i Danmark. För att Danmark skulle godkänna direktivet intogs i nämnda protokoll även en kommuniké av kommissionen, enligt vilken kommissionen anser att lagstiftningen i Danmark om bibliotek ersättningar fyller bestämmelserna i artikel 5.

Med stöd av upphovsrättslagen i Danmark behövs inte upphovsmännens tillstånd för utlåning till allmänheten. Undantag är filmer och exemplar av datorprogram i maskinläsbar form.

Systemet med bibliotek ersättningar i Danmark har varit i kraft sedan 1946. En ny lag

om bibliotek ersättningar trädde i kraft den 1 januari 1992 (lov nr 354 af 6 juni 1991). Det är frågan om ett sådant system för stöd av konsten som står utanför den upphovsrättsliga lagstiftningen. Alla upphovsmän till verk som utgivits i form av böcker eller talböcker är berättigade till ersättning. När det gäller författare och översättare är ersättningen inte mera bunden till nationalitet utan till att utgivningen sker på danska. Ersättningens storlek per titel står i relation till hur många exemplar biblioteken har i lager och dess sidosantal eller minutantalet när det gäller talböcker. Den fördelas mellan upphovsmännen. Under en övergångsperiod från 1992 till 1996 tillämpas det tidigare beräkningssättet jämsides med detta. Minimiersättning är DKK 1 200 och maximiersättningen efter 1997 är DKK 200 000. Dessa summor justeras årligen enligt penningvärdet.

Om fonogram som utgivits i Danmark utlånas på bibliotek, ställs ett visst anslag på ansökan till förfogande för tonsättare, textförfattare och utövande konstnärer. Ett annat anslag utdelas på ansökan till bildkonstnärer, vilkas i Danmark utgivna konstverk, diasier, grafiska alster, fotografier eller affischer används på bibliotek. Vid utdelningen av anslagen bedöms den volym av sökandens insatser som utnyttjas på biblioteken.

Även i de övriga nordiska länderna förutsätter utlåning av verk i allmänhet inte upphovsmännens tillstånd. Dessutom finns i dessa länder ett system för bibliotek ersättningar som står utanför den upphovsrättsliga lagstiftningen. Innehållet i systemen varierar bland annat i fråga om vem som är berättigad till ersättning och hur hänsyn tas till den verkliga användningen av böckerna i biblioteken.

I Norge har genom förordning stadgats om ersättningens fördelningskriterier. För författare är förutsättningen för att de skall få ersättning att de skriver på norska eller samiska och att böckerna har utgivits i Norge. Översättare får ersättning om översättningen är på norska.

Stadgandena om systemet med bibliotek ersättningar i Sverige ingår i en särskild förordning om en författarfond (förordning om Sveriges författarfond, 1962:652). I förordningen har en liknande ändring gjorts som i Norge.

Enligt 23 § upphovsrättslagen i Finland, sådan den lyder i lag av den 7 maj 1993 (418/93), konsumeras inte rätten till utlåning till allmänheten av filmverk och exemplar av datorpro-

gram i maskinläsbar form. Utlåning av dessa till allmänheten förutsätter sålunda tillstånd av upphovsmannen. I fråga om andra utgivna verk konsumeras utlåningsrätten, varför utlåning av dem är fri.

Även i Finland existerar ett system med stipendier som har sammanhang med utlåning på bibliotek. Om det stadgas i lagen om vissa stipendier och understöd till författare och översättare (236/61, nedan biblioteksersättningslagen). Lagen trädde i kraft vid ingången av 1963. Enligt lagen utdelas av statsmedel årligen stipendier och understöd till författare och översättare för att böcker som de skrivit eller översatt avgiftsfritt hålls tillhanda på de allmänna biblioteken. Summan är 10 procent av de medel som under föregående kalenderår används för anskaffning av litteratur till allmänna bibliotek som kommunerna är huvudmän för.

Det sammanlagda beloppet s.k. stipendier i form av biblioteksersättningar var 1990 ca 17,3 milj. mark, 1991 ca 18 milj. mark och beloppet för 1993 har uppskattats till 15,8 milj. mark. Inom skönlitteratur fick 1992 472 författare och 132 översättare stipendier, och inom facklitteratur 124 författare och 33 översättare. Understöd för ålderstigna författare och översättare utdelades till 62 personer och understöd på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga till 84 personer. Sammanlagt 907 personer fick stipendier och understöd enligt lagen.

Biblioteksersättningarna i Finland grundar sig inte på enskilda författares rätt att få ersättning för att deras verk lånas ut. Stipendierna och understöden delas ut på basis av att böckerna tillhandahålls avgiftsfritt på de allmänna biblioteken. Dessa grunder gäller hela författar- och översättarkåren och hela det allmänna biblioteksväsendet. Ingen har rätt att med stöd av lagen kräva stipendier eller understöd utan de beviljas på ansökan enligt litterära eller konstnärliga meriter eller behov. Stipendierna utdelas årligen av undervisningsministeriet som bistås av en stipendienämnd som tillsatts för en treårsperiod för detta ändamål.

Grunderna för beviljande av stipendierna och understöden ändrades 1993 (64/93). Sådana författare och översättare kan få stipendier och understöd som skriver på finska, svenska eller samiska och som är eller har varit varaktigt bosatta i Finland. Samma år ändrades även fördelningskvoterna för stipendierna och understöden (1064/93). Inkomstskattelagen

preciserades så att stipendierna och understöden enligt gällande praxis förblir skattefria (1502/93).

Systemen med biblioteksersättningar står klart utanför upphovsrätten. Biblioteksersättningslagen har stiftats inom sitt eget specialområde och på sina egna specialmotiveringar för att stöda vår nationella kultur. Målet för den är att stärka kulturens litterära uttrycksformer liksom vår kulturidentitet. Det lagstadgade systemet med stipendier och understöd till författare och översättare är en särskild stödform för konsten.

Vid införandet av artikel 5 i direktivet har man utgått från att man så litet som möjligt ingriper i nuvarande stödsystem för litteraturen. Utgående från detta finns det två alternativa sätt att följa artikelns principer.

I samband med den politiska behandlingen av artikeln meddelade kommissionen sig anse att lagstiftningen i Danmark om biblioteksersättningar fyller bestämmelserna i artikel 5. Man kan anse att detta utlåtande täcker vilket som helst liknande system för biblioteksersättningar.

I fråga om böcker avviker systemet i Finland från Danmarks framför allt därigenom att stipendierna och understöden beviljas på ansökan. Frågan om att få stipendier eller understöd är inte bundet till böckers verkliga användning på bibliotek. Till denna del ligger systemet i Finland närmare anslag som i Danmark på ansökan beviljas tonsättare, textförfattare, utövande konstnärer och bildkonstnärer. Eftersom kommissionens utlåtande även omfattar dessa anslag kan det anses att systemet i Finland till sina grunder fyller kraven i direktivet.

Om man utgår från att artikel 5 i direktivet följs genom en stipendielag borde lagen utformas enligt den danska modellen. Enligt gällande lag beviljas stipendier och understöd endast åt författare och översättare. En minimiändring vore den att de som tar emot stipendier även borde utökas med andra upphovsmän till böcker såsom illustratörer och tonsättare. Avvikande från gällande lag borde stipendier även beviljas upphovsmän till vetenskapliga undersökningar och läroböcker och dessutom upphovsmän till fonogram, dvs. tonsättare och textförfattare. I vilken mån stipendierna enligt den danska modellen borde sammankopplas med antalet bokexemplar i bibliotekens förråd

eller sidoantalet i böckerna framgår inte av direktivet eller kommissionens ställningstagande.

Direktivet förutsätter dock inte att man ingriper i stödsystemen för konsten. Enligt gällande praxis kan utlåning av verk bibehållas som fri. Upphovsmännen har dock rätt till ersättning för utlåningen.

I stället för en offentligrättslig lösning föreslås att man väljer en upphovsrättslig. Till lagens 23 § föreslås ett stadgande enligt vilket upphovsmännen har rätt till ersättning för utlåning av deras verk till allmänheten. I samband med omstruktureringen av lagens 2 kap. flyttas detta stadgande till en del av den föreslagna 25 §. För att tillämpningen av stadgandet inte i vissa fall i efterskott skulle leda till krav ställda för en längre tid har till stadgandet fogats en särskild preskriptionstid på 3 år. I enlighet med kommissionens kommuniké lämnas de allmänna biblioteken och de bibliotek som betjänar forskning och undervisningsverksamhet utanför den ersättningskyldighet som skall fogas till upphovsrättslagen.

Enligt artikel 5 punkt 3 kan vissa grupper av inrättningar befrias från att betala ersättningar. Enligt tidigare nämnda protokollutlåtande anser kommissionen att i sådana inrättningar ingår de allmänna biblioteken, universiteten och läroanstalterna. I enlighet med detta föreslås att dessa grupper av inrättningar befrias från att betala ersättning.

Artikel 6. Direktivets II kap. innehåller specialbestämmelser om de närliggande rättigheterna. Enligt artikel 6.1 skall utövande konstnärer ha ensamrätt till upptagning av sina framföranden. Denna rättighet ingår i 45 § 1 mom. upphovsrättslagen i Finland.

Rundradioorganisationer skall ha ensamrätt till upptagning av sina utsändningar. Den som bedriver kabelsändningsverksamhet skall dock inte ha denna rättighet om han endast via kabel vidareänder rundradioorganisationens utsändningar. Bestämmelserna motsvarar 48 § 1 mom. upphovsrättslagen.

Artikel 7. Utövande konstnärer, fonogramproducenter och rundradioorganisationer skall ha ensamrätt till kopiering av sina framföranden, fonogram och rundradioutsändningar. Dessa rättigheter ingår i 45 § 2 mom., 46 § 1 mom. och 48 § 2 mom. upphovsrättslagen. Enligt direktivet skall kopieringsrätten fritt kunna överlätas. Även detta motsvarar lagstiftningen i Finland.

Även producenter av filmer som första gången tagits upp skall ha ensamrätt till kopiering av sina filmer. Filmproducenterna skall även ha de övriga rättigheter som stadgas i direktivets II kap. Enligt upphovsrättslagen i Finland kan en filmproducent inneha rättigheter som har övergått från upphovsmännen och innehavarna av de närstående rättigheterna. I lagen ingår inte stadganden om självständiga närstående rättigheter för filmproducenter.

I fjärde stycket i förteckningen enligt artikel 2.1 ingår en definition av film. Med en film avses ett med ljud försett eller tyst filmatiskt eller audiovisuellt verk eller rörliga bildserier.

I samband med beredningen av sitt V betänkande om kopiering och spridning av fonogram och audiovisuella verk behandlade upphovsrättskommittén i Finland bl.a. frågor i samband med filmproducenters upphovsrättsliga ställning och skydd utan att dock framlägga något förslag om detta. I en avvikande mening av kommitténs ordförande och tre medlemmar anses att man i lagstiftningen bör tillerkänna filmproducenter samma skydd som för fonogramproducenter och att kommittén borde ha framlagt ett förslag till lagstiftning om skydd för filmproducenter. I de avvikande meningarna har inkluderats en utredning och ett förslag som varit underlaget för kommitténs arbete.

I flera utlåtanden om betänkandet krävdes ett självständigt skydd för filmproducenter. Enligt endel utlåtanden förutsätter ett skydd för filmproducenter noggranna utredningar och klarare uppfattningar om den internationella utvecklingen innan eventuella förslag framläggs. Ett sammandrag av utlåtandena om betänkandet har publicerats i undervisningsministeriets serie över olika arbetsgruppers promemorior (1991:44).

Ett stadgande om självständigt skydd för filmproducenter fogades till den svenska upphovsrättslagen 1986 (367/86) och till den norska upphovsrättslagen 1988 (101/88). Motsvarande stadgande ingår i den danska regeringens proposition med förslag till totalreform av upphovsrättslagen i februari 1994.

Till upphovsrättslagens kapitel om närstående rättigheter föreslås bli fogat en ny 46 a § om filmproducenters rättigheter enligt direktivet. Stadgande är utformat så att det motsvarar 46 § som gäller fonogramproducenters rättigheter. Trots att paragraferna i stort motsvarar varandra har stadgandena om fonogram- och

filmproducenter skrivits in i olika paragrafer. I det fall att upphovsrättslagen övriga stadganden om fonogramproducenter och filmproducenter avviker från varandra, är det klarare om det i olika paragrafer stadgas om skyddet för dem. Exempelvis lagens 47 och 47 a §§ gäller endast användning av fonogram.

Terminologin i II kap. i direktivets finskspråkiga version avviker till vissa delar från terminologin i upphovsrättslagen. I stället för uttrycket "esittäjä" (artist) i direktivet används i 45 § upphovsrättslagen "esittävä taiteilija" (utövande konstnär). I stället för "yleisradioorganisaatio" (rundradioorganisation) används i 48 § termen "lähettäjäyrittys" (sändarföretag). Avsikten är att termen "företag" inte från stadgandets tillämpningsområde skall stänga ut sådana utövare av sändningsverksamhet som inte är verksamma i företagsform. Till denna del finns inget behov att ändra terminologin i nämnda paragrafer.

Vissa termer har ändrats och etablerats sedan gällande lag bereddes på 1950-talet. Därför föreslås att i lagen görs vissa ändringar i ordvalet, som samtidigt motsvarar dem som har antagits i översättningen av direktivet. I direktivet används uttrycken "fonogramproducent" och "producent av en film som första gången tagits upp". I upphovsrättslagens 46 § talas det om "framställare" i stället för fonogramproducent. Uttrycket "producent" har i detta sammanhang etablerat sig. Lagens 46 § föreslås bli ändrad så att det ordagrant motsvarar det finskspråkiga direktivet. Uttrycket "framställare" ersätts med "producent" som betyder det samma. I enlighet med 46 § används i 46 a § termen "filmproducent".

I 45, 46 och 48 §§ upphovsrättslagen talas det om "upptagning på en anordning" av framföranden, ljud eller utsändningar. Detta betyder det samma som termen "upptagning" i direktivets artikel 6. Vidare talas i samma paragrafer om "överföring av framföranden eller utsändningar till en annan anordning" och om "eftergörande" på en anordning. I artikel 7 används benämningen "kopiering" som betyder samma sak. Till denna del förlås ändringar i paragraferna så att de till ordalydelsen motsvarar den finska översättningen. Även författningstexterna på svenska har moderniserats.

Artikel 8. Enligt punkt 1 har utövande konstnärer ensamrätt att medge eller förbjuda trådlösa radio- och televisionutsändningar och återgivning för allmänheten av sina framföranden,

utom när framförandet i sig självt sker vid en radio- eller televisionutsändning eller härrör från en upptagning. Bestämmelsen har tagits från artikel 7.1a i den internationella konventionen av den 26 oktober 1961 i Rom om skydd för utövande konstnärer, fonogramproducenter och radioföretag (nedan Romfördraget). Bestämmelsen i direktivet skall tolkas på samma sätt som motsvarande bestämmelse i Romfördraget.

Ensamrätten omfattar sålunda rundradiering av levande framföranden genom överföring av fritt framskridande radiovågor. Den utövande konstnären har dessutom ensamrätt att exempelvis via högtalare överföra sina levande framföranden till allmänheten på något annat ställe än där framförandet äger rum. Dessa rättigheter ingår även i 45 § 1 mom. upphovsrättslagen.

Av den nämnda tolkningen av direktivet följer att punkt 1 i direktivet inte gäller vidareutsändning av ett levande framförande trådlöst eller via ledning. Enligt lagen i Finland är skyddet mera omfattande till denna del. De utövande konstnärernas ensamrätt omfattar med stöd av 45 § 1 mom. även vidareutsändning via eller utan ledning. Ensamrätten inskränks med stöd av hänvisningsstadgandet i 3 mom. av en avtalslicens enligt 22 a § och av en tvångslicens enligt 22 b § i situationer som omfattar distributionsskyldighet enligt kabelsändningslagen (307/87).

Enligt punkt 2 har utövande konstnärer och fonogramproducenter rätt till skälig ersättning, när fonogram fritt används vid trådlös rundradiering eller på något annat sätt till allmänheten. Bestämmelsen motsvarar artikel 12 i Romfördraget. Skillnaden är att bägge grupper rättsinnehavare har rätt till ersättning. Enligt Romfördraget är det tillräckligt att åtminstone den ena gruppen får ersättning.

Bestämmelsen motsvarar 47 § upphovsrättslagen, sådan den lyder ändrad i lag av den 11 januari 1991 (34/91). Enligt denna paragraf har utövande konstnärer och fonogramproducenter rätt till ersättning för att deras fonogram används vid några andra offentliga framföranden än vid radio- eller televisionutsändningar endast om detta sker i förvärvssyfte. Rätten till ersättning begränsas inte i direktivet till verksamhet som sker i förvärvssyfte. På så sätt föreslås att begränsningen om förvärvssyfte slopas i 48 § 1 mom.

Enligt punkt 3 skall rundradioorganisationer

har ensamrätt till trådlös återutsändning av sina utsändningar och återgivning av sina utsändningar till allmänheten på platser dit allmänheten har tillträde mot avgift. Bestämelsen motsvarar artikel 13 a och d i Romfördraget. Motsvarande rättigheter ingår i 48 § 1 mom. upphovsrättslagen.

Artikel 9. Enligt punkt 1 skall utövande konstnärer, fonogramproducenter, filmproducenter och rundradio-organisationer ha spridningsrätt, dvs ensamrätt att bestämma om spridning till allmänheten av ursprungliga upptagningar och kopior av skydda objekt. Enligt punkt 2 förfaller dvs. konsumeras spridningsrätten endast om första försäljningen inom gemenskapen sker på rättsinnehavarens försorg eller med hans samtycke.

Enligt 2 § upphovsrättslagen har upphovsmannen bland annat ensamrätt att göra verket tillgängligt för allmänheten genom att bjuda ut det till försäljning, uthyrning eller utlåning eller på något annat sätt sprida det till allmänheten. I fråga om datorprogram och andra litterära verk, musikaliska verk eller filmverk stadgas i 23 § om konsumtion av spridningsrätten och i fråga om konstverk i 25 § 1 mom.

Innehavare av närstående rättigheter har med stöd av gällande upphovsrättslag inte spridningsrätt. Spridningsrätten föreslås bli fogad till 45, 46 och 48 §§ som gäller skydd för utövande konstnärer, fonogramproducenter och sändarföretag. Spridningsrätten föreslås ingå även i den nya 46 a § som gäller skydd för filmproducenter. De föreslagna stadgandena om spridningsrätt motsvarar 2 §, som reglerar upphovsmäns spridningsrätt.

Eftersom spridningsrätten hos upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter är lika omfattande, är utgångspunkten den att även spridningsrätten skall konsumeras på enahanda sätt.

För att spridningsrätten skall konsumeras enhetligt när det gäller de olika grupperna av rättsinnehavare föreslås att om konsumtion av spridningsrätten hos innehavare av närstående rättigheter stadgas genom en hänvisning till 23 §. Detta motsvarar i övrigt den teknik som följs i V kap. som behandlar skydd för närstående rättigheter. Inskränkningar i rättigheterna kan på så sätt regleras enhetligt och samtidigt kan man undvika att samma saker upprepas.

Konsumtion av spridningsrätten enligt 23 § upphovsrättslagen hänger samman med utgiv-

ning av verk. När ett verk har utgivits, får exemplar som utgivningen omfattar spridas vidare.

Konsumtion i fråga om konstverk enligt 25 § hänger samman med antingen överlåtelse eller utgivning av dem. När upphovsmannen till någon annan har överlåtit ett exemplar av ett konstverk eller verket har utgivits, får det överlåtna exemplaret eller exemplaren, som utgivningen omfattar spridas vidare. Med stöd av 8 § 2 mom. anses ett verk utgivet när exemplar av det med upphovsmannens samtycke har förts i handeln eller i övrigt spridits till allmänheten.

I artikel 4 om rättsligt skydd för datorprogram (91/250/EEG) bestäms om spridningsrätt och konsumtion av den när det gäller datorprogram. Ensamrätten hos en upphovsman till ett datorprogram omfattar spridning till allmänheten genom uthyrning eller på något annat sätt av ursprungliga datorprogram eller exemplar av dem. Spridningsrätten konsumeras när datorprogrammet första gången med rättsinnehavarens samtycke har sålts.

När ändringar på grund av direktivet gjordes i upphovsrättslagen, ändrades 23 § så att på konsumtion av spridningsrätten till datorprogram tillämpas överlåtelsekriteriet i stället för utgivningskriteriet. Med försäljning av ett program jämföras även andra varaktiga överlåtelser, såsom donationer. Enligt 23 § upphovsrättslagen, sådan den lyder delvis ändrad i lag av den 7 maj 1993 (418/93) får exemplar av ett datorprogram spridas vidare, när exemplaret med upphovsmannens samtycke har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtit.

I detta sammanhang fogades till 23 § 3 mom. även ett stadgande om konsumtion av spridningsrätten hos upphovsmän till filmverk. Enligt den gamla lagen konsumerades spridningsrätten inte alls ifråga om filmverk. Upphovsrättslagen ansågs inte vara förenlig med EES-avtalet till den del den hindrade vidare försäljning av sådana filmer som tagits upp och som med rättsinnehavarens samtycke förts på marknaden i en annan EES-stat (RP 211/92 rd., sp. 7). I 3 mom. som fogats till paragrafen stadgas att när ett filmverk givits ut genom att exemplar av det erbjuds till försäljning får exemplar av filmverket som utgivningen omfattar spridas vidare. Stadgandet motsvarar förslaget i upphovsrättskommitténs V betänkande.

I motiveringen till lagförslaget konstaterades att två från varandra avvikande konsumtionsk-

riterier, utgivnings- och överlåtelsekriterier, i 23 § försvårar tillämpningen av stadgandet. I samband med en eventuell totalreform av upphovsrättslagen i ett senare skede finns det skäl att överväga en övergång till överlåtelsekriteriet för alla kategorier av verk (RP 211/92 rd., sp 5). I detta skede begränsade man sig dock till de direkta ändringarna på grund av EES-avtalet.

Konsumtionen av spridningsrätten enligt artikel 9 hänger samman med försäljning. I praktiken vore det inte möjligt att upphovsrätten till samma alster skulle konsumeras enligt utgivningskriteriet och de närstående rättigheterna enligt överlåtelsekriteriet. Därför föreslås att man i 23 § upphovsrättslagen i sin helhet övergår till överlåtelsekriteriet. Med försäljning av ett verk jämställs även andra varaktiga överlåtelser, såsom donationer. Detta motsvarar gällande stadgande om datorprogram. Samtidigt fogas till 45, 46 och 48 §§ en hänvisning till 23 §. Till den nya 46 a § fogas samma hänvisning. På så sätt konsumeras spridningsrätten hos rättsinnehavare till närstående rättigheter enligt 23 §.

I praktiken leder konsumtionens koppling till första försäljningen i allmänhet till samma resultat som kopplingen till utgivning. Dessa två kriterier har emellertid inte fullt samma innehåll. Enligt förslaget konsumeras spridningsrätten alltid när ett exemplar av ett verk eller ett objekt som skyddas av närstående rättigheter har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtit oberoende av om skyddsobjektet har utgivits.

Samtidigt föreslås att den reglering som gäller konsumtion av spridningsrätten samtidigt i övrigt klagörs. Upphovsrättslagens 23 § gäller för närvarande datorprogram och andra litterära verk, musikaliska verk och filmverk. Ett stadgande om konstverk ingår i 25 § 1 mom. En reglering av spridningsrätten som gäller alla kategorier av verk föreslås ingå i 23 §. I samband med ändringen av lagens 2 kap. flyttas stadgandet till 25 §.

I gällande 23 § och 25 § 1 mom. stadgas på motsvarande sätt även om konsumtion av visningsrätten. Regleringen av visningsrätten till alla kategorier av verk föreslås ingå i 20 §.

Principen om regional konsumtion ingår i artikel 9.2. Enligt detta konsumeras spridningsrätten endast om första försäljningen av skyddsobjektet inom gemenskapen sker på rättsinnehavarens försök eller med dennes

samtycke. Genom ett beslut av EES gemensamma kommitté har konsumtion av spridningsrätten utvidgats till att omfatta hela Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Genom denna princip kan man se till att rättsinnehavaren med hänvisning till sin ensamrätt inte kan hindra import av skyddade alster från ett annat EES-land.

Konsumtionsprincipen ingår även i vissa andra direktiv om immaterialrätten. Detta har delvis uttryckts i dem på olika sätt. I viss mån är det oklart om bestämmelserna om regional konsumtion hindrar tillämpning av internationell konsumtion.

En bestämmelse om konsumtionsprincipen ingår bland annat i direktivet av den 14 maj 1991 om rättsligt skydd för datorprogram (91/250/EEG). När detta direktiv trädde i kraft ansåg man att direktivet inte nödvändigtvis förutsätter att lagstiftningen ändras, eftersom internationell konsumtion enligt upphovsrättslagen inte kan anses begränsa den interna handeln inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. På samma sätt gick man tillväga när rådets första direktiv av den 21 december 1988 om närmande av medlemsländernas varumärkeslagstiftning trädde i kraft (89/104/EEG).

Uthyrningsdirektivet avviker dock från nämnda direktiv. Det ser ut att förutsätta att regional konsumtion tillämpas genom att internationell konsumtion utesluts. Om skyddsobjektet har sålts utanför EES, skulle importen av det till EES territorium förutsätta samtycke av rättsinnehavaren.

Därför föreslås att till 45, 46, 46 a och 48 §§ fogas ett stadgande enligt vilket spridningsrätten konsumeras endast om skyddsobjektet med rättsinnehavarens samtycke har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtit inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Enligt huvudregeln i det föreslagna 25 § 1 mom. konsumeras upphovsmännens rättigheter. Utgångspunkten är en enhetlig reglering för konsumtionen av spridningsrätten hos upphovsmännen och innehavarna av de närstående rättigheterna. Förslaget innebär en avvikelse från denna utgångspunkt i fråga om konsumtionens regionala dimension. En allmän övergång till regional konsumtion skulle dock onödigtvis begränsa importen av lagliga alster från länder som står utanför EES och spridningen av dem. Enligt gällande lag är det straffbart enligt 56 § upphovsrättslagen att utan

upphovsmannens tillstånd importera exemplar av verk för att spridas till allmänheten.

I artikel 9.3 hänvisas till artikel 1.4 enligt vilket uthyrnings- och utlåningsrätten dock inte konsumeras. Enligt artikel 5.1 behöver medlemsstaterna emellertid inte bevilja utlåningsrätt till innehavare av närstående rättigheter. I enlighet med direktivet föreslås att uthyrningsrätten hos rättsinnehavare av närstående rättigheter inte konsumeras efter det att skyddsobjektet har sålts.

Den föreslagna 25 § upphovsrättslagen om upphovsmännens uteslutande utlåningsrätt motsvarar gällande lag. Endast uphovsmän till filmverk och datorprogram i maskinläsbar form har utlåningsrätt efter det att verket har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtits. Enligt förslaget konsumeras också utlåningsrätten hos rättsinnehavare av närstående rättigheter efter det att ett skyddsobjekt har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtits.

Enligt punkt 4 i artikeln kan spridningsrätten hos en innehavare av närstående rättigheter överföras eller överlåtas eller ett på avtal baserat brukstillstånd kan ges till det. Överlåtelse av spridningsrätten föreslås inte begränsad i andra fall än vad som följer av den i artikel 4 stadgade oöverlåtbara rätten till skälig ersättning.

Artikel 10. I artikeln ingår bestämmelser om tillåtna inskränkningar i de närstående rättigheterna. De motsvarar artikel 15 i Romfördraget. Lagstiftningen i Finland överensstämmer med den.

I punkt 3 konstateras att regleringen inte hindrar tillämpning av någon gällande eller framtida lagstiftning om ersättning för kopiering för enskilt bruk.

I 2 a kap. i Finlands upphovsrättslag ingår stadganden om ersättning för framställning för enskilt bruk av verks exemplar, dvs. kassettagift. På basis av hänvisningsstadganden gäller de även utövande konstnärer och fonogramproducenter.

EU-kommissionen publicerade i september 1993 en promemoria om kopiering för enskilt bruk. I en enkät om promemorian ställdes frågan till intressegrupperna om och i vilken mån unionen skall harmonisera lagstiftningen om kopiering för enskilt bruk, kassettagifter och tekniska lösningar som begränsar kopiering. Enkäten sändes även till de centrala intressegrupperna i EFTA-länderna.

Artikel 11 och 12. Enligt dessa artiklar

fastställs minimiskyddstiden för upphovsrätten enligt Bernkonventionen och för de närstående rättigheterna enligt Romfördraget. Minimiskyddstiden för filmproducenters rättigheter är 20 år efter utgången av det år då filmen togs upp. Genom dessa bestämmelser har man dock inte velat hindra längre gående harmonisering.

Genom Europeiska gemenskapernas råds direktiv av den 29 oktober 1993 om skyddstiden harmoniseras skyddstiden för upphovsrättsligt skyddade verk och för objekt som skyddas av närstående rättigheter. Skyddstiden för verk gäller under upphovsmannens livstid och 70 år efter dennes död. Skyddstiden för närstående rättigheter är 50 år. Skyddstiden för framföranden, fonogram och filmupptagningar räknas i allmänhet från den tidpunkt då upptagningen lagligt utges eller görs tillgängligt för allmänheten. Skyddstiden för rundradioföretags utsändningar räknas från den första utsändningen. Den nationella lagstiftningen som direktivet om skyddstid förutsätter skall träda i kraft före den första juli 1995. Avsikten är att en särskild regeringsproposition skall avlåtas i ett senare skede.

Artikel 13 och 15. Enligt artikel 15.1 skall den nationella lagstiftning som direktivet om uthyrning förutsätter träda i kraft före den 1 juli 1994. EES gemensamma kommitté beslöt att Island, Norge, Sverige och Finland skall följa bestämmelserna i direktivet fr.o.m. den 1 januari 1995.

Utgångspunkten är att direktivet tillämpas på material som är skyddat när direktivet träder i kraft. Å andra sidan har direktivet inga verkningar på avtal som slutits innan det träder i kraft, med undantag av artikel 4 i viss omfattning.

Dessa principer om den tidsmässiga tillämpningen av direktivet ingår i övergångsbestämmelserna i artikel 13. Enligt punkt 1 tillämpas direktivet på alla skyddsobjekt som är skyddade när direktivet träder i kraft. Enligt punkt 2 påverkar tillämpningen av direktivet inte användning som har skett före denna tidpunkt. Med stöd av punkt 3 kan det stadgas att om någon före denna tidpunkt har förvärvat ett skyddsobjekt, är användningen av objektet tillåten i oförändrad omfattning. Till övergångsstadgandena i lagen föreslås stadganden som motsvarar punkt 1—3.

Med stöd av punkt 7 kan det stadgas att de rättsinnehavare som med stöd av direktivet har fått nya rättigheter antas ha överlåtit dessa

rättigheter. För att det inte skall uppstå oklarhet om bruksrättigheterna till filmer och fonogram innan lagen träder i kraft, föreslås att denna princip skall tillämpas på den nya spridningsrätten hos utövande konstnärer och fonogramproducenter.

Regleringen i artikel 4 om oöverlåtbar rätt till skäligen ersättning skall med stöd av punkt 8 tillämpas senast från och med den 1 juli 1997. Avsikten är att en proposition om de lagändringar som artikel 4 förutsätter skall avlåtas senare så att ändringarna träder i kraft före denna tidpunkt.

1.4. Rådets direktiv om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidareändring via kabel

Europeiska gemenskapernas råd utfärdade den 27 september 1993 ett direktiv om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidareändring via kabel (bilaga 5). Detta s.k. satellitdirektiv inkluderades genom beslut nr 7/94 av EES gemensamma kommitté i EES-avtalet. Samtidigt förband sig Finland att anpassa sin lagstiftning till direktivet.

Genom satellitdirektivet harmoniseras avtalsarrangemangen kring upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och kabeldistribution av rundradioringar.

I ingressen till direktivet fastslår rådet att när den gemensamma marknaden bildas upprättas ett område utan inre gränser. Målet är att hinder för fri rörlighet av tjänster avskaffas, och att ett system införs för att säkerställa att konkurrensen på den gemensamma marknaden inte snedvrids. Sändningar via satellit och kabel är ett av de mest betydande sätten att fylla gemenskapens mål som är både politiska, ekonomiska, sociala, kulturella och juridiska.

Europeiska gemenskapernas råd har redan antagit direktiv 89/552/EEG av den 3 oktober 1989 om samordning av bestämmelserna om sändningsverksamhet för television. Vid beredningen av detta s.k. TV-direktiv blev det aktuellt att innefatta upphovsrättsliga bestämmelser i TV-direktivet. Beredningen av detta visade sig dock vara tidsödande och svårt. På

så sätt bereddes ett eget direktiv om de upphovsrättsliga frågorna kring satellit- och kabelsändningar.

Ett särskilt viktigt motiv till satellitdirektivet var den rådande juridiska osäkerheten som beror på skillnaderna i de nationella bestämmelserna om upphovsrätten. I ingressen till direktivet konstateras att det föreligger en fara att rättsinnehavarnas verk utnyttjas utan vederlag. Det finns även en fara att enskilda rättsinnehavare hindrar användningen av verken. I fråga om satellitsändningar har man ansett det vara osäkert om sändningsrättigheterna skall förvärfvas i sändarlandet eller om de skall förvärfvas också i alla mottagarland enligt deras lagstiftning. Enligt ingressen till direktivet kan de som utövar kabelsändningsverksamhet för närvarande inte vara säkra på att de har förvärvat alla rättigheter som behövs för att sprida programmen.

I Finland och de övriga nordiska länderna gjordes sådana ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen under 1985—87 genom vilka de upphovsrättsliga frågorna reglerades i fråga om kabeldistribution av radio- och televisionsutsändningar.

Flera bestämmelser i Europarådets nya konvention från februari 1994 om gränsöverskridande satellitsändningar avseende upphovsrätt och närstående rättigheter är av samma innehåll som bestämmelserna i satellitdirektivet. I detta sammanhang analyseras inte bestämmelserna i denna konvention. Frågan om att underteckna avtalet och låta det träda i kraft behandlas senare särskilt.

Lagstiftningen i Finland motsvarar till största delen kraven i direktivet. Direktivet föranleder dock vissa ändringar i den finska upphovsrättsliga lagstiftningen.

Definitioner

Artikel 1. Punkt 1 definierar vad som i detta direktiv avses med satellit. Därmed avses en satellit som sänder på frekvensband som enligt internationella telekommunikationsregler är förbehållna sändning av signaler för mottagning av allmänheten. Med detta avses även satelliter som sänder på andra frekvensband än de som är förbehållna för mottagning av allmänheten under förutsättning att den individuella mottagningen sker under motsvarande förhållanden. Satelliter används omfattande

både för att sända televisionsprogram och för att överföra annan information. Det finns två slag av satellitsändningar: överförande satelliter och direktsändande rundradiosatelliter. I de internationella telekommunikationerna har olika frekvensområden reserverats för dem. Enligt traditionell uppfattning är det fråga om helt olika saker i upphovsrättslig mening.

Enligt traditionell uppfattning saknar sändningar via överförande satelliter betydelse med tanke på upphovsrätten; de är endast fjärröverföring av signaler från en viss sändare till en viss mottagare. En sändningsfas av betydelse börjar i det jordbundna sändningsnätet först efter mottagningen. Rundradiosatelliternas sändningar jämföras för sin del med rundradiorer med jordbundna sändare.

Genom en ändring i direktivet skall sändningar via rundradiosatelliter och överförande satelliter jämföras med varandra. Detta motsvarar den uppfattning som man omfattande har haft inom WIPO. Motivet är att för närvarande motsvarar sändningar via olika satellittyper ofta varandra vad sändarföretagen, rättsinnehavarna till programmen och allmänheten beträffar. Detta beror på den tekniska utvecklingen. Effekten på de överförande satelliterna har ökat och mottagarapparaterna har fått större känslighet.

Enligt 2 § upphovsrättslagen i Finland har upphovsmannen rätt att göra ett verk "tillgängligt för allmänheten". Att göra något tillgängligt för allmänheten är enligt ett uttryckligt stadgande i lagen bland annat att "offentligt framföra verket". En av de viktigaste formerna av offentligt framförande enligt lagsiftningen i de nordiska länderna är att sända verket i radio och television. Med tanke på lagen i Finland är det ovidkommande på vilket sätt och hur tekniskt verken via radio- och televisionssändningarna görs tillgängliga för allmänheten.

Punkt 1 föranleder inget behov att ändra lagen i Finland.

I punkt 2 a definieras en satellitöverföring till allmänheten. Detta omfattar både den ursprungliga satellitsändningen och vidareändringen via satellit. Överföring till allmänheten via satellit är den handling som innebär att ett sändarföretag under sin kontroll och på sitt ansvar för in programbärande signaler avsedda för mottagning av allmänheten i en oavbruten överföringskedja som leder till satelliten och sedan ner till jorden. Om överföringskedjan

avbryts börjar satellitsändningen först då när signalen till satelliten och mot jorden är oavbruten. Enligt denna punkt är det ovidkommande om sändningen är en ursprunglig satellitsändning eller om det är fråga om ett annat rundradioföretags vidare sändning. Definitionen kopplar det upphovsrättsliga ansvaret samman med själva sändningen. Enbart ett mottagande av signalen är inte en upphovsrättsligt betydelsefull handling. Tillämpning av upphovsrättslagen i Finland på radio- och televisionssändningar motsvarar innehållet i direktivet. Stadgandena i lagen om att göra ett verk tillgängligt för allmänheten genom att framföra det offentligt fyller kraven i direktivet.

Om enligt punkt 2 c de programbärande signalerna är kodade, äger en överföring till allmänheten via satellit rum under förutsättning att utrustning för avkodning av sändningen endast tillhandahålls allmänheten genom sändarföretaget eller med dess samtycke. Om sändningen är kodad och avkodare inte med sändarföretagets tillstånd finns tillgängliga är sändningen enligt direktivet inte någon satellitöverföring till allmänheten. Enligt lagen i Finland kan det härvid inte vara fråga om att göra verket tillgängligt för allmänheten, varför lagen till denna del motsvarar direktivet.

I punkt 2 b stadgas att en satellitöverföring till allmänheten endast äger rum i den medlemsstat där programsignalerna på nämnda sätt förs i en oavbruten överföringskedja. Valet av den lag som skall tillämpas hör till de viktigaste frågorna i arrangemangen kring sändningsrättigheter inom satellitsändningsverksamhet. I denna definition anammats principen om sändarland som i de nordiska länderna antogs redan i utredningarna om samnordisk satellitverksamhet dvs. Nordsat och tele-X. Principen om sändarland har emellertid modifierats så att en sändning av betydelse inte nödvändigtvis äger rum i det land i vilket satellitens sändningsstation befinner sig. Om ett beslut om satellitöverföring till allmänheten fattas i ett annat land där signalernas oavbrutna överföringskedja fortgår via linkar till en jordbunden station och vidare till en satellit, anses satellitöverföringen till allmänheten äga rum i det land där signalen fick sitt ursprung.

För klarhetens skull är det skäl att komplettera lagen i Finland med stadgande som bekräftar tillämpningen av finsk lag på satellitöverföringar till allmänheten som äger rum i Finland. Till lagens 64 a § 1 mom. föreslås ett

nytt stadgande enligt vilket stadgandena i lagens 2 § om att göra ett verk tillgängligt för allmänheten och de övriga stadgandena om radio- och televisionsutsändningar tillämpas när programsignaler avsedda för mottagning av allmänheten för in skyddat material i Finland av ett sändarföretag under sin kontroll och på sitt ansvar i en oavbruten överföringskedja som leder till satelliten och tillbaka till jorden.

I artikel 1.2 d finns bestämmelser enligt vilka man i syfte att hindra att en genom direktivet harmoniserad hög skyddsnivå kringgås under vissa betingelser kan anse att överföring till allmänheten som äger rum i tredje land de facto äger rum i en medlemsstat. Villkoret är att överföringen äger rum i en sådan stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet vars skyddsnivå enligt lagstiftningen inte motsvarar skyddsnivån enligt 2 kap. i direktivet. En satellitöverföring till allmänheten som äger rum i tredje land anses äga rum i en medlemsstat om signalerna sänds mot satelliten från en sändningsstation som befinner sig i medlemsstaten eller i de fall då man inte använder en sändningsstation i medlemsstaten, rundradioorganisationen i medlemsstaten har uppdragit överföringen åt någon annan.

För att få till stånd den verkan som stadgas i direktivet bör i den finska lagen intas ett stadgande enligt vilka en satellitöverföring till allmänheten i nämnda fall anses äga rum i Finland. Härvid tillämpas på överföringen stadgandena i lagens 2 § om att göra ett verk tillgängligt för allmänheten och de övriga stadgandena om radio- och televisionsutsändningar. Stadgandet föreslås bli fogat till 64 a § 2 mom.

I punkt 5 finns ett stadgande enligt vilket huvudregissören till ett filmverk eller audiovisuellt skall anses vara upphovsman till verket eller en av dess upphovsmän. En liknande bestämmelse finns i artikel 2.2 i uthyrningsdirektivet. Enligt lagen i Finland anses huvudregissören till en film vara upphovsman.

Rundradiering via satellit

Artikel 2. I artikeln ingår en allmän bestämmelse enligt vilken medlemsstaterna skall föreskriva ensamrätt för upphovsmannen att ge tillstånd till överföring till allmänheten via satellit av upphovsrättsliga verk.

Artikel 3. Enligt punkt 1 skall medlemsstaterna säkerställa att det tillstånd som avses i artikel 2 kan förvärvas endast genom avtal. Såsom tidigare konstaterats medger upphovsrättslagen i Finland upphovsmannen uteslutande rätt att göra ett verk tillgängligt för allmänheten. I enlighet med detta grundar sig förvärv av sändningsrättigheter till skyddade verk i radio och television i Finland på avtal.

Enligt punkt 2 kan medlemsstaterna dock föreskriva att ett avtal mellan en kollektiv organisation och ett sändarföretag ifråga om en viss given kategori av verk kan utvidgas till rättsinnehavare inom samma område som inte företräds av den kollektiva organisationen. Förutsättningen för detta är att satellitsändningen äger rum samtidigt som samma sändares rundradioutsändning i det jordbundna nätet. Ett annat villkor är att rättsinnehavare som organisationen inte företräder skall kunna förbjuda att ett kollektivt avtal tillämpas på hans verk.

Enligt punkt 3 tillämpas ett utvidgat avtal enligt punkt 2 inte på filmverk. I artikeln finns ännu en punkt 4 enligt vilket medlemsstaterna är skyldiga att underrätta kommissionen om de rundradioorganisationer som har rätt att stöda sig på lagstiftningen om utvidgade kollektiva avtal. Kommissionen publicerar uppgifterna i EU:s officiella tidning.

I enlighet med punkt 2—4 i direktivet kan det system för avtalslicens som gäller närstående rättigheter i den nordiska lagstiftningen bibehållas på direktivets villkor.

I 22 § 2 mom. i upphovsrättslagen i Finland ingår ett stadgande om avtalslicens som gäller radio- och televisionsutsändningar. Med vissa justeringar föreslås att detta innefattas i 25 f §. Enligt detta stadgande gäller avtalslicensen sådana finska radio- och televisionsföretag som skall fastställas genom förordning och sändningsrättigheter till litterära och musikaliska verk. Med stöd av avtalslicens får ett sändarföretag även använda verk av sådana upphovsmän som organisationen inte företräder. Stadgandet gäller inte sceniska verk, inte heller andra verk vilkas utsändning upphovsmannen har förbjudit. Eftersom stadgandet för närvarande endast gäller litterära och konstnärliga verk kan det inte tillämpas på filmverk.

Stadgandet om avtalslicens ifråga om sändningsrättigheter föreslås bli utvidgat att principiellt gälla alla kategorier av verk. För att stadgandet i övrigt skall bli oförändrat till

innehållet och motsvara kravet i direktivet, föreslås att sceniska verk liksom filmverk uttryckligen utesluts ur tillämpningsområdet för det reviderade stadgandet.

Enligt både det gällande och föreslagna stadgandet har upphovsmän rätt att förbjuda utsändningar av sina verk. Dessutom ändras stadgandet genom en ordalydelse som svarar mot de nyare avtalslicensstadgandena.

Tillämpningsområdet för avtalslicens skall enligt direktivet begränsas till situationer där jordbundna utsändningar äger rum samtidigt som satellitsändningar. Enligt artikel 3.2 föreslås att i lagen intas ett stadgande enligt vilket avtalslicens tillämpas på satellitsändningar endast om satellitsändningen äger rum samtidigt som samma sändares utsändningar i jordbundet nät. Stadgandet föreslås till 25 f § som ett eget moment.

Artikel 4. Enligt artikeln skall vid överföring till allmänheten via satellit utövande konstnärers, fonogramproducenters och rundradioorganisationers rättigheter till sina väsentliga delar skyddas enligt direktiv 92/100/EEG som gäller uthyrnings- och utlåningsrättigheter och närstående rättigheter. I punkt 2 stadgas att begreppet trådlös sändning även skall anses innefatta överföring till allmänheten via satellit. Artikeln föranleder inte några ändringar i den finska lagen.

Artikel 5. I artikeln stadgas att skydd av upphovsrätten närstående rättigheter skall lämna intakt och inte på något sätt skall påverka skyddet för upphovsrätten. En sådan bestämmelse finns också i artikel 14 i uthyrningsdirektivet. Bestämmelserna har utarbetats i enlighet med artikel 1 i Romfördraget. Riktlinjerna när det gäller att utveckla lagstiftningen i Finland är att alla synpunkter på upphovsrätt och närstående rättigheter så jämlikt som möjligt beaktas. Bestämmelsen föranleder inte några lagändringar.

Artikel 6. Enligt direktivet kan medlemsstaterna föreskriva mera långtgående skydd för innehavare av upphovsrätten närstående rättigheter än det skydd som förutsätts i artikel 8 i uthyrningsdirektivet. Denna bestämmelse ger medlemsländerna en uttrycklig möjlighet att föreskriva en högre skyddsnivå i fråga om rättigheterna i samband med rundradiering och med överföring till allmänheten enligt uthyrningsdirektivet. Enligt punkt 2 skall när ett mera omfattande skydd föreskrivs definitionerna i artikel 1.1 och 1.2 följas.

Artikel 7. Enligt punkt 2 tillämpas definitionerna i artikel 1.2 och bestämmelserna i artikel 2 och 3 på sådana avtal giltiga den 1 januari 1995 om förvärv av rättigheter till satellitsändningar från den 1 januari 2000 om avtalen gäller därefter. Ett övergångsstadgande som motsvarar detta föreslås till ikraftträdelsestadgandena i lagen.

I punkt 3 finns en specialbestämmelse om den regionala fördelningen av nyttjanderätten i samproduktionsavtal. Bestämmelsen föranleder inte några ändringar i den finska lagen. Kommissionen och Storbritannien gav i samband med rådets beslut om en gemensam ståndpunkt ett uttalande enligt vilken denna bestämmelse inte påverkar den nationella allmänna avtalsrätten om regionala ensamrättigheter inte kränks.

Vidaresändningar via kabel

Artikel 1.3. I direktivet avses med vidare-sändning via kabel en vidare-sändning till allmänheten av en ursprunglig sändning från en annan medlemsstat via tråd eller trådlöst, särskilt sändning via satellit, av televisions- och radioprogram som är avsedda för mottagning av allmänheten. Enligt bestämmelsen skall vidare-sändningen vara samtidig, oförändrad och oavkortad. Vidaresändningen för mottagning av allmänheten kan ske via kabel eller genom ett sändningssystem på mikrovågor.

Definitionen av vidare-sändningar motsvarar i stort innehållet i och tolkningen av stadgandena om vidare-sändning enligt upphovsrättslagen i Finland. Stadgandena i den finska lagens 22 a §, som föreslås bli flyttade till 25 h §, och stadgandena i 47 § innefattar förutom vidare-sändning via kabel även trådlös vidare-sändning. Innefattandet av vidare-sändningar via mikrovågor i kabeldistribution föranleder därför inga ändringar i lagen. Detta kan ha verkningar på avtal mellan rättsinnehavarna och kabeloperatörerna. I motiveringen till regeringspropositionen 1985 om stadganden om vidare-sändningar fastslogs att fjärröverföring av signaler via jordbundna linkstationer eller överförande satelliter kunde vara ett mellanstadium före kabeldistribution.

Enligt definitionen kan en sändning som skall vidare-sändas vara en televisions- eller radiosändning via ledning eller fritt framskri-dande vågor. Stadgandena i den finska lagens

22 a §, som föreslås bli överförda till 25 h §, och i 47 a § begränsas till vidareändring av radio- och televisionsutsändningar via fritt framskridande vågor. Till lagen föreslås en mindre ändring genom vilken vidareändring av kabelsändningar innefattas i stadgandena.

Artikel 8. Enligt artikeln skall medlemsstaterna säkerställa att gällande upphovsrätt och närstående rättigheter tillämpas när program från andra medlemsstater vidareändras via kabel inom deras territorium och att sådana vidareändringar äger rum på grundvala av avtal mellan rättsinnehavarna och kabeloperatörerna. Bestämmelsen definierar inte närmare vilka de grupper av rättsinnehavare som är relevanta i detta hänseende. I motiveringen till direktivförslaget konstateras att medlemsstaterna fritt kan besluta om vilka grupper av rättsinnehavare som har rätt att tillåta eller förbjuda vidareändringar via kabel. Stadgandena i den finska lagen överensstämmer med direktivet.

I punkt 2 finns en bestämmelse enligt vilken medlemsstaterna till och med den 31 december 1997 kan behålla sådana nyttjandetilstånd (tvångslicenssystem) i fråga om vidareändring som är i kraft eller som uttryckligen föreskrivs enligt nationell lagstiftning den 31 juli 1991. I 22 b § i den finska upphovsrättslagen, som föreslås bli flyttad till 25 i §, innefattar ett stadgande om tvångslicens, som gäller vidareändring av distributionsskyldiga radio- och televisionsutsändningar enligt 16 § kabelsändningslagen (307/87). Eftersom bestämmelserna i direktivet endast gäller vidareändring av avsändningar som kommer från andra medlemsstater och distributionsskyldigheten enligt kabelsändningslagen i praktiken endast gäller sändningar med finskt ursprung, kan Finland hålla nämnda stadgande i kraft oberoende av tidpunkten i punkt 2 i direktivet.

Artikel 9. Enligt artikel 9.1 skall medlemsstaterna säkerställa att rätten för upphovsrättsinnehavare och innehavare av närstående rättigheter att ge eller vägra tillstånd för en kabeloperatör att vidareändra via kabel endast kan utövas genom en kollektiv organisation. I direktivet har man sålunda antagit ett obligatoriskt system för kollektiv övervakning av rättigheterna.

Enligt huvudregeln i punkt 2 skall även i sådana fall, där rättsinnehavaren inte har överlåtit förvaltandet av hans rättigheter till en kollektiv organisation, den kollektiva organisation som övervakar rättigheter inom samma

område, vara berättigad att förvalta dennes rättigheter. Om ett flertal kollektiva organisationer övervakar rättigheter inom samma område, kan rättsinnehavaren utse den organisation som skall tillgodose hans rättigheter. Med stöd av avtal om vidareändring har utomstående rättsinnehavare samma rättigheter som de som gett organisationen fullmakt till övervakning. Utomstående skall ha rätt att åberopa sina rättigheter, dvs framställa yrkanden på ersättning inom tre år efter vidareändringen.

Om vidareändring av skyddade verk som ingår i inhemska och utländska rundradieringar har i upphovsrättslagen i Finland intagits specialstadganden 1986 och 1987. Ett stadgande om avtalslicens i 22 a § gäller upphovsmäns rättigheter. Detta stadgande föreslås bli flyttat till 25 h §. Stadganden förutsätter att en sådan upphovsrättslig kollektiv organisation skall övervaka rättigheterna till vidareändring som undervisningsministeriet har godkänt. Enligt stadgandet får den som vidareänder vidareända även verk av sådana upphovsmän som organisationen inte företräder, om organisationen genom avtal har gett tillstånd till vidareändring. I avtalslicens som gäller vidareändringar ingår skiljeförfarande. Vid meningsskiljaktigheter kan tillstånd beviljas och ersättningens storlek fastställas i första hand genom skiljeförfarande enligt 54 §. Stadgandet om avtalslicens har genom en hänvisning i 45 § 3 mom. utvidgats till att även omfatta levande framföranden av utövande konstnärer.

Stadgandena om avtalslicens är i Finland förknippade med särskilda stadganden genom vilka man tillgodose utomstående rättsinnehavares rätt till ersättning även i sådana fall där organisationens redovisningsbeslut om ersättningarna inte medger de upphovsmän som organisationen företräds individuella ersättningar. Rätten till ersättning förfaller, om inte yrkande på ersättning har framställts inom två år från det år då vidareändringen ägde rum. Vidare skall utomstående upphovsmän ha rätt till förmåner för sådana ersättningar som organisationen delar ut för gemensamma ändamål. Dessa stadganden ingår i 11 a § 2 och 3 mom., som i denna proposition föreslås bli flyttat till 26 §.

I detta sammanhang är det skäl att konstatera att utövande konstnärer och fonogramproducenter med stöd av 47 a § har rätt till ersättning för vidareändring av fonogram. Rätten till ersättning kan åberopas endast

genom förmedling av en organisation som avses i 22 a §. Rätten till ersättning förfaller om yrkande inte har framställts inom två år efter det år då vidareändringen ägde rum.

Avtalslicenssystemet om vidareändring enligt upphovsrättslagen i Finland och den rätt till ersättning för vidareändringar som innehavarna av de närstående rättigheterna har motsvarar i väsentliga delar kraven i direktivet. I jämförelse med stadgandena i Finland bestämmer direktivet om en längre preskriptionstid för utomstående rättsinnehavare att framställa krav på ersättning. Preskriptionstiden enligt 26 § föreslås bli reviderad till tre år efter utgången av det år då vidareändringen ägde rum. Samtidigt är det ändamålsenligt att på motsvarande sätt ändra preskriptionstiden i 47 a §.

En organisation som avses i gällande 22 a § skall vara godkänd av undervisningsministeriet. Något hinder finns inte för att det finns en eller flera organisationer. Om ministeriet godkänner flera organisationer, skall beslutet om godkännande fastställa det område som organisationens tillstånd till avtalslicens gäller. Sålunda behövs inte ett sådant stadgande enligt vilket rättsinnehavaren kan utse den organisation som skall företräda honom eftersom det inte är ändamålsenligt att ministeriet godkänner flera organisationer att inom samma område övervaka upphovsmännens rättigheter.

Enligt punkt 3 kan en medlemsstat föreskriva att när en rättsinnehavare ger tillstånd till en ursprunglig sändning inom dess territorium av ett verk eller ett annat skyddsobjekt skall han bedömas ha samtyckt till att inte utöva sina rättigheter på en individuell grund utan att utöva dem enligt bestämmelserna i satellitdirektivet. Med hänsyn till stadgandet om avtalslicens i den finska lagen finns det inga skäl till någon reglering som avses i denna punkt i direktivet.

Artikel 10. I fråga om vidareändringar via kabel är rundradioorganisationernas starkare ställning samtidigt den viktigaste ändringen i hela direktivet. Enligt artikel 10 skall medlemsstaterna säkerställa att artikel 9 inte tillämpas på de rättigheter som utövas av rundradioorganisationer. Detta gäller såväl radio- och televisionsföretagens egna lagstadgade rättigheter som de rättigheter som rättsinnehavarna genom avtal har överfört till sändarföretagen.

I 48 § 3 mom. som gäller sändarföretags rättigheter har deras rätt till vidareändring via

kabel slagits samman med ett hänvisningsstadgande till stadgandet om avtalslicens enligt gällande 22 a §. I enlighet med detta gäller en av undervisningsministeriet godkänd organisations tillstånd även radio- och televisionsföretag när det gäller deras lagstadgade rättigheter. Enligt direktivet får en obligatorisk kollektiv övervakning inte utsträckas till rundradioorganisationers rättigheter. Därför föreslås att hänvisningen i 48 § 3 mom. till avtalslicens ändras så att avtalslicens inte gäller rundradioorganisationers rättigheter, om utsändningen har sitt ursprung i en annan EES-stat.

Enligt direktivet skall nämnda princip även gälla rättigheterna hos de upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter som rundradioorganisationer genom avtal har förvärvat. Därför föreslås att till 22 h § (gällande 22 a §) fogas ett stadgande enligt vilket avtalslicens inte gäller vidareändring via kabel i fråga om rättigheter som rundradioorganisationer har förvärvat, om utsändningen har sitt ursprung i en annan EES-stat.

För att den som distribuerar utsändningar via kabel på en gång skall kunna utreda de villkor som gäller de tillstånd som skall införskaffas hos upphovsmannaorganisationen och utsändningsföretaget, föreslås det att till 25 h och 48 §§ fogas stadganden, enligt vilka de tillstånd som gäller kabeldistribution av verk som ingår i sådana utsändningar skall beviljas samtidigt.

Stadgandena om vidareändring kom till Finland 1986 och 1987 efter en omsorgsfull beredning. Beredningen skedde till väsentliga delar som samnordisk, och alla system i Norden har gemensamma drag. I stadgandena har hänsyn tagits till olika rättsinnehavares intressen och i enlighet med dem har avtal slutits om vidareändring av både inhemska och utländska radio- och televisionsutsändningar. Det är ytterst viktigt att jämvikten mellan radio- och televisionsföretagen och de övriga rättsinnehavarna, att parternas förhandlingspositioner och deras ekonomiska ställning inte rubbas genom de ändringar som nu skall genomföras. Därför föreslås att skiljeförandet i fråga om avtalslicens, som för närvarande gäller både radio- och televisionsföretagens egna rättigheter och de rättigheter som de har förvärvat, i samband med de ändringar som nu skall göras, utvidgas till att omfatta de rättigheter som skall lösgröas från avtalslicens.

Bestämmelsen i artikel 12.2 bildar ett underlag för tidigare nämnda förslag.

Artikel 11. I artikeln ingår bestämmelser om medling i frågor som gäller tillstånd och om medlarnas uppgifter. I Finland är det fritt för förhandlingsparterna att om de så vill utnyttja medlare. Parterna kan också ta till skiljeförfarande i enlighet med stadgandena i upphovsrättslagen eller ingå ett medlingsavtal enligt lagen om skiljeförfarande.

Artikel 12. I artikeln ingår bestämmelser i syfte att hindra missbruk av förhandlingsposition. Enligt punkt 1 skall medlemsstaterna genom civilrättslig eller administrativ lagstiftning säkerställa att parterna påbörjar och genomför allvarligt menade förhandlingar angående tillstånd till vidareändring och att sådana handlingar inte hindras eller uppehålls utan giltiga skäl. Bestämmelserna föranleder inte några ändringar i den finska lagen.

Enligt punkt 2 får medlemsstaterna behålla sådana organ, som har behörighet att avgöra fall där en rundradioorganisation godtyckligt har vägrat vidareändring eller satt oskäliga villkor för detta. Enligt punkt 3 får sådana organ behållas i åtta år från tidpunkten då tillämpningen av direktivet börjar enligt artikel 14, dvs till utgången av år 2002. När rådet intog en gemensam ställning till direktivet i april 1993, skrevs ett uttalande in i rådets protokoll, enligt vilket kommissionen till parlamentet skall avge en rapport om tillämpningen av 3 kap. i direktivet och i detta sammanhang framlägga förslag till när tidsfristen enligt artikel 12.3 skall upphöra eller förlängas.

Existensen av ett förfarande enligt 54 § i lagen och det faktum att man har stadgat om ett organ som avgör frågan den 1 januari 1995, är enligt artikel 12.2 i direktivet en grund för att detta förfarande enligt artikel 12,3 kan bibehållas åtminstone till utgången av år 2002.

Såsom i fråga om artikel 10 föreslås att ett förfarande enligt 54 § upphovsrättslagen och enligt 14—17 §§ upphovsrättsförordningen fortfarande skall vara tillgängligt när sådana meningsskiljaktigheter skall lösas som gäller tillstånd för radio- och televisionsföretag till vidareändringar via kabel i fråga om lagstadgade egna rättigheter och rättigheter som de har förvärvat. Ett stadgande om detta föreslås bli intaget i 48 § 4 mom. och 54 1 mom. 5 punkten. Dessa stadganden gäller sändningar med ursprung i andra EES-stater. På utsändningar via kabel eller utsändningar som sänds

via fritt framskridande vågor med ursprung i andra länder tillämpas gällande stadganden.

Allmänna bestämmelser

Artikel 13. I direktivet ingår en uttrycklig bestämmelse att direktivet inte begränsar regleringen av kollektiva organisationers verksamhet i medlemsstaterna. Upphovsrättslagen i Finland har i ringa utsträckning stadganden om verksamheten vid kollektiva organisationer när det gäller vidareändring. En kollektiv organisation som övervakar rätten till vidareändring skall enligt 25 h § vara godkänd av undervisningsministeriet. Enligt 26 § har de kollektiva organisationerna vissa skyldigheter gentemot sådana rättssinnehavare som de inte företräder. Bestämmelserna i direktivet föranleder inga ändringar i stadganden om kollektiva organisationer.

Artikel 14. Enligt artikel 14.1 skall i EU:s medlemsstater de nationella rättsakter som satellitdirektivet förutsätter träda i kraft före den 1 januari 1995. Detta gäller även Finland och de övriga staterna inom EES.

Senast före den 1 januari år 2000 kommer kommissionen att till Europaparlamentet och Europarådet avge en berättelse om tillämpningen av direktivet och vid behov att framlägga förslag till att ändra direktivet.

1.5. Skyddet för fotografier

1.5.1. Utvecklingen av skyddet för fotografier och gällande lag

Sedan 1880 har det i lagstiftningen i Finland funnits stadganden om skydd för fotografier. I tredje kapitlet i förordningen av 1880 om skriftställares och konstnärers rätt till alster av sitt arbete, vars rubrik lydde "Om eftergörande av konstnärliga alster", fanns ett särskilt stadgande om skydd för fotografier. Om någon utan beställning tagit ett naturenligt fotografi eller genom fotografi avbildat ett konstverk, vars eftergörande var tillåten för envar, fick någon annan under en tid på fem år inte genom fotografering eftergöra denna bild för försäljning. Förutsättningen var att fotografen på varje utgivet exemplar av bilden antecknat sitt namn och det årtal då den första bilden tagits. Om fotografiet tagits på beställning var

eftergörande för något annat ändamål inte tillåtet utan beställarens samtycke. Brott mot dessa stadganden var föremål för samma sanktioner som brott mot stadgandena i den egentliga upphovrättslagen.

Lagberedarna konstaterade år 1904 att trots att fotografering i sina bästa alster visade sig vara ett konstnärligt förfarande som förutsatte utvecklad förmåga och smak och att fotografen av denna anledning kunde beviljas ett liknande upphovsrättsligt skydd som konstnärer verkamma inom bildkonst, fanns det en principiell skillnad mellan fotografiska alster och bildkonstverk därigenom att fotografier inte skapats av sina upphovsmän genom fri och direkt konstnärlig verksamhet utan att det innebar eftergörande av redan tidigare existerande verk genom mekaniska medel. Då dessutom ett betingat utvidgat rättskydd kunde ges åt fotografiska alster utan att kränka det teoretiska underlag på vilka den gällande lagstiftningen grundade sig föreslogs inte fotografier få samma skydd som konstverk.

Trots att lagberedningens betänkade i vilka nämnda tankegångar ingick, inte ledde till lagstiftningsåtgärder beskriver det väl utgångspunkten för utvecklingen av skyddet för fotografier.

Om rätten till fotografier stadgas i Finland i en särskild lag sedan 1927 då lagen till rätt till fotografisk bild (175/27) stiftades samtidigt som lagen om upphovsmannarätt till alster av andlig verksamhet (174/27).

Efter det att lagarna stiftades dryftade man underlaget till skydd för fotografier även inom den nordiska upphovsrättskommittén sedan slutet av 1930-talet. Av avgörande betydelse för utvecklingen av skyddet för fotografier var den svenska upphovsrättskommitténs betänkade från 1956 (SOU 1956:25). I betänkandet dryftades rätt omfattande frågan om hur skyddet för fotografier skulle ordnas. Den svenska kommittén konstaterade att med anledning av den avsevärda utvecklingen i fotografi-branschen den rådande uppfattningen blivit att man genom fotografering kan uppnå konstnärliga resultat. Fotografering kunde anses vara en av kategorierna inom konst eller konsthantverk.

I fråga om historiska, biografiska och andra liknande värden ansågs det vara förenligt med allmänna intressen att den tidsmässiga längden på skyddet för fotografier inte skulle vara lika lång som för konstverk. Enligt den svenska

kommittén fanns det även andra fotografier som krävde skydd, såsom tidnings- och reportagebilder, reklambilder, passfotografier och andra enklare bilder eller fotografier för vilka ett upphovsrättsligt skydd inte kommer ifråga. Följden skulle ha varit att begreppet verk faller sönder. Ett specialskydd för konstnärliga fotografier skulle å sin sida leda till särskilt svåra problem i gränsdragningen mellan konstnärliga och andra fotografier. Den svenska kommittén ansåg att en enhetlig fotografiflag kunde ge ett sådant skydd som motsvarar behovet av skydd för högklassiga fotografier. Man ansåg att några särskilda olägenheter inte kunde uppstå genom att enkla bilder på sätt få ett mera omfattande skydd.

Beredningen av gällande lag i Finland dryftar inte så långtgående dessa synpunkter, men det svenska betänkandet beskriver väl de rättspolitiska tankegångarna även i Finland vid denna tidpunkt. I det finska kommittébetänkandet från 1953 (1953:5) konstaterades att en del fotografier kan anses som konstnärliga verk hörande till konst eller konsthantverk. En tillämpning av lagen om upphovsrätt på sådana fotografier kunde på så sätt vara teoretiskt motiverad. Kommittén ansåg att av historiska och särskilt praktiska skäl borde fotografier fortfarande vara föremål för en speciallag.

Detta ledde till att gällande särskilda lag om rätt till fotografisk bild stiftades. Stadgandena i lagen hade utarbetats jämsides med de upphovsrättsliga stadgandena. Strävan var att fotografiflagen i huvudsak skulle ge samma skydd som upphovsrättslagen. I fotografiflagen finns emellertid endast ett skyddsobjekt. Sålunda blev lagen avsevärt kortare och till sin utformning enklare än upphovsrättslagen.

Enligt 1 § har en fotograf uteslutande rätt att förfoga över sina fotografier genom att framställa exemplar av dem och visa dem offentligt. Rätten gäller fotografiet i sig. Ursprungligen utsträckte sig skyddet inte till bearbetningar av fotografier.

Enligt 2 § har en fotograf moraliska rättigheter som motsvarar upphovsmannens rättigheter. I lagens 5—13 §§ ingår stadganden om inskränkningar i rättigheterna som bland annat gäller framställning av exemplar för enskilt bruk, rätten för arkiv och bibliotek att kopiera, visning i television och i samband med undervisning.

Den största skillnaden i fotografiflagen från 1961 i jämförelse med det upphovsrättsliga

skyddet var principen om beställda fotografier och en särskild skyddstid för fotografier. Rätten till beställda fotografier har sedan fotografifilagen stiftades hört till beställaren, om något annat inte avtalats. Rätten till fotografi var enligt lagen från 1961 ursprungligen i kraft tills 25 år förflutit efter utgången av det år då fotografiet offentliggjordes.

I fotografifilagen finns stadganden som motsvarar stadgandena i upphovrättslagen om straff- och andra påföljder.

Lagen om rätt till fotografisk bild har ändrats ett flertal gånger under 1970- och 1980-talen i samband med ändringarna i den upphovsrättsliga lagstiftningen. I fråga om fotografifilagen har principen varit den att i lagen har i tillämpliga delar alla motsvarande ändringar gjorts som ändringarna i upphovrättslagen. I fotografifilagen har i allmänhet gjorts ändringar som motsvarar ordalydelsen i upphovrättslagen eller så har till den fogats nya stadganden med så liknande innehåll som möjligt som i upphovrättslagen som hänvisningen i 2 a kap. till upphovrättslagen.

Under gällande fotografilags giltighet har fotograferna och deras organisationer ställt upprepade krav på att den fristående lagen om rätt till fotografisk bild skall upphävas och att skyddet för fotografier skall ändras så att konstnärliga fotografier får samma skydd som bildkonstverk. Fotograferna har bland annat hänvisat till att inom kulturpolitiken har fotografier jämställts med andra alster av skapande arbete. De som använder fotografier — pressen, televisionen och bokförläggarna — har motsatt sig en sådan utveckling med hänvisning till de gränsdragningsproblem som detta ger upphov till. De har även hänvisat till problem i avtalspraxis som beror på att stadgandet i fotografifilagen om beställda fotografier slopas och bland annat att utgivningen av historiskt betydelsefulla fotografier försvåras.

I sitt III delbetänkande (Kommittébetänkande 1987:7) föreslog upphovsrättskommittén att bristerna i skyddet rättas till genom att skyddet för fotografier förs närmare upphovsrätten på vissa viktiga punkter. Skyddet för fotografier föreslogs bli kompletterat genom att fotografers ensamrätt skall gälla fotografier i oförändrat och förändrat skick. Kommittén föreslog dessutom vissa preciseringar i stadgandet om beställda fotografier. Det viktigaste förslaget till ändring gällde skyddstiden. Skyddstiden var 25 år efter det fotografiet

offentliggjorts. Skyddstiden föreslogs bli förlängd till 50 år efter det år då fotografiet framställdes.

I samband med både beredningen av kommittébetänkandet och regeringspropositionen fördes genomgripande diskussioner mellan företrädare för fotografernas organisationer och fotografiernas användare om fotografifilagens stadgande som gäller beställda fotografier.

Regeringspropositionen från 1990 (RP 161/1990 rd) omfattade kommitténs förslag vid vissa revideringar och kompletteringar. Stadgandet om beställda fotografier föreslogs bli bibehållet på det sätt som kommittén preciserat föreslagit. Till lagens 15 § föreslogs ett allmänt stadgande om överlåtelsebarheten av fotografi-rätten. De så utformade ändringarna i lagen om rätt till fotografisk bild trädde i kraft den 16 januari 1991 (35/91).

Den fristående lagen om rätt till fotografisk bild bibehölls genom den senast verkställda ändringsrundan.

1.5.2. *Det internationella skyddet för fotografier*

Enligt artikel 2.1 i Bernkonventionen om skydd för litterära och konstnärliga verk omfattar uttrycket "litterära och konstnärliga verk" bland annat filmverk, med vilka jämsställs verk som kommit till uttryck genom ett med kinematografi likartat förfarande.

Enligt huvudregeln i artikel 7.1. är det skydd som beviljats genom konventionen i kraft under upphovsmannens livstid och 50 år efter hans död. Enligt punkt 4 i artikeln kan unionsländerna i sin lagstiftning bestämma skyddstiden för fotografiska verk, som dock skall vara minst 25 år från uppkomsten av sådana verk.

Enligt artikel IV 3 kap. i världskonventionen om upphovsrätt får i de stater där fotografier åtnjuter skydd skyddstiden inte vara kortare än 10 år.

Frågan om en förlängning av skyddstiden för fotografier i samband med Bernkonventionen hör till de frågor som övervägs i beredningen av den eventuella konvention som kompletterar Bernkonventionen ("tilläggsprotokollet"). Förvaltningsorganen i Världskonventionen för intellektuell egendom WIPO innefattar

tade uttryckligen denna fråga i uppdraget för den kommitté som beredde tilläggsprotokollet.

Även Europeiska gemenskapens direktiv om upphovsrätt påverkar skyddet för fotografiska verk.

Genom rådets direktiv av den 29 oktober 1993 om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa upphovsrätten närstående rättigheter (93/98/EEG) harmoniseras skyddstiden för upphovsrättsligt skyddade verk och för skyddsobjekt inom de närstående rättigheterna inom Europeiska unionens territorium. Direktivet ingår i EES-avtalet och i medlemsstaterna skall medlemsstaternas lagstiftning enligt detta träda i kraft före den 1 juli 1995.

Skyddstiden för litterära eller konstnärliga verk enligt Bernkonventionen är enligt huvudregeln i artikel 1 i direktivet i kraft under upphovsmannens livstid och 70 år efter hans död. Enligt artikel 6 skyddas fotografier, som på grund av att de är resultat av sin upphovsmans skapande arbete kan anses vara ursprungliga, enligt artikel 1. I artikeln ingår ett uttryckligt stadgande enligt vilket medlemsstaterna även kan föreskriva om skydd för andra fotografier.

I enlighet med skyddsdirektivet bör skyddstiden för verk förlängas från 50 till 70 år från upphovsmannens död. Den största ändringen som direktivet föranleder gäller fotografier. Skyddstiden för fotografier är för närvarande i kraft under 50 år efter utgången av det år då fotografiet framställdes. Skyddstiden för fotografier bör även förlängas till 70 år efter upphovsmannens död.

På nämnda sätt får medlemsstaterna uttryckligen överväga om andra fotografier skall åtnjuta skydd än fotografiska verk. Skyddsnivån och skyddstiden är öppna frågor, för vilka direktivet inte ger några anvisningar.

Det är en nordisk specialitet och ett exceptionellt arrangemang att genom en fristående lag internationellt medge skydd för fotografier. Skyddstiden för fotografiska verk är exempelvis i de flesta europeiska länderna samma som för andra verk, dvs. för närvarande 50 år efter upphovsmannens dödsår. I Tyskland och Spanien är skyddstiden 70 och 60 år efter upphovsmannens dödsår. I dessa länder föreskrivs en kortare skyddstid för andra fotografier än fotografiska verk.

1.5.3. Skälen till ändringarna och förslagen

Under beredningen av den i 1.5.1 beskrivna ändringen av lagen om rätt till fotografisk bild var samma frågor aktuella i kommittébereidningen i de övriga nordiska länderna. Den danska upphovsrättskommittén hade i sitt betänkande från 1986 (Betaenkning nr 1063. Köbenhavn 1986) föreslagit att skyddstadgandena om fotografier skulle överföras till upphovsrättslagen. Den norska kommittén föreslog (NOU 1987:16) att i upphovsrättslagen skulle ingå ett stadgande enligt vilket ett skydd enligt fotografilagen inte utesluter ett skydd enligt upphovsrättslagen. Den svenska upphovsrättskommittén föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 1990:30) att den fristående lagen skulle upphävas.

Fram till 1990 gjordes inga lagstiftningsmässiga konklusioner i Danmark, Sverige och Norge. Förslagen ingick först i regeringspropositionerna som avläts i Sverige 1993 och i Danmark 1994.

Den 2 december 1993 avläts i Sverige regeringens proposition om upphävande av den fristående fotografilagen (Prop. 1993/94:109) och om att skydd för fotografier skall regleras i upphovsrättslagen. Den svenska riksdagen godkände lagändringarna den 14 april 1994 (SFS 1994:190) och de nya stadgandena trädde i kraft den 1 juli 1994.

I Danmark avläts den 9 februari 1994 en proposition med förslag till ny upphovsrättslig lagstiftning, i vilken ingår förslaget att upphäva de fristående fotografilagen och att överföra skyddet för fotografier till upphovsrättslagen.

Norska kulturministeriets förslag från december 1993 till en ändring av den upphovsrättsliga lagstiftningen innehåller motsvarande strukturella förslag.

På Island har fotografiska verk fått upphovsrättsligt skydd från 1943. De fristående stadgandena om skydd för fotografier upphävdes på Island i samband med den nya upphovsrättslagen 1972.

EU:s skyddstidsdirektiv har haft avgörande betydelse på innehållet i de övriga nordiska ländernas lagförslag. Exempelvis den svenska regeringen uppsköt förslaget till integrering av skyddet för fotografier i upphovsrättslagen till en tidpunkt när man får klarhet om innehållet i skyddsdirektivet. När EU-rådet i juli 1993 hade fattat beslut om en gemensam ståndpunkt till direktivet, ansåg den svenska regeringen att

det inte mera fanns några hinder för att dra slutsatser om att upphäva den fristående fotografilagen.

Enligt upphovsrättskommissionens uppfattning är det inte heller ändamålsenligt att i Finland mera bibehålla en fristående lag om skydd för fotografier sedan skyddstidsdirektivet har utfärdats. Den tidigare beskrivna nordiska utvecklingen ger stöd för denna konklusion.

Vidare bör det beaktas att i sitt svar på regeringens proposition med förslag till ändring av lagen om rätt till fotografisk bild (RP 161/1990 rd) förutsatte riksdagen att regeringen aktivt deltar i utvecklingen av den nordiska lagstiftningen om skydd för fotografier och vid behov vidtar åtgärder i syfte att ändra lagstiftningen i fråga.

På anförda grunder föreslår upphovsrättskommissionen att den fristående lagen om rätt till fotografisk bild upphävs och att skyddet för fotografier överförs till upphovsrättslagen. Trots att ändringar enligt skyddstidsdirektivet bör göras i lagen först före den 1 juli 1995, lämpar sig ändringen bäst i samband med nu förestående relativt omfattande revidering.

Genom integreringen av skyddet för fotografier i upphovsrättslagen uppnås vissa avsevärda fördelar. Skyddet för fotografier berör ett flertal fotografer och användare av fotografier och är ekonomiskt av stor betydelse. Det är viktigt att lagstiftningen till sina grundläggande lösningar i nordiskt hänseende är enhetlig. Genom att slå samman skyddet för fotografier med upphovsrättslagen kan en nordisk enhetlighet beträffande lagen bibehållas. Till denna del kommer de nordiska lagarna att bättre motsvara lagarna även i de övriga europeiska länderna.

Genom att lagen om rätt till fotografisk bild upphävs blir den upphovsrättsliga lagstiftningen enklare. Samtidigt bortfaller behovet att i samband med ändringar i upphovsrättslagen göra samtida ändringar i en annan lag. Om lagen om rätt till fotografisk bild inte skulle upphävas i detta stadium, skulle man bli tvungen att i alla fall göra de i denna proposition föreslagna ändringarna i den som utryningsdirektivet och satellitdirektivet ger upphov till. Härvid skulle man bli tvungen att göra skillnad på fotografier som anses vara verk och andra fotografier. Detta är ett extra motiv till att skyddet för fotografier föreslås bli integrerat i upphovsrättslagen redan för de övriga

ändringarna som direktivet om skyddstid föranleder.

Ändringen föreslås bli genomförd så att i skyddet för fotografier görs endast de nödvändiga ändringarna som överföringen till upphovsrättslagen föranleder.

Huvudmotivet till lagen om rätt till fotografisk bild har varit att när skydd beviljas har det i den nationella lagstiftningen inte funnits behov att göra skillnad mellan fotografiska verk och andra fotografier. Skyddet för fotografier har kunnat utformas med hänsyn till de särskilda behoven och grunderna i jämförelse till andra kategorier av verk och skyddade objekt. När skyddet som sådant överförs till upphovsrättslagen finns det inga motiv till att bibehålla en fristående lag.

När för närvarande alla fotografier åtnjuter skydd oberoende av deras originalitet, föreslås att skyddet för fotografier, liksom man i de övriga nordiska länderna har föreskrivit eller föreslagit, å ena sidan skall bygga på ett allmänt upphovsrättsligt skydd enligt 1 § upphovsrättslagen och å andra sidan på ett skydd för andra fotografier som föreslås bli intaget i den föreslagna 49 a §.

1.5.4. Föreskrivande av skydd för fotografier i upphovsrättslagen

Kommissionen föreslår enligt de anförda att skyddet för fotografier överförs till upphovsrättslagen och att lagen om rätt till fotografisk bild upphävs. En fristående lag föreslås bli stiftad om upphävandet av fotografilagen. Skyddet för fotografiska verk införs i upphovsrättslagen genom att ett uttryckligt omnämnande om fotografiska verk tas in i exempelförteckningen över kategorier av skyddade verk i 1 § upphovsrättslagen. För att alla de fotografier som för närvarande åtnjuter skydd fortfarande skall åtnjuta skydd föreslås att en ny 49 a § intas i 5 kap. som gäller vissa upphovsrätten närstående rättigheter. Paragrafen gäller skydd för andra fotografier än fotografiska verk.

Fotografiska verk föreslås bli innefattade i förteckningen i lagens 1 § genom att ersätta lagens ordalydelse "alster ... av bildkonst" genom uttrycket "fotografiskt verk eller något annat bildkonstverk".

För att ett fotografi skall åtnjuta skydd i egenskap av ett verk, måste den uppnå verks-höjden. Med detta avses att fotografiet skall

vara det originella resultatet av upphovsmannens skapande arbete. Meningen är att när verkshöjden bedöms skall samma principer följas som vid bedömningen av andra kategorier av verk.

Fotografiska verk baserar sig på visuella uttryck liksom alster av bildkonst. Fotografiska verk skiljer sig från andra verk genom den teknik som används, fotografering. Avsikten är att lagen i detta hänseende inte ändras. Som ett fotografiskt verk anses även verk som uttrycks på sätt som är jämförbara med fotografering. Enligt 1 § 2 mom. i gällande fotografilag anses som fotografier även bilder som framställs genom ett med fotografering jämförbart förfarande.

Det är ändamålsenligt att lagens specialstadganden om alster av bildkonst tillämpas även på fotografiska verk. Motivet till detta är att dessa kategorier av verk överensstämmer med varandra. Genom att ordalydelsen om fotografiska verk och alster av bildkonst slås samman i 1 § uppnås den fördelen att exempelvis i de stadganden om inskränkningar i rättigheterna enligt 2 kap. inte behöver något särskilt omnämnande om fotografiska verk.

1.5.5. Skyddstiden för fotografiska verk

Skyddstiden för alla slag av fotografier är för närvarande enligt 16 § fotografilagen 50 år efter utgången av det år då fotografiet framställdes. Skyddstiden förlängdes genom lagändringen som den 16 januari 1991 trädde i kraft. Den tidigare skyddstiden var 25 år efter året då fotografiet offentliggjordes.

Genom att skyddstiden för fotografiska verk på det föreslagna sättet innefattas i upphovsrättslagen och genom att det sammankopplas med det allmänna skyddet av verk följer skyddstiden för fotografier den allmänna skyddstiden i upphovsrätten, som enligt 43 § upphovsrättslagen är 50 år efter upphovsmannens, eller i fråga om gemensamma verk som avses i 6 §, efter den sist avlidne upphovsmannens dödsår.

Även specialstadgandena om skyddstid enligt 44 § som gäller verk som utges utan att ange upphovsmannens namn, pseudonym eller signatur, skall tillämpas på fotografiska verk.

Såsom tidigare anförts förutsätter EU:s direktiv om skyddstiden att fotografiska verk medges samma skyddstid som andra verk.

Fr.o.m. den 1 juli 1995 skall skyddstiden vara 70 år från upphovsmannens dödsår. Angående de ändringar i upphovsrättslagen som direktivet om skyddstid förutsätter avlåts senare en särskild proposition. Efter den föreslagna ändringen finns det i detta sammanhang inget behov att föreskriva några stadganden om skyddstiden för fotografiska verk. Direktivet om skyddstid kommer emellertid att ge upphov till ändringar ifråga om sådana fotografiska verk vilkas skyddstid redan har löpt ut.

1.5.6. Beställda fotografier

Enligt 15 § 1 mom. lagen om rätt till fotografisk bild kan rätten till fotografier överlåtas helt eller delvis. I överlåtelse av exemplar av ett fotografi ingår inte överlåtelse av rätten till fotografiet. Detta stadgande fogades till lagen 1991 och det motsvarar de allmänna stadgandena om övergången av upphovsrätt i 27 § 1 mom. och 2 mom. 1 satsen upphovsrättslagen.

Stadgandena i 15 § 2 och 3 mom. fotografilagen gäller beställda fotografier. Enligt det viktigaste stadgandet i 15 § 2 mom. övergår rätten till beställda fotografier till beställaren, om något annat inte uttryckligen har avtalats. Enligt 15 § 3 mom. har beställaren av ett fotografiskt porträtt, trots att fotografen har förbehållit sig rätten till fotografiet, rätt att låta inta fotografiet i tidningar, tidskrifter eller skrifter med biografiskt innehåll, om fotografen inte har gjort särskilt förbehåll mot detta.

Eftersom avsikten inte är att i lagen göra andra ändringar än vad övergången till upphovsrättslagen av skyddet för fotografiska verk förutsätter, föreslås att de nämnda stadgandena om beställda fotografier intas i upphovsrättslagen. Till lagen föreslås en ny 40 c § som har samma innehåll som de stadganden som nämns i fotografilagen.

Nämnda förslag är motiverat trots att den allmänna utgångspunkten i upphovsrättslagen är att uphovsrätten tillkommer uphovsmannen. Om beställda fotografier har det i lagstiftningen funnits ett stadgande under hela den tid som rätten till fotografi existerat. Under denna tid har produktionen och användningen av fotografier ökat till en verksamhet som är av betydelse både med tanke på ekonomi och informationsförmedling. Även enskilda bilder och bruksrättigheterna till dem kan vara av stort ekonomiskt eller annat värde.

Nugällande praxis i branschen grundar sig

på gällande lag. Uppgifter om sådana olägenheter finns inte som nödvändigtvis skulle försätta att stadgandena ändras.

Om gällande stadganden om beställda fotografier inte innefattas i upphovsrättslagen, skulle en normal avtalsstolkning på grund av att ett uttryckligt avtal om bruksrättigheter saknas generellt dock leda till att bruksrättigheterna till beställda fotografier anses övergå till beställaren.

Under beredningen av lagändringen som trädde i kraft 1991 behandlades frågan om bibehållna stadganden om beställda fotografier grundligt. I detta sammanhang finns det inga skäl att ändra dessa konklusioner.

1.5.7. Skydd för andra fotografier än fotografiska verk

Till 49 a § upphovsrättslagen föreslås ett nytt stadgande enligt vilket skyddsnivån i väsentliga delar är densamma som i gällande fotografilag.

Till innehållet motsvarar det föreslagna 49 a § 1 mom. stadgandena i 1 § 1 mom. i gällande fotografilag. Fotografen har sålunda rätt att förfoga över sina fotografier i ursprungligt eller ändrat skick. Rättigheterna utsträcker sig till att omfatta framställning av verksexemplar och visning av fotografiet. Rätten att framställa exemplar föreslås bli förenklad så att i detta stadgande inte intas omnämmandet i gällande lag om sätten på vilka exemplaren framställs. Enligt gällande lag gäller rätten att framställa exemplar genom "fotografering, tryckning, teckning eller något annat förfarande". En exempelförteckning över framställningssätten är onödig. Avsikten är att innehållet i lagen skall bibehållas oförändrat.

Liksom i gällande fotografilag är skyddsobjekten enligt 49 a § alla fotografier. I 1 § 2 mom. i gällande fotografilag finns ett stadgande enligt vilket som fotografi betraktas även bilder som framställs genom ett med fotografering jämförbart förfarande. Något motsvarande stadgande föreslås inte i 49 a §. Denna lösning motsvarar lösningen beträffande fotografiska verk.

Vad som kan anses vara ett fotografi är tillräckligt klart utan tidigare nämnda särskilda stadgande. I detta hänseende ändras lagen inte. Som fotografi anses en bild som på ljusets inverkan uppkommit på ett ljuskänsligt material. Ljuset kan vara synligt eller osynligt,

såsom infraröda eller röntgenstrålar. Som ett förfarande jämförbart med fotografering anses även fotografering med hjälp av värme. Underlaget för att fästa bilden kan för sin del vara vilket som helst medel eller ämne som lämpar sig för detta. Som fotografi anses således exempelvis bilder som tagits upp på magnetiska bildband eller i en dators minne, trots att dessa inte kan ses utan tekniska hjälpmedel.

På sådana fotografier som fyller det krav på originalitet som ställs för skydd för ett verk tillämpas lagens 1 § och de övriga stadgandena i upphovsrättslagen som gäller verk. Till lagens 49 § 3 mom. föreslås ett uttryckligt stadgande om att om ett fotografi är föremål för upphovsrätt, kan denna rättighet återöppnas.

Den huvudsakliga skillnaden mellan skyddet för ett fotografiskt verk och skyddet enligt 49 a § blir enligt förslaget skyddstiden för fotografiska verk som följer den allmänna upphovsrättsliga skyddstiden.

En annan skillnad av betydelse är att rättigheterna enligt 49 a § inte bygger på rätten att göra dem tillgängliga för allmänheten utan på rätten att framställa exemplar och visa dem. I enlighet med detta utsträcker sig inte skyddet för andra fotografier än fotografiska verk till spridning av bilden såsom för försäljning, uthyrning och utlåning. I enlighet med den linje enligt vilken skyddet för andra fotografier i samband med denna överföring bibehålls oförändrade så långt som möjligt, föreslås inte i detta hänseende att skyddet utvidgas till alla former för att göra dem tillgängliga för allmänheten.

Enorma mängder fotografier tas dagligen både av professionella och amatörer. En del av bilderna når inte verkshöjden. Problemen med gränsdragningar mellan fotografiska verk och andra fotografier minskas av att det under den tid som skyddstiden löper enligt 49 a § i skyddet inte finns några andra väsentliga skillnader än att tidigare nämnda spridningsrätt saknas för andra bilder än för fotografiska verk.

Frågan om att skilja mellan fotografiska verk och andra fotografier blir relativt sällan aktuell därför att behovet att framställa och visa exemplar av fotografier koncentrerar sig på fotografier som är yngre än 50 år.

Att skilja mellan äldre fotografiska verk än skyddstiden enligt 49 a § och friblivna andra fotografier avviker inte från den gränsdragning enligt gällande lag, som uppkommer på grund

av att det internationella skyddet för fotografier som åtnjuter skydd enligt gällande fotografifilag begränsas till sådana fotografier som enligt Bernkonventionen är fotografiska verk.

Som skyddstid för andra fotografier föreslås en skyddstid enligt gällande fotografifilag. Till lagens 49 a § 2 mom. föreslås ett stadgande enligt vilken rätten till fotografi är i kraft tills 50 år har förflutit efter utgången av det år då fotografiet framställdes.

Till övriga delar är det ändamålsenligt att föreskriva att skyddet för fotografiska verk och fotografier som åtnjuter skydd enligt 49 a § är så identiskt som möjligt.

Kommissionen föreslår att när skyddet för fotografier enligt 49 a § utformas så att det motsvarar upphovsrättsligt skydd och en sådan hänvisningsteknik används som i de övriga stadgandena om närstående rättigheter.

Enligt det anförda föreslås att till 49 a § fogas ett 3 mom. enligt vilket på fotografier som avses i stadgandet tillämpas på motsvarande sätt vad som stadgas i 2 § 2 mom., 3 §, 7—9 och 11 §§, 12 § 1 och 2 mom., 13 §, 14 § 1 och 3 mom., 15, 16 och 18 §§, 20, 22 och 25 §§, 25 a § 1 och 2 mom., 25 b, 25 d, 25 f—25 i, 26, 26 a—26 h, 27—29, 39—40 och 41—42 §§. Om ett fotografi är föremål för upphovsrätt kan denna rättighet återopas.

I enlighet med det anförda tillämpas på fotografier som avses i 49 a § på motsvarande sätt följande stadganden:

2 § 2 mom. Definitionen av framställning av exemplar.

3 § 1 och 2 mom. Moraliska rättigheter.

7—9 §§ Presumtionen om upphovsrätt. Definitionen av offentliggjorda och utgivna verk. Fria verk.

11 § Stadgandena om allmänna inskränkningar.

12 § 1 och 2 mom. Framställning för enskilt bruk.

13 § Fotokopiering.

14 § 1 och 3 mom. Framställning av exemplar inom undervisningsverksamhet.

15 § Framställning av exemplar vid vissa inrättningar.

16 § Framställning av exemplar, arkiv och museer.

18 § Samlingsverk som används vid undervisning.

20 § Visning av verk.

22 § Citat.

25 § Återgivning av konstverk och byggnader.

25 a § 1 och 2 mom. Försäljnings- och utställningskataloger. Verk som varaktigt anbragts på offentliga platser.

25 b § Återgivning av dagshändelser.

25 d § Handlingars offentlighet och rättskipning.

25 f § Stadgandet om avtalslicens i fråga om radio- och televisionsutsändningar.

25 g § Upptagning av radio- och televisionsutsändningar i vissa fall.

25 h § Avtalslicens ifråga om vidareändring av radio- och televisionsutsändningar.

25 i § Stadgande om vidareändring av radio- och televisionsutsändningar underkastade s.k. distributionsskyldighet.

26 § Allmänt stadgande om avtalslicens.

26 a—26 h §§ Ersättning för framställning av exemplar för enskilt bruk.

27 § Upphovsrättens övergång.

28 § Ändring av verk och vidareöverlåtelse av rätten när upphovsrätten övergår.

29 § Hänvisningsstadgande i fråga om jämkning gällande oskäliga villkor.

39 § Avtal om filmning.

40 § Skyldigheter i samband med avtal om filmning.

40 c § Beställda fotografiska verk och fotografiska porträtt.

41 och 42 §§ Specialstadganden om arv och utmätning.

1.5.8. Andra verkningar av ändringarna

Till skyddet för fotografiska verk och andra fotografier kommer vissa ändringar som beror på att vissa stadganden i upphovsrättslagen som skall tillämpas avviker från motsvarande stadganden i fotografifilagen. Den största delen av nedan nämnda stadganden i upphovsrättslagen föreslås genom tidigare beskrivna hänvisningsstadganden tillämpas även på andra fotografier än fotografiska verk.

I fotografers rättigheter enligt 1 § fotografifilagen ingår inte rätten att göra ett fotografi tillgängligt för allmänheten genom att sprida det. I fråga om fotografiska verk kommer stadgandena i 2 § upphovsrättslagen att tillämpas på upphovsmannens rättigheter. Enligt förslaget har upphovsmän till fotografiska verk

även rätt att bestämma om spridning av exemplar av ett fotografiskt verk genom att bjuda ut det till försäljning, uthyrning eller utlåning eller att sprida det på något annat sätt. På motsvarande sätt kommer stadgandena om inskränkningar i rättigheterna och andra stadganden som gäller spridningsrätten att tillämpas. Detta gäller inte andra fotografier än fotografiska verk.

Enligt stadgandet i 3 § fotografilagen anses som en fotograf även den vars firma sätts ut på exemplar av bilden eller anges när denna visas offentligt. Enligt 7 § upphovsrättslagen kan endast fysiska personer anses vara upphovsmän.

Enligt 7 § fotografilagen får i kritiska eller vetenskapliga framställningar intas offentliggjorda fotografier i samband med dem, i fråga om populärvetenskapliga framställningar dock endast mot ersättning. I 25 § 1 mom. 1 punkten upphovsrättslagen finns ett motsvarande stadgande. Enligt avsnitt 1.2.10. föreslås att inskränkningen i fråga om populärvetenskapliga framställningar slopas från lagen.

Enligt stadgandet om tvångslicens i 10 § fotografilagen får televisionsföretag som anges i förordning mot ersättning visa offentliggjorda fotografiska bilder, om fotografen inte har förbjudit visning. Stadgandet gäller inte filmer. Enligt förslaget får visning i televisionsutsändningar av både fotografiska verk och andra fotografier ske enligt stadgandena om avtalslicens i 25 f § upphovsrättslagen som gäller allmänna televisionsutsändningar.

I 11 § fotografilagen finns stadganden som inskränker rättigheterna att visa fotografier genom att offentligt ställa ut dem. I upphovsrättslagen konsumeras visningsrätten till fotografiska verk och andra fotografier enligt de allmänna stadgandena i 20 §. På fotografiska verk och andra fotografier skall även det stadgande i 25 § 2 mom. upphovsrättslagen tillämpas enligt vilket exemplar av utgivna eller överlåtna konstverk får innefattas i filmer eller televisionsframföranden, om eftergörandet är av underordnad betydelse.

Till skyddet för fotografiska verk och andra fotografier kommer även vissa andra ändringar av den anledningen att det i upphovsrättslagen finns stadganden som saknas i fotografilagen.

I 15 § 1 mom. fotografilagen finns ett stadgande om överlåtbarheten av rätten till fotografier som motsvarar 27 § 1 mom. upphovsrättslagen. I 28 § upphovsrättslagen finns ett

specialstadgande om överlåtelse av upphovsrätten, som saknas i fotografilagen. Om inte något annat har avtalats får den till vilken upphovsrätten överlåtits inte ändra verket eller överlåta rätten åt någon annan. Detta stadgande skall tillämpas på fotografiska verk och enligt den tidigare föreslagna hänvisningen även på andra fotografier.

Fotografilagen saknar de stadganden i 39 och 40 §§ upphovsrättslagen som gäller avtal om filmningsrätt. Dessa stadganden skall tillämpas på fotografiska verk och enligt det föreslagna hänvisningsstadgandet även på andra fotografier.

1.5.9. Övergångsstadganden och internationell tillämpning av lagen

Det föreslås att till övergångsstadgandena fogas ett stadgande enligt vilket upphovsrättslagens stadganden om skydd för fotografiska verk och fotografier tillämpas på bilder för vilka skyddstiden enligt gällande stadganden inte har upphört. Ett fotografiskt verk eller ett fotografi vars skyddstid har upphört får med anledning av denna ändring inte på nytt åtnjuta skydd.

Enligt de föreslagna övergångsstadgandena tillämpas den tidigare lagen dock på användning av fotografiska verk och fotografier som skett under den tidigare lagens giltighet. Den tidigare lagen tillämpas även på avtal som slutits under dess giltighetstid.

På tillämpligheten av skydd för fotografiska verk följs stadgandena i 63 § upphovsrättslagen. Paragrafens 1 mom. 1, 2 och 5 punkten lämpar sig för skydd för fotografiska verk.

Tillämpligheten av skydd för andra fotografier enligt den nya 49 a § föreslås bli reglerad på samma sätt som stadgas i 24 § i gällande fotografilag. Stadgandets tillämplighetskriterier är de samma som kriterierna i 63 § 1 mom. 1, 2 och 5 punkten upphovsrättslagen, varför till lagens 64 § 5 mom. föreslås en hänvisning till nämnda punkter i 63 §.

De internationella konventionerna gäller inte skydd för fotografier enligt den föreslagna 49 a §, varför det i grunden är en ren fråga om ett skydd som fastställs på basis av nämnda stadganden i den finska lagen. Eftersom skyddet för sådana fotografier föreslås bli tillämpat på basis av nationalitetskriterier skall enligt artikel 4 i EES-avtalet skydd även beviljas

medborgare i de övriga EES-länderna. Avsikten är att till den föreslagna förordning om tillämpningen av upphovsrättslagen på sådana objekt med ursprung i stater som har anslutit sig till avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som skyddas av närstående rättigheter foga ett uttryckligt stadgande om att skyddet enligt 49 § a utvidgas till att omfatta medborgare i EES-staterna.

1.6. Vidareförsäljningsersättning

Allmänt

Med vidareförsäljningsersättning avses ett stadgande som tagits in i upphovsrättslagen eller någon annan lag, enligt vilket till en upphovsman skall betalas en avgift enligt vissa grunder för vidareförsäljning av vissa fall av bildkonstverk som han har överlåtit. Ersättningen är motiverad, eftersom det är skäligen att upphovsmannen och hans rättsinnehavare tillförsäkras en andel av att upphovsmannens verk utnyttjas i konsthandeln. Vidareförsäljningen av konstverk är ett typiskt sätt att använda dessa verk, vilket ofta utvidgar kretsen av användare och publiken för ett verk. Med tanke på utvecklandet av upphovsrätten är det ändamålsenligt att de eventuella ekonomiska följderna av att verk används kopplas till sådana användningsformer.

Det första stadgandet om ersättning för vidareförsäljning togs 1920 in i den franska upphovsrättslagen, och numera används olika former av ersättningar för vidareförsäljning i över 30 länder. I Europa har ersättning för vidareförsäljning förutom i Frankrike dessutom införts i Danmark, Norge, Tyskland, Spanien, Belgien, Italien, Jugoslavien, Luxemburg, Portugal, Polen, f.d. Tjeckoslovakien, Turkiet och Ungern samt på Island.

Nuläge

Den finska lagstiftningen innehåller inga stadganden om ersättning för vidareförsäljning av bildkonst. Upphovsrättskommittén föreslog i sitt VI betänkande att det skall stiftas en särskild lag om ersättning för vidareförsäljning av bildkonst. Enligt den föreslagna lagen skall ersättning betalas för yrkesmässig och offentlig försäljning av inhemska och utländska bild-

konstverk som avses i upphovsrättslagen och som upphovsmannen har överlåtit. Dessa ersättningar skall användas som ersättningar för inhemska bildkonstnärer och för bildkonstnärers gemensamma ändamål.

När kommittén fattade sitt lagstiftningsbeslut hade den som utgångspunkt att beakta sociala och andra speciella förhållanden som gäller bildkonst så, att beslutet skulle förbättra ställningen för hela bildkonstnärskåren. Den lösning som valdes grundade sig i första hand på ändamålsenlighetsskäl och praktisk funktionsduglighet.

Med tanke på karaktären av och syftet med ersättningen för vidareförsäljning samt det praktiska förverkligandet av denna ansåg kommittén att det var ändamålsenligast att avgiften skall vara privaträttslig till sin natur.

Majoriteten av remissinstanserna förhöll sig i huvudsak positivt till förslaget. I flera utlåtanden ansågs det dock att ersättningarna under verkens skyddstid skall betalas till upphovsmännen och deras rättshavare och att endast ersättningar för verk som blivit fria skall användas för bildkonstnärers gemensamma ändamål.

Justitieministeriet framhöll i sitt utlåtande de principiella och lagtekniska problem som införandet av ersättning för vidareförsäljning för med sig. Ministeriet motsatte sig inte i sig att bildkonstnärerna skall få rätt till ersättning för vidareförsäljning, utan ansåg att det med tanke på bildkonstnärerna är både rimligt och rättvist att det stadgas om rätt till ersättning.

De som förhöll sig negativt till kommitténs förslag kritiserade framför allt att ersättningen skall omfatta också verk, vilkas skyddstid har upphört. Det ansågs att det var fråga om en avgift av skattenatur. Enligt remissutlåtandena bör en förbättring av bildkonstnärernas sociala ställning ske i ett annat sammanhang än genom den upphovsrättsliga lagstiftningen.

Upphovsrättskommittén föreslog i sitt betänkande att stadganden om en avgift för vidareförsäljning av bildkonstverk skall tas in i upphovsrättslagen. Den föreslagna vidareförsäljningsavgiften skulle ha gällt också sådana verk vilkas skyddstid har löpt ut. Avgiften skulle under verkens skyddstid i huvudsak ha betalats till uphovsmännen och efter uphovsmannens död till dennes rättsinnehavare. Efter skyddstidens utgång skulle avgiften ha använts till uphovsmännens gemensamma ändamål. Enligt kommitténs lagförslag skulle en enskild

upphovsman dock inte ha haft någon subjektiv rätt till vidareförsäljningsavgift för försäljning av sina verk. Stadgandena om vidareförsäljningsavgift skulle ha tillämpats på försäljning i Finland.

I sina utlåtanden om kommitténs förslag förordade konstnärorganisationerna förslaget. Däremot motsatte sig bl.a. företrädarna för konsthandeln vidareförsäljningsavgiften. I flera utlåtanden framfördes dessutom de rättsliga och principiella problem som är förknippade med en vidareförsäljningsavgift. Konstnärsgillet i Finland ansåg senare att om vidareförsäljningsavgiften av juridiska eller ekonomiska skäl inte kan förverkligas i den form som kommittén har föreslagit, skall i lagen tas in en rent upphovsrättslig vidareförsäljningsersättning som är i bruk i de flesta EU-länder.

Den internationella utvecklingen och lagstiftningen utomlands

Artikel 14 i Bernkonventionen innehåller bestämmelser om ersättning för vidareförsäljning. Enligt Bernkonventionen är ersättningen för vidareförsäljning inte en minimirättighet som tillkommer upphovsmän, utan de stater som har anslutit sig till konventionen kan fritt välja, om rätten till ersättning erkänns i den nationella lagstiftningen eller inte. På ersättning för vidareförsäljning tillämpas inte nationell behandling, utan ersättning grundar sig på reciprocitet.

I Europeiska unionens arbetsprogram 1990 nämndes ersättningen för vidareförsäljning. Våren 1994 meddelade kommissionen att ersättningen för vidareförsäljning igen är uppe till prövning. Tills vidare är det osäkert, om kommissionen kommer att avlåta något förslag om ersättning för vidareförsäljning och vilket det eventuella innehållet i förslaget kommer att bli.

I Danmark fogades stadganden om ersättning för vidareförsäljning till upphovsrättslagen genom lagen 23.6.1989/453. Utfärdandet av stadganden om ersättning för vidareförsäljning ansågs motiverat, eftersom konstnärerna är i en sämre ställning än andra rättsinnehavargrupper, såsom författare och musikkapare. När en konstnär har sålt ett verk får han ingen ersättning för att verket ställs ut eller säljs vidare. T.ex. reproduktions- och televiseringser-

sättningarna har endast en marginell betydelse jämfört med att ett verk används utan ersättning.

Enligt dansk lag har en upphovsman rätt till ersättning för yrkesmässig vidareförsäljning av ett konstverk. Ersättningen är 5 % av vidareförsäljningspriset för ett verk exklusive mervärdesskatt. Rätten till ersättningen gäller den tid upphovsrätten är i kraft. Rätten är individuell och kan inte överlåtas. När en upphovsman har dött övergår rätten i form av arv till upphovsmannens make och bröstarvingar. Om sådana inte finns, övergår rätten till den upphovsrättsliga organisation som administrerar ersättningarna. Rätten till ersättning för vidareförsäljning omfattar endast upphovsmän, som är danska medborgare eller som är fast bosatta i Danmark. Genom förordning kan stadgas att rätten till ersättning gäller också verk av utländska upphovsmän. I det fallet krävs s.k. materiell reciprocitet.

På Island ingår stadgandena om ersättning för vidareförsäljning i lagen av år 1987 om konstauktioner (27.3.1987 nr 36). Enligt sistnämnda lag betalas både för isländska och utländska upphovsmäns målningar, bilder och konstföremål en avgift om 10 % till konstnärerna eller deras arvingar i enlighet med upphovsrättslagen. Rätten till ersättning kan inte överlåtas. Om upphovsrätten har upphört eller om avgiften inte tas emot, används summan till stipendier som beviljas bildkonstnärer. Utländska upphovsmän har rätt till ersättning endast om isländska upphovsmän har motsvarande rättighet i landet i fråga.

I Norge gavs 1948 förbättrande av bildkonstnärernas ekonomiska ställning en lag om avgift för offentlig försäljning av bildkonst (4.12.1948 nr 1). I lagen gjordes 1989 vissa ändringar, som trädde i kraft den 1 januari 1990.

Den norska lagen gäller inte upphovsrättslig ersättning för vidareförsäljning, utan det är fråga om ett kollektiv offentligt system. Enligt lagen skall köparen av ett konstverk utöver priset på verket dessutom betala en avgift om högst 3 %. Säljaren betalar in avgiften till en särskild fond. Avgiften gäller både norska och utländska verk oberoende av, om deras upphovsrättsliga skyddstid gäller eller inte. Avgiftsmedlen används till bidrag som beviljas norska bildkonstnärer och deras arvingar och till andra ändamål som främjar norsk bildkonst.

I de flesta andra länder ingår stadgandena om ersättning för vidareförsäljning i upphovsrättslagarna.

I Norge har ersättningen för vidareförsäljning förverkligats som ett offentligrättsligt kollektivt system och i Danmark som ett upphovsrättsligt system. De praktiska erfarenheterna i bägge länderna har varit goda.

Förslag som gäller ersättningen för vidareförsäljning

Förslaget innehåller stadganden om ersättningen för vidareförsäljning som en upphovsrättslig ersättning. Stadgandena om vidareförsäljningsersättning tas in i upphovsrättslagen, till vilken fogas ett nytt 2 b kap. Rätten till ersättning för vidareförsäljning gäller enligt 26 i § endast yrkesmässig och offentlig vidareförsäljning av verk. Konsthandeln mellan enskilda står utanför regleringen. Offentlig konsthandel är konstauktionsverksamhet samt sedvanlig konsthandel i konstgallerier, på utställningar samt i andra motsvarande sammanhang.

Ersättningen för vidareförsäljning gäller endast sådana verk vilkas upphovsrättsliga skyddstid är i kraft. Upphovsmannen till ett sålt verk, eller om upphovsmannen har dött hans rättshavare, har rätt till ersättning. Rätten till ersättning kan inte överlåtas. I de fall där en upphovsman inte efterlämnar rättsinnehavare, är avsikten att ersättningarna skall användas för upphovsmännens gemensamma ändamål.

Ersättningen för vidareförsäljning gäller bildkonstverk med undantag av fotografiska verk. Stadgandet gäller målade verk, skulpturer, teckningar, textilkonstverk samt grafiska verk, installationer, videoverk och andra motsvarande verk. Ersättningen för vidareförsäljning skall också omfatta unikprodukter inom konsthantverk eller konstindustri. Tillämpningsområdet skall således inte omfatta produkter av konsthantverk eller konstindustri, om dessa har framställts i fler än ett likadant exemplar. Tillämpningsområdet skall inte heller omfatta produkter av byggnadskonst.

Det föreslås att ersättningen för vidareförsäljning skall utgöra 5 % av det mervärdesskattefria försäljningspriset, varvid de ersättningskyldiga inte åsamkas någon kumulativ avgiftsbelastning. Det är motiverat att bruttopriset tas

till grund för avgiften därför att då innehåller inte prisgrunden några spekulativa eller i övrigt varierande faktorer.

Enligt 26 k § 1 mom. uppkommer rätten till ersättning för vidareförsäljning när ett bildkonstverk säljs. Den yrkesmässigt verksamma auktionshållaren eller konsthandlaren skall ansvara för att avgiften betalas till och den försäljning som omfattas av betalningsskyldigheten redovisas för den organisation som uppbär avgiften oberoende av om han är säljare, förmedlare, eller är verksam i egenskap av något annat. Säljarens ansvar gäller betalningen av avgiften till organisationen.

En upphovsmans rätt till ersättning av en organisation upphör, om inte ett krav som gäller detta bevisligen har framförts till organisationen inom tre år efter utgången av det kalenderår då vidareförsäljningen av verket skedde. I dessa fall används medlen för upphovsmännens gemensamma ändamål.

Enligt den föreslagna 26 j § skall vidareförsäljningsavgiften uppbäras av en organisation som företräder upphovsmännen och som undervisningsministeriet för viss tid, högst fem år, har godkänt för denna uppgift. Ändring i undervisningsministeriets beslut om godkännande av en organisation får inte sökas genom besvär. Förbudet mot ändringssökande skall gälla både beslut om godkännande och beslut om avslag. Undervisningsministeriet skall i sitt beslut kunna uppställa villkor som en förutsättning för godkännande samt meddela organisationen närmare anvisningar om uppbörden och användningen av avgifterna.

Undervisningsministeriet skall dessutom utöva tillsyn över organisationen med stöd av 26 j §, vilket är motiverat på grund av de allmänna intressen som skall bevakas i ärendet. Den organisation som administrerar avgiften påförs ett stort ansvar. Organisationen skall iaktta opartiskhet i sitt bemötande av dem som hör till organisationen och dem som inte gör det.

Undervisningsministeriet skall ha rätt att av organisationen få de uppgifter som behövs med tanke på tillsynen. För att en effektiv tillsyn skall kunna tryggas föreslås det att ett uttryckligt stadgande om organisationens informationsskyldighet skall tas in i lagen. Undervisningsministeriet skall kunna återkalla ett godkännande som gäller organisationen, om inte organisationen iakttar de föreskrifter som meddelats den eller inte lämnar information som behövs för tillsynen.

En säljare skall ha skyldighet att årligen till organisationen avge en utredning om försäljningen av verken. Dessutom skall organisationen ha rätt att av säljaren kräva de uppgifter för högst de tre kalenderår före redovisningsåret som är nödvändiga för att riktigheten i redovisningen skall kunna fastställas.

Länsstyrelsen skall på ansökan av organisationen kunna förelägga vite för att förstärka redovisningsskyldigheten. Länsstyrelsen skall dessutom ha rätt att förrätta granskning för utövande av tillsyn över att informations- och redovisningsskyldigheten fullgörs. Den säljare som ansvarar för betalningen av avgiften och redovisningen över den försäljning som omfattas av betalningsskyldigheten skall för att granskningen skall kunna förrättas släppa in granskningsförrättaren i de affärsutrymmen han innehar samt, om så krävs, förete sin bokföring, sin affärskorrespondens och de handlingar som gäller försäljningen samt övriga handlingar som kan ha betydelse för tillsynen. Granskningsförrättaren har rätt att ta kopior av de handlingar som granskas. I händelse av granskning skall handlingarna företes omedelbart vid granskningstillfället. För säkerställande av behövlig sakkunskap som gäller konstverk och vidareförsäljningsersättning skall granskningsförrättaren ha rätt att som sakkunnig anlita en person som utsetts av den organisationen som uppbär ersättningen. Enligt förslaget skall polisen ha skyldighet att vid behov lämna länsstyrelsen handräckning för utförande av granskningen.

För att den organisation som uppbär ersättningen efter en granskning skall kunna börja bära upp avgiften, skall länsstyrelsen ha rätt att till organisationen överlämna information som behövs för uppbörden.

Organisationen skall ha tystnadsplikt i fråga om sådana uppgifter om en annans affärsverksamhet som den får med stöd av 26 k § 2 mom. eller 26 l §. I paragrafen skall tas in ett uttryckligt stadgande, enligt vilket den som har fått uppgifter om en annans affärsverksamhet inte rättsstridigt får utnyttja dem eller yppa dem för någon annan. För förstärkande av detta förbud föreslås det att staraffstadgandet i 56 b § ändras så, att den som uppsåtligt bryter mot 26 l § 4 mom. för brott mot tystnadsplikten enligt upphovsrättslagen skall dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader, om det inte på något annat ställe i lag stadgas om ett strängare straff för gärningen.

För förstärkande av uppbörden av ersättningar och redovisningsskyldigheten föreslås det att till upphovsrättslagen fogas en ny 56 d §, enligt vilken den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet bryter mot den i 26 k § 2 mom. stadgade förpliktelsen att redovisa eller informera skall dömas till böter, om det inte på något annat ställe i lag stadgas om ett strängare straff för gärningen. Det skall vara straffbart att försumma informationsskyldigheten eller att lämna felaktiga uppgifter.

Straffbarheten har en förebyggande och informativ inverkan. Försummelse av redovisnings- och informationsskyldigheten och hemlighållandet av information eller lämnandet av felaktiga uppgifter kan bestraffas också som bedrägeri enligt 36 kap. 1 § strafflagen (769/90). Hemlighållandet av uppgifter eller lämnandet av lögnaktiga uppgifter kan anses som vilseledning enligt sistnämnda stadgande. En säljare kan på detta sätt vinna ekonomisk fördel till ett belopp som motsvarar en vidareförsäljningsersättning som inte har betalats. Detta försakar skada för den upphovsman som är berättigad till vidareförsäljningsersättning eller för dennes rättsinnehavare.

Tillämpningsområde

Rätt till vidareförsäljningsersättning har med stöd av 63 § den som är finsk medborgare eller har sin stadigvarande boningsort i Finland. Enligt Bernkonventionen 14 ter artikeln har de invånare som är medborgare eller fast bosatta i andra stater som anslutit sig till konventionen denna rättighet endast om vidareförsäljningsersättning beviljas i det egna landets lagstiftning.

I de flesta länder som anslutit sig till EES-avtalet innehåller lagstiftningen bestämmelser om vidareförsäljningsersättning. Med beaktande av förbudet mot diskriminering i EES-avtalets artikel 4 är det motiverat att denna rättighet beviljas alla dem som är medborgare eller fast bosatta i någon EES-stat. Avsikten är att stadganden om detta med stöd av 65 § upphovsrättslagen skall utfärdas genom förordning.

1.7. Vissa andra frågor

1.7.1. Ersättning för offentligt framförande av fonogram

Med stöd av 47 § upphovsrättslagen behövs

inte fonogramproducentens eller de utövande konstnärernas tillstånd till användningen av fonogram vid radio- eller televisionsutsändningar eller vid något annat offentligt framförande. Producenterna och de utövande konstnärerna skall dock betalas ersättning. I allmänhet överenskommer användaren och rättsinnehavarna om ersättningens storlek. Om meningsskiljaktighet uppkommer, kan frågan avgöras genom förfarande enligt 54 § upphovsrättslagen.

I praktiken har det förekommit fall där en användare har underlåtit att betala ersättning också efter att parterna har nått en bindande överenskommelse om ersättningens storlek. Användning utan ersättning kan fortsätta en längre tid utan att rättsinnehavaren har några möjligheter att ingripa i användningen.

I sitt utlåtande om upphovsrättskommitténs betänkande föreslår Gramex ry, upphovsrättsföreningen för utövande konstnärer och fonogramproducenter, att konstnärer och producenter skall beviljas ensamrätt till det offentliga framförandet av framförandet som har tagits upp. Lagstiftningen bör åtminstone erbjuda tillräckliga medel för verkställighet av rätten till ersättning.

Det är inte nödvändigt att konstnärer och producenter beviljas ensamrätt för att detta problem skall lösas. Ensamrätten skulle avvika från systemen i andra länder. Fråga om i vilken utsträckning innehållet i denna rättighet bör utvecklas är för närvarande föremål för internationell diskussion.

För att betalning av ersättning inte skall kunna fördröjas oskäligt länge, föreslås det att det praktiska genomförandet av rätten till ersättning skall förstärkas utan ingripande i själva innehållet i rättigheten. Enligt det föreslagna 47 § 3 mom. skall en domstol på yrkande av en sakägare kunna besluta att användningen får fortsätta endast med de utövande konstnärernas och producenternas tillstånd, tills ersättningen har betalats. Detta skall förutsätta att användaren inte har betalt en ersättning, om vars storlek denne har överenskommit med producenterna och de utövande konstnärerna och vars storlek har avgjorts genom förfarande enligt 54 §.

Förslaget motsvarar vad innehållet beträffar den regeringsproposition som avläts i Danmark i februari 1994. I huvudsak ingår motsvarande stadgande också i det utkast till proposition som publicerades i Norge i december 1993.

1.7.2. Märkning av kopior av konstverk

Upphovsrättskommittén föreslog i sitt VI betänkande att 11 § 4 mom. upphovsrättslagen skall ändras så, att av ett konstverk inte skall få framställas exemplar för enskilt bruk på det sättet att kopian kan förväxlas med originalet.

Enligt huvudregeln i upphovsrättslagens gällande 11 § 1 mom. får var och en framställa enstaka exemplar av ett offentliggjort verk för sitt enskilda bruk. Stadgandet inskränker den ensamrätt att förfoga över framställningen av exemplar av verk som en upphovsman har enligt 2 §. Inskränkningen gäller samtliga slag av verk med undantag av byggnadsverk och datorprogram i maskinläsbar form. Enligt 11 § 2 mom. upphovsrättslagen får framställningen av exemplar i regel även ges i uppdrag åt utomstående.

Också av bildkonstverk får exemplar framställas för enskilt bruk. Inskränkningen har dock i 11 § 3 mom. lindrats i två fall i fråga om bildkonst. Framställningen av exemplar av skulpturer får inte ges i uppdrag åt utomstående. Detsamma gäller också framställning av annat konstverk genom konstnärligt förfarande.

Upphovsrättslagen innehåller ingen skyldighet att märka en med stöd av 11 § framställd kopia så, att den inte kan förväxlas med originalet. Den framställda kopian kan senare hamna utanför kretsen av enskilda, varvid den kan förväxlas med det ursprungliga verket.

Enligt 52 § 1 mom. upphovsrättslagen förutsätter anbringandet av upphovsmannens namn eller signatur på ett exemplar av ett konstverk samtycke av upphovsmannen. Enligt 2 mom. får upphovsmannens namn eller signatur inte anbringas på en kopia av ett konstverk på det sättet att kopian kan förväxlas med originalet. Stadgandena ger upphovsmannen skydd mot otillåten signering av exemplar av verk. Stadgandena hindrar dock inte att kopior som noggrant motsvarar osignerade originalexemplar framställs för enskilt bruk.

Enligt den gällande lagen är spridningen utanför de enskildas krets av kopior som har framställts för enskilt bruk inte tillåten. Om detta sker, kan kopiorna förstöras med stöd av 58 § upphovsrättslagen om upphovsmannen kräver det. Stadgandet är dock inte tillämpligt på personer som i god tro har förvärvat en

kopia. Spridningen av kopior till allmänheten kan också leda till gottgörelse- och ersättningsansvar enligt 57 §.

Den gällande lagen möjliggör framställningen av kopior som kan förväxlas med original-exemplaren men den erbjuder inte tillräckliga rättsmedel för övervakningen av hur kopiorna används. Det är inte med hjälp av upphovsrättslagens stadganden om straffrättsligt ansvar, om ersättningsskyldighet och om särskilda säkerhetsåtgärder möjligt att ingripa i framställningen av kopior. Spridningen av kopior kan för sin del inte i praktiken kontrolleras av upphovsmännen.

För upphovsmän samt förmedlare och konsumenter av konstverk är det viktigt att det inte finns kopior på marknaden som kan förväxlas med de ursprungliga verken. Ändringsbehovet ökas också av att allt fler människor tack vare den tekniska utvecklingen kan framställa sådana kopior av konstverk som motsvarar originalet.

Upphovsrättskommittén utgick från att kopieringen av konstverk för godtagbart enskilt bruk skall fortsätta vara tillåtet. Syftet med förslaget var att hindra framställningen av kopior som kan förväxlas. Kommittén konstaterade att särskiljbarheten i praktiken förutsätter att de kopior av verk som framställts förses med vederbörlig märkning. Det bör observeras att det till denna del snarare är fråga om skyldighet att märka kopior än om ett specialstadgande som gäller själva framställningen av exemplar. Det passar inte så bra i samband med stadgandet om inskränkning i den gällande 11 §. Stadgandet lämpar sig bättre att bli fogat till den ovan relaterade 52 §, som sedan gammalt innehåller särskilda bestämmelser som gäller samma ämnesområde.

Det finns inga skäl för att begränsa det föreslagna stadgandet endast till fall, i vilka med stöd av den gällande 11 § framställs exemplar av skyddade verk för enskilt bruk. Stadgandet vore då inte alls tillämpligt på verk, vilkas skyddstid har upphört. Det primära syftet med märkningsskyldigheten är att förhindra konstförfalskningar och att skydda parterna i konsthandeln. Behovet av reglering är i praktiken betydande såväl i fråga om skyddade verk som i fråga om sådana äldre värdeverk som om de börjar bytas ut kan leda till förväxling. Därför är det skäl att skyldigheten utsträcks till att omfatta alla konstverk. Detta

talar för sin del för att stadgandet tas in i 52 §, vars tillämpningsområde inte heller i övrigt är tidsmässigt begränsat.

Av de skäl som anförts föreslås det att till 52 § upphovsrättslagen fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket en kopia av ett konstverk skall märkas på ett sådant sätt att den inte kan förväxlas med originalet. Märkningsskyldigheten skall gälla kopior som har framställts genom användning av det ursprungliga konstverket som förebild. Skyldigheten att märka en kopia skall förutom framställaren av en förväxlingsbar kopia dessutom åligga den som bjuder ut en kopia till salu eller på något annat sätt sprider kopian till allmänheten.

Försummelse av märkningsskyldigheten skall straffas som upphovsrättsföreseelse enligt 56 a §. För att försummelsen skall bli straffbar förutsätts det enligt 56 a § att den har skett uppsåtligen eller av grov oaktsamhet.

Enligt förslaget skall en kopia av ett konstverk märkas i samband med framställningen. Om någon omhändertar ett konstverk i vetskap om att detta är en kopia, skall han göra en vederbörlig märkning i kopian innan han sprider den vidare. Detsamma gäller situationer, där den som har omhändertar ett konstverk med beaktande av omständigheterna har grundad anledning att anta att det är fråga om en kopia.

Otillåten kopiering av konstverk för annat än enskilt bruk och spridning av kopior är fortfarande straffbart som upphovsrättsbrott eller upphovsrättsföreseelse. Dessutom kan spridningen av konstförfalskningar täckas av brottsbeskrivningen för bedrägeri.

Det föreslagna stadgandet skulle komma att hindra förfalskningar från att komma ut på konstmarknaden. Dessutom skulle det bli möjligt att ingripa i framställningen av kopior redan i framställningsskedet. Å andra sidan skulle regleringen bibehålla möjligheten till kopiering av konstverk i de fall då framställningen av en kopia betjänar godtagbara ändamål, såsom studier. I fall av försummelse skall blir också de stadganden tillämpliga som gäller påföljder och rättsmedel som avses i 57 § 2 och 3 mom. samt i 58 §. Med tanke på undersökningen av konstförfalskningar skulle också det ha betydelse att gärningar som strider mot 52 § enligt 62 § 1 mom. hör under allmänt åtal.

1.7.3. Tillträdesrätt för upphovsmän till bildkonst

Upphovsrättskommittén föreslog i sitt VI betänkande att i upphovsrättslagen skall tas in ett stadgande som gäller tillträdesrätt för upphovsmän till bildkonst.

Enligt förslaget skall innehavaren av ett konstverk på upphovsmannens begäran vara skyldig att tillåta tillträde i två fall. Upphovsmannen skall för tillgodoseende av sina ekonomiska rättigheter ha rätt att av ett verk framställa exemplar genom fotografering, ritning eller genom något annat motsvarande framställningssätt. För det andra skall upphovsmannen ha rätt att få ett verk till påseende i undersökningssyfte. I förslaget begränsades tillträdesrätten till att omfatta endast bildkonstverk. Kommittén motiverade begränsningen av tillämpningsområdet genom att konstatera att rättigheten endast i undantagsfall skulle ha betydelse i fråga om andra slag av verk.

Kommittén ansåg att det är nödvändigt att ett uttryckligt stadgande om tillträdesrätt tas in i upphovsrättslagen för klargörande av det gällande rättsläget. I motiveringen till förslaget konstaterades det att överlåtelsen av ett konstverk i praktiken kan leda till situationer där upphovsmannen och ägaren till ett exemplar eller någon annan innehavare har motstridiga intressen. Sådana är t.ex. fall, där användningen av en upphovsmans ekonomiska rättigheter kan förhindras, om innehavaren av ett exemplar inte ger sitt samtycke till tillträde. Å andra sidan kan moraliska skäl i vissa fall förutsätta att upphovsmannen kan bekanta sig med ett exemplar av ett verk. Med tanke på konstnärens egen konstnärliga utveckling kan det t.ex. vara viktigt att han kan kopiera ett verk för att undersöka sina tidigare konstnärliga lösningar eller idéer. Enligt kommittén får äganderätten till ett exemplar av ett verk inte i sådana fall utgöra något hinder för tillgodoseendet av upphovsmannens lagstadgade rättigheter eller för genomförandet av det särskilda behovet av kontakt mellan verket och upphovsmannen.

Kommittén föreslog att möjligheten till överlåtelse av tillträdesrätten skall begränsas så, att endast verkets upphovsman skall kunna kräva att rättigheten beviljas på grundval av undersökningssyfte. Å andra sidan ansågs det i motiveringen till förslaget att också upphovsmannens rättsinnehavare skall ha möjlighet att

utnyttja tillträdesrätten för tillgodoseende av upphovsmannens ekonomiska rättigheter. Också till denna del föreslog kommittén att möjligheten att överlåta rättigheten skall begränsas till att omfatta endast kvarlåtenskapsrättsliga fång.

Remissinstanserna förhöll sig i sina utlåtanden om kommittébetänkandet positivt till förslaget om tillträdesrätt. En del av dem som avlät utlåtanden i frågan fäste uppmärksamhet vid att tillgodoseendet av denna rättighet inte får föranleda oöskliga olägenheter för ägaren till ett konstverk.

Den norska upphovsrättslagen innehåller för närvarande ett stadgande som gäller tillträdesrätt. Stadgandet omfattar alla slag av verk. Innehavaren av originalexemplaret av ett verk kan genom domstolsbeslut och på de villkor som fastställs i beslutet åläggas att tillåta tillträde. Detta förutsätter att det kan påvisas att innehavaren utan godtagbar anledning har hindrat upphovsmannen från att använda sina ekonomiska rättigheter. Upphovsmannen kan endast med samtycke av ministeriet i fråga väcka åtal för tillgodoseende av tillträdesrätten.

Den danska upphovsrättskommittén föreslog i ett betänkande 1986 att till den danska upphovsrättslagen skall fogas ett stadgande om tillträdesrätt. Upphovsrättskommittén i Sverige lade fram ett motsvarande förslag i det slutbetänkande den avlät 1990. Förslagen har inte lett till lagstiftningsåtgärder. I de regeringspropositioner som avläts i Sverige i mars 1993 och i Danmark i februari 1994 motiveras det uteblivna genomförandet av förslagen med att tillträdesrätten har så liten praktisk betydelse.

Konfliktsituationer mellan upphovsmannen till ett verk och ägaren till ett överlåtet exemplar av ett verk är sällsynta också i Finland. Det vore i princip möjligt i enskilda fall att avgöra förhållandet mellan äganderätten och förverkligandet av upphovsrätten och orsaker som anknyter till upphovsmannens person med hjälp av jämkning av avtalet om överlåtelse av verket. Tillträdet skulle då vara beroende av hur de allmänna reglerna om förmögenhetsrättsliga rättshandlingar tolkas, och det vore inte nödvändigt att ta in någon särskild reglering i upphovsrättslagen.

En lösningsmodell som grundar sig på allmänna förmögenhetsrättsliga regler kan dock inte anses tillräcklig i de fall det är fråga om. Detta beror på att in enskilda jämkningslösningar som gäller tillträde i regel skulle gälla endast

avtalsförhållandet mellan upphovsmannen och verkets första överlåtelsestagare. Med tanke på klarheten i rättsläget är det nödvändigt att tillträde kan ordnas också i situationer, där ett verk inte längre ägs eller innehas av den ursprungliga överlåtelsestagaren. Detta förutsätter att rätten till tillträde kan härledas direkt ur lagen och att den också gäller efterföljarna till den första överlåtelsestagaren av verket.

Högsta domstolen ansåg i sitt avgörande om tolkningen av avtal som gäller överlåtelse av upphovsrätt (HD 1976 II 51) att en bildkonstnär hade rätt att förverkliga sin upphovsrätt till verk han hade överlåtit genom att fotografera dem. I den juridiska litteraturen har anförts olika uppfattningar om, hur omfattande verkningar detta avgörande har på upphovsmännens möjligheter att förverkliga rättigheterna till verk som de har överlåtit.

Av de skäl som anförts ovan är det motiverat att ett uttryckligt stadgande om tillträdesrätt fogas till upphovsrättslagen. Regleringen kan vad det huvudsakliga innehållet beträffar införas enligt upphovsrättskommitténs förslag. Stadgandet föreslås bli intaget i lagen som en ny 52 a §.

Det är nödvändigt att tillträdesrätten på det sätt som kommittén föreslår begränsas till att omfatta endast bildkonstverk. Rätten till tillträde skall således gälla uphovsmännen till målningar, skulpturer och verk inom det grafiska området samt uphovsmännen till fotografiska verk. Produkter av byggnadskonst, konsthantverk och konstindustri samt fotografier som avses i 49 a § upphovsrättslagen kommer att stå utanför stadgandets tillämpningsområde.

Stadgandet ger för det första en uphovsman till ett bildkonstverk rätt att få tillträde till ett verk i situationer, där det är nödvändigt med tanke på hans konstnärliga arbete. En grund som berättigar till tillträde vore då det kontaktbehov som baserar sig på den speciella relationen mellan ett verk och dess uphovsman. Den rättighet som avses här skall på grund av dess framhävt individuella karaktär inte kunna överlåtas av uphovsmannen. Rättigheten skall inte heller övergå till uphovsmannens rättsinnehavare med stöd av familje- eller arvsrättsligt fång.

Upphovsmannen till ett bildkonstverk skall dessutom ha rätt att få ett verk som han har överlåtit till påseende, om det är nödvändigt för förverkligande av de ekonomiska rättighe-

ter som grundar sig på uphovsrättslagen. Till denna del är det nödvändigt att möjligheten till överlåtelse av tillträdesrätten begränsas till situationer, där överlåtelsen av rättigheten grundar sig på familje- eller arvsrättsligt fång enligt 41 § uphovsrättslagen. Rättigheten skall således inte gå att överlåta under uphovsmannens livstid. Efter uphovsmannens död skall på tillträdesrätten tillämpas de regler som gäller giftorätt, arv och testamente.

Den föreslagna tillträdesrätten skulle i princip begränsa en ägares eller innehavares rätt att bestämma om ett föremål som hör till hans förmögenhet. Därför måste tillträdesrätten i lagen definieras så, att den inte mer än nödvändigt begränsar ägande- eller besittningsrätten för en person som har förvärvat ett verk. Av stadgandet skall således framgå, i vilka situationer innehavaren av ett exemplar av ett verk är skyldig att tillåta tillträde. För det andra måste det med stöd av stadgandet gå att bestämma de åtgärder som en innehavare är skyldig att vidta eller som han är skyldig att tillåta för förverkligande av tillträdet.

Det skall vara möjligt att åberopa tillträdesrätten endast om det är nödvändigt av en orsak som nämns i stadgandet. En uphovsman skall kunna åberopa denna rättighet, om han har ett sådant behov av att hålla kontakt med sin tidigare produktion som är förknippat med hans konstnärliga skapande arbete. Rättigheten skall kunna åberopas också i det fallet att det är nödvändigt för tillgodoseende av de ekonomiska rättigheterna. Tillämpningen av stadgandet skall i bägge fallen dessutom förutsätta att syftet med tillträdet inte rimligen kan uppnås på något annat sätt. Ett sådant behov av tillträde som stadgandet förutsätter föreligger således inte, om ett annat exemplar av verket som lämpar sig för ändamålet finns tillgängligt och står till förfogande för uphovsmannen eller rättshavaren.

När båda grunderna för tillträde föreligger, skall uphovsmannen ha rätt att kräva att ägaren eller innehavaren ger honom en möjlighet att vidta de åtgärder som syftet med tillträdet förutsätter. Utnyttjandet av rättigheten skall förutsätta att den går för sig utan att ägaren eller innehavaren åsamkas oskäliga olägenheter. I en situation där parterna inte når överenskommelse om huruvida förutsättningar för tillträde föreligger eller om villkoren för användningen av rättigheten, skall ärendet i sedvanlig ordning föras till domstol för avgö-

rande. Sådana situationer där antingen verkets innehavare eller den som är berättigad till tillträde har åsamkats skada av den andra partens förfarande skall för sin del avgöras i enlighet med de allmänna stadganden och principer som gäller skadestånd.

Syftet med den föreslagna regleringen är att förtydliga rättsläget och öka rättssäkerheten. Avsikten är att parterna i alla lägen skall kunna nå överenskommelse om villkoren för användning av tillträdesrätten. Dessutom är det tillrådligt att upphovsmännen och innehavarna av exemplar av verk på samma sätt som hittills överenskommer om användningen av verken också i andra fall än de som omfattas av den föreslagna rättigheten. Sådana är t.ex. de situationer där en tillfällig överlåtelse av innehavet av ett verk är nödvändig för ordnande av en utställning som förevisar konstnärens tidigare produktion.

1.7.4. Avgörande av vissa meningsskiljaktigheter

Enligt 54 § upphovsrättslagen skall frågor som gäller användningen av upphovsrättigheter vid meningsskiljaktighet avgöras genom skiljeförfarande enligt upphovsrättsförordningen eller lagen om skiljeförfarande. Sådana frågor är fastställandet av beloppet av ersättningar enligt stadgandena om tvångslicens eller stadganden av sådan art samt beviljande av tillstånd som avses i vissa stadganden om avtalslicens och fastställande av villkoren för tillstånd. Ett liknande stadgande ingår i 17 § lagen om rätt till fotografisk bild. Närmare stadganden om skiljeförfarande enligt upphovsrättslagen och lagen om rätt till fotografisk bild ingår i 14—17 §§ upphovsrättsförordningen.

Skiljeförfarandet har traditionellt ansetts lämpa sig väl för avgörande av upphovsrättsliga tvister. I 54 § upphovsrättslagen är det i huvudsak fråga om beviljande av tillstånd som omfattas av den gemensamma tillsynen över upphovsrätten och om bestämmande av ersättningar. Parterna kan till skiljemän utse personer, som har särskild sakkunskap vad ärendet beträffar. I dessa situationer är det förenligt med bägge parter intresse att snabbt nå klarhet om beviljandet av tillstånd och om villkoren för detta tillstånd eller om ersättnings storlek. Skiljeförfarandet är smidigt. Näendet av en snabb lösning främjas också av att ändring inte kan sökas i en skiljedom.

I praktiken har parterna i allmänhet avtalat

om avgörande av ärendena i enlighet med lagen om skiljeförfarande. Under de senaste åren har ett ärende som gäller bestämmande av ersättning avgjorts genom skiljeförfarande enligt upphovsrättsförordningen.

Det är ändamålsenligt att meningsskiljaktigheter som gäller ärenden som avses i 54 § 1 mom. upphovsrättslagen fortfarande skall kunna avgöras genom skiljeförfarande enligt upphovsrättsförordningen eller lagen om skiljeförfarande. Stadgandet föreslås dock bli ändrat så, att en part inte mot sin vilja tvingas till skiljeförfarande. Ett ärende skall då, på ansökan av parten i fråga, kunna föras till domstol för avgörande.

Om den reglering som gäller avgörande av meningsskiljaktigheter ändras på detta sätt så harmoniserar den vad behandlingens offentlighet beträffar bättre bl.a. med principerna i artikel 6 om rättegångsförfarande i Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna. Den i Rom den 4 november 1950 ingångna konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna trädde för Finlands del i kraft den 10 maj 1990 (FördrS 19/90). Enligt konventionens artikel 6.1. skall envar vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag, när det gäller att pröva hans rättigheter och skyldigheter eller anklagelse mot honom för brott.

Om de ärenden som avses i 54 § inte avgörs genom skiljeförfarande, skall de avgöras av Helsingfors tingsrätt som första rättsinstans, som är behörig också i vissa andra tvistefrågor som gäller immateriella rättigheter. På grund av dessa frågors speciella beskaffenhet är det motiverat att de koncentreras till en enda domstol. För att rättigheterna skall kunna börja användas utan dröjsmål trots att ändring har sökts, skall ett tillstånd som domstolen har beviljat samt de villkor som den har fastställt gälla temporärt, tills ärendet slutligt har avgjorts eller en högre domstol bestämmer något annat till följd av ändringsökande.

1.7.5. Internationell tillämpning

Tillämpningsområdet för upphovsrättslagen kan indelas i inhemskt och internationellt rättsskydd. Med inhemskt rättsskydd avses det tillämpningsområde som direkt grundar sig på lagens stadganden, med internationellt rätts-

skydd det tillämpningsområde som grundar sig på de internationella konventioner som Finland har anslutit sig till.

I 63 och 64 §§ stadgas om inhemskt rättskydd. Lagens 63 § innehåller de kriterier som gäller upphovsmannen och verket och med stöd av vilka ett verk erhåller skydd i Finland. Motsvarande kriteriet som gäller närstående rättigheter ingår i 64 §.

Med stöd av 65 § kan republikens president, under förutsättning av ömsesidighet, meddela föreskrifter om lagens tillämpning med avseende på ett annat land. Med stöd av detta stadgande har Finland anslutit sig till följande internationella konventioner om upphovsrätt och närstående rättigheter:

— Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk,

— världskonventionen om upphovsrätt,

— den internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställande av fonogram samt radioföretag, dvs. Romkonventionen,

— konventionen om skydd av framställare av fonogram mot olovlig kopiering av deras fonogram, dvs. Genèvekonventionen.

Förhandlingsresultatet av Uruguayrundan, som ansluter sig till avtalet rörande tulltariffer och handel, dvs. GATT, innehåller dessutom ett avtal om synpunkter som anknyter till industri- och upphovsrättslig handel, det s.k. TRIPS-avtalet. Avsikten är att förpliktelserna i detta avtal skall börja iakttas tidigast den 1 januari 1996.

Utgångspunkten i de gällande internationella konventionerna är nationell behandling. En stat som har anslutit sig till en konvention är skyldig att behandla medborgare i en annan medlemsstat på samma sätt som sina egna medborgare. Konventionerna innehåller bestämmelser om de kriterier med stöd av vilka skyddsobjekt med ursprung i andra medlemsstater kommer att omfattas av konventionernas tillämpningsområde. I fråga om närstående rättigheter har Finland delvis begränsat tillämpningen av dessa kriterier med stöd av sin reservation till Romkonventionen och det meddelande som gäller Genèvekonventionen.

Omfattningen av den nationella behandlingen är olika för skydd av verk och skydd av närstående rättigheter. I fråga om verk täcker den nationella behandlingen i regel de rättigheter som beviljas upphovsmän i den nationella lagstiftningen. Beträffande närstående rättighe-

ter täcker den nationella behandlingen de minimirättigheter som konventionerna förutsätter.

Omfattningen av den nationella behandlingen är likadan också i TRIPS-avtalet. Den innefattar dessutom mest-gynnad-nationsbehandling. En förmån som en medlemsstat beviljar medborgarna i en annan medlemsstat skall beviljas också medborgarna i andra medlemsstaterna. Denna bestämmelse har betydelse t.ex. i sådana situationer där en medlemsstat i ett bilateralt avtal beviljar medborgare i en annan medlemsstat bättre förmåner än sina egna medborgare. Mest-gynnad-nationsbehandlingen är vad de närstående rättigheterna beträffar begränsad på samma sätt som den nationella behandlingen.

Också i EU:s medlemsstater verkar skyddet av material med ursprung i en annan medlemsstat hittills i praktiken ha grundat sig på nationell behandling i den omfattning som de ovan nämnda internationella konventionerna föreskriver. Samtliga medlemsstater har anslutit sig till Bernkonventionen. EES-avtalet förpliktar avtalsparterna att ansluta sig till Romkonventionen före den 1 januari 1995.

EG-domstolen gav den 20 oktober 1993 ett beslut om tillämpningen på upphovsrättigheter och närstående rättigheter av punkt 1 i artikel 6 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (artikel 7 före den ändring som gjordes genom fördraget om Europeiska unionen). Denna bestämmelse förbjuder inom fördragets tillämpningsområde all diskriminering som grundar sig på medborgarskap.

I beslutet konstateras att upphovsrätten och de närstående rättigheterna omfattas av tillämpningsområdet för artikel 7.1 i fördraget. Förbudet mot diskriminering är således tillämpligt på dessa rättigheter. En medlemsstat kan inte i sin lagstiftning låta bli att bevilja upphovsmän, utövande konstnärer eller deras rättshavare med ursprung i andra medlemsstater den rätt som den har beviljat sina egna medborgare att förbjuda marknadsföringen på medlemsstatens område av fonogram som utan rättshavarnas samtycke har framställts av ett framförande som har ägt rum utanför medlemsstaten. Upphovsmän och utövande konstnärer, som är medborgare i en medlemsstat, och deras rättshavare kan direkt åberopa förbudet mot diskriminering vid de nationella domstolarna i en annan medlemsstat för att

komma i åtnjutande av det skydd som beviljas dem som är medborgare i den staten.

Förbudet mot diskriminering ingår också i artikel 4 i EES-avtalet. EG-domstolens beslut inverkar inte direkt på tolkningen av detta stadgande. Syftet i EES-avtalet är dock att uppnå en gemensam tolkning och tillämpning i fråga om de stadganden som ingår i gemenskapens lagstiftning och som i betydande omfattning upprepas i EES-avtalet.

Av EG-domstolens beslut följer att EU:s medlemsstater förutom nationell behandling skall tillämpa förbudet mot diskriminering på skyddat material med ursprung i en annan medlemsstat. Det finns goda grunder för ett sådant förhållningssätt också inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Anslutningskriterierna i 63 § upphovsrättslagen om verks inhemska rättsskydd är desamma som anslutningskriterierna i artiklarna 3 och 4 i Bernkonventionen. Eftersom samtliga EES-länder har anslutit sig till Bernkonventionen, erhåller verk med ursprung i dessa länder skydd i Finland med stöd av nationell behandling enligt motsvarande kriterier som verk med ursprung i Finland. Diskriminering på grundval av medborgarskap kommer således inte i fråga. Lagstiftningen behöver inte ändras till denna del.

I fråga om närstående rättigheter löses problemet långt genom att samtliga EES-länder skall ansluta sig till Romkonventionen före den 1 januari 1995. Romkonventionen gäller dock endast utövande konstnärers, fonogramproducenters och rundradioorganisationers rättigheter. Övriga närstående rättigheter, om vilka stadgas i upphovsrättslagen, kommer att stå utanför den internationella skyddet. Den nationella behandlingen täcker inte heller rättigheterna för de utövande konstnärer, fonogramproducenter och rundradioorganisationer som överskrider miniminivån på skydd enligt Romkonventionen. Det är skäl att till denna del ändra anslutningsstadgandena i 64 § upphovsrättslagen samt de stadganden som utfärdats med stöd av 65 §, för att den finska lagstiftningen inte skall strida mot diskrimineringsförbudet.

Med tanke på tillämpningen av lagen är det klarast, om anslutningskriterierna är desamma både i fråga om inhemskt skydd, skydd som omfattar EES samt internationellt skydd, när detta är möjligt. Anslutningskriterierna i 64 § upphovsrättslagen föreslås bli ändrade så, att

de anslutningskriterier som gäller inhemskt rättsskydd motsvarar de anslutningskriterier som Finland iakttar i fråga om Romkonventionen.

Till den del skyddsnivån för närstående rättigheter enligt upphovsrättslagen är högre, kan behövliga stadganden om tillämpning av lagen på produkter med ursprung i andra EES-länder utfärdas genom förordning. Det samma gäller närstående rättigheter, som inte ingår i Romkonventionen. Förordningen skall innehålla samma anslutningskriterier som lagen. Sådana stadganden skall med stöd av lagens 65 § kunna utfärdas endast om kravet på ömsesidighet uppfylls. Till den del det är fråga om någon rättighet, som inte har harmoniserats inom EES, kan det finnas skillnader i skyddets omfattning i de olika EES-länderna. Förbudet mot diskriminering kan dock anses uppfylla kravet på ömsesidighet.

Av förslaget följer i praktiken att av närstående rättigheter skyddade objekt både med ursprung i Finland och i andra EES-länder med stöd av samma anslutningskriteriet erhåller ett lika omfattande skydd. Det på internationella konventioner baserade skyddet för produkter med ursprung i andra länder bibehålls oförändrat.

Enligt Romkonventionen skall en avtalslutande stat bevilja utövande konstnärer skydd, om framförandet äger rum i en annan avtalslutande stat, om framförandet har tagits upp på ett fonogram som är skyddat enligt konventionen eller om ett framförande, som inte har tagits upp på fonogram, ingår i en radioutsändning, som är skyddad med stöd av konventionen. De två förstnämnda kriterierna ingår i upphovsrättslagens 64 § 1 mom., som gäller inhemskt rättsskydd. Däremot har det tredje kriteriet inte tagits in i lagen, eftersom sådana situationer som motsvarar det hittills har saknat praktisk betydelse. I och med att rundradioverksamheten har internationaliserats kan det dock uppkomma situationer, där också detta kriterium kan ha betydelse. Å andra sidan innehåller 64 § 1 mom. också ett medborgarskapskriterium, som saknas i Romkonventionen. Det föreslås att 1 mom. ändras och ges samma innehåll som anslutningsstadgandet i Romkonventionen. Till den del skyddsnivån enligt 45 § överskrider skyddsnivån enligt Romkonventionen, är avsikten att stadganden om tillämpningen av lagen enligt samma kriterier

på andra EES-länder skall utfärdas genom förordning.

Med stöd av sin reservation till Romkonventionen och det meddelande som gäller Genèvekonventionen beviljar Finland fonogramproducenter skydd enligt konventionerna endast med stöd av det kriterium som gäller upptagningsland. Upphovsrättslagens 64 § 2 mom. föreslås bli ändrad på motsvarande sätt. Beträffande 46 § skall både i fråga om inhemskt och internationellt rättsskydd tillämpas endast det kriterium som gäller upptagningsland. Till den del skyddsnivån enligt 46 § överskrider skyddsnivån enligt de internationella konventionerna, skall stadganden om tillämpning av lagen på andra EES-länder utfärdas genom förordning. Också i förordningen skall iakttas det kriterium som gäller upptagningsland.

Också i fråga om de närstående rättigheter för filmproducenter om vilka stadgas i den nya 46 a § föreslås det att beträffande inhemskt rättsskydd skall tillämpas det kriterium som gäller upptagningsland. Stadganden om tillämpningen av denna rättighet på andra EES-stater med stöd av kriteriet om upptagningsland utfärdas genom förordning.

Det föreslås att en likadan ändring görs i tillämpningsområdet för fonogramproducenter och utövande konstnärers rätt till ersättning enligt 47 § upphovsrättslagen som i tillämpningsområdet för 46 §. Rätten till ersättning skall således omfatta fonogram som har tagits upp i Finland. Rätten till ersättning gäller med stöd av Romkonventionen också fonogram som har tagits upp i andra EES-länder. Till denna del behöver inte genom förordning utfärdas stadganden om tillämpningen på andra EES-länder av rätten till ersättning.

Enligt Romkonventionen skall en avtalslutande stat bevilja en rundradioorganisation skydd, om rundradioorganisationen har sin hemvist i någon annan avtalslutande stat eller om utsändningen sker i någon annan avtalslutande stat. Det anslutningsstadgande i upphovsrättslagen som gäller rundradioorganisationer föreslås bli ändrat så, att det noggrannare än hittills motsvarar anslutningsstadgandet i Romkonventionen.

Stadgandet om katalogskydd i 49 § upphovsrättslagen tillämpas för närvarande endast på inhemska kataloger. Någon motsvarande närstående rättighet finns för närvarande inte utanför de nordiska länderna. För att det inte

skall uppstå oklarhet om stadgandets tillämpningsområde, föreslås det att anslutningsstadgandet ändras så, att 49 § tillämpas på arbeten, som först har offentliggjorts i Finland.

På fotografiska verk tillämpas anslutningskriteriet enligt 63 § upphovsrättslagen. För underlättande av tillämpningen av lagen föreslås det att samma kriteriet skall tillämpas också på de fotografier som avses i 49 a §.

Skyddet för pressmeddelanden enligt 50 § upphovsrättslagen är till sin karaktär ett skydd mot olämpligt förfarande. Det är av betydelse för tillämpningen av stadgandet att mottagandet av meddelandet sker i Finland. För att den inte skall uppstå oklarhet om tillämpningsområdet för stadgandet, föreslås anslutningsstadgandet bli ändrat så, att 50 § tillämpas på sådana pressmeddelanden som har tagits emot i Finland.

Upphovsrättslagens 51—53 §§ i kap. 6, som innehåller särskilda bestämmelser, innehåller stadganden om verks förväxlingsbarhet och skydd för den andliga odlingens intressen. Ursprungligen stadgades det i 63 § om tillämpningsområdet för dessa stadganden. När sistnämnda paragraf reviderades 1974, slopades stadgandet i fråga. Syftet med detta var uppenbarligen inte att ändra tillämpningsområdet för 51—53 §§. För klarhets skull föreslås det att till 63 § fogas ett stadgande, enligt vilket 51—53 §§ skall tillämpas oberoende av vem som har skapat verket och var det har offentliggjorts. Detta motsvarar vad innehållet beträffar det ursprungliga stadgandet. Stadgandet skall bli tillämpligt också på skyldigheten att märka kopian av ett konstverk, i fråga om vilket ett stadgande förslås bli fogat till 52 §. Också den nya 52 a §, som gäller tillträdesrätt, skall tillämpas oberoende av i vilket land verket har sitt ursprung.

2. Beredningen av propositionen

Propositionen grundar sig på det betänkande som avläts den 14 juni 1994 av upphovsrättskommissionen, som tillsattes av undervisningsministeriet den 30 december 1991 (Förslag till proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av upphovsrättslagen och upphävande av lagen om rätt till fotografisk bild. Undervisningsministeriets serie över olika arbetsgruppers promemorior 19:1994). Förslaget utarbetades i form av en regeringsproposition.

Gemensamma EES-kommitténs beslut nr 7/94 om ändring av protokoll 47 och vissa bilagor till EES-avtalet trädde i kraft den 1 juli 1994. De ändringar som föranleds av uthyrningsdirektivet och satellitdirektivet, som ingår i sistnämnda beslut, skall genomföras före den 1 januari 1995.

Upphovsrättskommissionen har, förutom att bereda de ändringar som EES-avtalet föranleder, dessutom bl.a. i uppgift att fortsätta beredningen på grundval av kommittébetänkandena med beaktande av den tekniska och sociala utvecklingen. Kommissionen ansåg det ändamålsenligt att ändringsförslaget som är nationellt anhängiga framlägga i samband med de ändringar som direktiven föranleder.

Kommissionens förslag till ändring av innehållet i stadgandena om inskränkningar i upphovsrätten samt övriga förslag som gäller bildkonst grundar sig på de förslag som upphovsrättskommittén lade fram i sina V-VII betänkanden (Upphovsrättskommitténs V delbetänkande. Kopiering och spridning av fonogram och audivisuela verk. Kommittébetänkande 1990:31.; Upphovsrättskommitténs VI betänkande. Bildkonst och upphovsrätt. Kommittébetänkande 1991:33.; Upphovsrättskommitténs VII betänkande. Slutrapport. Kommittébetänkande 1992:4).

Undervisningsministeriet ordnade en omfattande remiss om upphovsrättskommitténs V och VI betänkande. Ett sammandrag av utlåtandena har publicerats i undervisningsministeriets serie över olika arbetsgruppers promemorior 1991:44 och 1992:42. Kommitténs VII betänkande är i huvudsak en överblick över den nationella och internationella utvecklingen. Ingen remiss ordnades om den. De utlåtanden som har avlåtits om kommitténs betänkanden relateras i samband med den allmänna motivering till denna proposition.

Upphovsrättskommissionen publicerade under beredningen av sitt betänkande den 18 februari 1994 ett särskilt utkast med förslag till sådana ändringar i upphovsrättslagen som föranleds av direktivet om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter. Kommissionen ordnade den 23 mars 1994 en omfattande möte där olika instanser hördes om utkastet. Också skriftliga utlåtanden begärdes om utkastet.

Upphovsrättskommissionen har sedan november 1992 ordnat fem omfattande informa-

tions-, diskussions- och utfrågningsmöten för olika intressegrupper och sakkunniga inom branschen. På dessa möten har behandlats innehållet i EG:s direktiv och direktivförslag, den nordiska lagstiftningsutvecklingen och den multilaterala internationella utvecklingen.

Undervisningsministeriet ordnade en omfattande remiss om upphovsrättskommitténs betänkande. Myndigheter, organisationer och företag gav 89 utlåtanden om betänkandet. Ett sammandrag av utlåtandena kommer att publiceras i undervisningsministeriets serie över olika arbetsgruppers promemorior.

De nordiska ministerierna med ansvar för upphovsrättsliga frågor har dessutom varit i kontakt med varandra under beredningens gång. Målet har varit att de ändringar som föranleds av uthyrningsdirektivet och satellitdirektivet samt andra ändringar i väsentliga punkter skall genomföras i samma riktning.

3. Propositionens organisatoriska och ekonomiska verkningar

Förslaget har inga direkta verkningar på statens eller kommunernas ekonomi.

De föreslagna ändringarna gäller i huvudsak de ekonomiska rättigheterna uphovsmän och innehavare av närstående rättigheter samt inskränkningar i dessa rättigheter. Ändringarna inverkar på förhållandet mellan rättshavare, producenter, distributörer och användare. De omedelbara privatekonomiska verkningarna av ändringarna är små. En exakt bedömning av verkningarna är inte möjlig.

Genom de förslag som gäller uthyrnings- och utlåningsrättigheter samt närstående rättigheter harmoniseras regleringen inom EES. Genom de förslag som gäller satellitsändningar och kabeldistribution harmoniseras också de arrangemang som gäller förvärv av rättigheter. Syftet med den harmoniserade regleringen är att undanröja hinder för och snedvridningar i handeln med varor och tjänster.

Överföringen av skyddet för fotografier till upphovsrättslagen leder bl.a. till att skyddstiden för fotografiska verk förlängs. I övrigt föreslås skyddet i huvudsak bli bibehållet oförändrat. Eftersom den största delen av handeln med fotografier omfattar skyddade fotografier redan med stöd av den gällande lagen, är de ekonomiska verkningarna av den föreslagna ändringen synnerligen små.

Vidareförsäljningen av bildkonst har varierat

starkt de senaste åren. Det kan uppskattas att den största delen av vidareförsäljningsersättningen gäller försäljningar på auktion. Omsättningen i fråga om auktionerad värdekonst nådde enligt publikationen Taidepörssi 1994 sin höjdpunkt 1989, dvs. nästan 108 milj. mk., medan omsättningen 1993 uppgick till 33 milj. mk. Det föreslås att vidareförsäljningsersättningen skall utgöra 5 % av försäljningspriset på det sålda verket utan mervärdesskatt. Det kan bedömas att avgiften i begynnelsekedet totalt inbringrar knappt 1 milj. mk per år. För jämförelsens skull kan konstateras att en lagstiftning som gäller vidareförsäljningsersättning trädde i kraft i Danmark 1990. I begynnelsekedet inbringade ersättningen drygt 2 milj. mk per år.

4. Andra omständigheter som inverkar på propositionens innehåll

4.1. Samband med andra propositioner

Till riksdagen har avlåtits en särskild proposition om ändring av vissa stadganden i upphovsrättslagen (RP 278 /1994 rd.). I propositionen föreslås att uppbörden av den ersättning som betalas för framställning av exemplar av verk för enskilt bruk, dvs. den s.k. kasettavgiften, skall effektivieras. Den lag som ingår i propositionen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den antagits och blivit stadfäst. Propositionen innehåller ett förslag till ny 56 d § upphovsrättslagen. Också denna proposition innehåller ett förslag till en ny 56 d §. De föreslagna stadgandena kan kombineras så, att till det föregående stadgandet fogas den hänvisning som ingår i det senare stadgandet. I övrigt har den nämnda propositionen och denna proposition uppgjorts så, att de kan behandlas och de lagar som föreslås i dem kan träda i kraft oberoende av varandra.

Till riksdagen har dessutom avlåtits en proposition med förslag till lagar om ändring av strafflagen och vissa andra lagar, vilka hör till det andra skedet i totalrevideringen av strafflagstiftningen (RD 94/1993 rd.). I sistnämnda proposition föreslås att 56 b § upphovsrättslagen skall ändras. I denna proposition föreslås att till 56 b § skall fogas en hänvisning till upphovsrättslagens 26 1 § 4 mom. Om den nämnda propositionen godkänns före denna proposition, är det meningen att hänvisningen i fråga skall fogas till den ändrade 56 b §. I den i nämnda proposition föreslagna 49 kap. 1 § strafflagen hänvisas till fotografilagen, som i denna proposition föreslås bli upphävd.

4.2. Samband med internationella fördrag och förpliktelser

I denna proposition har beaktats de internationella konventioner om upphovsrätt och närstående rättigheter som är bindande för Finland. Dessa konventioner nämns i avsnitt 1.7.5.

Propositionen innehåller förslag som gäller de ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen som föranleds av utyrningsdirektivet och satellitdirektivet. Direktiven ingår i bilaga XVII till Gemensamma EES-kommitténs beslut nr 7/94 om ändring av protokoll 47 och vissa bilagor till EES-avtalet. De ändringar direktiven föranleder specificeras i avsnitt 1.3. och 1.4. i den allmänna motiveringen. De lagändringar direktiven ger upphov till skall träda i kraft före den 1 januari 1995.

Den nämnda bilagan innehåller dessutom ett direktiv om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter. Avsikten är att en särskild proposition skall avlåtas om de lagändringar sistnämnda direktiv föranleder. Dessa lagändringar skall träda i kraft före den 1 juli 1995.

DETALJMOTIVERING

1. Lag om ändring av upphovsrättslagen

1 §. På det sätt som anförs i avsnitt 1.5. i den

allmänna motiveringen föreslås det att till 1 § upphovsrättslagen fogas ett uttryckligt omnämnande om skydd för fotografiska verk. Enligt förslaget skall i förteckningen över skyddade

verk nämnas fotografiska verk och andra bildkonstverk. I enlighet med förslaget skall också uttrycket "alster av bildkonst" ändras till "bildkonstverk".

För att ett fotografi skall vara ett skyddat verk måste det nå upp till verkshöjden. Med detta avses att fotografiet skall vara det originella resultatet av sin upphovsmans skapande arbete. Avsikten är att man vid uppskattningen av verkshöjden skall iaktta samma principer som i fråga om andra verk. Fotografiobjektet är inte skyddat. Ett tidigare fotograferat objekt får fotograferas på nytt ur samma bildvinkel under samma förhållanden.

Eftersom fotografiska verk enligt 1 § är bildkonstverk, skall på dem tillämpas vissa i 2 kap. ingående inskränkingsstadganden som gäller konstverk utan något särskilt omnämnande som gäller dessa.

Enligt den nuvarande fotografilagens 1 § 2 mom. betraktas som fotografi även bilder som framställts genom ett med fotografering jämförbart förfarande. Fotografiska verk skiljer sig från andra bildkonstverk genom den teknik som använts, dvs. fotografering. Avsikten är att lagen inte skall ändras i detta avseende. Såsom fotografiska verk betraktas på samma sätt som för närvarande också verk som har getts uttryck på ett sätt som kan jämföras med fotografering.

10 §. Till 10 § 2 mom. föreslås bli fogat ett omnämnande om att det i 49 a § stadgas om rätten till fotografi. Om ett fotografi når upp till verkshöjden, skyddas det också som fotografiskt verk.

11 §. Stadgandets innehåll motsvarar det nuvarande 26 §. I hänvisningen i 1 mom. har gjorts en ändring som föranleds av omorganiseringen av 2 kap.

12 §. Stadgandets innehåll motsvarar den nuvarande 11 §.

13 §. Stadgandets innehåll motsvarar 1 mom. i den nuvarande 11 a §, sådant detta moment lyder i lagen 897/80. Om de allmänna verkningarna av avtalslicenser stadgas i den föreslagna 26 §, så de nuvarande 11 a § 2 och 3 mom. har strukits som obehövliga.

14 §. Stadgandets innehåll i 1 och 2 mom. motsvarar den nuvarande 17 §. Om de allmänna verkningarna av avtalslicenser stadgas i den föreslagna 26 §, så den hänvisning till det nuvarande 17 § 1 mom. har slopats som obehövligt.

Till paragrafen har fogats ett nytt 3 mom.,

med stöd av vilket vissa verk utan upphovsmannens tillstånd får tas in i prov som ingår i studentexamen eller andra motsvarande prov. Motsvarande prov är för närvarande bl.a. de examina som nämns i lagen om allmänna språkexamina (668/94) och lagen om yrkesexamina (306/94). Uppgifterna i dessa prov utarbetas likaså av en officiellt tillsatt kommission. Detta stadgande gäller användningen av ett verk under ett prov. På användningen av material i andra sammanhang tillämpas, vad som i övrigt stadgas i upphovsrättslagen. Detta stadgande har behandlats i avsnitt 1.2.3. i den allmänna motiveringen.

15 §. Det föreslagna stadgandet, som har behandlats i avsnitt 1.2.4 i den allmänna motiveringen, är nytt. Rätten till framställning av exemplar på det sätt som nämns i stadgandet innehas av inrättningar inom social-, hälsovårds- eller fångvårdsområdet och andra motsvarande inrättningar, där patienternas och internernas möjlighet att följa television- eller radioprogram är begränsad under dessas egentliga sändningstid.

Stadgandet ger rätt till framställning av ljud- och bildupptagningar endast för tillfälligt bruk. Upptagningarna får sparas endast den tid som framskjutandet av tidpunkten för tittandet eller lyssnandet förutsätter. Samlandet av permanenta programkollektioner för senare internt bruk vid inrättningen är således inte tillåten. Ansvar för att en upptagning förvaras och förstörs på tillbörligt sätt ligger hos den inrättning som framställt upptagningen.

På sådan framställning, vidarespridning eller offentlig förevisning av upptagningsexemplar som sker för andra ändamål tillämpas vad som i övrigt stadgas i lagen.

16 §. Detta stadgande har behandlats i avsnitt 1.2.5. i den allmänna motiveringen.

Det nuvarande 12 § 1 mom., som gäller arkivs och biblioteks kopieringsrätt, föreslås bli ändrat så, att museerna fogas till dess tillämpningsområde.

Paragrafens 1 mom. föreslås dessutom bli uppdaterat så, att framställningen av exemplar för inrättningens verksamhet skall vara tillåten även genom användning av annan framställningsteknik än fotokopiering och därmed jämförbar framställningsteknik.

Närmare föreskrifter om den framställning av exemplar som avses i 1 mom. skall utfärdas genom upphovsrättsförordningen. I förordningen skall dessutom närmare preciseras de

arkiv, bibliotek och museer som är berättigade till kopiering. I detta hänseende motsvarar förslaget den nuvarande regleringen.

17 §. Det föreslagna stadgandet har behandlats i avsnitt 1.2.6. i den allmänna motiveringen.

Enligt 1 mom. är framställningen av exemplar av utgivna litterära eller musikaliska verk tillåten på vilket sätt som helst. Stadgandet förutsätter att syftet med framställningen av exemplaren är att verkets text skall läsas av synskadade. Härmed avses t.ex. att texten upptas i en form som kan läsas eller i övrigt förstås med de hjälpmedel som står till synskadades förfogande. Med text avses i 1 mom. allt litterärt material och noterna till musikaliska verk oberoende av materialets ursprungliga upptagningsform. Framställningen av ljud- eller bildupptagningar är inte tillåten med stöd av 1 mom.

Paragrafens 2 mom. ger genom förordning fastställda inrättningar rätt att på villkor enligt förordning av utgivna litterära verk framställa exemplar genom ljudupptagning för synskadade och för personer som på grund av annat handikapp eller sjukdom inte kan utnyttja böcker på sedvanligt sätt. Stadgandet ger inrättningarna rätt att sprida framställda exemplar av verk både genom att låna ut och sälja. Stadgandet gäller inte framställning av musikaliska verk.

18 §. Det inskränkingsstadgande gällande samlingsverk som för närvarande ingår i 16 § upphovsrättslagen föreslås bli ändrat till vissa delar och flyttat till 18 §.

Det föreslås att samlingsverk till bruk vid gudstjänst stryks från stadgandets tillämpningsområde. Utnyttjandet av litterära verk, musikaliska verk och konstverk för detta ändamål skulle enligt förslaget förutsätta tillstånd av upphovsmännen till de verk som tas in i samlingsverket.

Det föreslås att det tvångslicensstadgande som gäller undervisningsverksamhet bibehålls oförändrat, dock så, att den fem års tidsgräns som begränsar utnyttjandet av konstverk slopas.

19 §. Det föreslagna stadgandet har behandlats i avsnitt 1.3. i den allmänna motiveringen i samband med artikel 9 i uthyrningsdirektivet. Paragrafens 4 mom. har behandlats i samband med artikel 5 i samma direktiv.

Enligt huvudregeln i 1 mom. får exemplar av ett verk spridas vidare, om exemplaret med

upphovsmannens samtycke har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtits. Den varaktiga överlåtelse som avses i stadgandet kan t.ex. vara en donation. Om ett exemplar av ett verk har överlåtits utan upphovsmannens samtycke, får det inte spridas vidare.

I fråga om försäljning av datorprogram och överlåtelse av bruksrätten hänvisas till regeringens proposition 211/92, s.11.

Det har ingen betydelse var den första överlåtelsen skedde. Till denna del avviker det stadgande om närstående rättigheter som ingår i 45, 46, 46 a och 48 §§ från detta stadgande. Enligt dessa paragrafer förfaller dvs. konsumenternas spridningsrättigheterna endast om skyddsobjektet med rättsinnehavarens samtycke har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Enligt 2 mom. behövs upphovsmannens tillstånd för uthyrning av ett verk till allmänheten. Uthyrningsrätten gäller alla slags verk, utom alster av byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri.

För att försök inte skall göras att kringgå lagen t.ex. genom tillgripande av en återköpsklausul i samband med försäljning, skall uthyrning jämföras med rättshandlingar som verkliga motsvarar den.

Efter att spridningsrätten har förfallit får exemplar av ett verk lånas ut till allmänheten utan att upphovsmannens tillstånd införskaffas. Undantag från detta stadgande är, som i den nuvarande lagen, exemplar av datorprogram i maskinläsbar form. Härmed avses program, som har lagrats på diskett eller något annat datamedium så, att det kan användas som sådant till att styra en dators funktioner.

Stadgandet är inte avsett att tillämpas på utlåning av ett sådant alster som innehåller ett datorprogram, om det i huvudsak är fråga om något annat än programvara. Som exempel kan nämnas elektroniska böcker, som jämföras med andra böcker, även om ett sökprogram utgör en del av den. Tillstånd behövs inte för utlåning av en sådan elektronisk bok till allmänheten. Dock gäller att om programmet sprids särskilt från alstret, krävs upphovsmannens tillstånd för utlåning av programmet till allmänheten.

Enligt 3 mom. behövs upphovsmannens tillstånd också för utlåning av exemplar av filmer till allmänheten. Stadgandet är avsett att tillämpas på upptagningar vilkas huvudsakliga innehåll utgörs av ett filmverk. För utlåning till

allmänheten t.ex. av ett sådant multimediaalster som utöver annat material innehåller brottstycken ur filmer behövs inget tillstånd.

Enligt 4 mom. har upphovsmännen rätt till ersättning för utlåning av verk till allmänheten. I praktiken gäller rätten till ersättning närmast utlåning av böcker och fonogram. Rätten till ersättning gäller inte utlåning av alster av byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri.

För utlåning till allmänheten av exemplar av filmverk eller datorprogram i maskinläsbar form behövs tillstånd med stöd av 3 mom. När upphovsmannen beviljar tillstånd, kan han om han så önskar kräva att ersättning betalas. Därför gäller 4 mom. inte dessa slag av verk.

För att tillämpningen av stadgandet inte i vissa fall skall leda till krav som framförs t.o.m. under en lång tid efteråt, har en särskild preskriptionstid tagits in i stadgandet. Enligt detta stadgande kan ersättning yrkas endast för utlåning som har skett under de tre föregående kalenderåren.

Rätt till ersättning föreligger inte, när utlåningen sker från ett allmänt bibliotek eller från ett bibliotek som betjänar forskning eller undervisningsverksamhet.

Med allmänt bibliotek avses i synnerhet i bibliotekslagen (235/86) avsedda bibliotek som upprätthålls av kommunerna. Med bibliotek som betjänar forskning avses i synnerhet vetenskapliga bibliotek samt bibliotek vid högskolor och högskoleinstitutioner. Med bibliotek som betjänar undervisningsverksamhet avses bibliotek vid läroanstalter och andra bibliotek, som betjänar elever och studerande. Till dessa hör också studentkårernas och motsvarande sammanslutningars bibliotek.

Biblioteket för synskadade jämställs med de allmänna biblioteken. Biblioteket betjänar också forsknings- och undervisningsverksamhet som gäller synskadade. Undantagsstadgandet gäller således också denna verksamhet.

Ensamrätt eller rätt till ersättning enligt paragrafen gäller endast situationer, där verk hyrs eller lånas ut till allmänheten. T.ex. uthyrning eller utlåning av ett verk mellan enskilda hör inte till stadgandets tillämpningsområde. Det är inte heller fråga om utlåning till allmänheten, om t.ex. ett företags bibliotek är öppet endast för företagets anställda eller om biblioteket lånar ut ett verk till något annat bibliotek.

20 §. Detta stadgande har behandlats i av-

snitt 1.3 i den allmänna motiveringen i samband med artikel 9 i uthyrningsdirektivet.

En reglering som skall gälla visningsrätten i fråga om alla slag av verk föreslås bli intagen i 20 §. Visningsrätten konsumeras, och likaså spridningsrätten, när ett exemplar av ett verk med upphovsmannens samtycke har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtits. T.ex. ett konstmuseum får ställa fram till beskådande ett konstverk som det har köpt utan att införskaffa ett särskilt tillstånd till detta.

Visningsrätten konsumeras också när ett verk har utgivits. Enligt 8 § 2 mom. anses ett verk utgivet, när exemplar av det med upphovsmannens samtycke har förts i handeln eller annars blivit spridda till allmänheten. Såsom för närvarande får ett utgivet verk visas fritt.

För tydlighetens skull har i 20 § mom. tagits in ett stadgande, enligt vilket konsumtion av visningsrätten inte omfattar visning av ett konstverk på film eller i televisionsutsändningar. Detta preciserar lagen så, att visningen av konstverk i television eller på film är tillåten endast på grundval av de specialstadganden som gäller detta. Det föreslagna 25 § 2 mom. innehåller ett specialstadgande, som gäller konstverk som ingår i filmer eller televisionsutsändningar. Också 25 b §, som gäller återgivning av dagshändelser, lämpar sig för sådant bruk.

21 §. Detta stadgande motsvarar den nuvarande 20 §.

22 §. Stadgandets innehåll motsvarar den nuvarande 14 §. I paragrafen har endast gjorts en liten formuleringsmässig ändring.

23 §. Stadgandet motsvarar den nuvarande 15 §.

24 §. Stadgandet motsvarar det nuvarande 19 § 2 mom.

25 §. Detta stadgande har behandlats i avsnitt 1.2.8. i den allmänna motiveringen.

De stadganden om återgivning av konstverk som för närvarande ingår i 14 § 2 mom. och 15 § 2 mom. upphovsrättslagen föreslås bli sammanslagna och flyttade till 1 och 2 punkten i det föreslagna 25 § 1 mom. Enligt förslaget skall det krav som gäller bilder i anslutning till text utsträckas till att gälla även pressens lånerätt.

Kravet förutsätter att konstverk har ett sakligt samband med en kritisk eller vetenskaplig framställning eller redogörelse för dagshändelser. Utnyttjandet av bilderna skall grunda

sig på att de har en åskådliggörande eller förtydligande betydelse. Med stöd av detta stadgande får t.ex. inte framställas en konstbok, där bilderna är huvudsaken och texten endast har en kompletterande betydelse.

Utnyttjandet av ett konstverk är i de fall som hör till det område som anges i 25 § 1 mom. 1 punkten tillåtet i samband med en framställning som genomförs med hjälp av vilket medium som helst. T.ex. muntlig, audiovisuell och litterär framställning är likvärdiga i detta avseende.

Det föreslås att specialstadgandet i det nuvarande 14 § 2 mom. om populärvetenskapliga framställningar skall slopas. Ändringen har ingen inverkan på vad som enligt upphovsrättslagen skall betraktas som kritisk eller vetenskaplig framställning. En framställning kan betraktas som vetenskaplig, om den uppfyller de allmänna krav som ställs på sättet att behandla ett vetenskapligt ämne. Stadgandets tillämpningsområde begränsas inte till sådant utövande av vetenskap som sker vid högskolor eller inom det vetenskapliga samfundet. Med tidskrifter enligt stadgandet avses alla slags tidskrifter.

Det föreslås att den andra meningen i 25 § 1 mom., som gäller medtagande av ett konstverk i en film eller ett televisionsprogram, skall ändras och bli det föreslagna 25 § 2 mom.

Enligt det föreslagna 25 § 2 mom. får ett verk tas med i ett fotografi, om återgivningen är av underordnad betydelse i fotografiet. Vid bedömning av om betydelsen är underordnad skall uppmärksamhet fästas vid helhetsintrycket av fotografiet och syftet med avbildandet av verket. Tillstånd behövs i allmänhet inte, om verket syns i fotografiets bakgrund eller i övrigt är av underordnad betydelse för fotografiets helhet. I ett reklamfotografi, där ett verk med avsikt har tagits med som en del av en redigerad helhet, behövs tillstånd, fastän verkets andel av helheten är av mindre betydelse.

Enligt det föreslagna 2 mom. får ett verk också innefattas i ett film eller ett televisionsprogram, om återgivningen är av underordnad betydelse i filmen eller programmet. Ett verk får innefattas i en film eller ett televisionsprogram på samma sätt som i ett enskilt fotografi. Tillstånd till avbildande och förevisning av ett konstverk behövs inte heller, om det utgör en central del av en eller flera enskilda bilder, om återgivningen är av underordnad betydelse för filmen eller programmet. Stadgandet är

tillämpligt också i det fallet att en film tas med som en del av en multimedieprodukt, i vilken kombineras text, ljud och bild, om filmen är avsedd att ses som rörliga bilder.

25 a §. Detta stadgande har behandlats i avsnitt 1.2.8. i den allmänna motiveringen.

Det nuvarande 25 § 2 mom. föreslås bli ändrat så, att nyttjandet i förvärvssyfte av en bild som med stöd av detta stadgande har tagits av ett konstverk på en allmän plats skall förutsätta upphovsmannens samtycke, om verket är huvudmotivet för bilden eller det har en väsentlig betydelse för bilden som helhet. Samtidigt föreslås att stadgandet skall flyttas till det föreslagna 25 a § 1 mom.

Avbildandet av konstverk som avses i stadgandet skall enligt förslaget vara fritt i upphovsrättsligt hänseende. Stadgandet skall utsträckas till att gälla alla konstverk på allmänna platser oberoende av om de är anbringade utomhus eller inte. Med allmän plats avses en plats till vilken allmänheten har fritt tillträde.

Nyttjandet av bilder i förvärvssyfte skall däremot vara beroende av tillstånd, när ett konstverk utgör huvudmotivet för bilden. Beroendet av tillstånd förutsätter att syftet med verksamheten är att skaffa inkomster. Tillstånd skall således behövas t.ex. när ett konstverk är huvudmotiv i ett vykort eller i en bild i en tidning.

Vid bedömning av om ett konstverk kan betraktas som huvudmotiv för en bild, skall uppmärksamhet fästas vid helhetsintrycket av bilden och syftet med avbildandet av konstverket. T.ex. nyttjandet av en sådan landskapsbild i vilken ett konstverk ingår skall inte vara beroende av tillstånd, om inte konstverket klart och tydligt är bildens huvudmotiv. Om ett konstverk har tagits med som en del av en redigerad reklambild och utgör en central del av bilden, kan den betraktas som huvudmotiv i stället för den produkt för vilken det görs reklam.

Innefattandet av konstverk i en film eller ett televisionsprogram är tillåtet oberoende av förvärvssyfte med stöd av det specialstadgande i det föreslagna 25 § 2 mom. som gäller filmer och televisionsprogram, även om verket utgör huvudmotiv för en eller flera enskilda bilder, om återgivningen är av underordnad betydelse för filmen.

25 b §. Stadgandet motsvarar den nuvarande 21 §.

25 c §. Stadgandet motsvarar den nuvarande 24 §.

25 d §. Till lagen föreslås bli fogad en ny 25 b §, som skall reglera upphovsrättens förhållande till den lagstiftning som gäller handlingars offentlighet samt rättsvården och allmän säkerhet. Stadgandet gäller både offentliggjorda och icke offentliggjorda verk.

Enligt 1 mom. begränsar upphovsrätten inte den lagstadgade rätten att få ta del av offentliga handlingar. Stadgandet begränsar upphovsmannens rätt att bestämma om kopiering av ett verk i den utsträckning det är nödvändigt för förverkligande av den rätt till information som stadgas i offentlighetslagstiftningen. Av ett verk som ingår i en handling kan således framställas de kopior som behövs för att information skall kunna tillhandahållas. T.ex. en myndighet kan kopiera en handling för att bekanta sig med den eller ge en kopia till den som har begärt att få information. Också den som begär information har för att förverkliga sin rätt till information eller för någon annans räkning rätt att kopiera ett verk oberoende av, om kopieringen är tillåten med stöd av 12 §, som gäller enskilt bruk, eller inte.

Enligt 2 mom. är utnyttjandet av ett verk tillåtet utan upphovsmannens samtycke, när rättsvården eller den allmänna säkerheten kräver det. Detta stadgande är tillämpligt inte endast på den verksamhet som utövas av de myndigheter och lagstadgade organ som ansvarar för rättsvården och den allmänna säkerheten, utan också på skiljeförfarandet. Stadgandet är också tillämpligt på förvaltningsrättskipningen och annat förvaltningsförfarande, där det är fråga om rättsvården. Sådant förvaltningsförfarande är t.ex. skötseln av myndigheternas tillsynsuppgifter.

Framställning, spridning och annat nyttjande av exemplar av verk är tillåtet med stöd av stadgandet endast om det är nödvändigt för utförande av uppgifter som ansluter sig till myndigheters eller andra lagstadgade organs rättsvård eller till allmän säkerhet. Vid en bedömning av omfattningen av det nyttjande som stadgandet tillåter skall också beaktas det men som nyttjandet åsamkar upphovsmannen.

Nyttjandet av verk för något annat ändamål än dem som avses i 1 och 2 mom. kräver tillstånd av upphovsmannen, om inte utnyttjandet är tillåtet med stöd av något annat stadgande om inskränkning som gäller upphovsrätten. I 3 mom. stadgas dock att citering-

en av exemplar som framställts eller spridits med stöd av 1 eller 2 mom. är tillåten oberoende av, om verket har offentliggjorts eller inte. Detta stadgande behövs, eftersom ett citat enligt den föreslagna allmänna 22 §, som gäller citat, är tillåten endast i fråga om offentliggjorda verk.

Sådant utnyttjande av verk som avses i 1 och 2 mom. ersätts inte.

25 e §. Stadgandet motsvarar den nuvarande 13 §.

25 f §. När 1 mom. ändras så, att det i stället för "litterära eller musikaliska verk" i princip omfattar alla slag av verk, skall filmverk enligt artikel 3.2 i satellitdirektivet fortfarande uttryckligen utestängas från stadgandets tillämpningsområde.

Till paragrafen föreslås bli fogad ett nytt 3 mom., enligt vilket avtalslicensstadgandet i 1 mom. skall tillämpas på en satellitsändning endast i de fall då satellitsändningen sker samtidigt som samma radio- eller televisionsföretags utsändning via jordbundet nät.

25 g §. Stadgandets 2 mom. har behandlats i avsnitt 1.2.10. i den allmänna motiveringen och 3 mom. i avsnitt 1.2.2.

Paragrafens 1 mom. motsvarar det nuvarande 22 § 1 mom. i upphovsrättslagen.

Paragrafens 2 mom. motsvarar den gällande lagens 21 a § ändrad så, att rätten att göra de referensbandupptagningar som avses i stadgandet har utsträckts till att gälla alla upptagningskyldiga utövare av utsändningsverksamhet oberoende av formen för utsändning. Stadgandet ger rätt till framställning och nyttjande av upptagningar för de bevisningsändamål som avses i lagstiftningen.

Det föreslås att i 3 mom. tas in ett nytt inskränkingsstadgande, som gäller bandning av radio- och televisionsutsändningar för sammanslutningars interna informationsbruk.

Enligt förslaget har alla offentlig- och privaträttsliga samfund, såsom myndigheter, företag och allmännyttiga sammanslutningar rätt att framställa exemplar av verk. Stadgandet gäller endast nyhets- och aktualitetsprogram som sänds i radio eller television. Sådana är förutom de egentliga nyhetsändningarna dessutom olika faktaprogram, i vilka behandlas dagsaktuella eller i övrigt aktuella händelser.

Det tillåtna antalet kopior är begränsat till enstaka exemplar. Formuleringen är densamma som i det föreslagna 12 § 1 mom. Kopior får användas endast i sammanslutningars interna

information. Användning för andra ändamål förutsätter att tillstånd av programrättigheternas innehavare införskaffas. Detsamma gäller spridning utanför en sammanslutning av program som har bandats med stöd av stadgandet.

25 h §. Innehållet i 1 mom. motsvarar i huvudsak det nuvarande 22 a § 1 mom. Det föreslås att ordet "trådlös" skall strykas i 1 mom. Efter ändringen är stadgandet tillämpligt också i det i satellitdirektivet förutsatta sällsynta fallet att en ursprunglig utsändning med ursprung inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet vilken skall vidareändas sker via kabel.

Till paragrafen föreslås bli fogat ett nytt 2 mom., genom vilket vidareändningsrättigheter som radio- och televisionsföretag har skaffat hos upphovsmännen och som gäller distribution via kabel utestängs från avtalslicensen genom ett uttryckligt stadgande, om det är fråga om en utsändning med ursprung i någon annan EES-stat. Tillstånd till kabeldistribution av dessa verk beviljas av utsändningsföretaget. För att den som distribuerar utsändningar via kabel på en gång skall kunna utreda de villkor som gäller de tillstånd som skall införskaffas hos upphovsmannaorganisationen och utsändningsföretaget, föreslås det att till 3 mom. fogas ett stadgande, enligt vilket de tillstånd som gäller kabeldistribution av verk som ingår i sådana utsändningar skall beviljas samtidigt. Parterna kan sinsemellan överenskomma närmare om de förfaranden som skall iakttas.

Om de allmänna verkningarna av en avtalslicens stadgas i den föreslagna 26 §, så den hänvisning till den nuvarande 11 a § som ingår i det nuvarande 22 a § 2 mom. har slopats som obehövlig.

25 i §. Detta stadgande motsvarar den nuvarande 22 b §. I den hänvisning som ingår i 2 mom. har gjorts en ändring till följd av omorganiseringen av 2 kap. Den preskriptionstid om två år som ingår i detta moment har ändrats till tre år. Detta motsvarar de särskilda preskriptionstider som ingår i vissa andra stadganden i upphovsrättslagen.

25 j och 25 k §§. Dessa stadganden motsvarar de nuvarande 11 b och 11 c §§, sådana dessa lyder ändrade genom lag 1993.

26 §. Med avtalslicens avses ett system, där en organisation som med stöd av fullmakt företräder upphovsmän kommer överens med en användare om villkoren för utnyttjande av verk. Det tillstånd som organisationen beviljar

är med stöd av lagen bindande också för upphovsmän som står utanför organisationen. En användare kan således beviljas tillstånd av en instans och är dessutom försäkrad mot krav som ställs av upphovsmän utanför organisationen samt mot straffrättsligt ansvar.

Det första stadgandet om avtalslicenser togs in i upphovsrättslagen 1961. Med stöd av sistnämnda stadgande får ett finskt radio- eller televisionsföretag som bestäms genom förordning sända litterära eller musikaliska verk i radio och television (22 § 2 och 3 mom.). Till lagen fogades på 1980-talet avtalslicensstadganden som gäller fotokopiering (11 a §), bandning av radio- och televisionsutsändningar för undervisningsverksamhet och vetenskaplig forskning (17 § 1 mom.) samt vidareändning av radio- och televisionsutsändningar (22 a §).

Det stadgande som gäller rundradiering av verk föreslås bli justerat på det ovan relaterade sättet och flyttat till 25 f §. Stadgandena om fotokopiering, bandning i undervisningsverksamhet och vidareändning bibehålls oförändrade vad innehållet beträffar och flyttas i denna ordning till 13 §, 14 § 1 mom. och 25 h §.

Det nuvarande 11 a § 2 och 3 mom. innehåller vissa stadganden som gäller ställningen för upphovsmän som inte företräds av någon organisation. Till dessa hänvisas i de nuvarande 17 § 1 mom. och 22 a §. Dessa stadganden föreslås bli flyttade till den nya 26 §. Den nya 26 § skall tillämpas också på det avtalslicensstadgande som gäller rundradiering av verk.

Organisationen betalar in de ersättningar den uppbar på upphovsmännens konto. I vissa fall är individuella inbetalningar dock inte möjliga i praktiken. Inom något nyttjandeyråde kan antalet nyttjandefall vara så stort och den ersättning som sammanlagt betalas för nyttjandet så liten att individuella inbetalningar inte är genomförbara. Därför kan en organisation besluta om att ersättningar skall användas för ändamål, gemensamma för sådana upphovsmän. Sådana ersättningar kan vara stipendier, produktionsstöd, förbättring av arbetsförhållandena, utbildning och därmed jämförbara nyttjandeformer. Däremot får ersättningar inte användas till kostnader för organisationsförvaltningen efter det att de kostnader som har föranletts av uppbörderna har täckts.

Upphovsmän som står utanför organisationen skall behandlas på samma sätt som organisationens medlemmar. Enligt 1 mom. har dessa samma rätt till individuella inbetalningar.

Dessa har rätt till lika stor ersättning som organisationens medlemmar. Användningen av ersättningar för gemensamma ändamål får inte begränsas till att omfatta endast organisationens medlemmar. Utomstående upphovsmän skall ha samma möjlighet att få ersättningar.

Syftet med 2 mom. är att lindra den inkränkning som avtalslicensen innebär med avseende på upphovsmän som står utanför organisationen. Stadgandet ger utomstående upphovsmän en möjlighet att yrka individuell ersättning i de fall där en organisations egna medlemmar i de avtal som organisationen har ingått eller i dess interna bestämmelser inte har getts rätt till individuell ersättning. Den organisation som har ingått avtal svarar för krav som framställs av en utomstående upphovsman. Detta gäller alla utomstående upphovsmän, både inhemska och utländska. Organisationens skyldighet att betala ersättning till en utomstående upphovsman begränsas till det belopp som denne hade fått, om organisationen hade använt ersättningarna till individuella inbetalningar och organisationen hade företrätt honom. Också med tanke på användaren är det viktigt att yrkande som gäller individuell ersättning inte kan riktas mot honom.

Rätten till individuell ersättning preskriberas för närvarande inom två år. Denna preskriptionstid föreslås bli förlängd till tre år, vilket bättre motsvarar behovet i praktiken. Också övriga särskilda preskriptionstider som ingår i upphovsrättslagen är tre år. Dessutom förutsätter artikel 9.2 i satellitdirektivet att preskriptionstiden för ersättning som gäller vidareändning via kabel skall vara minst tre år.

26 i §. Enligt 1 mom. skall vidareförsäljningsersättning betalas för yrkesmässig och offentlig vidareförsäljning av bildkonstverk. Sådan försäljning idkas av konstauktioner och konstgallerier samt av andra näringsidkare, vilkas verksamhet innefattar konsthandel. Också den konsthandel som sker på utställningar och i andra motsvarande sammanhang är offentlig konsthandel. Transaktioner mellan enskilda skall inte omfattas av denna reglering. Stadgandet gäller inte förstaförsäljning utan endast vidareförsäljning av verk som en upphovsman har avstått äganderätten till. Stadgandet tillämpas således inte t.ex. i sådana fall där ett galleri säljer ett verk för en konstnårs räkning.

Vidareförsäljningsersättningen är 5 % av försäljningspriset på det sålda verket utan

mervärdesskatt, varvid de ersättningskyldiga inte åsamkas någon kumulativ avgiftsbelastning. Grunden för avgiften utgörs av verkets bruttopris, varvid grunden för priset inte innehåller några fluktuerande faktorer.

Rätten till ersättning för vidareförsäljning gäller enligt 2 mom. med undantag av fotografiska verk bildkonstverk, vilka är målade verk, skulpterade verk, tecknade verk, textilkonstverk och grafiska verk, installationer, videokonstverk och andra motsvarande verk. Dessutom gäller rätten till ersättning för vidareförsäljning unikprodukter inom konsthantverk eller konstindustri. Serieframställning av konsthantverks- eller konstindustriverk samt alster av byggnadskonst skall inte omfattas av tillämpningsområdet.

Enligt 3 mom. gäller rätten till ersättning för vidareförsäljning under den upphovsrättsliga skyddstiden. Rätten är individuell och kan inte överlåtas. Efter en upphovsmans död skall i enlighet med 41 § på upphovsrätten tillämpas de regler som gäller giftorätt, arv och testamente. Eftersom rätten inte kan överlåtas, får den inte utmätas hos upphovsmannen själv eller hos den till vilken rätten har övergått med stöd av giftorätt, arv eller testamente. Däremot kan de ersättningar som en upphovsman eller dennes rättsinnehavare har fått överlåtas på någon annan och de kan utmätas.

Om en upphovsman inte efterlämnar rättsinnehavare, kan ersättningarna för vidareförsäljning användas för upphovsmännens gemensamma ändamål.

26 j §. Enligt 1 mom. uppbärs ersättningen av en organisation som företräder upphovsmännen och som undervisningsministeriet har godkänt. Undervisningsministeriet kan ställa villkor för godkännandet. Ändring i undervisningsministeriets beslut om godkännande får inte sökas genom besvär. Med beslut om godkännande avses både avslagsbeslut och beslut om godkännande.

Enligt 2 mom. kan undervisningsministeriet meddela närmare föreskrifter om uppbörden av avgiften och om användningen av de betalda medlen. Undervisningsministeriet skall kunna begränsa uppbörden av avgiften till att omfatta endast verk som överskrider ett visst minimipris. Undervisningsministeriet skall också kunna meddela närmare föreskrifter om beräkning av försäljningspriset. I fråga om användningen av de betalda medlen skall föreskrifterna kunna

gälla godtagbara sätt att använda de medel som används för upphovsmännens gemensamma ändamål.

För förverkligande av en effektiv tillsyn över systemet skall undervisningsministeriet ges rätt att få sådan information som behövs med tanke på tillsynen.

26 k §. Enligt 1 mom. uppkommer rätten till ersättning när ett bildkonstverk säljs. Upphovsmannens rätt att få ersättning förfaller, om inte yrkande som gäller detta bevisligen har framställts till organisationen inom tre år efter utgången av det kalenderår under vilket vidareförsäljningen av verket skedde. I dessa fall kan medlen användas till upphovsmännens gemensamma ändamål.

Enligt 2 mom. bärs ansvaret för betalningen av ersättningen av den som idkar yrkesmässig och offentlig försäljning av bildkonst. Såsom säljare enligt denna paragraf betraktas en yrkesmässigt verksam auktionshållare eller konsthandlare oberoende av, om han är verksam som säljare, förmedlare eller verksam i någon annan motsvarande egenskap. Offentlig bildkonsthandel är konstauktionsverksamhet samt konsthandel som sker i konstgallerier, utställningar och andra motsvarande sammanhang. En säljare är skyldig att årligen till den i 26 j § avsedda organisationen lämna en utredning över försäljningen av verken. Organisationen kan kräva att säljaren till organisationen lämnar de uppgifter för de tre kalenderår som föregår kalenderåret som behövs för att riktigheten i redovisningen skall kunna fastställas. Brott mot skyldigheten att lämna utredning och information föreslås bli straffbart med stöd av 56 d §.

26 l §. Enligt 1 mom. kan länsstyrelsen på ansökan av organisationen ställa vite för att effektivisera utredningsskyldigheten. Enligt 2 mom. har länsstyrelsen även rätt att verkställa granskning för att övervaka iakttagandet av skyldigheten att redovisa eller informera. Säljaren skall för granskningen släppa in granskningsförrättaren i de affärsutrymmen han innehar samt om så krävs förete sin bokföring, sin affärskorrespondens och de handlingar som gäller försäljning som omfattas av ersättningskyldigheten samt andra handlingar som kan ha betydelse för övervakningen. Den som förrättar granskningen har rätt att ta kopior ur de handlingar som granskas. För tryggande av behövlig sakkunskap om konstverk och skyldigheten att ersätta vidareförsäljning har den

som förrättar granskningen rätt att som sakkunnig anlita en person som har utsetts av den organisation som uppbar avgiften. Länsstyrelsen har rätt att till organisationen lämna information som behövs för uppbörd.

Enligt det föreslagna 3 mom. är polisen skyldig att vid behov lämna länsstyrelsen handräkning för utförande av de uppgifter som med stöd av 2 mom. ankommer på länsstyrelsen.

En organisation får inte rättstridigt utnyttja och yppa sådan information som den med stöd av 26 k § 2 mom. eller 26 l § har fått om säljaren affärsverksamhet. Ett förbud som gäller detta ingår i 4 mom. Det föreslås att brott mot detta förbud skall vara straffbart med stöd av 56 b §.

26 m §. Enligt detta stadgande kan genom förordning meddelas närmare anvisningar om tillämpningen av 26 i—l §§.

Beställda fotografiska verk och fotografiska porträtt

40 c §. Det föreslås att de i 15 § 2 och 3 mom. ingående stadgandena om beställda fotografier tas in i detta stadgande. I stadgandet har gjorts endast de ändringar som föranleds av att det flyttas. Orden fotografi och bild ändras till fotografiskt verk eller fotografi. Det föreslås att en mellanrubrik, ”beställda fotografiska verk och fotografiska porträtt”, tas in ovanför paragrafen.

45 §. Till paragrafen har fogats ett stadgande om en utövande konstnärs ensamrätt att till allmänheten sprida en anordning på vilken har upptagits ett framförande av denna konstnär. Utgångspunkten är att spridningsrätten har samma omfattning som motsvarande rätt för upphovsmän. Enligt 2 § 2 mom. upphovsrättslagen täcker en uphovsmans ensamrätt bl.a. görande av ett verk tillgängligt för allmänheten genom att exemplar av verket bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning eller i övrigt sprids till allmänheten. Utgångspunkten är således att t.ex. för försäljning, uthyrning eller utlåning till allmänheten av filminspelning eller fonogram krävs tillstånd av de skådespelare, musiker och andra utövande konstnär som uppträder i filmen eller fonogrammet.

Det föreslås att ett nytt 3 mom. fogas till paragrafen. Därav följer att den utövande konstnären, genom ett avtal som han ingår

med filmproducenten, till producenten överlåter rätten att hyra ut till allmänheten sitt upptagna framförande, om inte något annat uttryckligen har överenskommits.

Samtidigt som ett stadgande om utövande konstnärers ensamrätt att till allmänheten sprida ett upptaget framförande fogas till 45 §, föreslås det att i 4 mom. tas in en hänvisning till 19 § 1 mom., som gäller konsumtion av upphovsmäns spridningsrätt. Av hänvisningen till 1 mom. följer att också utövande konstnärers spridningsrätt konsumeras, när ett upptaget framförande med den utövande konstnärers samtycke har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtit inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Det föreslås att i 45 § tas in en hänvisning också till 19 § 2 mom. Därav följer att för uthyrning av ett upptaget framförande till allmänheten behövs tillstånd av den utövande konstnären eller av den till vilken denna rätt har överförts.

Däremot föreslås det inte att en hänvisning till 19 § 3 och 4 mom. skall tas in i 45 §. En utövande konstnär har således inte ensamrätt till utlåning till allmänheten av ett av sina framföranden som ingår i en film. En utövande konstnär har inte heller rätt till ersättning för utlåning till allmänheten av andra av sina upptagna framföranden.

Det föreslås att också vissa innehållsliga ändringar görs i de hänvisningar till inskränkingsstadgandena i 2 kap. som ingår i 4 mom. Hänvisningen till 14 § föreslås bli begränsad till att gälla endast 1 mom., eftersom 2 mom. inte är tillämpligt på utövande konstnärers framföranden. Till paragrafen föreslås bli fogad en hänvisning till den nya 15 §, som gäller bandning av radio- och televisionsutskickningar på sjukhus och vissa andra inrättningar, till den ändrade 16 § 1 mom., som gäller arkivs, biblioteks och museers rätt att kopiera skyddat material, och till det ändrade 17 § 2 mom., som gäller framställning av talböcker för synskadade. Det föreslås också att till paragrafen fogas hänvisningar till den nya 25 d §, som gäller handlingars offentlighet och rättsvård, och till det nya 25 g § 3 mom., som gäller nyttjandet av aktualitets- och nyhetsprogram för en samman slutnings interna informationsbruk. Dessutom föreslås det att i hänvisningsstadgandena görs de ändringar som föranleds av omorganiseringen av 2 kap.

I paragrafen har också gjorts vissa formule-

ringsmässiga ändringar. Med upptagning på en anordning avses detsamma som vad som i det gällande stadgandet avses med upptagning på grammofonskiva, ljud- eller bildband, film eller någon annan anordning. Med kopiering avses detsamma som överföring till en annan anordning av ett framförande som upptagits på en anordning. Den första upptagningen på en anordning av ett framförande kallas alltså upptagning och kopieringen av en upptagning för kopiering.

46 §. Till paragrafen har fogats en fonogramproducents ensamrätt att till allmänheten sprida en grammofonskiva eller någon annan anordning, på vilken har upptagits ljud. Beträffande rättighetens omfattning hänvisas till motiveringen till 45 §.

Samtidigt som det till 46 § fogas ett stadgande om en fonogramproducents ensamrätt att till allmänheten sprida ett upptaget framförande, föreslås det att i 2 mom. tas in en hänvisning till 19 § 1 och 2 mom., som gäller konsumtion av upphovsmäns spridningsrätt. Av hänvisningen till 1 mom. följer att också en fonogramproducents spridningsrätt förfaller, när fonogrammet med producentens samtycke har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtit. På motsvarande sätt som i fråga om utövande konstnärer, konsumeras spridningsrätten endast om fonogrammet har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtit inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Av hänvisningen till 2 mom. följer att ensamrätten till uthyrning till allmänheten av ett upptaget framförande likväl inte konsumeras.

Det föreslås att vissa andra innehållsliga ändringar görs också i de hänvisningar till inskränkingsstadgandena i 2 kap. som ingår i 3 mom. Hänvisningen till 14 § föreslås bli begränsad till att gälla endast 1 mom., eftersom 2 mom. inte är tillämpligt på fonogram. Det förelås att till paragrafen fogas en hänvisning till den nya 15 §, som gäller bandning av radio- och televisionssändningar på sjukhus och vissa andra inrättningar och till det ändrade 16 § 1 mom., som gäller arkivs, biblioteks och museers rätt att kopiera skyddat material. Det föreslås också att till paragrafen fogas hänvisningar till den nya 25 d §, som gäller handlingars offentlighet och rättsvård, och till det nya 25 g § 3 mom., som gäller nyttjandet av aktualitets- och nyhetsprogram för en samman slutnings interna informationsbruk. I hänvis-

ningsstadgandena föreslås dessutom bli gjorda de ändringar som föranleds av omorganiseringen av 2 kap.

I paragrafen har dessutom gjorts vissa formuleringsmässiga ändringar. Med producent av ett fonogram avses detsamma som vad som i det gällande stadgandet avses med framställare av ett fonogram. Med upptagning på anordning avses detsamma som upptagning på grammofonskiva eller någon annan anordning. Med kopiering avses detsamma som att en anordning eller ljud som hat tagits upp på en anordning överförs till en annan anordning. Den andra meningen i 1 mom. har strukits som obehövlig, eftersom termen kopiering innefattar överföring av ljud till en annan anordning.

Detta stadgande är inte avsett att tillämpas på en anordning på vilken har tagits upp ljud men som huvudsakligen är någon annan upptagning än en ljudupptagning.

46 a §. I denna paragraf stadgas om de nya närstående rättigheten, de rättigheter som tillkommer producenten av filmer eller andra anordningar som innehåller rörliga bilder, dvs. filmproducenters rättigheter. Stadgandet motsvarar i tillämpliga delar 46 §, som gäller fonogramproducenters rättigheter.

Föremål för skydd är en film eller någon annan anordning, på vilken har tagits upp rörliga bilder. Med rörlig bild avses sådana bildserier som om de ses efter varandra ger ett intryck av rörliga bilder. En rörlig bild utgör en filmatisk helhet, som är avsedd att ses som sådan. Skyddet omfattar, oberoende av teknik, förutom traditionella filmer som tagits upp på film dessutom t.ex. TV-filmer och -program samt videor. På en anordning kan förutom ett skyddat filmverk eller framförande ha tagits upp vilka rörliga bilder som helst. Kvaliteten på inspelningen har ingen betydelse. Också amatörvideor är skyddade.

De enskilda bilderna i en film erhåller inte skydd med stöd av 46 a § utan i form av fotografiska verk eller som fotografier enligt 49 a §.

Detta stadgande är avsett att tillämpas endast på produkter, som i huvudsak består av rörliga bilder. T.ex. en multimedieprodukt kan utöver annat material innehålla rörliga bilder, t.ex. sekvenser ur en film. Producenterna av de filmer som ingår i produkten kan ha den närstående rättighet som avses i stadgandet. Däremot får producenten av multimediepro-

dukter inte denna rättighet. Den helhet som produkten utgör skyddas som verk eller samlingsverk.

Detta stadgande är inte avsett att tillämpas på videospel, även om de innehåller rörliga bilder. En rörlig bild utgör inte en filmatisk helhet, som är avsedd att ses som sådan. Videospelen är avsedda att spelas. Den helhet en rörlig bild utgör kan variera under olika spelomgångar enligt spelreglerna och de valda alternativen. Videospel erhåller skydd endast i egenskap av verk.

På en anordning kan förutom rörliga bilder dessutom har tagits upp ljud. Också en films ljudspår är skyddat med stöd av 46 a §, men inte med stöd av 46 §. En grammofonskiva som endast har kopierats för att fungera som bakgrundsljud i en film skyddas dock med stöd av 46 § när den används separat från filmen.

Producenten av en film eller annan anordning, dvs. en filmproducent, är den fysiska eller juridiska person som ekonomiskt svarar för produktionen av en bildupptagning. Producenten beslutar om att produktionen skall inledas samt om vad som skall produceras och på vilket sätt. Rättigheter har endast den person som svarar för åstadkommandet av den produktion som först tas upp. Producenterna av senare kopior har inte denna rättighet.

En filmproducent har samma rättigheter som en fonogramproducent. Producenten har ensamrätt att kopiera en film och sprida den till allmänheten.

Skyddstiden för en film är 50 år från utgången av det år då upptagningen skedde.

Det föreslås att på skyddet för filmproducenter skall tillämpas samma inskränkningar som på skyddet för upphovsmän. Dessutom föreslås det att vissa andra allmänna principer skall tillämpas på dem på motsvarande sätt. För att man inte skall tvingas skriva om inskränkings- och andra stadganden, föreslås det att till 46 a § 2 mom. tas in behövliga hänvisningar till skyddet för upphovsmän. Hänvisningarna är desamma som i 46 § 2 mom., som gäller skyddet för fonogramproducenter.

Med stöd av de föreslagna hänvisningsstadgandena skulle stadgandena i 6 § om s.k. gemensamma verk på motsvarande sätt vara tillämpliga på sådana situationer där filmer produceras gemensamt. Filmer skall på motsvarande sätt omfattas av 7 § om presumtion

om upphovsman och om företrädare för upphovsman samt av definitionerna i 8 § om offentliggörande och utgivande.

Av hänvisningen till 12 § 1—3 mom. följer att kopieringen av filmer för enskilt bruk är tillåten. Kopieringen av en film får dock inte anförtros någon utomstående. Stadgandet om avtalslicenser i 14 § 1 mom., som gäller bandning av radio- och televisionsutsändningar för användning i undervisningsverksamhet eller vetenskaplig forskning är också tillämpligt på filmproducenters rättigheter. Också den nya 15 §, som gäller bandning av radio- och televisionsutsändningar på sjukhus och vissa andra inrättningar, gäller filmproducenters rättigheter. Av hänvisningen till 16 § 1 mom. följer att arkiv, bibliotek och museer kan beviljas rätt att kopiera också filmer. Finlands filmarkiv kan med stöd av 16 § 2 mom. kopiera inhemska filmer i enlighet med filmarkiveringslagen (576/84). Den i 22 § stadgade allmänna rätten att göra citat gäller också filmer. En film som ses i en dagshändelse får med stöd av hänvisningen till 25 b § ingå i en rapport om händelsen i en televisionsutsändning eller som film i den omfattning som motiveras av informationssyftet. Inskränkingsstadgandet i 25 d §, som gäller handlingars offentlighet och rättsvård, gäller också filmproducenters rättigheter. Dessutom är 25 g §, som gäller radio- och televisionsföretags kortvariga bandningar, sändningsverksamhetsutövares upptagningskyldighet samt bandning av aktualitets- eller nyhetsprogram för informationsbruk, tillämplig också på filmproducenter.

Av hänvisningen till 19 § 1 mom. följer att också filmproducenters spridningsrätt konsumeras, om filmen med producentens samtycke har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtits. På motsvarande sätt som i fråga om utövande konstnärer förfaller spridningsrätten endast om filmupptagningen har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Av hänvisningen till 2 mom. i samma paragraf följer att ensamrätten till uthyrningen av en filmupptagning till allmänheten dock inte förfaller.

Det föreslås att 26 a—26 h §§ om ersättning för framställning av exemplar av verk för enskilt bruk, dvs. om s.k. kasettavgift, skall tillämpas på motsvarande sätt på filmproducenter. En del av avgiften skall således användas till ersättningar till filmproducenter och dessas gemensamma ändamål.

De allmänna stadgandena i 27 § 1 och 2 mom. och 29 § om överlåtelse av rättigheter skall också gälla filmproducenters rättigheter. En filmproducents rättigheter får således fritt överlåtas. Överlåtelse av filmupptagning innefattar inte överlåtelse av filmproducentens rättigheter. På jämkning av oskäligt villkor i avtal om överlåtelse av rättighet tillämpas lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/29).

47 §. Rätten till ersättning enligt 1 mom. täcker för närvarande förutom radio- och televisionsutsändningar dessutom andra offentliga framföranden, som sker i förvärvssyfte. Det föreslås att ur paragrafen stryks den inskränkning som gäller förvärvssyfte. Dessutom föreslås det att vissa formuleringsmässiga ändringar görs i 1 mom.

Det föreslås att ändringar som föranleds av omorganiseringen av 2 kap. görs i de hänvisningar till inskränkingsstadgandena i 2 kap. som ingår i 2 mom.

Med stöd av det föreslagna nya 3 mom. skall en domstol på en parts begäran kunna besluta att nyttjandet får fortsätta endast med tillstånd av de utövande konstnärerna samt producenterna, tills ersättningen har betalats. Detta förutsätter att den som nyttjar anordningen har kommit överens om ersättningens storlek med de utövande konstnärerna och producenterna eller att dess storlek har avgjorts genom ett förfarande enligt 54 §. Finska rättsinnehavare har i en avsevärt stor omfattning, genom uttryckliga, skriftliga fullmakter, befullmäktigat de utövande konstnärernas och fonogramproducenternas upphovsrättsförening Gramex ry att bevaka sina rättigheter.

Om en användare försummar att betala ersättning inom ramen för den överenskomna eller i övrigt avgjord betalningstiden, kan en domstol med beaktande av omständigheterna besluta att användningen får fortsätta endast med rättsinnehavarnas tillstånd. Stadgandet är avsett att tillämpas i sådana situationer där användaren avsiktligt försöker undgå att betala ersättning.

Enligt 1 mom. gäller rätten till ersättning användningen av en anordning som avses i 46 §, dvs. en grammofonskiva. För tydlighetens skull konstateras det i det nuvarande 3 mom. att rätten till ersättning inte gäller en anordning på vilken ett filmverk har upptagits. Enligt den föreslagna 46 a §, som gäller skydd för filmproducenter, är en film eller annan anordning

skyddad oberoende av, om ett filmverk eller andra rörliga bilder har tagits upp på den. För tydlighetens skull föreslås det att ordalydelsen i 47 § 3 mom. ändras så, att rätten till ersättning inte gäller en anordning som avses i 46 a §. Samtidigt blir 3 mom. 4 mom.

47 a §. Det föreslås att ordet trådlös stryks i 1 mom. En ursprunglig utsändning som vidare-sänds kan således ske också via kabel.

Den särskilda preskriptionstid som ingår i 1 mom. har ändrats till tre år, vilket motsvarar övriga särskilda preskriptionstider i upphovsrättslagen. I hänvisningen till det avtalslicensstadgande som gäller vidare-sändning av rundradioutsändningar har gjorts en ändring som föranleds av omorganiseringen av paragraferna. Ordalydelsen har ändrats på samma sätt som i 46 §.

Den ersättning som avses i 1 mom. gäller användningen av en anordning som avses i 46 §, dvs. en grammofonskiva. I 2 mom. har gjorts ett motsvarande förtydligande, som i 47 § 3 mom. Enligt sistnämnda ändring skall rätten till ersättning inte gälla en anordning som avses i 46 a §.

48 §. Till paragrafen har fogats ett sändarföretags ensamrätt att till allmänheten sprida upptagningar av en utsändning. Vad gäller rättighetens omfattning hänvisas till motiveringen till 45 §.

Det föreslås att också i 48 § 3 mom. tas in en hänvisning till 19 § 1 mom., som gäller konsumtion av upphovsmäns spridningsrätt. Av hänvisningen till 1 mom. följer att också ett sändarföretags spridningsrätt konsumeras, om en upptagen utsändning med sändarföretagets samtycke har sålts eller i övrigt varaktigt överlåtits. På motsvarande sätt som i fråga om utövande konstnärer, förfaller spridningsrätten endast om den upptagna utsändningen har sålts eller i övrigt varaktigt har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Det föreslås att i 3 mom. tas in en hänvisning till 25 h § 1 mom. och 25 i §. Avtalslicens och tvångslicens enligt dessa stadganden tillämpas således enligt gällande praxis också på rundradioorganisationers rättigheter, om en utsändning som vidare-sänds via kabel har sitt ursprung i Finland eller ett land som inte är anslutet till EES.

Dessa stadganden tillämpas dock inte på rundradioorganisationers rättigheter, om utsändningen har sitt ursprung i en annan EES-stat. I dessa fall beviljar rundradion själv rätten

till vidare-sändning via kabel av sin utsändning. På dessa utsändningar tillämpas dock 25 h § 3 mom. Den organisation som företräder upphovsmännen samt sändarföretaget skall samtidigt bevilja tillstånd till vidare-sändning av en utsändning. En kabeloperatör kan således på en gång hos upphovsmanorganisationen och sändarföretaget utreda villkoren för de tillstånd som skall införskaffas. Parterna kan komma närmare överens sinsemellan om de förfaranden som skall iakttas.

Det föreslås att också vissa andra innehålls-liga ändringar görs i de hänvisningar till inskränkingsstadgandena i 2 kap. som ingår i 3 mom. Till paragrafen föreslås bli fogade hänvisningar till den nya 15 §, som gäller bandning av radio- och televisionsutsändningar på sjukhus och vissa andra inrättningar, till den nya 25 d §, som gäller handlingars offentlighet och rättsvård, samt till det nya 25 g § 3 mom., som gäller användningen av aktualitets- och nyhetsprogram för en sammanslutnings interna informationsbruk. I hänvisningsstadgandena föreslås dessutom bli gjorda de ändringar som föranleds av omorganiseringen av 2 kap.

I paragrafen har dessutom gjorts motsvarande ändringar i ordalydelsen som i 45 och 46 §§. För enhetlighetens skull har uttrycket "via ledningar" omformulerats till "vidare-sändning via kabel".

49 §. Det förslås att vissa innehålls-liga ändringar görs i de hänvisningar till inskränkingsstadgandena i 2 kap. som ingår i 2 mom. Av hänvisningen till det nya 14 § 3 mom. följer att också kataloger kan användas i prov som hör till studentexamen utan att katalogframställarens samtycke inhämtas. Det föreslås att till paragrafen fogas en hänvisning till den nya 25 d §, som gäller handlingars offentlighet och rättsvård. Dessutom föreslås att i hänvisningsstadgandena görs de ändringar som föranleds av omorganiseringen av 2 kap.

49 a §. Den föreslagna 49 a § är ett nytt stadgande, i vilket stadgas om skydd för de fotografier som inte uppfyller kravet på originalitet på det sätt som krävs för skydd för fotografiskt verk. Detta stadgande har behandlats i avsnitt 1.5.7. i den allmänna motiveringen.

52 §. Det föreslås att till 52 § 3 mom. upphovsrättslagen fogas ett stadgande, enligt vilket en kopia av ett konstverk skall märkas på ett sådant sätt att den inte kan förväxlas

med det ursprungliga verket. Skyldigheten att göra märkningen skall förutom framställaren av en kopia åligger den som sprider en omärkt kopia till allmänheten. Med spridande till allmänheten avses detsamma som i 2 §. Skyldigheten att märka en kopia uppkommer t.ex. när en kopia bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning till allmänheten.

Stadgandet skall komma till tillämpning i sådana situationer där kopiering av konstverk för enskilt bruk är tillåten. Stadgandet vore också tillämpligt på kopiering av sådana verk vilkas skyddstid har upphört.

Stadgandet är inte avsett att tillämpas på sådana situationer där upphovsmannen själv eller hans rättsinnehavare av ett verk framställer eller låter framställa extra exemplar som kan jämföras med originalet. I dessa fall bör beaktas 52 § 1 mom. upphovsrättslagen, enligt vilket någon annan endast på uppdrag av upphovsmannen får anbringa dennes namn eller signatur på exemplar av ett konstverk. Alla andra situationer omfattas dessutom av 52 § 2 mom., enligt vilket upphovsmannens namn eller signatur inte får anbringas på en kopia av ett konstverk på ett sådant sätt att kopian kan förväxlas med originalet.

Det föreslagna stadgandet förutsätter att en tydligt observerbar märkning görs i kopian så, att märkningen inte med lindriga åtgärder kan övertäckas eller avlägsnas. För uppfyllande av märkningsskyldigheten är det således inte tillräckligt att upphovsmannens signatur avlägsnas från en kopia som framställts t.ex. genom fotokopiering eller någon motsvarande metod. I praktiken vore det att rekommendera att märkningen skall innehålla uppgift både om kopians och det kopierade verkets upphovsman.

Förslaget tillåter fortfarande framställning av konstverk för enskilt bruk. Den som framställer en kopia skall dock i alla händelser med hjälp av tillbörlig märkning se till att kopian inte kan förväxlas med originalet.

52 a §. Det föreslås att till lagen fogas ett stadgande om den rätt som upphovsmannen till ett bildkonstverk skall ha att få sitt verk till påseende. Denna rättighet har behandlats i avsnitt 1.6. i den allmänna motiveringen. Enligt förslaget skall upphovsmannen ha rätt att få det verk han har överlåtit till påseende för det första i de fall där detta är nödvändigt med hänsyn till hans konstnärliga verksamhet. Rätten att få ett verk till påseende förutsätter en

grundad anledning som anknyter till upphovsmannens eget konstnärliga skapande arbete. En sådan anledning kan vara t.ex. upphovsmannens individuella behov av att bekanta sig med sin tidigare produktion för undersökning av tekniska eller stilmässiga lösningar i sin produktion.

En annan anledning som berättigar att få ett verk till påseende skall vara att detta är nödvändigt för att han skall kunna göra sina ekonomiska rättigheter gällande. En upphovsman skall inte ha rätt att få sitt verk till påseende, om han har överlåtit sina ekonomiska rättigheter vid överlåtelse av ett exemplar eller i något annat sammanhang. Rätt att få ett verk till påseende på den grund det nu är fråga om skall inte föreligga heller i det fall enligt 27 § 2 mom. andra meningen i vilken möjligheterna för upphovsmannen till en porträttbild att använda sina rättigheter begränsas genom ett uttryckligt stadgande som har tagits in i lagen. Enligt 2 mom. skall också den till vilken uphovsrätten efter upphovsmannens död har övergått i enlighet med stadgandena om gifträtt, arv eller testamente ha rätt att få ett verk till påseende för att göra sina ekonomiska rättigheter gällande.

Användningen av rätten att få ett verk till påseende förutsätter i samtliga fall att upphovsmannens individuella kontaktbehov eller ekonomiska rättigheter inte kan genomföras på något annat sätt. Om ett exemplar som motsvarar det verk upphovsmannen har överlåtit finns till påseende och förfogande på ett rimligt sätt föreligger inte det i stadgandet förutsatta behovet av att få ett verk till påseende.

Stadgandet gäller endast bildkonstverk som upphovsmannen har innehaft och som han har överlåtit. Upphovsmannen eller hans rättsinnehavare har således inte tillträdesrätt t.ex. i sådana fall där det är fråga om en till allmänheten spridd kopia av ett verk som har utgivits i form av ett tryckalster.

Upphovsmannen eller någon annan med tillträdesrätt är med stöd av stadgandet berättigad att få ett verk till påseende och att vidta de åtgärder som är nödvändiga för förverkligandet av syftet med tillträdet. Ett verk kan då t.ex. fotograferas eller kopieras på något annat sätt. En innehavare kan dock inte med stöd av stadgandet åläggas att överlåta ett exemplar av ett verk ur sitt innehav annat än i de fall då det är nödvändigt att tillfälligt flytta ett verk t.ex.

för att det skall kopieras. En upphovsman har inte heller rätt att utan ägarens samtycke ändra eller komplettera ett verk.

Skyldigheten att tillåta tillträde i de fall som avses i stadgandet åligger den som äger eller i övrigt innehar ett bildkonstverk som upphovsmannen har överlåtit. Användningen av tillträdesrätten förutsätter i samtliga fall att det inte förorsakar oskäliga ekonomiska eller andra olägenheter för den som verkets ägare eller innehavare. Såsom oskälig olägenhet kan anses t.ex. att flyttningen av ett verk för att det skall avbildas kan utsätta verket för skada. Det ger inte innehavaren någon allmän rätt att vägra tillträde t.ex. genom att hänvisa till det besvär eller andra olägenheter detta förorsakar. Innehavaren skall dock alltid ha rätt att ordna tillträdet så, att de olägenheter detta förorsakar blir så små som möjligt. Den som har krävt rätt till tillträde skall då i samtliga fall svara för de kostnader som eventuellt föranleds av tillträdet. Om det inte alls är möjligt att förverkliga tillträdesrätten utan att innehavaren åsamkas oskäliga olägenheter, skall innehavaren inte ha någon skyldighet att tillåta tillträde.

Om den som kräver tillträde och den som innehar ett exemplar av ett verk inte når överenskommelse om användningen av rättigheten och om villkoren för denna, skall ärendet föras till domstol i sedvanlig ordning. Förverkligandet av rättigheten skulle då i sista hand ordnas i enlighet med utskottets lagstiftningens stadganden om verkställigheten av domar och beslut.

De situationer där antingen innehavaren av ett verk eller den som är berättigad till tillträde har åsamkats skada av den andra partens förfarande skall för sin del avgöras i enlighet med de allmänna stadganden och principer som gäller skadestånd. Med tanke på uppkomsten av innehavarens skadeståndsskyldighet skall det ha betydelse, huruvida vägrandet av tillträde har varit motiverat. Vid bedömningen av upphovsmannens eller en annan rättsinnehavares förfarande måste utgångspunkten vara vilka åtgärder som i ett enskilt fall hade varit tillräckliga för förverkligande av syftet med berättigat tillträde.

54 §. Detta stadgande har behandlats i avsnitt 1.7.4. i den allmänna motiveringen.

Det föreslås att i hänvisningarna i 1 mom. görs de ändringar som föranleds av omstruktureringen av lagens 2 kap. Eftersom den tvångslicens som ingår i det gällande 14 § 2

mom. föreslås bli upphävd, skall också den hänvisning som gäller denna slopas som obehövlig. Samtidigt som det gällande 22 § 2 mom. blir det nya 25 f § 1 mom., ändras stadgandets innehåll så, att den hänvisning som gäller detta slopas som obehövligt. Dessutom föreslås det att till stadgandet fogas en hänvisning till tvångslicensstadgandet i 19 § 4 mom. som gäller biblioteksutlåning.

På vidareändring med stöd av det gällande 48 § 3 mom. av vidareändring av radio- eller televisionsutskottets utskott via kabel skall på motsvarande sätt tillämpas, vad som stadgas i 22 a och 22 b §§ (de föreslagna 25 h och 25 i §§). Eftersom meningsskiljaktigheter som gäller de senare stadgandena kan avgöras i enlighet med 54 §, har också frågan om en rundradioorganisationens tillstånd till kabeldistribution kunnat avgöras samtidigt. Med stöd av de föreslagna 25 h § 2 mom. och 48 § 3 mom. skall stadgandet om avtalslicens i 25 h § 1 mom. inte längre tillämpas på rundradioorganisationens egna eller av upphovsmännen överlåtna rättigheter, om sändningen har sitt ursprung i ett annat land som har anslutit sig till avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

För att en meningsskiljaktighet som gäller en rundradioorganisationens tillstånd till sändning via kabeldistribution i dessa situationer fortfarande skall kunna avgöras i enlighet med 54 §, föreslås det att till 54 § 1 mom. 5 punkten fogas ett stadgande om detta. Tillstånd skall kunna beviljas, om sändarföretaget förbjuder vidareändring via kabel utan grundad anledning eller uppställer orimliga villkor för vidareändringen.

Motsvarande ändring föreslås bli gjord också i 54 § 3 mom. I detta läge skulle ett tillstånd som har beviljats genom förfarande enligt paragrafen ha samma verkan som ett tillstånd som beviljats av sändarföretaget.

Den nya lagen om skiljeförfarande trädde i kraft den 1 december 1992. Hänvisningen i 2 mom. till lagen om skiljeförfarande föreslås bli ändrat så att den gäller denna lag.

Till paragrafen föreslås bli fogat ett nytt 4 mom., med stöd av vilket en part skall kunna vägra till att en sak som avses i 1 mom. avgörs genom skiljeförfarande. Då kan saken på partens ansökan föras till domstol för avgörande. Behörig domstol i dessa frågor är Helsingfors tingsrätt. Om domstolen har beviljat tillstånd i ett ärende som avses i 1 mom. 2—4 punkten och ändring söks i beslutet, är tillståndet och

villkoren för detta i kraft temporärt, tills ärendet slutligt har avgjorts eller en högre domstol bestämmer något annat till följd av att ändring har sökts.

Avsikten är att upphovsrättsförordningens bestämmelser om skiljeförfarande skall ändras. Om den andra parten har lagt fram ett förslag till motparten om att skiljeförfarande skall tillgripas samt har utsett en skiljeman, men motparten inte inom en månad efter det att han fått vetskap om detta har utsett en skiljeman, anses motparten ha vägrat till att ärendet avgörs genom skiljeförfarande. Ett utkast till förordning har bifogats propositionen.

56 b §. Paragrafen föreslås bli ändrad så, att också uppsåtligt brott mot förbud enligt 26 l § 4 mom. med stöd av paragrafen skall bestraffas med böter eller fängelse i högst sex månader.

56 d §. För att den förpliktelsen att redovisa eller ge upplysningar som åligger yrkesmässiga säljare som idkar offentlig försäljning av bildkonstverk skall fullgöras är det viktigt att tillräckliga rättsliga sanktioner står till buds. Därför föreslås det i denna paragraf att uppsåtlig eller oaktsam försummelse av förpliktelsen att redovisa eller ge upplysningar skall vara straffbar. Straffet för de nämnda gärningarna skall vara böter.

63 §. Till det stadgande som har behandlats i avsnitt 1.7.5. i den allmänna motiveringen föreslås bli fogat ett nytt 3 mom. Enligt förslaget skall 51—53 §§ tillämpas på alla verk oberoende av, vem som har skapat verket och var det har utgivits. Avgörande är att gärningen eller försummelsen förövas i Finland.

64 §. Detta stadgande har behandlats i avsnitt 1.7.5. i den allmänna motiveringen. Det innehåller de kriterier, med stöd av vilka de objekt som skyddas av närstående rättigheter erhåller skydd enligt upphovsrättslagen. Som bilaga till propositionen medföljer ett utkast till förordning, med stöd av vilket framföranden, ljudupptagningar, bildupptagningar, radio- och televisionsutsändningar samt i 49 a § avsedda fotografier med ursprung i andra EES-stater skall få samma skydd med stöd av samma kriterier.

Framföranden, ljudupptagningar samt radio- och televisionsutsändningar med ursprung i andra länder som har anslutit sig till Romkonventionen får med stöd av samma kriterier de minimirättigheter som förutsättes i Romkonventionen i enlighet med principen om nationell

behandling, med beaktande av de förbehåll som Finland gjorde mot fördraget.

Framföranden, ljudupptagningar samt radio- och televisionsutsändningar med ursprung i andra länder som anslutit sig till TRIPS-avtalet kommer med stöd av samma kriteriet att få de i TRIPS-avtalet förutsatta minimirättigheterna i enlighet med principen om nationell behandling och principen om mest gynnad nation när avtalet har trätt i kraft för Finlands del.

Katalogskyddsstadgandet i 49 § upphovsrättslagen tillämpas på arbeten, som först har utgivits i Finland. Upphovsrättslagens 50 §, som gäller nyhetsskydd, tillämpas på pressmeddelanden som har tagits emot i Finland.

64 a §. I 1 mom. stadgas i enlighet med artikel 1.2b i satellitdirektivet om, i vilka fall satellitförmedling till allmänheten sker i Finland.

I 2 mom. stadgas i enlighet med artikel 1.2d i satellitdirektivet för förhindrande av kringgåendet av den hög skydds nivå som harmoniserats genom satellitdirektivet att sådan förmedling till allmänheten som sker i tredje land på de villkor som nämns i stadgandet kan anses ske i en medlemsstat, i det här fallet i Finland.

I bägge fallen skall på utsändning tillämpas stadgandena i 2 § om tillgängliggörande för allmänheten samt övriga stadganden som gäller radio- och televisionsutsändningar. De stadganden som gäller rättigheter och inskränkningar i dessa rättigheter både i fråga om upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter tillämpas på satellitsändningarna i fråga.

2. Ikraftträdande

Lagen om ändring av upphovsrättslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1995.

Lagen tillämpas också på sådana verk, framföranden, ljudupptagningar, utsändningar och fotografier som har skapats, upptagits eller framställts innan denna lag träder i kraft och som fortfarande är skyddade. Lagen tillämpas på verk, som enligt 43 och 44 §§ upphovsrättslagen fortfarande är skyddade. Av ikraftträdelsestadgandet i 1991 års lag om ändring av upphovslagen (34/91) följer att lagen tillämpas på sådana i 45, 46 och 48 §§ avsedda skyddsobjekt som har upptagits efter den 1 september 1961. Den nya 46 a § tillämpas endast på filmupptagningar som har upptagits efter

lagens ikraftträdande. Av ikraftträdelsestadgandet i lagen 35/91 följer att lagen i allmänhet tillämpas på sådana fotografier som har offentliggjorts 1966 eller senare. De skyddas antingen som fotografiska verk eller som fotografier som avses i 49 a §.

På åtgärder som har vidtagits innan lagen träder i kraft tillämpas enligt stadgandet de stadganden som varit gällande när denna lag träder i kraft. På det som har gjorts tidigare tillämpas således den lag som då varit gällande.

Också i fråga om förvärvade rättigheter tillämpas de stadganden som varit gällande när denna lag träder i kraft. Rättigheten har kunnat överföras med stöd av avtal eller med stöd av ett stadgande som gäller överföring av rättighet. Utgångspunkten är att lagen inte har någon inverkan på sådana överföringar av rättigheter som har skett före lagens ikraftträdande. Om någon har förvärvat ett exemplar av ett verk eller något annat skyddsobjekt, kan han sprida vidare, visa och på annat sätt använda denna produkt i samma omfattning som före lagens ikraftträdande. Nedan anges vissa undantag från denna princip.

Utövande konstnärer har inte haft någon spridningsrätt före lagens ikraftträdande. Det

har således inte funnits något behov av att avtala om överföring av spridningsrätten. Enligt överföringsstadgandet omfattar avtal som utövande konstnärer innan lagen träder i kraft har slutit om filmning eller ljudupptagning rätten att sprida exemplar av filmen eller fonogrammet till allmänheten, om något annat inte har avtalats. Detta motsvarar för filmernas del presumtionsstadgandet i 45 § 3 mom., vilket tillämpas efter lagens ikraftträdande.

Inte heller fonogramproducenterna har haft någon spridningsrätt före lagens ikraftträdande. Ovan nämnda princip tillämpas också på fonogramproducenter, som har slutit avtal om att ett fonogram skall ingå i en film.

Satellitdirektivet föranleder vissa ändringar, som anknyter till förvärvet av rättigheterna till verk och framföranden för rundradiering via satellit. Om dessa ändringar stadgas i 25 f och 64 a §§. Dessa stadganden tillämpas till den 1 januari 2000 på sådana avtal som före lagens ikraftträdande har ingåtts om rundradiering via satellit av verk och framföranden, om giltighetstiden för dessa avtal löper ut efter sistnämnda datum.

Med stöd av vad som anförts ovan förelägg Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av upphovsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i upphovsrättslagen av den 8 juli 1961 (404/61) 1 § 1 mom., 10 § 2 mom., 2 kap., 45—47, 47 a och 48 §§, 49 § 2 mom., 54, 56 b och 64 §§,
 av dessa lagrum 10 § 2 mom., 45—47 och 48 §§, 49 § 2 mom. och 64 § sådana de lyder i lag av den 11 januari 1991 (34/91), 2 kap. sådant det lyder jämte ändringar, 47 a § sådan den lyder i lag av den 24 januari 1986 (54/86), 54 § sådan den lyder ändrad genom sistnämnda lag och lagar av den 8 juni 1984 och den 13 mars 1987 (442/84 och 309/87) och 56 b § sådan den lyder i nämnda lag av den 8 juni 1984, samt
fogas till lagen ett nytt 2 b kap., en ny 40 c § och före den en ny mellanrubrik, samt nya 46 a och 49 a §§, till 52 § ett nytt 3 mom., till lagen nya 52 a och 56 d §§, till 63 §, sådan den lyder i nämnda lag av den 31 juli 1974, ett nytt 3 mom., och till lagen en ny 64 a §, som följer:

1 §

Den som har skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det utgör en skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, ett musikaliskt eller sceniskt verk eller ett filmverk, ett fotografiskt verk eller något annat bildkonstverk, ett alster av byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri eller har kommit till uttryck på något annat sätt.

10 §

Om rätten till fotografi stadgas dessutom i 49 a §. Om rättsskyddet för kretsmönster i integrerade kretsar stadgas särskilt.

2 kap.

Inskränkningar i upphovsrätten

Allmänna stadganden om inskränkningar

11 §

Bestämmelserna i detta kapitel medför inte inskränkningar i upphovsmannens rätt enligt 3 § utöver vad som följer av 25 e §.

När ett verk återges offentligt med stöd av bestämmelserna i detta kapitel, skall källan anges i den omfattning och på det sätt som god sed kräver. Verket får inte utan upphovsmannens samtycke ändras i större utsträckning än vad tillåten användning kräver.

Framställning för eget bruk

12 §

Av offentliggjorda verk får var och en

framställa enstaka exemplar för sitt enskilda bruk. På detta sätt framställda exemplar får inte användas för andra ändamål.

Framställning av exemplar för uppdragsgivarens enskilda bruk får även ges i uppdrag åt utomstående.

Vad som stadgas i 2 mom. gäller inte framställning av exemplar av musikaliska verk, filmverk, bruksföremål eller skulpturer, inte heller efterbildande av andra konstverk genom konstnärligt förfarande.

Denna paragraf gäller inte datorprogram i maskinläsbar form eller utförande av byggnadsverk.

Fotokopiering

13 §

Den som av en organisation, som företräder ett flertal finska upphovsmän inom ett visst område, har fått tillstånd att genom fotokopiering eller motsvarande förfarande framställa exemplar av utgivna verk, har rätt att genom dylikt förfarande framställa exemplar även av sådana till samma art hänförliga utgivna verk vilkas upphovsmän inte företräds av organisationen. Vid framställningen av exemplar skall villkoren i tillståndet följas.

Framställning av exemplar inom undervisningsverksamhet

14 §

Om en organisation som företräder ett flertal finska upphovsmän inom ett visst område har beviljat tillstånd att på överenskomna villkor genom ljud- eller bildupptagning framställa

exemplar av offentliggjorda verk som ingår i radio- eller televisionsutskickningar, för användning i undervisningsverksamhet eller vetenskaplig forskning, får den som fått ett sådant tillstånd på motsvarande villkor framställa exemplar även av till samma art hänförliga, i utskickningar ingående verk, vilkas upphovsmän inte företräds av organisationen.

I undervisningsverksamhet får genom direkt upptagning av ljud eller bild för tillfälligt bruk i denna verksamhet framställas exemplar av offentliggjorda verk som framförs av lärare eller elever. På detta sätt framställda exemplar får inte utnyttjas för andra ändamål.

I prov som ingår i studentexamen eller i något annat motsvarande prov får intas delar av offentliggjorda litterära verk eller, om verket inte är omfattande, hela verket. För samma ändamål får bilder tas av offentliggjorda konstverk.

Framställning av exemplar vid vissa inrättningar

15 §

Av offentliggjorda verk som ingår i radio- och televisionsutskickningar får på sjukhus, ålderdomshem, i fängelser och andra motsvarande inrättningar exemplar framställas genom upptagning på ljud eller bild för tillfälligt bruk inom inrättningen.

Framställning av exemplar på arkiv, bibliotek och museer

16 §

Genom förordning fastställda arkiv, bibliotek och museer har rätt att för sin verksamhet framställa exemplar av verk på villkor som bestäms i förordning.

Angående rätt för Finlands filmarkiv att framställa exemplar av verk som ingår i inhemska filmer som har förevisats offentligt och i därtill hörande reklam- och informationsmaterial gäller vad som stadgas i filmarkiveringslagen (576/84).

Framställning av exemplar för synskadade

17 §

Av utgivna litterära eller musikaliska verk får exemplar framställas i syfte att göra texten läsbar för synskadade.

Genom förordning fastställda inrättningar har rätt att på villkor som bestäms i förordning framställa exemplar av utgivna litterära verk genom ljudupptagning för synskadade och för personer som på grund av något annat handikapp eller sjukdom inte kan utnyttja böcker på sedvanligt sätt.

Samlingsverk som används vid undervisning

18 §

I samlingsverk som är avsedda för bruk vid undervisning och är sammanställda ur verk av ett större antal upphovsmän får mindre delar av litterära eller musikaliska verk återges eller, när ett sådant verk är av mindre omfång, hela verket, om fem år har förflutit sedan det år då verket utgavs. I anslutning till texten får offentliggjorda konstverk återges. Denna paragraf gäller inte verk som har framställts för bruk inom undervisning.

För återgivning som avses i 1 mom. har upphovsmannen rätt till ersättning.

Spridning av exemplar

19 §

När ett exemplar av ett verk med upphovsmannens samtycke har sålts eller på annat sätt varaktigt överlåtits, får exemplaret spridas vidare.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte rätten att göra exemplar av ett verk tillgängliga för allmänheten genom uthyrning eller jämförbara rättshandlingar. Alster av byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri får dock hyras ut till allmänheten.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte rätten att göra exemplar av filmverk eller datorprogram i maskinläsbar form tillgängliga för allmänheten genom utlåning.

Upphovsmannen har rätt till ersättning för utlåning av exemplar av verk till allmänheten, med undantag av alster av byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri. Ersättning kan påyrkas endast för utlåning som har ägt rum under de tre föregående kalenderåren. Rätt till ersättning saknas dock, om utlåningen äger rum vid offentliga bibliotek eller bibliotek som betjänar forskning eller undervisningsverksamhet.

Visning av verk

20 §

När exemplar av ett verk med upphovsmannens samtycke har sålts eller på annat sätt varaktigt överlåtits eller verket har utgivits, får verket visas offentligt.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte visning av exemplar av ett konstverk på film eller i televisionsutsändningar.

Offentliga framföranden

21 §

Verk som är utgivna får framföras offentligt vid gudstjänst eller undervisning.

Utgivna verk får även framföras offentligt vid tillfällen där framförande av sådana verk inte är det huvudsakliga och tillträdet är avgiftsfritt och tillfället inte heller annars användas i förvärvssyfte, liksom i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i andra allmännyttiga syften, om den som framför verket eller, vid framförande i samverkan, alla medverkande gör det utan ersättning.

Vad som stadgas i 1 och 2 mom. gäller dock inte sceniska verk eller filmverk.

Citat

22 §

Ur offentliggjorda verk får, i överensstämmelse med god sed, citat göras i den omfattning som motiveras av ändamålet.

Artiklar om dagsfrågor

23 §

I tidningar eller tidskrifter får ur andra tidningar eller tidskrifter, om förbud mot eftertryck inte har utsatts i dem, intas artiklar i religiösa, politiska eller ekonomiska dagsfrågor.

Konsertprogram

24 §

När musikaliska verk framförs med text, får texten återges för åhörarna i konsertprogram eller dylikt.

Återgivning av konstverk och byggnader

25 §

Av offentliggjorda konstverk får bilder återges i anslutning till texten

1) i kritiska eller vetenskapliga framställningar, och

2) i tidningar eller tidskrifter vid redogörelse för dagshändelser, under förutsättning att verket inte har framställts för återgivning i tidningar eller tidskrifter.

Utgivna konstverk eller exemplar av dem som upphovsmannen har överlåtit åt någon annan får innefattas i fotografier, filmer eller televisionsprogram, om återgivningen är av underordnad betydelse i fotografiet, filmen eller programmet.

25 a §

Konstverk som ingår i en samling eller ställs ut eller bjuds ut till salu får avbildas i kataloger eller meddelanden om utställningen eller försäljningen.

Konstverk får även annars avbildas, om verket är stadigvarande anbragt på eller vid allmänna platser. Om ett konstverk är huvudmotivet för en bild, får bilden inte nyttjas i förvärvssyfte.

Byggnader får fritt avbildas.

Återgivning av dagshändelser

25 b §

Vid återgivning av dagshändelser i radio- eller televisionsutsändningar eller filmer får verk som syns eller hörs under dagshändelserna återges i den omfattning som motiveras av informationssyftet.

Återgivning av offentliga anföranden

25 c §

Vad som muntligen eller skriftligen anförs vid en offentlig representation, inför myndigheter eller vid offentliga sammankomster för överläggningar om allmänna angelägenheter får återges utan upphovsmannens samtycke. Utlåtanden som har givits i ett mål eller ärende, skrifter och dylikt som har åberopats såsom bevis får återges endast i samband med en redogörelse för målet eller ärendet och i den omfattning som motiveras av ändamålet med

redogörelsen. Upphovsmannen har ensam rätt att ge ut samlingar av sina anföranden.

Handlingars offentlighet och rättsvården

25 d §

Upphovsrätten begränsar inte den lagstadgade rätten att få ta del av offentliga handlingar.

Verk får utnyttjas när rättsvården eller den allmänna säkerheten så kräver.

Ur verk som utnyttjas med stöd av 1 eller 2 mom. får citat göras med stöd av 22 §.

Ändring av byggnader och bruksföremål

25 e §

Byggnader och bruksföremål får utan upphovsmannens samtycke ändras av ägaren, om tekniska skäl eller ändamålsenlighetssynpunkter kräver det.

Specialstadganden om radio- och televisionsut-sändningar

25 f §

Ett radio- eller televisionsföretag, som med stöd av avtal med en organisation som företräder ett flertal finska upphovsmän inom ett visst område har rätt att utsända verk, får även utsända sådana verk inom samma område vilkas upphovsmän organisationen inte företräder. Vad som stadgas i detta moment gäller inte sceniska verk och filmverk, och inte heller andra verk, om upphovsmannen har förbjudit utsändning.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte när verk ingår i radio- eller televisionsutsändningar som vidaresänds i oförändrad form samtidigt som den ursprungliga utsändningen.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller radio- eller televisionsutsändningar via satellit endast om satellitsändningen äger rum samtidigt som samma radio- eller televisionsföretags utsändning via jordbundet nät.

25 g §

Om ett radio- eller televisionsföretag har rätt att i sina utsändningar återge ett verk, får företaget på villkor som bestäms i förordning för bruk vid egna utsändningar uppta verket på en anordning genom vilken det kan återges. Om rätten att göra ett på detta sätt upptaget

verk tillgängligt för allmänheten gäller vad som i övrigt stadgas om offentliggörande av verk.

Den som utövar utsändningsverksamhet får framställa eller låta framställa exemplar av verk som ingår i utsända program då han uppfyller sin på lag grundade skyldighet till upptagning.

Av verk som ingår i aktualitets- eller nyhetsprogram som sänds i radio eller television får enstaka exemplar framställas för myndigheters, näringsidkares eller andra sammanslutningars interna informationsbruk.

25 h §

Om en av undervisningsministeriet godkänd organisation som företräder ett flertal finska upphovsmän har gett tillstånd till att verk som ingår i radio- eller televisionsutsändningar, på avtalade villkor och utan att utsändningen ändras, får vidaresändas för att mottas av allmänheten samtidigt som den ursprungliga utsändningen, får den som erhållit tillståndet på motsvarande sätt och enligt villkoren i tillståndet vidaresända även sådana i sändningen ingående verk vilkas upphovsmän organisationen inte företräder.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte på vidaresändningar via kabel av verk som ingår i utsändningar med ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, om deras upphovsmän har överlåtit rättigheterna till vidaresändning via kabel av dem till det radio- och televisionsföretag vars utsändning vidaresändningen gäller.

Tillstånd som gäller vidaresändning via kabel av verk som ingår i en sändning som avses i 2 mom. skall beviljas samtidigt.

25 i §

Utövare av kabelsändningsverksamhet och andra som vidaresänder radio- eller televisionsutsändningar får via ledning för allmänheten vidaresända verk som ingår i sådana radio- och televisionsutsändningar som avses i 16 § (1213/92) kabelsändningslagen samtidigt med den ursprungliga sändningen och utan att den ändras.

Upphovsmannen har rätt till ersättning för vidaresändningen. Ersättningen kan betalas endast genom förmedling av den organisation som avses i 25 h §. Om yrkande på ersättning inte bevisligen framställs inom tre år från utgången av det år då rätten till ersättning uppkom, förfaller denna rätt.

Närmare stadganden om tillämpningen av denna paragraf utfärdas vid behov genom förordning.

Specialstadganden om datorprogram

25 j §

Den som lagligt har förvärvat ett datorprogram får framställa sådana exemplar av programmet och göra sådana ändringar som är nödvändiga för att programmet skall kunna användas för avsett ändamål. Detta gäller även rättelse av fel.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får framställa ett säkerhetsexemplar av programmet, om det är nödvändigt för användningen av programmet.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får iakttä, undersöka eller prova programmets funktion för att utröna de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer, under förutsättning att det sker vid laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet.

Avtalsvillkor som inskränker användningen av ett datorprogram enligt 2 och 3 mom. är ogiltiga.

25 k §

Kopiering av ett datorprograms kod eller översättning av kodens form är tillåten, om åtgärderna är oundgängliga för att få den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmåga mellan ett självständigt skapat program och andra program och om följande villkor är uppfyllda:

1) åtgärderna utförs av licenshavaren eller av en annan person som har rätt att använda ett exemplar av programmet eller för deras räkning av en person som har rätt därtill,

2) den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmåga har inte tidigare varit lätt åtkomlig för de personer som anges i 1 punkten, och

3) åtgärderna är begränsade till de delar av originalprogrammet som är nödvändiga för att uppnå samverkansförmågan.

Information som har erhållits i enlighet med stadgandena i 1 mom. får inte med stöd av dem

1) användas för andra ändamål än att ge ett självständigt skapat datorprogram samverkansförmåga,

2) ges till andra personer, om inte detta är

nödvändigt för det självständigt skapade datorprogrammets samverkansförmåga, eller

3) användas för utveckling, framställning eller marknadsföring av datorprogram som har en väsentligen likadan uttrycksform som det skyddade programmet eller användas för andra åtgärder som kränker upphovsrätten.

Avtalsvillkor som inskränker användningen av ett datorprogram enligt denna paragraf är ogiltiga.

Avtalslicens

26 §

Vad en organisation som avses i 13 §, 14 § 1 mom., 25 f § 1 mom. eller i 25 h § 1 mom. kan ha bestämt om fördelningen av ersättningar för framställning av exemplar av verket eller ut-sändning av det till upphovsmän som företräds av organisationen eller om nyttjande av ersättningar för ändamål som är gemensamma för sådana upphovsmän skall på motsvarande sätt tillämpas på upphovsmän som inte företräds av organisationen.

Om organisationens bestämmelser som avses i 1 mom. inte ger de upphovsmän som organisationen företräder rätt till individuell ersättning, har upphovsmän som inte företräds av organisationen dock rätt att kräva sådan. Ersättningen betalas av den organisation som avses i 1 mom. Rätten till individuell ersättning förfaller dock, om yrkande på sådan ersättning bevisligen inte har framställts inom tre år efter utgången av det kalenderår under vilket framställningen av exemplaren av verket eller ut-sändningen av det har ägt rum.

2 b kap.

Ersättning för vidareförsäljning

26 i §

För yrkesmässig och offentlig vidareförsäljning av bildkonstverk har upphovsmannen rätt att i ersättning för vidareförsäljning få 5 procent av försäljningspriset på det sålda verket utan mervärdesskatt.

Rätten till ersättning för vidareförsäljning gäller inte vidareförsäljning av alster av byggnadskonst, fotografiska verk, och inte heller av sådana alster av konsthantverk eller konstindustri som har framställts i flera exemplar.

Rätten till ersättning gäller under den upphovsrättsliga skyddstiden. Rätten är individuell

och kan inte överlåtas. Om upphovsmannen inte efterlämnar rättsinnehavare, skall ersättningarna användas till upphovsmännens gemensamma ändamål.

26 j §

Ersättningarna för vidareförsäljning uppbärs av en organisation som företräder upphovsmännen och som undervisningsministeriet för viss tid, högst fem år, har godkänt för denna uppgift. Ändring i undervisningsministeriets beslut om godkännande av en organisation får inte sökas genom besvär.

Undervisningsministeriet kan meddela organisationen närmare föreskrifter om uppbörden av ersättning och om användningen av de betalda medlen. Undervisningsministeriet har rätt att av organisationen få de uppgifter som är nödvändiga för övervakning.

26 k §

Rätten till ersättning uppkommer när ett bildkonstverk säljs. Rätten till ersättning förfaller, om inte yrkande som gäller ersättning bevisligen har framställts till organisationen inom tre år efter utgången av det kalenderår då vidareförsäljningen av verket skedde.

Ansvar för betalning av ersättningen bärs av den som idkar sådan försäljning eller förmedling av bildkonstverk som avses i 26 i §. Säljaren är skyldig att till den organisation som avses i 26 j § årligen avge en redovisning över försäljningen av bildkonstverk. Om organisationen kräver det, är säljaren skyldig att till organisationen lämna de uppgifter för högst tre kalenderår före redovisningsåret som är nödvändiga för att riktigheten i redovisningen skall kunna fastställas.

26 l §

Länsstyrelsen kan på ansökan av organisationen ålägga säljaren att vid vite fullgöra sin skyldighet enligt 26 k § 2 mom. I fråga om utsättande av vite och bestämmande om betalning följs i övrigt vad som stadgas i viteslagen (1113/90).

Länsstyrelsen har rätt att förrätta granskning för utövande av tillsyn över att informations- och redovisningsskyldigheten enligt 26 k § 2 mom. fullgörs. För granskning skall säljaren bereda den som förrättar granskningen tillträde till de affärsutrymmen han besitter, samt på anmodan förete sin bokföring, sin affärskorrespondens, de handlingar som gäller försäljning

som omfattas av ersättningsskyldigheten samt övriga handlingar som kan ha betydelse för tillsynen. Den som förrättar granskningen har rätt att ta kopior av de handlingar som granskas. Den som förrättar granskningen har rätt att som sakkunnig anlita en person som har utsetts av den organisation som uppbär ersättningen. Länsstyrelsen har rätt att till organisationen överlämna information som behövs för uppbörden.

Polisen är skyldig att vid behov ge länsstyrelsen handräckning för utförande av uppgifter som enligt 2 mom. ankommer på länsstyrelsen.

Den som med stöd av 26 k § 2 mom. eller denna paragraf har fått uppgifter om någon annans affärsverksamhet får inte orättmätigt utnyttja dem eller röja dem för någon annan.

26 m §

Närmare stadganden om tillämpningen av 26 i—26 l §§ kan utfärdas genom förordning.

Beställda fotografiska verk och fotografiska porträtt

40 c §

När ett fotografiskt verk framställs på beställning övergår rätten till verket till beställaren, om inte något annat uttryckligen har avtalats. Fotografen får dock enligt vedertagen sed ställa ut verket i reklam syfte, om beställaren inte förbjuder det.

Beställaren av ett fotografiskt porträtt har, även om fotografen förbehållit sig rätten till verket, rätt att ge tillstånd till att porträttet tas in i tidningar, tidskrifter eller biografiska artiklar, om inte fotografen särskilt har förbehållit sig rätten att förbjuda detta.

45 §

Ett framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk får inte utan den utövande konstnärens samtycke

1) tas upp på en anordning genom vilken framförandet kan återges, inte heller

2) göras tillgängligt för allmänheten genom radio eller television eller genom direkt överföring.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som nämns i 1 mom. får inte utan konstnärens samtycke kopieras eller spridas till allmänheten förrän 50 år har förflutit efter det år då framförandet upptogs.

Överlåtelse av rätten till filmning av ett

framförande omfattar rätten att sprida det upptagna framförandet till allmänheten genom utyrning, om inte något annat har avtalats.

Beträffande upptagning av framföranden, kopiering, tillgängliggörande för allmänheten och spridning enligt denna paragraf gäller på motsvarande sätt 3 §, 6—8 §§, 11 §, 12 § 1—3 mom., 14 § 1 mom., 15 och 16 §§, 17 § 2 mom., 19 § 1 och 2 mom., 21, 22, 25 b, 25 d, 25 g—25 i, 26 a—26 h §§, 27 § 1 och 2 mom. samt 28, 29, 41 och 42 §§. Dock skall 19 § 1 mom. tillämpas endast om det upptagna framförandet med den utövande konstnärens samtycke har sålts eller på något annat sätt varaktigt överlätit inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

46 §

En grammofonskiva eller annan anordning på vilken ljud har tagits upp får inte utan producentens samtycke kopieras eller spridas till allmänheten förrän 50 år har förflutit efter det år då upptagningen ägde rum.

På ett förfarande för vilket det enligt 1 mom. krävs producentens samtycke skall på motsvarande sätt tillämpas 6—8 §§, 12 § 1—3 mom., 14 § 1 mom., 15 och 16 §§, 19 § 1 och 2 mom., 22, 25 b, 25 d, 25 g, 26 a—26 h §§, 27 § 1 och 2 mom. och 29 §. Dock skall 19 § 1 mom. tillämpas endast om den anordning som avses i 1 mom. med producentens samtycke har sålts eller på något annat sätt varaktigt överlätit inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

46 a §

Filmer eller andra anordningar på vilka rörliga bilder har tagits upp får inte utan producentens samtycke kopieras eller spridas till allmänheten förrän 50 år har förflutit efter det år då upptagningen ägde rum.

På ett förfarande för vilket det enligt 1 mom. krävs producentens samtycke skall på motsvarande sätt tillämpas 6—8 §§, 12 § 1—3 mom., 14 § 1 mom., 15 och 16 §§, 19 § 1 och 2 mom., 22, 25 b, 25 d, 25 g, 26 a—26 h §§, 27 § 1 och 2 mom. och 29 §. Dock skall 19 § 1 mom. tillämpas endast om den anordning som avses i 1 mom. med producentens samtycke har sålts eller på något annat sätt varaktigt överlätit inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

47 §

Om en anordning som avses i 46 § inom där

angiven tid används vid radio- eller televisionsutskickningar eller vid något annat offentligt framförande, skall ersättning betalas till producenten och till den utövande konstnär vars framförande har tagits upp på anordningen. Om flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan de endast tillsammans göra sin rätt gällande. En utövande konstnär och en producent kan göra sina rättigheter gällande endast genom att framställa sina krav samtidigt. Görs rätten gällande genom förmedling av en organisation som företräder ett flertal finska utövande konstnärer eller producenter, förfaller den utövande konstnärens eller producentens rätt till ersättning, om inte ett yrkande på ersättning bevisligen har framställts hos organisationen inom tre år efter utgången av det kalenderår då utnyttjandet ägde rum.

I de fall som avses i 1 mom. skall på motsvarande sätt tillämpas 21, 22, 25 b §§, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 § och i fråga om utövande konstnärers rätt även 11 § 2 mom. samt 28, 41 och 42 §§.

Om den som använder en anordning inte betalar en ersättning som avses i 1 mom. och om vars storlek användaren har överenskommit med de utövande konstnärerna och producenterna eller vars storlek har avgjorts genom ett förfarande enligt 54 §, kan en domstol på yrkande av sakägaren besluta att användningen får fortsätta endast med de utövande konstnärernas och producenternas tillstånd, tills ersättningen har betalats.

Vad som stadgas i denna paragraf gäller inte en anordning som avses i 46 a §.

47 a §

Om en anordning som avses i 46 § har använts vid en radio- eller televisionskickning som vidaresänds samtidigt och i oförändrad form för att mottas av allmänheten, har den utövande konstnären och anordningens producent rätt till ersättning för vidaresändningen. Ersättning kan endast betalas genom förmedling av en organisation som avses i 25 h §. Om ersättning inte bevisligen påyrkas inom tre år efter utgången av det år då rätten till ersättning uppkom, förfaller rätten till ersättning.

Vad som stadgas i denna paragraf gäller inte en anordning som avses i 46 a §.

48 §

En radio- eller televisionskickning får inte

utan sändarföretagets samtycke vidareändas eller tas upp på en anordning genom vilken den kan återges. Utan samtycke får en televisionsutsändning inte heller återges i lokaler till vilka allmänheten har tillträde mot avgift.

En utsändning som har tagits upp får inte utan sändarföretagets samtycke kopieras, återutsändas, och inte heller spridas till allmänheten förrän 50 år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

I de fall som avses i 1 och 2 mom. skall på motsvarande sätt tillämpas 6—8 §§, 12 § 1 och 2 mom., 15 §, 19 § 1 mom., 21, 22, 25 b, 25 d, 25 g, 27 § 1 och 2 mom. och 29 §. På vidareändningar via kabel tillämpas dessutom på motsvarande sätt 25 h § 1 mom. och 25 i §, utom i det fallet att sändningen har sitt ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, varvid i stället för dessa stadganden på motsvarande sätt skall tillämpas vad som stadgas i 25 h § 3 mom. Dock skall 19 § 1 mom. tillämpas endast om den sändning som tagits upp har sålts eller på något annat sätt varaktigt överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och försäljningen eller överlåtelsen har skett med sändarföretagets samtycke.

49 §

Beträffande arbeten som avses i 1 mom. skall 9 §, 12 § 1 och 2 mom., 13 §, 14 § 1 och 3 mom. samt 16, 22, 25 c, 25 d och 40 b § tillämpas på motsvarande sätt. Om ett sådant arbete eller en del därav är föremål för upphovsrätt, kan denna rätt göras gällande.

49 a §

En fotograf har uteslutande rätt att förfoga över sina fotografier, i oförändrat eller förändrat skick

- 1) genom att framställa exemplar av dem och
- 2) genom att visa dem offentligt.

Rätten till ett fotografi gäller till dess 50 år har förflutit från utgången av det år då fotografiet framställdes.

På fotografier som avses i denna paragraf tillämpas på motsvarande sätt 2 § 2 mom., 3 § 1 och 2 mom., 7—9 och 11 §§, 12 § 1 och 2 mom., 13 §, 14 § 1 och 3 mom., 15, 16 och 18 §§, 20, 22 och 25 §§, 25 a § 1 och 2 mom., 25 b, 25 d, 25 f—25 i, 26, 26 a—26 h, 27—29, 39,

40, 40 c samt 41—42 §§. Om ett fotografi är föremål för upphovsrätt, kan denna rätt göras gällande.

52 §

Den som framställer eller till allmänheten sprider en kopia av ett konstverk skall märka kopian på ett sådant sätt att den inte kan förväxlas med det ursprungliga verket.

52 a §

Upphovsmannen till ett bildkonstverk har rätt att få till påseende ett verk som han har överlåtit, om detta inte medför oskäligen olägenheter för verkets ägare eller innehavare och det är nödvändigt

- 1) med hänsyn till upphovsmannens konstnärliga verksamhet, eller
- 2) för att göra upphovsmannens ekonomiska rättigheter som avses i 2 § gällande.

På den rätt som avses i 1 mom. 2 punkten tillämpas 41 §.

54 §

Vid meningsskiljaktigheter avgörs saken genom skiljeförfarande på det sätt som stadgas genom förordning, då det är fråga om

- 1) ersättning som avses i 18 § 2 mom., 19 § 4 mom., 25 i §, 47 § 1 mom. eller 47 a §,
- 2) beviljande av tillstånd som avses i 13 § och villkoren för detta, när saken gäller framställning av exemplar för användning i undervisningsverksamhet,
- 3) beviljande av tillstånd som avses i 14 § 1 mom. och villkoren för detta, när saken gäller framställning av exemplar av verk som ingår i program som har framställts och utsänts i undervisningssyfte,

- 4) beviljande av tillstånd som avses i 25 h § 1 mom. och villkoren för detta, eller

5) beviljande av tillstånd enligt 25 h § 2 mom. eller 48 § 1 mom. för samtidig och oförändrad vidareändning via kabel av radio- eller televisionsutsändning samt om villkoren för detta tillstånd, om sändningen har sitt ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Tillstånd kan beviljas, om sändarföretaget utan grundad anledning förbjuder vidareändning via kabel eller uppställer oskäligen villkor för den.

Parterna kan även komma överens om att saken skall avgöras av skiljemän enligt lagen om skiljeförfarande (967/92).

Tillstånd med stöd av denna paragraf har

samma verkan som tillstånd som avses i 13 §, 14 § 1 mom., 25 h § 1 eller 2 mom. eller 48 § 1 mom.

Om en part motsätter sig att en sak som avses i 1 mom. avgörs genom skiljeförfarande, kan saken på en parts ansökan föras till en domstol. Behörig domstol i en sak som avses i 1 mom. är Helsingfors tingsrätt. Om domstolen har beviljat tillstånd i en sak som avses i 1 mom. 2—4 punkten och ändring söks i beslutet, är tillståndet och villkoren för det giltiga temporärt tills saken har avgjorts slutligt eller en högre domstolsinstans bestämmer något annat med anledning av ändringssökandet.

56 b §

Den som uppsåtligen bryter mot 26 d § 3 mom. eller 26 l § 4 mom. skall, om det inte annorstädes i lag stadgas strängare straff för gärningen, för *brott mot tystnadsplikt enligt upphovsrättslagen* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

56 d §

Den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet bryter mot stadgandet i 26 k § 2 mom. stadgade förpliktelse att redovisa eller ge upplysningar skall för *brott mot i upphovsrättslagen stadgad skyldighet att lämna upplysningar* dömas till böter, om inte för gärningen stadgats strängare straff i annan lag.

63 §

Vad som stadgas i 51—53 §§ tillämpas oberoende av vem som har skapat verket och var det har utgivits.

64 §

Vad som stadgas i 45 § tillämpas, om

- 1) framförandet äger rum i Finland,
- 2) framförandet har tagits upp på en anordning som avses i 2 mom., eller
- 3) ett framförande som inte har tagits upp på ett fonogram ingår i en utsändning som avses i 6 mom.

Stadgandena i 46 § tillämpas på en anordning vars ljud har tagits upp på anordningen i Finland.

Stadgandena i 46 a § tillämpas på en anordning vars rörliga bilder har tagits upp på anordningen i Finland.

Vad som stadgas i 47 § tillämpas på radio- och televisionsutsändningar som äger rum i

Finland och på andra offentliga framföranden som äger rum i Finland, om det vid utsändningen eller framförandet används en anordning som avses i 2 mom.

Vad som stadgas i 47 a § tillämpas på alla radio- och televisionsutsändningar och på vidareändring som äger rum i Finland, om det vid utsändningen används en anordning som avses i 2 mom.

Vad som stadgas i 48 § tillämpas på

1) en radio- eller televisionsutsändning som äger rum i Finland, samt på

2) en radio- eller televisionsutsändning som äger rum någon annanstans, om den som sänder har sin huvudsakliga verksamhetsort i Finland.

Vad som stadgas i 49 § tillämpas på arbeten som första gången har utgivits i Finland.

Vad som i 63 § 1 mom. 1, 2 och 5 punkten stadgas om verk tillämpas på motsvarande sätt på fotografier som avses i 49 a §.

Vad som stadgas i 50 § tillämpas på pressmeddelanden som har mottagits i Finland.

64 a §

När programbärande signaler, som sänder enligt denna lag skyddade verk och som är avsedda att mottas av allmänheten, under övervakning av ett sändarföretag i Finland och på dess ansvar förs in i en oavbruten överföringskedja som leder till en satellit och tillbaka till jorden, tillämpas på denna överföring till allmänheten via satellit vad som i 2 § stadgas om tillgängliggörande för allmänheten och vad som i övrigt i denna lag stadgas om radio- och televisionsutsändningar.

Om en i 1 mom. avsedd överföring till allmänheten via satellit sker i en sådan stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet vars lagstiftning inte förutsätter en skyddsnivå som motsvarar skyddsnivån enligt rådets direktiv 93/83/EEG om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidareändring via kabel, och

1) signalerna sänds mot satelliten från en sändningsstation i Finland eller

2) i det fall där en sändningsstation i Finland inte används, sändarföretaget i Finland har gett överföringen i uppdrag åt någon annan,

anses överföringen till allmänheten via satellit äga rum i Finland. På detta tillämpas stadgandena i 2 § om tillgängliggörande för

allmänheten och vad som i denna lag i övrigt stadgas om radio- och televisionsutsändningar.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Denna lag tillämpas även på sådana verk och på sådana i 45, 46, 48 och 49 a §§ avsedda skyddsobjekt som har skapats, tagits upp eller framställts innan denna lag träder i kraft och som fortfarande åtnjuter skydd. På åtgärder som har vidtagits och på rättigheter som har förvärvats innan denna lag träder i kraft tillämpas dock de stadganden som är gällande när denna lag träder i kraft.

Avtal om filmning eller ljudupptagning som utövande konstnärer har slutit innan denna lag träder i kraft omfattar rätten att sprida exemplar av filmen eller fonogrammet till allmänheten, om inte något annat har avtalats.

Avtal som fonogramproducenter innan denna lag träder i kraft har slutit om att ett fonogram skall ingå i en film omfattar rätten att sprida exemplar av filmen till allmänheten, om inte något annat har avtalats.

På sådana avtal om rundradiering via satellit av verk och framföranden som har ingåtts innan denna lag träder i kraft tillämpas 25 f och 64 a §§ från och med den 1 januari 2000.

2.

Lag

om upphävande av lagen om rätt till fotografisk bild

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §
Genom denna lag upphävs lagen den 8 juli 1961 om rätt till fotografisk bild (405/61) jämte ändringar.

2 §
Denna lag träder i kraft den 199 .

Helsingfors den 4 november 1994

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister *Tytti Isohookana-Asunmaa*

Lag

om ändring av upphovsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i upphovsrättslagen av den 8 juli 1961 (404/61) 1 § 1 mom., 10 § 2 mom., 2 kap., 45—47, 47 a och 48 §§, 49 § 2 mom., 54, 56 b och 64 §§,

av dessa lagrum 10 § 2 mom., 45—47 och 48 §§, 49 § 2 mom. och 64 § sådana de lyder i lag av den 11 januari 1991 (34/91), 2 kap. sådant det lyder jämte ändringar, 47 a § sådan den lyder i lag av den 24 januari 1986 (54/86), 54 § sådan den lyder ändrad genom sistnämnda lag och lagar av den 8 juni 1984 och den 13 mars 1987 (442/84 och 309/87) och 56 b § sådan den lyder i nämnda lag av den 8 juni 1984, samt

fogas till lagen ett nytt 2 b kap., en ny 40 c § och före den en ny mellanrubrik, samt nya 46 a och 49 a §§, till 52 § ett nytt 3 mom., till lagen nya 52 a och 56 d §§, till 63 §, sådan den lyder i nämnda lag av den 31 juli 1974, ett nytt 3 mom., och till lagen en ny 64 a §, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det utgör skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, musikaliskt eller sceniskt verk eller filmverk, alster av bildkonst, byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri eller kommit till uttryck på annat sätt.

10 §

Om rättsskyddet för fotografiska bilder samt för kretsmönster i en integrerad krets stadgas särskilt.

2 kap.

Inskränkningar i upphovsrätten

26 §

Bestämmelserna i detta kapitel medför icke inskränkning i upphovsmannens rätt enligt 3 § i vidare mån än som följer av vad i 13 § är sagt.

Då med stöd av bestämmelse i detta kapitel ett verk återgives offentligt, skall källan nämnas i den omfattning och på det sätt god sed kräver. Verket må icke utan upphovsmannens samtycke ändras i vidare mån än som kräves för den medgivna användningen.

Föreslagen lydelse

1 §

Den som har skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det utgör en skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, ett musikaliskt eller sceniskt verk eller ett filmverk, ett fotografiskt verk eller något annat bildkonstverk, ett alster av byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri eller har kommit till uttryck på något annat sätt.

10 §

Om rätten till fotografi stadgas dessutom i 49 a §. Om rättsskyddet för kretsmönster i integrerade kretsar stadgas särskilt.

2 kap.

Inskränkningar i upphovsrätten

Allmänna stadganden om inskränkningar

11 §

Bestämmelserna i detta kapitel medför inte inskränkningar i upphovsmannens rätt enligt 3 § utöver vad som följer av 25 e §.

När ett verk återges offentligt med stöd av bestämmelserna i detta kapitel, skall källan anges i den omfattning och på det sätt som god sed kräver. Verket får inte utan upphovsmannens samtycke ändras i större utsträckning än vad tillåten användning kräver.

Gällande lydelse

11 §

Av offentliggjort verk får envar framställa enstaka exemplar för sitt enskilda bruk. Sålunda framställt exemplar får ej nyttjas för annat ändamål.

Framställning av exemplar för uppdragsgivarens enskilda bruk får även uppdragas åt utomstående.

Vad i 2 mom. är stadgat gäller inte framställning av exemplar av musikaliskt verk, filmverk, bruksföremål eller skulptur, ej heller efterbildande av annat konstverk genom konstnärligt förfarande.

Denna paragraf gäller inte datorprogram i maskinläsbar form eller utförande av byggnadsverk.

11 a § 1 mom.

Den som av organisation, som företräder ett flertal finska upphovsmän inom ett visst område, har erhållit tillstånd att genom fotokopiering eller motsvarande förfarande framställa exemplar av utgivna verk, har rätt att genom dylikt förfarande framställa exemplar även av sådant till samma art hänförligt utgivet verk vars upphovsman inte företräds av organisationen. Vid framställandet av exemplar skall villkoren i tillståndet iakttas.

17 §

Har organisation som företräder ett flertal finska upphovsmän på ett visst område beviljat tillstånd att på överenskomna villkor genom ljud- eller bildupptagning framställa exemplar av offentliggjort verk som ingår i radio- eller televisionsutsändning, för nyttjande i undervisningsverksamhet eller vid vetenskaplig forskning, får den som erhållit sådant tillstånd på motsvarande villkor framställa exemplar även av ett till samma art hänförligt i utsändning ingående verk vars upphovsman inte företräds av organisationen. *Vad som är stadgat i 11 a § 2 och 3 mom. skall på motsvarande sätt tillämpas på sådan organisation som avses i detta*

*Föreslagen lydelse**Framställning för eget bruk*

12 §

Av offentliggjorda verk får *var och en* framställa enstaka exemplar för sitt enskilda bruk. *På detta sätt framställda exemplar får inte användas för andra ändamål.*

Framställning av exemplar för uppdragsgivarens enskilda bruk får även *ges i uppdrag* åt utomstående.

Vad *som stadgas* i 2 mom. gäller inte framställning av exemplar av *musikaliska verk, filmverk, bruksföremål eller skulpturer, inte heller* efterbildande av *andra konstverk* genom konstnärligt förfarande.

Denna paragraf gäller inte datorprogram i maskinläsbar form eller utförande av byggnadsverk.

Fotokopiering

13 §

Den som av *en* organisation, som företräder ett flertal finska upphovsmän inom ett visst område, har *fått* tillstånd att genom fotokopiering eller motsvarande förfarande framställa exemplar av utgivna verk, har rätt att genom dylikt förfarande framställa exemplar även av sådana till samma art *hänförliga utgivna verk vilkas upphovsmän* inte företräds av organisationen. Vid *framställningen* av exemplar skall villkoren i tillståndet *följas*.

Framställning av exemplar inom undervisningsverksamhet

14 §

Om en organisation som företräder ett flertal finska upphovsmän *inom* ett visst område *har* beviljat tillstånd att på överenskomna villkor genom ljud- eller bildupptagning framställa exemplar av *offentliggjorda verk* som ingår i *radio- eller televisionsutsändningar*, för *användning* i undervisningsverksamhet eller vetenskaplig forskning, får den som *fått ett* sådant tillstånd på motsvarande villkor framställa exemplar även av *till samma art hänförliga, i utsändningar ingående verk, vilkas upphovsmän* inte företräds av organisationen.

Gällande lydelse

moment och på där åsyftad upphovsman till verk som ingår i utsändning.

I undervisningsverksamhet får genom direkt upptagning av ljud eller bild för tillfälligt bruk i denna verksamhet framställas exemplar av offentliggjorda verk som framförs av lärare eller elev. Sålunda framställt exemplar får ej utnyttjas för annat ändamål.

12 §

Genom förordning må arkiv och bibliotek berättigas att på villkor, som i förordningen angivas, för sin verksamhet framställa exemplar av verk genom fotografi.

Angående rätt för Finlands filmarkiv att framställa exemplar av verk, som ingår i inhemsk film som offentligen förevisats i Finland och i därtill hörande reklam- och annat informationsmaterial, gäller vad som är stadgat i filmarkiveringslagen (576/84).

18 §

Av utgivet litterärt eller musikaliskt verk må exemplar framställas i blindskrift samt genom ljudupptagning för lånebibliotek för blinda.

Föreslagen lydelse

I undervisningsverksamhet får genom direkt upptagning av ljud eller bild för tillfälligt bruk i denna verksamhet framställas exemplar av offentliggjorda verk som framförs av lärare eller elever. På detta sätt framställda exemplar får inte utnyttjas för andra ändamål.

I prov som ingår i studentexamen eller i något annat motsvarande prov får intas delar av offentliggjorda litterära verk eller, om verket inte är omfattande, hela verket. För samma ändamål får bilder tas av offentliggjorda konstverk.

Framställning av exemplar vid vissa inrättningar

15 §

Av offentliggjorda verk som ingår i radio- och televisionsutsändningar får på sjukhus, ålderdomshem, i fängelser och andra motsvarande inrättningar exemplar framställas genom upptagning på ljud eller bild för tillfälligt bruk inom inrättningen.

Framställning av exemplar på arkiv, bibliotek och museer

16 §

Genom förordning fastställda arkiv, bibliotek och museer har rätt att för sin verksamhet framställa exemplar av verk på villkor som bestäms i förordning.

Angående rätt för Finlands filmarkiv att framställa exemplar av verk som ingår i inhemska filmer som har förevisats offentligt och i därtill hörande reklam- och informationsmaterial gäller vad som stadgas i filmarkiveringslagen (576/84).

Framställning av exemplar för synskadade

17 §

Av utgivna litterära eller musikaliska verk får exemplar framställas i syfte att göra texten läsbar för synskadade.

Genom förordning fastställda inrättningar har rätt att på villkor som bestäms i förordning framställa exemplar av utgivna litterära verk genom ljudupptagning för synskadade och för

Gällande lydelse

16 §

I samlingsverk till bruk vid *gudstjänst eller undervisning*, sammanställt ur verk av ett större antal upphovsmän, må återgivas mindre delar av litterärt eller musikaliskt verk eller, då sådant verk är av ringa omfång, hela verket, såframt fem år förflutit efter det år, då verket utgavs. I anslutning till texten må ock återgivas konstverk, därest fem år förflutit efter det år, då verket offentliggjordes. Verk, som tillkommit för att brukas vid undervisning, må ej medtagas i samling för sådant ändamål.

För återgivande, som avses i 1 mom., äger upphovsmannen rätt till ersättning.

23 §

Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits får exemplar som utgivningen omfattar spridas vidare och visas offentligt. *Exemplar av ett datorprogram får dock spridas vidare och visas offentligt när exemplaren med upphovsmannens samtycke har sålts eller annars överlåtits varaktigt.*

Vad som sägs i 1 mom. gäller inte rätten att göra exemplar av ett litterärt eller musikaliskt verk tillgängliga för allmänheten genom uthyrning eller en jämförbar rättshandling och inte heller rätten att göra exemplar av ett datorprogram i maskinläsbar form tillgängliga för allmänheten genom utlåning.

Sedan ett filmverk har utgivits genom att exemplar av det bjuds ut till salu får exemplar som utgivningen omfattar spridas vidare. De får dock inte spridas till allmänheten genom uthyrning eller en jämförbar rättshandling eller utlåning utan rättsinnehavarens samtycke.

Föreslagen lydelse

personer som på grund av något annat handikapp eller sjukdom inte kan utnyttja böcker på sedvanligt sätt.

Samlingsverk som används vid undervisning

18 §

I samlingsverk som är avsedda för bruk vid undervisning och är sammanställda ur verk av ett större antal upphovsmän får mindre delar av litterära eller musikaliska verk återges eller, när ett sådant verk är av mindre omfång, hela verket, om fem år har förflutit sedan det år då verket utgavs. I anslutning till texten får offentliggjorda konstverk återges. Denna paragraf gäller inte verk som har framställts för bruk inom undervisning.

För återgivning som avses i 1 mom. har upphovsmannen rätt till ersättning.

Spridning av exemplar

19 §

När ett exemplar av ett verk med upphovsmannens samtycke har sålts eller på annat sätt varaktigt överlåtits, får exemplaret spridas vidare.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte rätten att göra exemplar av ett verk tillgängliga för allmänheten genom uthyrning eller jämförbara rättshandlingar. Alster av byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri får dock hyras ut till allmänheten.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte rätten att göra exemplar av filmverk eller datorprogram i maskinläsbar form tillgängliga för allmänheten genom utlåning.

Upphovsmannen har rätt till ersättning för utlåning av exemplar av verk till allmänheten, med undantag av alster av byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri. Ersättning kan påyrkas endast för utlåning som har ägt rum under de tre föregående kalenderåren. Rätt till ersättning saknas dock, om utlåningen äger rum

Gällande lydelse

Den första meningen av 25 § 1 mom.

Sedan upphovsmannen överlåtits exemplar av konstverk eller verket utgivits, må exemplar, som överlåtits eller omfattas av utgivningen, spridas vidare samt verket visas offentligt.

20 §

Verk som är utgivet må framföras offentligt vid gudstjänst och undervisning.

Utgivet verk må även framföras offentligt vid tillfälle, där framförande av sådana verk ej är det huvudsakliga samt tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet ej heller annars sker i förvärvssyfte, så ock i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmännyttigt syfte, om den som framför verket eller, vid framförande i samverkan, alla de medverkande göra det utan ersättning.

Vad i 1 och 2 mom. är sagt gäller dock icke sceniskt verk eller filmverk.

14 § 1 mom.

Ur offentliggjort verk må, i överensstämmelse med god sed, citat göras i den omfattning som betingas av ändamålet.

15 § 1 mom.

I tidning eller tidskrift må ur annan tidning eller tidskrift, såfram ej förbud mot eftertryck är däri utsatt, intagas artikel i religiös, politisk eller ekonomisk dagsfråga.

Föreslagen lydelse

vid offentliga bibliotek eller bibliotek som betjänar forskning eller undervisningsverksamhet.

Visning av verk

20 §

När exemplar av ett verk med upphovsmannens samtycke har sålts eller på annat sätt varaktigt överlåtits eller verket har utgivits, får verket visas offentligt.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte visning av exemplar av ett konstverk på film eller i televisionsutsändningar.

Offentliga framföranden

21 §

Verk som är utgivna får framföras offentligt vid gudstjänst eller undervisning.

Utgivna verk får även framföras offentligt vid tillfällen där framförande av sådana verk inte är det huvudsakliga och tillträdet är avgiftsfritt och tillfället inte heller annars anordnas i förvärvssyfte, liksom i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i andra allmännyttiga syften, om den som framför verket eller, vid framförande i samverkan, alla medverkande gör det utan ersättning.

Vad som stadgas i 1 och 2 mom. gäller dock inte sceniska verk eller filmverk.

Citat

22 §

Ur offentliggjorda verk får, i överensstämmelse med god sed, citat göras i den omfattning som motiveras av ändamålet.

Artiklar om dagsfrågor

23 §

I tidningar eller tidskrifter får ur andra tidningar eller tidskrifter, om förbud mot eftertryck inte har utsatts i dem, intas artiklar i religiösa, politiska eller ekonomiska dagsfrågor.

Gällande lydelse

19 § 2 mom.

Då ett musikaliskt verk framföres med text, må till bruk för åhörarna texten återgivas i konsertprogram eller dylikt.

14 § 2 mom.

I kritisk eller vetenskaplig framställning må ock i anslutning till texten återgivas offentliggjorda konstverk. Återgivas i populärvetenskaplig framställning två eller flere konstverk av samma upphovsman, äger han rätt till ersättning.

15 § 2 mom.

Offentliggjort konstverk, som icke förfärdigats för reproduktion i tidning eller tidskrift, må efterbildas i tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för dagshändelse.

Den andra meningen av 25 § 1 mom.

Verket må ock medtagas vid inspelning av film eller televisionsprogram, om återgivningen är av underordnad betydelse med hänsyn till filmens eller programmets innehåll.

Den första meningen av 25 § 2 mom.

Konstverk, som ingår i en samling eller som utställs eller utbjudes till salu, må avbildas i katalog eller i meddelande om utställningen eller försäljningen.

Den andra meningen av 25 § 2 mom.

Konstverk må även eljest avbildas, om det är stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats *utomhus*.

25 § 3 mom.

Byggnad må fritt avbildas.

21 §

Vid återgivande av dagshändelse genom ra-

*Föreslagen lydelse**Konsertprogram*

24 §

När musikaliska verk framföres med text, får texten återges för åhörarna i konsertprogram eller dylikt.

Återgivning av konstverk och byggnader

25 §

Av offentliggjorda konstverk får bilder återges i anslutning till texten

1) *i kritiska eller vetenskapliga framställningar, och*

2) *i tidningar eller tidskrifter vid redogörelse för dagshändelser, under förutsättning att verket inte har framställts för återgivning i tidningar eller tidskrifter.*

Utgivna konstverk eller exemplar av dem som upphovsmannen har överlåtit åt någon annan får innefattas i fotografier, filmer eller televisionsprogram, om återgivningen är av underordnad betydelse i fotografiet, filmen eller programmet.

25 a §

Konstverk som ingår i en samling eller *ställs ut* eller *bjuds ut* till salu får avbildas i kataloger eller meddelanden om utställningen eller försäljningen.

Konstverk får även *annars* avbildas, om verket är stadigvarande anbragt på eller vid *allmänna platser*. Om ett konstverk är *huvudmotivet* för en bild, får bilden inte nyttjas i *förvärvssyfte*.

Byggnader får fritt avbildas.

Återgivning av dagshändelser

25 b §

Vid återgivning av dagshändelser i radio- eller

Gällande lydelse

radio- eller televisionssändning eller film får verk som synes eller höres under dagshändelsen återgivnas i den omfattning som betingas av informationssyftet.

24 §

Vad som muntligen eller skriftligen anföres i offentlig representation, inför myndighet eller vid offentlig sammankomst för överläggning om allmän angelägenhet må återgivnas utan upphovsmannens samtycke. I mål eller ärende givet utlåtande, såsom bevis åberopad skrift och dylikt må dock återgivnas allenast i samband med redogörelse för målet eller ärendet och i den omfattning, som betingas av ändamålet med redogörelsen. Upphovsman äger ensam rätt att utge samling av sina anföranden.

13 §

Byggnad och bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov, såvitt tekniska skäl eller ändamålsenlighetssynpunkter det kräva.

22 § 2 och 3 mom.

Finskt radio- eller televisionsföretag, som genom förordning bestämmes, må, om företaget på grund av avtal med organisation, som företräder ett flertal finska upphovsmän på området, äger rätt att utsända litterära eller musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt

Föreslagen lydelse

televisionssändningar eller filmer får verk som *syns eller hörs* under dagshändelserna återges i den omfattning som *motiveras* av informations- syftet.

Återgivning av offentliga anföranden

25 c §

Vad som muntligen eller skriftligen *anförs* vid en offentlig representation, inför myndigheter eller vid *offentliga sammankomster* för överläggning om allmänna angelägenheter får återges utan upphovsmannens samtycke. *Utlåtanden som har givits i ett mål eller ärende, skrifter och dylikt som har åberopats* såsom bevis får återges endast i samband med en redogörelse för målet eller ärendet och i den omfattning som *motiveras* av ändamålet med redogörelsen. *Upphovsmannen* har ensam rätt att *ge ut samlingar* av sina anföranden.

Handlingars offentlighet och rättsvården

25 d §

Upphovsrätten begränsar inte den lagstadgade rätten att få ta del av offentliga handlingar.

Verk får utnyttjas när rättsvården eller den allmänna säkerheten så kräver.

Ur verk som utnyttjas med stöd av 1 eller 2 mom. får citat göras med stöd av 22 §.

Ändring av byggnader och bruksföremål

25 e §

Byggnader och bruksföremål får utan upphovsmannens samtycke ändras av ägaren, om tekniska skäl eller ändamålsenlighetssynpunkter kräver det.

Specialstadganden om radio- och televisionssändningar

25 f §

Ett radio- eller televisionsföretag, som med stöd av avtal med en organisation som företräder ett flertal finska upphovsmän inom ett visst område har rätt att utsända verk, får även utsända sådana verk inom samma område vilkas upphovsmän organisationen inte företräder. Vad

Gällande lydelse

verk av upphovsman, som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgas gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk, om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga, att han motsätter sig utsändningen.

Vad som stadgas i 2 mom. tillämpas inte när verk ingår i radio- eller televisionutsändning som vidare sänds i oförändrad form samtidigt som den ursprungliga utsändningen.

22 § 1 mom.

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget under villkor, som genom förordning bestämmas, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivas. Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad om offentliggörande av verk eljest är stadgat.

21 a §

En utövar av kabelsändningsverksamhet får framställa eller låta framställa ett exemplar av verk som ingår i ett utsänt program, när han fullgör sin inspelningsskyldighet enligt 21 § kabelsändningslagen (307/87).

22 a §

Har av undervisningsministeriet godkänd organisation som företräder ett flertal finska upphovsmän givit tillstånd till att ett verk som ingår i trådlös radio- eller televisionssändning, på avtalade villkor och utan att utsändningen ändras, får vidare sändas för att mottas av allmänheten samtidigt som den ursprungliga utsändningen, får den som erhållit tillståndet, på motsvarande sätt och enligt villkoren i tillståndet vidare sända även sådant i sändningen ingående verk vars upphovsman inte företräds av organisationen.

Föreslagen lydelse

som stadgas i detta moment gäller inte sceniska verk och filmverk, och inte heller andra verk, om upphovsmannen har förbjudit utsändning.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte när verk ingår i radio- eller televisionutsändningar som vidare sänds i oförändrad form samtidigt som den ursprungliga utsändningen.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller radio- eller televisionutsändningar via satellit endast om satellitsändningen äger rum samtidigt som samma radio- eller televisionsföretags utsändning via jordbundet nät.

25 g §

Om ett radio- eller televisionsföretag har rätt att i sina utsändningar återge ett verk, får företaget på villkor som bestäms i förordning för bruk vid egna utsändningar uppta verket på en anordning genom vilken det kan återges. Om rätten att göra ett på detta sätt upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad som i övrigt stadgas om offentliggörande av verk.

Den som utövar utsändningsverksamhet får framställa eller låta framställa exemplar av verk som ingår i utsända program då han uppfyller sin på lag grundade skyldighet till upptagning.

Av verk som ingår i aktualitets- eller nyhetsprogram som sänds i radio eller television får enstaka exemplar framställas för myndigheters, näringsidkares eller andra sammanslutningars interna informationsbruk.

25 h §

Om en av undervisningsministeriet godkänd organisation som företräder ett flertal finska upphovsmän har gett tillstånd till att verk som ingår i radio- eller televisionutsändningar, på avtalade villkor och utan att utsändningen ändras, får vidare sändas för att mottas av allmänheten samtidigt som den ursprungliga utsändningen, får den som erhållit tillståndet på motsvarande sätt och enligt villkoren i tillståndet vidare sända även sådana i sändningen ingående verk vilkas upphovsmän organisationen inte företräder.

Gällande lydelse

Stadgandena i 11 a § 2 och 3 mom. om framställning av exemplar samt om organisationen och om upphovsman skall på motsvarande sätt tillämpas på ovan i 1 mom. nämnd vidare-sändning, organisation och upphovsman till verk som ingår i sändningen.

22 b §

En utövare av kabelsändningsverksamhet och annan som vidareänder radio- eller televisions-sändning får via ledning för allmänheten vidareända verk som ingår i radio- eller televisionsutsändning som avses i 16 § kabelsändningslagen (307/87) samtidigt med den ursprungliga sändningen och utan att den ändras.

Upphovsmannen har rätt till ersättning för vidareändringen. Ersättningen kan betalas endast genom förmedling av den organisation som avses i 22 a §. Om yrkande på ersättning inte bevisligen framställs inom två år från utgången av det år då rätten till ersättningen uppkom, förfaller denna rätt.

Närmare stadganden om tillämpningen av denna paragraf utfärdas vid behov genom förordning.

11 b §

Den som lagligt har förvärvat ett datorprogram får framställa sådana exemplar av programmet och göra sådana ändringar som är nödvändiga för att programmet skall kunna användas för avsett ändamål. Detta gäller även rätelse av fel.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får framställa ett säkerhetsexemplar av programmet, om det är nödvändigt för användningen av programmet.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får iaktta, undersöka eller prova programmets funktion för att utröna de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer, under förutsättning att det sker vid laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet.

Föreslagen lydelse

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte på vidareändringar via kabel av verk som ingår i utsändningar med ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, om deras upphovsmän har överlåtit rättigheterna till vidareändring via kabel av dem till det radio- och televisionsföretag vars utsändning vidareändringen gäller.

Tillstånd som gäller vidareändring via kabel av verk som ingår i en sändning som avses i 2 mom. skall beviljas samtidigt.

25 i §

Utövare av kabelsändningsverksamhet och andra som vidareänder radio- eller televisions-utsändningar får via ledning för allmänheten vidareända verk som ingår i sådana radio- och televisionsutsändningar som avses i 16 § (1213/92) kabelsändningslagen samtidigt med den ursprungliga sändningen och utan att den ändras.

Upphovsmannen har rätt till ersättning för vidareändringen. Ersättningen kan betalas endast genom förmedling av den organisation som avses i 25 h §. Om yrkande på ersättning inte bevisligen framställs inom tre år från utgången av det år då rätten till ersättning uppkom, förfaller denna rätt.

Närmare stadganden om tillämpningen av denna paragraf utfärdas vid behov genom förordning.

Specialstadganden om datorprogram

25 j §

Den som lagligt har förvärvat ett datorprogram får framställa sådana exemplar av programmet och göra sådana ändringar som är nödvändiga för att programmet skall kunna användas för avsett ändamål. Detta gäller även rätelse av fel.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får framställa ett säkerhetsexemplar av programmet, om det är nödvändigt för användningen av programmet.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får iaktta, undersöka eller prova programmets funktion för att utröna de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer, under förutsättning att det sker vid laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet.

Gällande lydelse

Avtalsvillkor som inskränker användningen av ett datorprogram enligt 2 och 3 mom. är ogiltiga.

11 c §

Kopiering av ett datorprograms kod eller översättning av kodens form är tillåten, om åtgärderna är oundgängliga för att få den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmåga mellan ett självständigt skapat program och andra program och om följande villkor är uppfyllda:

1) åtgärderna utförs av licenshavaren eller av en annan person som har rätt att använda ett exemplar av programmet eller för deras räkning av en person som har rätt därtill,

2) den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmåga har inte tidigare varit lätt åtkomlig för de i 1 punkten angivna personerna, och

3) åtgärderna är begränsade till de delar av originalprogrammet som är nödvändiga för att uppnå samverkansförmåga.

Information som erhållits i enlighet med stadgandena i 1 mom. får inte med stöd av dem

1) användas för andra ändamål än att ge ett självständigt skapat datorprogram samverkansförmåga,

2) ges till andra personer, om inte detta är nödvändigt för det självständigt skapade datorprogrammets samverkansförmåga, eller

3) användas för utveckling, framställning eller marknadsföring av datorprogram som har en väsentligen likadan uttrycksform som det skyddade programmet eller användas för andra åtgärder som kränker upphovsrätten.

Avtalsvillkor som inskränker användningen av ett datorprogram enligt denna paragraf är ogiltiga.

11 a § 2 och 3 mom.

Vad i 1 mom. avsedd organisation kan ha bestämt om fördelning av ersättning för framställning av exemplar till upphovsmän som företräds av organisationen eller om nyttjande av ersättningar för ändamål, gemensamma för sådana upphovsmän, skall äga motsvarande tillämpning på upphovsmän som inte företräds av organisationen.

Föreslagen lydelse

Avtalsvillkor som inskränker användningen av ett datorprogram enligt 2 och 3 mom. är ogiltiga.

25 k §

Kopiering av ett datorprograms kod eller översättning av kodens form är tillåten, om åtgärderna är oundgängliga för att få den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmåga mellan ett självständigt skapat program och andra program och om följande villkor är uppfyllda:

1) åtgärderna utförs av licenshavaren eller av en annan person som har rätt att använda ett exemplar av programmet eller för deras räkning av en person som har rätt därtill,

2) den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmåga har inte tidigare varit lätt åtkomlig för *de personer som anges i 1 punkten*, och

3) åtgärderna är begränsade till de delar av originalprogrammet som är nödvändiga för att uppnå *samverkansförmågan*.

Information som har erhållits i enlighet med stadgandena i 1 mom. får inte med stöd av dem

1) användas för andra ändamål än att ge ett självständigt skapat datorprogram samverkansförmåga,

2) ges till andra personer, om inte detta är nödvändigt för det självständigt skapade datorprogrammets samverkansförmåga, eller

3) användas för utveckling, framställning eller marknadsföring av datorprogram som har en väsentligen likadan uttrycksform som det skyddade programmet eller användas för andra åtgärder som kränker upphovsrätten.

Avtalsvillkor som inskränker användningen av ett datorprogram enligt denna paragraf är ogiltiga.

Avtalslicens

26 §

Vad *en organisation som avses i 13 §, 14 § 1 mom., 25 f § 1 mom. eller i 25 h § 1 mom.* kan ha bestämt om *fördelningen av ersättningar* för framställning av exemplar av *verket eller ut-sändning av det* till upphovsmän som företräds av organisationen eller om nyttjande av ersättningar för ändamål *som är gemensamma för sådana upphovsmän skall på motsvarande sätt*

Gällande lydelse

Ger organisationens i 2 mom. avsedda bestämmelser inte de av organisationen företrädda upphovsmännen rätt till individuell ersättning, har upphovsman som inte företräds av organisationen dock rätt att kräva sådan. Ersättningen betalas av den i 1 mom. avsedda organisation som beviljat tillstånd. Rätt till individuell ersättning har dock förfallit, om inte krav på sådan bevisligen framförts inom två år räknat från utgången av det kalenderår under vilket framställning av exemplar ägt rum.

Föreslagen lydelse

tillämpas på upphovsmän som inte företräds av organisationen.

Om organisationens bestämmelser som avses i 1 mom. inte ger de upphovsmän som organisation företräder rätt till individuell ersättning, har upphovsmän som inte företräds av organisationen dock rätt att kräva sådan. Ersättningen betalas av den organisation som avses i 1 mom. Rätten till individuell ersättning förfaller dock, om yrkande på sådan ersättning bevisligen inte har framställts inom tre år efter utgången av det kalenderår under vilket framställningen av exemplaren av verket eller utsändningen av det har ägt rum.

2 b kap.

Ersättning för vidareförsäljning

26 i §

För yrkesmässig och offentlig vidareförsäljning av bildkonstverk har upphovsmannen rätt att i ersättning för vidareförsäljning få 5 procent av försäljningspriset på det sålda verket utan mervärdesskatt.

Rätten till ersättning för vidareförsäljning gäller inte vidareförsäljning av alster av byggnadskonst, fotografiska verk, och inte heller av sådana alster av konsthantverk eller konstindustri som har framställts i flera exemplar.

Rätten till ersättning gäller under den upphovsrättsliga skyddstiden. Rätten är individuell och kan inte överlätas. Om upphovsmannen inte efterlämnar rättsinnehavare, skall ersättningarna användas till upphovsmännens gemensamma ändamål.

26 j §

Ersättningarna för vidareförsäljning uppbärs av en organisation som företräder upphovsmännen och som undervisningsministeriet för viss tid, högst fem år, har godkänt för denna uppgift. Ändring i undervisningsministeriets beslut om godkännande av en organisation får inte sökas genom besvär.

Undervisningsministeriet kan meddela organisationen närmare föreskrifter om uppbörden av ersättning och om användningen av de betalda medlen. Undervisningsministeriet har rätt att av organisationen få de uppgifter som är nödvändiga för övervakning.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

26 k §

Rätten till ersättning uppkommer när ett bildkonstverk säljs. Rätten till ersättning förfaller, om inte yrkande som gäller ersättning bevisligen har framställts till organisationen inom tre år efter utgången av det kalenderår då vidareförsäljningen av verket skedde.

Ansvaret för betalning av ersättningen bärs av den som idkar sådan försäljning eller förmedling av bildkonstverk som avses i 26 i §. Säljaren är skyldig att till den organisation som avses i 26 j § årligen avge en redovisning över försäljningen av bildkonstverk. Om organisationen kräver det, är säljaren skyldig att till organisationen lämna de uppgifter för högst tre kalenderår före redovisningsåret som är nödvändiga för att riktigheten i redovisningen skall kunna fastställas.

26 l §

Länsstyrelsen kan på ansökan av organisationen ålägga säljaren att vid vite fullgöra sin skyldighet enligt 26 k § 2 mom. I fråga om utsättande av vite och bestämmande om betalning följs i övrigt vad som stadgas i viteslagen (1113/90).

Länsstyrelsen har rätt att förrätta granskning för utövande av tillsyn över att informations- och redovisningsskyldigheten enligt 26 k § 2 mom. fullgörs. För granskning skall säljaren bereda den som förrättar granskningen tillträde till de affärsutrymmen han besitter, samt på anmodan förete sin bokföring, sin affärskorrespondens, de handlingar som gäller försäljning som omfattas av ersättningsskyldigheten samt övriga handlingar som kan ha betydelse för tillsynen. Den som förrättar granskningen har rätt att ta kopior av de handlingar som granskas. Den som förrättar granskningen har rätt att som sakkunnig anlita en person som har utsetts av den organisation som uppbär ersättningen. Länsstyrelsen har rätt att till organisationen överlämna information som behövs för uppbörden.

Polisen är skyldig att vid behov ge länsstyrelsen handräckning för utförande av uppgifter som enligt 2 mom. ankommer på länsstyrelsen.

Den som med stöd av 26 k § 2 mom. eller denna paragraf har fått uppgifter om någon annans affärsverksamhet får inte orättmätigt utnyttja dem eller röja dem för någon annan.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

26 m §

Närmare stadganden om tillämpningen av 26 i—26 l §§ kan utfärdas genom förordning.

Beställda fotografiska verk och fotografiska porträtt

40 c §

När ett fotografiskt verk framställs på beställning övergår rätten till verket till beställaren, om inte något annat uttryckligen har avtalats. Fotografen får dock enligt vedertagen sed ställa ut verket i reklamsyfte, om beställaren inte förbjuder det.

Beställaren av ett fotografiskt porträtt har, även om fotografen förbehållit sig rätten till verket, rätt att ge tillstånd till att porträttet tas in i tidningar, tidskrifter eller biografiska artiklar, om inte fotografen särskilt har förbehållit sig rätten att förbjuda detta.

45 §

Ett framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk får inte utan den utövande konstnärens samtycke

1) upptas på grammofonskiva, ljud- eller bildband, film eller någon annan anordning genom vilken framförandet kan återges och inte heller

2) göras tillgängligt för allmänheten genom radio eller television eller genom direkt överföring.

Ett framförande som upptagits på en anordning som nämns i 1 mom. får inte utan konstnärens samtycke överföras på en annan anordning förrän 50 år har förflutit efter det år då framförandet upptogs på anordningen.

Beträffande upptagning av framföranden på en anordning, tillgängliggörande för allmänheten och överföring som avses i denna paragraf gäller på motsvarande sätt 3 och 6—8 §§, 11 § 1—3 mom., 12 § 2 mom., 14 § 1 mom., 17, 20, 21 och 21 a §§, 22 § 1 mom., 22 a, 22 b, 26 och 26 a—26 h §§, 27 § 1 och 2 mom. samt 28, 29, 41 och 42 §§.

45 §

Ett framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk får inte utan den utövande konstnärens samtycke

1) tas upp på en anordning genom vilken framförandet kan återges, inte heller

2) göras tillgängligt för allmänheten genom radio eller television eller genom direkt överföring.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som nämns i 1 mom. får inte utan konstnärens samtycke kopieras eller spridas till allmänheten förrän 50 år har förflutit efter det år då framförandet upptogs.

Överlåtelse av rätten till filmning av ett framförande omfattar rätten att sprida det upptagna framförandet till allmänheten genom uthyrning, om inte något annat har avtalats.

Beträffande upptagning av framföranden, kopiering, tillgängliggörande för allmänheten och spridning enligt denna paragraf gäller på motsvarande sätt 3 §, 6—8 §§, 11 §, 12 § 1—3 mom., 14 § 1 mom., 15 och 16 §§, 17 § 2 mom., 19 § 1 och 2 mom., 21, 22, 25 b, 25 d, 25 g—25 i, 26 a—26 h §§, 27 § 1 och 2 mom. samt 28, 29, 41 och 42 §§. Dock skall 19 § 1 mom. tillämpas endast om det upptagna framförandet med den utövande konstnärens samtycke har sålts eller på

Gällande lydelse

46 §

En grammfonskiva eller någon annan anordning på vilken ljud har upptagits får inte eftergöras utan framställarens samtycke förrän 50 år har förflutit efter det år då upptagningen på anordningen ägde rum. *Såsom eftergörande anses även att ljudet överförs på en annan anordning.*

På ett förfarande för vilket enligt 1 mom. krävs framställarens samtycke skall på motsvarande sätt tillämpas 6—8 §§, 11 § 1—3 mom., 12 § 2 mom., 14 § 1 mom., 17, 21 och 21 a §§, 22 § 1 mom., 26 a—26 h §§, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §.

47 §

Om en anordning som avses i 46 § inom där avgiven tid används vid radio- eller televisionsutskickning eller i *förtjänstsyfte* vid något annat offentligt framförande, skall ersättning betalas till framställaren och till den utövande konstnär vars framförande har upptagits på anordningen. Om flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan de endast tillsammans göra sin rätt gällande. En utövande konstnär och en framställare kan göra sina rättigheter gällande

Föreslagen lydelse

något annat sätt varaktigt överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

46 §

En grammfonskiva eller annan anordning på vilken ljud har tagits upp får inte utan producentens samtycke kopieras eller spridas till allmänheten förrän 50 år har förflutit efter det år då upptagningen ägde rum.

På ett förfarande för vilket det enligt 1 mom. krävs producentens samtycke skall på motsvarande sätt tillämpas 6—8 §§, 12 § 1—3 mom., 14 § 1 mom., 15 och 16 §§, 19 § 1 och 2 mom., 22, 25 b, 25 d, 25 g, 26 a—26 h §§, 27 § 1 och 2 mom. och 29 §. *Dock skall 19 § 1 mom. tillämpas endast om den anordning som avses i 1 mom. med producentens samtycke har sålts eller på något annat sätt varaktigt överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.*

46 a §

Filmer eller andra anordningar på vilka rörliga bilder har tagits upp får inte utan producentens samtycke kopieras eller spridas till allmänheten förrän 50 år har förflutit efter det år då upptagningen ägde rum.

På ett förfarande för vilket det enligt 1 mom. krävs producentens samtycke skall på motsvarande sätt tillämpas 6—8 §§, 12 § 1—3 mom., 14 § 1 mom., 15 och 16 §§, 19 § 1 och 2 mom., 22, 25 b, 25 d, 25 g, 26 a—26 h §§, 27 § 1 och 2 mom. och 29 §. *Dock skall 19 § 1 mom. tillämpas endast om den anordning som avses i 1 mom. med producentens samtycke har sålts eller på något annat sätt varaktigt överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.*

47 §

Om en anordning som avses i 46 § inom där angiven tid används vid radio- eller televisionsutskickningar eller vid något annat offentligt framförande, skall ersättning betalas till producenten och till den utövande konstnär vars framförande har tagits upp på anordningen. Om flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan de endast tillsammans göra sin rätt gällande. En utövande konstnär och en producent kan göra sina rättigheter gällande

Gällande lydelse

endast genom att framställa sina krav samtidigt. Görs rätten gällande genom förmedling av en organisation som företräder ett flertal finska utövande konstnärer eller framställare, förfaller den utövande konstnärens eller framställarens rätt till ersättning, om inte ett yrkande därom bevisligen har framställts hos organisationen inom tre år efter utgången av det kalenderår då utnyttjandet skedde.

I de fall som avses i 1 mom. skall på motsvarande sätt tillämpas 14 § 1 mom., 20 och 21 §§, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 § och i fråga om utövande konstnärers rätt även 26 § 2 mom. samt 28, 41 och 42 §§.

Vad som sägs i denna paragraf gäller inte en anordning på vilken ett filmverk har upptagits.

47 a §

Har anordning som avses i 46 § nyttjats i en *trådlös* radio- eller televisionssändning som vidare sänds samtidigt och i oförändrad form för att mottas av allmänheten, har den utövande konstnären och den som framställt anordningen rätt till ersättning för vidare sändningen. Ersättningen kan betalas endast genom förmedling av den organisation som avses i 22 a §. Om yrkande på ersättning inte bevisligen framställs inom två år räknat från utgången av det år då rätten till ersättningen uppkom, förfaller denna rätt.

48 §

En radio- eller televisionsutskickning får inte utan sändarföretagets samtycke vidare sändas eller upptas på en anordning genom vilken den kan återgivas. Utan samtycke får en televisionsutskickning inte heller återges i lokaler till vilka allmänheten har tillträde mot avgift.

En utskickning som har upptagits på en anordning får inte utan sändarföretagets sam-

Föreslagen lydelse

endast genom att framställa sina krav samtidigt. Görs rätten gällande genom förmedling av en organisation som företräder ett flertal finska utövande konstnärer eller *producenter*, förfaller den utövande konstnärens eller *producentens* rätt till ersättning, om inte ett yrkande på *ersättning* bevisligen har framställts hos organisationen inom tre år efter utgången av det kalenderår då utnyttjandet *ägde rum*.

I de fall som avses i 1 mom. skall på motsvarande sätt tillämpas 21, 22, 25 b §§, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 § och i fråga om *utövande konstnärers* rätt även 11 § 2 mom. samt 28, 41 och 42 §§.

Om den som använder en anordning inte betalar en ersättning som avses i 1 mom. och om vars storlek användaren har överenskommit med de utövande konstnärerna och producenterna eller vars storlek har avgjorts genom ett förfarande enligt 54 §, kan en domstol på yrkande av sakägaren besluta att användningen får fortsätta endast med de utövande konstnärernas och producenternas tillstånd, tills ersättningen har betalats.

Vad som *stadgas* i denna paragraf gäller inte en anordning som avses i 46 a §.

47 a §

Om en anordning som avses i 46 § har använts vid en radio- eller televisionsutskickning som vidare sänds samtidigt och i oförändrad form för att mottas av allmänheten, har den utövande konstnären och anordningens producent rätt till ersättning för vidare sändningen. Ersättning kan endast betalas genom förmedling av en organisation som avses i 25 h §. Om ersättning inte bevisligen påyrkas inom tre år efter utgången av det år då rätten till ersättning uppkom, förfaller rätten till ersättning.

Vad som stadgas i denna paragraf gäller inte en anordning som avses i 46 a §.

48 §

En radio- eller televisionsutskickning får inte utan sändarföretagets samtycke vidare sändas eller *tas upp* på en anordning genom vilken den kan *återges*. Utan samtycke får en televisionsutskickning inte heller återges i lokaler till vilka allmänheten har tillträde mot avgift.

En utskickning som har *tagits upp* får inte utan sändarföretagets samtycke *kopieras*, åter-

Gällande lydelse

tycke överförs på en annan anordning, och inte heller återutsändas förrän 50 år har förflutit från det år då utsändningen ägde rum.

I de fall som avses i 1 och 2 mom. skall på motsvarande sätt tillämpas 6—8 §§, 11 § 1—3 mom., 14 § 1 mom., 20, 21 och 21 a §§, 22 § 1 mom., 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §. På vidareändring via ledningar skall dessutom på motsvarande sätt tillämpas 22 a och 22 b §§.

Föreslagen lydelse

utsändas, och inte heller spridas till allmänheten förrän 50 år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

I de fall som avses i 1 och 2 mom. skall på motsvarande sätt tillämpas 6—8 §§, 12 § 1 och 2 mom., 15 §, 19 § 1 mom., 21, 22, 25 b, 25 d, 25 g, 27 § 1 och 2 mom. och 29 §. På vidareändringar via kabel tillämpas dessutom på motsvarande sätt 25 h § 1 mom. och 25 i §, utom i det fallet att sändningen har sitt ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, varvid i stället för dessa stadganden på motsvarande sätt skall tillämpas vad som stadgas i 25 h § 3 mom. Dock skall 19 § 1 mom. tillämpas endast om den sändning som tagits upp har sålts eller på något annat sätt varaktigt överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och försäljningen eller överlåtelsen har skett med sändarföretagets samtycke.

49 §

Beträffande arbeten som avses i 1 mom. skall 9 §, 11 § 1 och 2 mom., 11 a, 12 och 14 §§, 17 § 1 mom. samt 24 och 40 b §§ tillämpas på motsvarande sätt. Är ett sådant arbete eller en del därav föremål för upphovsrätt, kan också denna rätt göras gällande.

Beträffande arbeten som avses i 1 mom. skall 9 §, 12 § 1 och 2 mom., 13 §, 14 § 1 och 3 mom. samt 16, 22, 25 c, 25 d och 40 b § tillämpas på motsvarande sätt. Om ett sådant arbete eller en del därav är föremål för upphovsrätt, kan denna rätt göras gällande.

49 a §

En fotograf har uteslutande rätt att förfoga över sina fotografier, i oförändrat eller förändrat skick

- 1) genom att framställa exemplar av dem och
- 2) genom att visa dem offentligt.

Rätten till ett fotografi gäller till dess 50 år har förflutit från utgången av det år då fotografiet framställdes.

På fotografier som avses i denna paragraf tillämpas på motsvarande sätt 2 § 2 mom., 3 § 1 och 2 mom., 7—9 och 11 §§, 12 § 1 och 2 mom., 13 §, 14 § 1 och 3 mom., 15, 16, 18, 20, 22 och 25 §§, 25 a § 1 och 2 mom., 25 b, 25 d, 25 f—25 i, 26, 26 a—26 h, 27—29, 39, 40, 40 c samt 41—42 §§. Om ett fotografi är föremål för upphovsrätt, kan denna rätt göras gällande.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

52 §

Den som framställer eller till allmänheten sprider en kopia av ett konstverk skall märka kopian på ett sådant sätt att den inte kan förväxlas med det ursprungliga verket.

52 a §

Upphovsmannen till ett bildkonstverk har rätt att få till påseende ett verk som han har överlåtit, om detta inte medför oskäligen olägenheter för verkets ägare eller innehavare och det är nödvändigt

1) med hänsyn till upphovsmannens konstnärliga verksamhet, eller

2) för att göra upphovsmannens ekonomiska rättigheter som avses i 2 § gällande.

På den rätt som avses i 1 mom. 2 punkten tillämpas 41 §.

54 §

Vid meningsskiljaktighet avgörs saken genom skiljemannaförfarande på det sätt som stadgas genom förordning, då det är fråga om

1) ersättning som avses i 14 § 2 mom., 16 § 2 mom., 22 § 2 mom., 22 b §, 47 § 1 mom. eller 47 a §;

2) beviljande av tillstånd som avses i 11 a § och villkoren för detta, när saken gäller framställning av exemplar för användning i undervisningsverksamhet;

3) beviljande av tillstånd som avses i 17 § och villkoren för detta, när saken gäller framställning av exemplar av verk som ingår i program som framställts och utsänts i undervisningssyfte;

4) beviljande av tillstånd som avses i 22 a § och villkoren för detta.

54 §

Vid meningsskiljaktigheter avgörs saken genom skiljeförfarande på det sätt som stadgas genom förordning, då det är fråga om

1) ersättning som avses i 18 § 2 mom., 19 § 4 mom., 25 i §, 47 § 1 mom. eller 47 a §,

2) beviljande av tillstånd som avses i 13 § och villkoren för detta, när saken gäller framställning av exemplar för användning i undervisningsverksamhet,

3) beviljande av tillstånd som avses i 14 § 1 mom. och villkoren för detta, när saken gäller framställning av exemplar av verk som ingår i program som har framställts och utsänts i undervisningssyfte,

4) beviljande av tillstånd som avses i 25 h § 1 mom. och villkoren för detta, eller

5) beviljande av tillstånd enligt 25 h § 2 mom. eller 48 § 1 mom. för samtidig och oförändrad vidaresändning via kabel av radio- eller televisionsutsändning samt om villkoren för detta tillstånd, om sändningen har sitt ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Tillstånd kan beviljas, om sändarföretaget utan grundad anledning förbjuder vidaresändning via kabel eller uppställer oskäligen villkor för den.

Parterna kan även komma överens om att saken skall avgöras av skiljemän enligt lagen om skiljemannaförfarande (46/28).

Tillstånd med stöd av denna paragraf har

Parterna kan även komma överens om att saken skall avgöras av skiljemän enligt lagen om skiljeförfarande (967/92).

Tillstånd med stöd av denna paragraf har

Gällande lydelse

samma verkan som tillstånd som avses i 11 a, 17 eller 22 a §.

56 b §

Den som uppsåtligen bryter mot stadgandet i 26 d § 3 mom. skall, om det inte annorstädes i lag är stadgat strängare straff för gärningen, för **brott mot tystnadsplikt enligt upphovsrättslagen** dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

64 §

Vad som stadgas i 45 § tillämpas på framföranden som äger rum i Finland, på framföranden som upptagits på en anordning i Finland samt på framföranden av en utövande konstnär, om konstnären är finsk medborgare eller om han är varaktigt bosatt i Finland.

Stadgandena i 46 § tillämpas på alla anordningar på vilka ljud har upptagits.

Föreslagen lydelse

samma verkan som tillstånd som avses i 13 §, 14 § 1 mom., 25 h § 1 eller 2 mom. eller 48 § 1 mom.

Om en part motsätter sig att en sak som avses i 1 mom. avgörs genom skiljeförfarande, kan saken på en parts ansökan föras till en domstol. Behörig domstol i en sak som avses i 1 mom. är Helsingfors tingsrätt. Om domstolen har beviljat tillstånd i en sak som avses i 1 mom. 2—4 punkten och ändring söks i beslutet, är tillståndet och villkoren för det giltiga temporärt tills saken har avgjorts slutligt eller en högre domstolsinstans bestämmer något annat med anledning av ändringsökandet.

56 b §

Den som uppsåtligen bryter mot 26 d § 3 mom. eller 26 l § 4 mom. skall, om det inte annorstädes i lag stadgas strängare straff för gärningen, för **brott mot tystnadsplikt enligt upphovsrättslagen** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

56 d §

*Den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet bryter mot stadgandet i 26 k § 2 mom. stadgade förpliktelse att redovisa eller ge upplysningar skall för **brott mot i upphovsrättslagen stadgad skyldighet att lämna upplysningar** dömas till böter, om inte för gärningen stadgats strängare straff i annan lag.*

63 §

Vad som stadgas i 51—53 §§ tillämpas oberoende av vem som har skapat verket och var det har utgivits.

64 §

Vad som stadgas i 45 § tillämpas, om

- 1) framförandet äger rum i Finland,
- 2) framförandet har tagits upp på en anordning som avses i 2 mom., eller
- 3) ett framförande som inte har tagits upp på ett fonogram ingår i en utsändning som avses i 6 mom.

Stadgandena i 46 § tillämpas på en anordning vars ljud har tagits upp på anordningen i Finland.

Stadgandena i 46 a § tillämpas på en anordning vars rörliga bilder har tagits upp på anordningen i Finland.

Gällande lydelse

Vad som stadgas i 47 § tillämpas på radio- eller televisionsutsändningar som äger rum i Finland och på andra offentliga framföranden som äger rum i *förtjänstsyfte* i Finland, om vid utsändningen eller framförandet används

1) en anordning som avses i 46 §, vars ljud upptagits på anordningen i Finland, eller

2) *en annan anordning som avses i 46 §, om den som har framställt anordningen är finsk medborgare eller en finsk sammanslutning eller om han är varaktigt bosatt i Finland.*

Vad som stadgas i 47 a § tillämpas på alla radio- och televisionsutsändningar och på vidareändring som äger rum i Finland, om det är fråga om en anordning som avses i 3 mom. 1 eller 2 punkten.

Stadgandena i 48 § tillämpas på

1) en radio- eller televisionsutsändning som äger rum i Finland samt på

2) en radio- eller televisionsutsändning som sker någon annanstans, om den som sänder är finsk medborgare eller en finsk sammanslutning eller om han är varaktigt bosatt i Finland.

Vad i 49 och 50 §§ är stadgat skall tillämpas, försåvitt den, vars rätt är i fråga, är finsk medborgare eller finsk sammanslutning eller har sin stadigvarande boningsort i Finland, så ock försåvitt i 49 § avsett arbete först har utgivits i Finland.

Föreslagen lydelse

Vad som stadgas i 47 § tillämpas på radio- och televisionsutsändningar som äger rum i Finland och på andra offentliga framföranden som äger rum i Finland, om *det* vid utsändningen eller framförandet används *en anordning som avses i 2 mom.*

Vad som stadgas i 47 a § tillämpas på alla radio- och televisionsutsändningar och på vidareändring som äger rum i Finland, *om det vid utsändningen används en anordning som avses i 2 mom.*

Vad som stadgas i 48 § tillämpas på

1) en radio- eller televisionsutsändning som äger rum i Finland, samt på

2) en radio- eller televisionsutsändning som äger rum någon annanstans, om den som sänder *har sin huvudsakliga verksamhetsort i Finland.*

Vad som stadgas i 49 § tillämpas på arbeten som första gången har utgivits i Finland.

Vad som i 63 § 1 mom. 1, 2 och 5 punkten stadgas om verk tillämpas på motsvarande sätt på fotografier som avses i 49 a §.

Vad som stadgas i 50 § tillämpas på pressmeddelanden som har mottagits i Finland.

64 a §

När programbärande signaler, som sänder enligt denna lag skyddade verk och som är avsedda att mottas av allmänheten, under övervakning av ett sändarföretag i Finland och på dess ansvar förs in i en oavbruten överföringskedja som leder till en satellit och tillbaka till jorden, tillämpas på denna överföring till allmänheten via satellit vad som i 2 § stadgas om tillgängliggörande för allmänheten och vad som i övrigt i denna lag stadgas om radio- och televisionsutsändningar.

Om en i 1 mom. avsedd överföring till allmänheten via satellit sker i en sådan stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet vars lagstiftning inte förutsätter en skyddsnivå som motsvarar skyddsnivån enligt rådets

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

direktiv 93/83/EEG om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidareändring via kabel, och

1) signalerna sänds mot satelliten från en sändningsstation i Finland eller

2) i det fall där en sändningsstation i Finland inte används, sändarföretaget i Finland har gett överföringen i uppdrag åt någon annan,

anses överföringen till allmänheten via satellit äga rum i Finland. På detta tillämpas stadgandena i 2 § om tillgängliggörande för allmänheten och vad som i övrigt stadgas i denna lag om radio- och televisionsutsändningar.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Denna lag tillämpas även på sådana verk och på sådana i 45, 46, 48 och 49 a §§ avsedda skyddsobjekt som har skapats, tagits upp eller framställts innan denna lag träder i kraft och som fortfarande åtnjuter skydd. På åtgärder som har vidtagits och på rättigheter som har förvärvats innan denna lag träder i kraft tillämpas dock de stadganden som är gällande när denna lag träder i kraft.

Avtal om filmning eller ljudupptagning som utövande konstnärer har slutit innan denna lag träder i kraft omfattar rätten att sprida exemplar av filmen eller fonogrammet till allmänheten, om inte något annat har avtalats.

Avtal som fonogramproducenter innan denna lag träder i kraft har slutit om att ett fonogram skall ingå i en film omfattar rätten att sprida exemplar av filmen till allmänheten, om inte något annat har avtalats.

På sådana avtal om rundradiering via satellit av verk och framföranden som har ingåtts innan denna lag träder i kraft tillämpas 25 f och 64 a §§ från och med den 1 januari 2000.

Förordning om ändring av upphovsrättsförordningen

På föredragning av undervisningsministern
upphävs i upphovsrättsförordningen den 25 augusti 1961 (441/61) 12 §,
ändras 1—7 §§ och mellanrubriken före dem, 8 § 1 mom. samt 11, 14, 15 och 17 §§, av dem 14,
15 och 17 §§ sådana de lyder i förordning av den 14 juni 1985 (495/85) samt
fogas före 2, 3, 4, 5 och 7 §§ en ny mellanrubrik som följer:

Framställning av exemplar på arkiv, bibliotek och museer

Inrättningar berättigade att framställa exemplar

1 §

Den rätt som avses i 16 § 1 mom. upphovsrättslagen (404/61) att för sin verksamhet framställa exemplar av ett verk har på villkor enligt 2—5 §§ följande *inrättningar*:

1) de som enligt 1 § 1—3 och 5 punkten arkivlagen (831/94) bildar arkiv, republikens presidents arkiv, evangelisk-lutherska kyrkans arkiv och myndigheternas arkiv i landskapet Åland,

2) riksdagens bibliotek, högskolornas bibliotek och andra vetenskapsbibliotek som staten är huvudman för, depåbibliotek, centralbiblioteket för de allmänna biblioteken och landskapsbiblioteken samt

3) de statsägda museerna och de museer som enligt 2 § museilagen (729/92) är berättigade till statsandel.

Undervisningsministeriet kan även ge den rätt som avses i 1 mom. åt andra arkiv, bibliotek och museer än de som avses i 1 mom.

Förvaringskopior

2 §

Arkiv eller museer som avses i 1 § får för förvaring av material som ingår i deras samlingar framställa exemplar av verk i den omfattning som säkerhetssynpunkterna motiverar.

Bibliotek som avses i 1 § 2 mom. får framställa exemplar av verk endast om materialet i övrigt inte är tillgängligt.

Komplettering av samlingar på bibliotek med friexemplar

3 §

Bibliotek som avses i lagen om friexemplar

(420/80) får i syfte att komplettera sina samlingar framställa högst två exemplar av verk som enligt lagen överläts som friexemplar.

Interna brukskopior

4 §

De *inrättningar* som avses i 1 § får av de verk som ingår i material i deras samlingar framställa enstaka exemplar till användning i *inrättningens* eller någon annan i 1 § 1 eller 3 punkten avsedd *inrättnings* lokaler i stället för det ursprungliga materialet.

Kopior till kunder

5 §

De *inrättningar* som avses i 1 § får genom fotokopiering eller motsvarande metoder eller genom sändning och mottagande av fjärrkopior framställa ett exemplar av enskilda artiklar i tidningar eller tidskrifter eller ett kortare avsnitt av ett mera omfattande verk eller material att ges till kunder i stället för att lånas ut. Framställning av exemplar är på motsvarande sätt tillåten i fråga om material som är ömtåligt mot skador eller svärersättligt.

6 §

Vad som stadgas i 2, 3 och 4 §§ gäller på motsvarande sätt skyddsobjekt som avses i 45, 46, 46 a, 48, 49 och 49 a §§ upphovsrättslagen.

Vad som stadgas i 5 § gäller på motsvarande sätt skyddsobjekt som avses i 49 och 49 a §§ upphovsrättslagen.

Sådana till material hörande skyddade verk eller skyddsobjekt som avses i denna paragraf

som inte har offentliggjorts får inte kopieras annat än i de fall som avses i 25 d § upphovsrättslagen.

Framställning av talböcker för handikappade

7 §

Den rätt som avses i 17 § 2 mom. upphovsrättslagen har biblioteket för synskadade enligt lagen om biblioteket för synskadade (11/78), Synskadades Centralförbund rf och Finlands Dövblinda rf.

Rätt till framställning av läromedel enligt 17 § 2 mom. upphovsrättslagen har De synskadades kulturtjänst rf, Jyväskyläns näkövammaisten koulu, Svenska skolan för synskadade och Arlaintitutet.

På de talböcker som skall framställas skall upphovsmannens och den utövande konstnärns namn antecknas.

8 §

Upptagningar av verk på en anordning som avses i 25 g § 1 mom. upphovsrättslagen skall utföras med radio- eller televisionsföretagets egen tekniska utrustning.

11 §

Vad som stadgas i 8—10 §§ skall på motsvarande sätt tillämpas på upptagning på en anordning av sådana skyddsobjekt som avses i 45, 46, 46 a, 48 och 49 a §§ upphovsrättslagen.

14 §

Meningsskiljaktigheter enligt 54 § upphovsrättslagen avgörs genom skiljeförfarande, till vilket bägge parter utser en skiljeman, varvid de sålunda utsedda kallar en tredje skiljeman till ordförande.

15 §

Om den ena parten har föreslagit motparten skiljeförfarande och utsett en skiljeman, men motparten inte inom en månad efter delfående har utsett en skiljeman, anses denna ha motsatt sig att ärendet avgörs genom skiljeförfarande.

17 §

I övrigt följs i tillämpliga delar lagen om skiljeförfarande (967/92).

Denna förordning träder i kraft den
199 .

Förordning

om tillämpning i vissa fall av upphovsrättslagen på av närstående rättigheter skyddade objekt med ursprung i de stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

På föredragning av undervisningsministern stadgas med stöd av 65 § upphovsrättslagen (404/61):

1 §

Stadgandena i 2 b kap. upphovsrättslagen tillämpas, om upphovsmannen till ett verk är medborgare i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller om han är fast bosatt i sådan stat.

2 §

Upphovsrättslagen 45 § tillämpas om

- 1) framförandet äger rum i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,
- 2) framförandet har tagits upp på en anordning som avses i 3 § eller
- 3) ett framförande som inte har tagits upp på ett fonogram ingår i en utsändning som avses i 5 §.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte på vidaresändningar av rundradierade framföranden.

3 §

Upphovsrättslagens 46 § tillämpas på en anordning vars ljud har tagits upp på en anordning i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

4 §

Upphovsrättslagens 46 a § tillämpas på en anordning vars rörliga bilder har tagits upp på

en anordning i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

5 §

Upphovsrättslagens 48 § tillämpas på

- 1) radio- och televisionsutsändningar som äger rum i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och
- 2) på radio- och televisionsutsändningar som äger rum annorstädes, om sändarens huvudsakliga verksamhetsort är i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

6 §

Upphovsrättslagens 49 a § tillämpas på

- 1) fotografier framställda av personer som är medborgare i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller som är varaktigt bosatt i en sådan stat,
- 2) på fotografier som har utgivits i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller som första gången har utgivits i en annan stat och därefter inom trettio dagar har utgivits i en sådan stat och
- 3) på fotografier som fast har anbragts på en byggnad eller en fast anordning i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

7 §

Denna förordning träder i kraft den 199 .

392L0100/S

27. 11. 92

Europeiska gemenskapernas officiella tidning

Nr L 346/61

RÅDETS DIREKTIV 92/100/EEG

av den 19 november 1992

om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS RÅD HAR ANTAGIT
DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen, särskilt artiklarna 57.2, 66 och 100a i detta,

med beaktande av kommissionens förslag¹,

i samarbete med Europaparlamentet²,

med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande³, och

med beaktande av följande:

Det finns olikheter i det rättsskydd som lagstiftning och rättspraxis i de olika medlemsstaterna erbjuder för upphovsrättsligt skyddade verk och alster som omfattas av närstående rättigheter vad beträffar uthyrning och utlåning. Sådana olikheter skapar hinder för handeln och snedvrider konkurrensen, och hindrar därmed att den inre marknaden genomförs och fungerar väl.

Dessa olikheter i rättsskyddet kan mycket väl bli större genom att olika medlemsstater inför ny, skiljaktig lagstiftning eller genom att den rättspraxis som tolkar den befintliga lagstiftningen utvecklas olika.

Olikheterna bör därför undanröjas för att tillgodose syftet att införa en marknad utan inre gränser så som detta har

angetts i artikel 8a i fördraget för att, i enlighet med artikel 3 f i fördraget, införa ett system som säkerställer att konkurrensen på den gemensamma marknaden inte blir snedvriden.

Uthyrning och utlåning av upphovsrättsligt skyddade verk och alster som omfattas av närstående rättigheter spelar en allt större roll, särskilt för upphovsmän, utövande konstnärer, fonogramframställare och filmproducenter. Piratkopiering blir ett allt större hot.

Tillfredsställande skydd av upphovsrättsligt skyddade verk och närstående rättighetshavares alster i form av uthyrnings- och utlåningsrättigheter samt skyddet för rätten till upptagning, mångfaldigande, spridning, ljudradio- eller TV-utsändning och återgivning för allmänheten kan därför anses ha grundläggande betydelse för gemenskapens ekonomiska och kulturella utveckling.

Skyddet för upphovsrätt och närstående rättigheter måste anpassas till den ekonomiska utvecklingen, t.ex. nya former för nyttjande.

Upphovsmännens och de utövande konstnärernas skapande och konstnärliga arbete förutsätter en tillräcklig inkomst som underlag för fortsatt skapande och konstnärligt arbete, och de investeringar som krävs, särskilt för framställning av fonogram och filmer, är särskilt stora och riskfyllda. Möjligheten att säkerställa en sådan inkomst och att återfå investeringarna kan effektivt garanteras endast genom tillfredsställande rättsligt skydd för rättighetshavarna.

¹ EGT nr C 53, 28.2.1991, s. 35 och

EGT nr C 128, 20.5.1992, s. 8.

² EGT nr C 67, 16.3.1992, s. 92 och beslut av den 28 oktober 1992.

(Ännu inte offentliggjort i EGT).

³ EGT nr C 269, 14.10.1991, s. 54.

Skapande, konstnärliga och affärsmässiga verksamheter utförs i stor utsträckning av egenföretagare. Sådana verksamheter måste underlättas genom att ett enhetligt rättsskydd föreskrivs inom gemenskapen.

I den mån dessa verksamheter huvudsakligen består i att tillhandahålla tjänster, måste de också underlättas genom att ett enhetligt rättssystem upprättas inom gemenskapen.

Medlemsstaternas lagstiftning bör tillnärmas på ett sätt som inte strider mot de internationella överenskommelser som många medlemsstaters lagstiftning om upphovsrätt och närstående rättigheter bygger på.

Gemenskapens juridiska regelverk om uthyrnings- och utlåningsrättigheter och vissa upphovsrätten närstående rättigheter kan begränsas till föreskrifter om att medlemsstaterna skall tillhandahålla vissa grupper av rättighetshavare skydd för uthyrnings- och utlåningsrättigheter och till att vissa grupper av rättighetshavare inom området närstående rättigheter tillförsäkras rättigheter till upptagning, mångfaldigande, spridning, radio- och TV-utsändning och återgivning för allmänheten.

Begreppen uthyrning och utlåning måste definieras för detta direktivs ändamål.

För klarhets skull bör från uthyrning och utlåning i detta direktivs mening undantas vissa former av tillhandahållande såsom exempelvis tillhandahållande av fonogram eller filmer (filmverk, andra audiovisuella verk eller ejst rörliga bilder med eller utan åtföljande ljud) för offentligt framförande eller utsändning i radio eller television, eller tillhandahållande för visning eller för tillgodogörande på platsen. Utlåning i detta direktivs mening skall inte heller omfatta lån mellan inrättningar som är tillgängliga för allmänheten.

När utlåning från en inrättning som är tillgänglig för allmänheten föranleder betalning och beloppet inte överstiger vad som behövs för att täcka inrättningens driftskostnader, föreligger inte någon direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell nytta i detta direktivs mening.

Det är nödvändigt att tillförsäkra upphovsmän och utövande konstnärer en skäligen ersättning som de inte kan avstå från. Rättighetshavarna måste ha möjlighet att uppdraga förvaltningen av denna rättighet till kollektiva organisationer.

Den skäligen ersättningen kan erläggas i form av en eller flera betalningar när avtalet ingås eller när som helst därefter.

När den skäligen ersättningen fastställs måste hänsyn tas till i vilken grad upphovsmännen och de utövande konstnärerna bidragit till fonogrammet eller filmen i fråga.

Det är också nödvändigt att skydda åtminstone upphovsmännens rättigheter vad gäller utlåning till allmänheten genom särskilda regler. Alla åtgärder som bygger på artikel 5 i detta direktiv måste dock överensstämma med gemenskapslagstiftningen, särskilt artikel 7 i fördraget.

Föreskrifterna i kapitel 2 hindrar inte medlemsstaterna från att utsträcka presumptionsbestämmelsen i artikel 2.5 till att omfatta de ensamrätter som avses i kapitlet. Reglerna i kapitel 2 hindrar heller inte medlemsstaterna från att föreskriva att det, när annat inte visats, skall antas att de utövande konstnärerna har medgivit nyttjande av de ensamrätter som enligt de reglerna tillkommer dem, i den mån en sådan presumptionsregel är förenlig med Internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, fonogramframställare och radioföretag (nedan kallad Romkonventionen).

Medlemsstaterna får föreskriva mera långtgående skydd för innehavare av närstående rättigheter än det som föreskrivs i artikel 8 i detta direktiv.

De harmoniserade uthyrnings- och utlåningsrättigheterna samt det harmoniserade skyddet för närstående rättigheter bör inte utövas på ett sätt som innebär en dold inskränkning i handeln mellan medlemsstaterna eller på ett sätt som strider mot regeln om tidsföljden för nyttjande i olika medier så som denna regel har erkänts i domen i målet Société Cinéthèque mot FNCF¹.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL 1

Uthyrnings- och utlåningsrättigheter

Artikel 1

Föremålet för harmonisering

1. I enlighet med föreskrifterna i detta kapital skall medlemsstaterna med den inskränkning som föreskrivs i artikel 5 införa en rätt att medge eller förbjuda uthyrning och utlåning av original och andra exemplar av upphovsrättsligt skyddade verk och de andra alster som avses i artikel 2.1.

¹ Mål nr 60/84 och 61/84 [1985] ECR s. 2605.

392L0100/S

27. 11. 92

Europeiska gemenskapernas officiella tidning

Nr L 346/63

2. I detta direktiv avses med *uthyrning* upplåtelse för bruk under en begränsad tid mot direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell nytta.

3. I detta direktiv avses med *utlåning* upplåtelse för bruk under en begränsad tid utan direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell nytta när upplåtelsen sker genom inrättningar som är tillgängliga för allmänheten.

4. De rättigheter som avses i punkt 1 konsumeras inte genom försäljning eller annan spridning av original eller andra exemplar av upphovsrättsligt skyddade verk eller upplåtelse av de rättigheter som avses i artikel 2.1.

Artikel 2

Innehavare och föremål för uthyrnings- och utlåningsrättigheter

1. Ensamrätten att medge eller förbjuda uthyrning och utlåning skall tillkomma

- upphovsmannen vad gäller original och andra exemplar av hans verk,
- den utövande konstnären vad gäller upptagningar av hans framförande,
- fonogramframställaren vad gäller hans fonogram, och
- den som producerat första upptagningen av en film vad gäller original och andra exemplar av filmen. I detta direktiv avses med *film* ett filmverk eller annat audiovisuellt verk eller eljest rörliga bilder med eller utan åtföljande ljud.

2. I detta direktiv betraktas ett filmverks eller annat audiovisuellt verks huvudregissör som dess upphovsman eller en av dess uphovsmän. Medlemsstaterna får föreskriva att även andra personer skall anses som uphovsmän.

3. Detta direktiv omfattar inte uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende byggnader och alster av brukskonst.

4. De rättigheter som avses i punkt 1 kan överlätas, bli föremål för licensavtal eller eljest upplätas.

5. Utan att det påverkar tillämpningen av punkt 7 skall en utövande konstnär som omfattas av ett avtal om framställningen av en film vilket träffats individuellt eller kollektivt mellan utövande konstnärer och en filmproducent, anses ha överlåtit uthyrningsrättigheten i den mån annat inte föreskrivs i avtalet eller följer av artikel 4.

6. Medlemsstaterna får föreskriva en liknande presumptionsregel beträffande uphovsmän som den som avses i föregående punkt.

7. Medlemsstaterna får föreskriva att ett avtal mellan en utövande konstnär och en filmproducent om framställningen

av en film innebär att uthyrning har medgivits, förutsatt att avtalet föreskriver en skälig ersättning i den mening som avses i artikel 4. Medlemsstaterna får också föreskriva att denna punkt får motsvarande tillämpning på de rättigheter som behandlas i kapitel 2.

Artikel 3

Uthyrning av datorprogram

Detta direktiv skall inte påverka tillämpningen av artikel 4 c i rådets direktiv 91/250/EEG av den 14 maj 1991 om rättsligt skydd för datorprogram¹.

Artikel 4

Oeftergivlig rätt till skälig ersättning

1. När en uphovsman eller utövande konstnär har överlåtit eller upplåtit sin uthyrningsrätt avseende ett fonogram eller ett original eller annat exemplar av en film till en fonogramframställare eller en filmproducent, behåller uphovsmannen eller den utövande konstnären rätten att erhålla skälig ersättning för uthyrningen.

2. Upphovsmannen eller den utövande konstnären kan inte avstå från sin rätt till skälig ersättning.

3. Förvaltningen av rätten till skälig ersättning får uppdras åt kollektiva organisationer som företräder uphovsmännen eller de utövande konstnärerna.

4. Medlemsstaterna får införa regler om och i vilken utsträckning det får föreskrivas att rätten att uppbära skälig ersättning skall förvaltas av kollektiva organisationer och om från vem ersättningen kan utkrävas eller inkasseras.

Artikel 5

Undantag från ensamrätten till offentlig utlåning

1. Medlemsstaterna får föreskriva undantag från den ensamrätt vad gäller offentlig utlåning som anges i artikel 1, förutsatt att åtminstone uphovsmän får ersättning för utlåningen. Medlemsstaterna skall ha frihet att bestämma ersättningens storlek med hänsyn till sina kulturfrämjande syften.

2. När medlemsstaterna inte tillämpar den ensamrätt till utlåning som avses i artikel 1 i fråga om fonogram, filmer och datorprogram, skall de införa en rätt till ersättning, åtminstone för uphovsmännen.

¹ EGT nr L 122, 17.5.1991, s. 42.

3. Medlemsstaterna får undanta vissa kategorier av inrättningar från skyldigheten att betala ersättning enligt punkterna 1 och 2.

4. Kommissionen skall, i samarbete med medlemsstaterna, före den 1 juli 1997 upprätta en rapport om offentlig utlåning i gemenskapen. Den skall sända rapporten till Europaparlamentet och till rådet.

KAPITEL 2

UPPHOVSRÄTTEN NÄRSTÅENDE RÄTTIGHETER

Artikel 6

Uppagningsrätt

1. Medlemsstaterna skall föreskriva att utövande konstnärer har ensamrätt att medge eller förbjuda upptagning av sina framföranden.

2. Medlemsstaterna skall föreskriva att radio- eller televisionsföretag har ensamrätt att medge eller förbjuda upptagning av sina utsändningar, när dessa sker över tråd eller trådlöst, inbegripet sändning genom kabel eller satellit.

3. En kabeldistributör skall inte ha de rättigheter som avses i punkt 2 när den enbart genom kabel vidaresänder ett radio- eller TV-företags utsändningar.

Artikel 7

Rätt till mångfaldigande

1. Medlemsstaterna skall föreskriva att ensamrätt att medge eller förbjuda direkt eller indirekt mångfaldigande tillkommer

- utövande konstnärer vad gäller upptagningar av deras framföranden,
- fonogramframställare vad gäller deras fonogram,
- dem som har producerat första upptagningen av filmer vad gäller original och andra exemplar av deras filmer,
- radio- och TV-företag vad gäller upptagningar av deras utsändningar så som dessa anges i artikel 6.2.

2. Den rätt till mångfaldigande som avses i punkt 1 får överlåtas, göras till föremål för licensavtal eller eljest upplåtas.

Artikel 8

Radio- och TV-utsändning och återgivning för allmänheten

1. Medlemsstaterna skall föreskriva att utövande konstnärer har ensamrätt att medge eller förbjuda trådlös radio- och TV-utsändning och återgivning för allmänheten av sina

framföranden, utom när framförandet i sig självt sker vid en radio- eller TV-utsändning eller härrör från en upptagning.

2. Medlemsstaterna skall föreskriva rätt till en enda skäligen ersättning från användaren när ett fonogram som har utgivits i kommersiellt syfte används i original eller kopia för trådlös utsändning eller eljest för återgivning för allmänheten. De skall säkerställa att denna ersättning fördelas mellan de berörda utövande konstnärerna och fonogramframställarna. Medlemsstaterna får fastställa villkoren för hur ersättningen skall fördelas mellan dem när det saknas avtal dem emellan.

3. Medlemsstaterna skall föreskriva att radio- och TV-företag har ensamrätt att medge eller förbjuda trådlös återutsändning av sina trådlösa utsändningar liksom återgivning för allmänheten av sina utsändningar om sådan återgivning sker på platser till vilka allmänheten har tillträde mot erläggande av inträdesavgift.

Artikel 9

Spridningsrätt

1. Medlemsstaterna skall föreskriva en ensamrätt - nedan kallad "spridningsrätt" - för nedan nämnda rättighetshavare att genom försäljning eller på annat sätt göra exemplar av nedan nämnda alster tillgängliga för allmänheten:

- Utövande konstnärer vad gäller upptagningar av deras framföranden.
- Fonogramframställare vad gäller deras fonogram.
- Dem som har producerat första upptagningen av filmer vad gäller original och andra exemplar av deras filmer.
- Radio- och TV-företag vad gäller upptagningar av deras utsändningar så som dessa anges i artikel 6.2.

2. Spridningsrätten till de alster som avses i punkt 1 skall inte konsumeras inom gemenskapen utom då första försäljningen av ett exemplar inom gemenskapen görs av rättighetshavaren själv eller med dennes samtycke.

3. Spridningsrätten skall inte påverka tillämpningen av de särskilda reglerna i kapitel 1, särskilt artikel 1.4.

4. Spridningsrätten kan överlåtas, bli föremål för licensavtal eller eljest upplåtas.

Artikel 10

KAPITEL 4

Inskränkningar i rättigheterna

GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

1. Medlemsstaterna får föreskriva inskränkningar i de rättigheter som avses i kapitel 2 vad gäller följande utnyttjanden:

- a) Enskilt bruk.
- b) Korta avsnitt vid redogörelse för dagshändelser.
- c) Radio- eller TV-företags efemära upptagning som görs med företagets egen utrustning och för bruk vid dess egna utsändningar.
- d) Uteslutande i undervisnings- eller vetenskapligt forskningssyfte.

2. Oavsett vad som föreskrivs i punkt 1 får varje medlemsstat föreskriva samma slags inskränkningar i skyddet för utövande konstnärer, fonogramframställare, radio- och TV-företag och den som producerat första upptagningen av filmer, som den föreskriver när det gäller skyddet för upphovsrätten till litterära och konstnärliga verk. Tvångslicenser får dock föreskrivas endast i den mån de är förenliga med Romkonventionen.

3. Punkt 1 a skall inte påverka tillämpningen av befintlig eller framtida lagstiftning om ersättning för kopiering för enskilt bruk.

KAPITEL 3

SKYDDSTID

Artikel 11

Skyddstiden för upphovsmäns rättigheter

Om inte annat följer av ytterligare harmonisering skall skyddet för de rättigheter för upphovsmän som avses i detta direktiv inte upphöra före utgången av den skyddstid som föreskrivs i Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk.

Artikel 12

Skyddstiden för närstående rättigheter

Om inte annat följer av ytterligare harmonisering skall skyddet för de rättigheter för utövande konstnärer, fonogramframställare och radio- eller TV-företag som avses i detta direktiv inte upphöra före utgången av de skyddstider som för dessa fall föreskrivs i Romkonventionen. Skyddet för de rättigheter för dem som producerat första upptagningen av sådana filmer som avses i detta direktiv skall inte upphöra tidigare än tjuo år efter utgången av det år då upptagningen gjordes.

Artikel 13

Tidpunkt för tillämpning

1. Detta direktiv skall tillämpas på alla i direktivet avsedda upphovsrättsligt skyddade verk, framföranden, fonogram, radio- och TV-utsändningar och första upptagningen av filmer som den 1 juli 1994 alljämt är skyddade genom medlemsstaternas lagstiftning om upphovsrätt och närstående rättigheter eller som vid den tidpunkten uppfyller kriterierna för skydd enligt detta direktiv.

2. Bestämmelserna i detta direktiv skall inte påverka bedömningen av handlingar avseende utnyttjanden av verk eller alster som har företagits före den 1 juli 1994.

3. Medlemsstaterna får föreskriva att rättighetshavare skall anses ha lämnat sitt samtycke till uthyrning eller utlåning av ett alster av det slag som avses i artikel 2.1 om det kan visas att detta före den 1 juli 1994 gjorts tillgängligt för tredje man för detta ändamål eller har förvärvats före nämnda dag. När alstret är en digital upptagning får dock medlemsstaterna föreskriva att rättighetshavarna skall ha rätt till skäligen ersättning för uthyrningen eller utlåningen av alstret.

4. Medlemsstaterna behöver inte tillämpa bestämmelserna i artikel 2.2 på filmverk eller andra audiovisuella verk som har producerats före den 1 juli 1994.

5. Medlemsstaterna får föreskriva den tidpunkt från vilken bestämmelserna i artikel 2.2 skall börja tillämpas, förutsatt att denna tidpunkt inte sätts senare än till den 1 juli 1997.

6. Detta direktiv skall, utan att det påverkar tillämpningen av punkt 3 och om inte annat följer av punkterna 8 och 9, inte påverka avtal som träffats innan direktivet antogs.

7. Medlemsstaterna får föreskriva, i den mån detta inte strider mot vad som sägs i punkt 8 och 9, att rättighetshavare som förvärvat nya rättigheter genom de nationella regler som införs vid genomförandet av detta direktiv och som före den 1 juli 1994 har lämnat sitt samtycke till utnyttjande av sitt alster skall anses ha överlåtit de nya ensamrätterna.

8. Medlemsstaterna får föreskriva den tidpunkt från vilken den oestergivliga rätten till skäligen ersättning enligt artikel 4 skall gälla, förutsatt att denna tidpunkt inte sätts senare än till den 1 juli 1997.

9. Beträffande avtal som träffats före den 1 juli 1994 skall den oestergivliga rätten till skäligen ersättning enligt artikel 4 gälla endast då upphovsmän eller utövande konstnärer eller de som företräder dem har framställt en begäran därom före den 1 januari 1997. Om en överenskommelse mellan rättighetshavarna inte uppnås i fråga om ersättningens storlek får medlemsstaterna bestämma en skäligen ersättningsnivå.

*Artikel 14***Förhållandet mellan upphovsrätt och upphovsrätten
närstående rättigheter**

Skyddet för upphovsrätten närstående rättigheter enligt detta direktiv får inte inskränka eller på något sätt påverka skyddet för upphovsrätten.

*Artikel 15***Slutbestämmelser**

1. Medlemsstaterna skall sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 1 juli 1994. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser skall dessa innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter

om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna skall underrätta kommissionen om de centrala bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 16

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 19 november 1992.

På rådets vägnar

E. LEIGH

Ordförande

393L0083/S

6.10.93

Europeiska gemenskapernas officiella tidning

Nr L 248 /15

RÅDETS DIREKTIV 93/83/EEG

av den 27 september 1993

om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter
avseende satellitsändningar och vidareändring via kabel

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS RÅD HAR ANTAGIT
DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen, särskilt artiklarna 57.2 och 66 i detta,

med beaktande av kommissionens förslag¹,

i samarbete med Europaparlamentet²,

med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande³, och

med beaktande av följande:

1. De mål för gemenskapen som fastställts i fördraget innefattar upprättande av ett allt fastare förbund mellan Europas folk, vilket skall främja närmare förbindelser mellan de stater som den förenar och säkerställa ekonomiskt och socialt framåtskridande i medlemsländerna genom gemensamma åtgärder för att avskaffa de barriärer som delar Europa.
2. Fördraget föreskriver för detta syfte att en gemensam marknad och ett område utan inre gränser upprättas. Åtgärder för att uppnå detta innefattar att hinder för fri rörlighet av tjänster avskaffas och att ett system införs för att säkerställa att konkurrensen på den gemensamma marknaden inte snedvrids. För att uppnå detta får rådet anta direktiv för att samordna de bestämmelser som

föreskrivs i en medlemsstats lagar eller andra författningar angående påbörjande och utövande av egenföretagande.

3. Sändningar över gränserna inom gemenskapen särskilt via satellit och kabel är ett av de mest betydande sätten att uppfylla gemenskapens mål som är både politiska, ekonomiska, sociala, kulturella och juridiska.
4. Rådet har redan antagit direktiv 89/552/EEG av den 3 oktober 1989 om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television⁴. Direktivet föreskriver främjande av produktion av europeiska televisionsprogram, reklam och sponsring, skydd av minderåriga och rätt till genmäle.
5. Uppnåendet av dessa mål i fråga om gränsöverskridande satellitsändningar och vidareändring via kabel av program från andra medlemsstater försvåras för närvarande av ett antal olikheter mellan nationell upphovsrättslagstiftning och viss osäkerhet om innehållet i gällande rätt. Detta betyder att rättighetsinnehavaren utsätts för risken att få se sina verk utnyttjade utan ersättning eller att enskilda innehavare av ensamrätt i olika medlemsstater kan blockera utnyttjandet av sina rättigheter. I synnerhet osäkerheten om innehållet i gällande rätt utgör ett direkt hinder för fri rörlighet av program inom gemenskapen.

¹EGT nr C 225, 1.10.1991, s. 3 och

EGT nr C 25, 28.1.1993, s. 43.

²EGT nr C 305, 23.11.1992, s. 129 och

EGT nr C 255, 20.9.1993.

³EGT nr C 98, 21.4.1992, s. 44.

⁴EGT nr L 298, 17.10.1989, s. 23.

6. Från upphovsrättslig synpunkt görs för närvarande en skillnad mellan överföring till allmänheten via direktsändande satellit och överföring till allmänheten via kommunikationssatellit. Eftersom individuell mottagning nuförtiden är möjlig och kostnaden bärbar i fråga om båda satellittyperna finns det inte längre något skäl för denna skilda rättsliga behandling.
7. Fri sändning av program försvåras också genom den nuvarande rättsliga osäkerheten om huruvida sändning via en satellit vars signaler kan tas emot direkt påverkar rättigheterna bara i sändarlandet eller i alla mottagarländer tillsammans. Eftersom kommunikationssatelliter och direktsändande satelliter behandlas lika från upphovsrättslig synpunkt inverkar nu denna osäkerhet på nästan alla program som sänds inom gemenskapen via satellit.
8. Dessutom saknas den rättsliga säkerhet, som är en förutsättning för fri rörlighet för sändningar inom gemenskapen, när program som sänds över gränserna tas emot och vidare sänds via kabelnät.
9. Utvecklingen av förvärv av rättigheter genom avtal ger redan ett betydande bidrag till skapandet av det önskade audiovisuella området. Sådana avtal bör i fortsättningen säkerställas och en smidig tillämpning av dem bör främjas när så är möjligt.
10. Kabeloperatörerna kan för närvarande inte vara säkra på att de faktiskt har förvärvat alla de programrättigheter som omfattas av ett sådant avtal.
11. Slutligen är inte alla parter i olika medlemsstater bundna på samma sätt av skyldigheter som hindrar dem från att utan giltigt skäl vägra att förhandla om förvärvandet av de rättigheter som är nödvändiga för kabelsändning eller att låta sådana förhandlingar misslyckas.
12. De rättsliga ramarna för skapandet av ett enda audiovisuellt område som föreskrivs i direktiv 89/522/EEG skall därför kompletteras vad gäller upphovsrätt.
13. Man måste snarast få ett slut på de skillnader i behandlingen av utsändning av program via kommunikationssatellit som finns i medlemsstaterna, på så sätt att den väsentliga skillnaden inom hela gemenskapen blir om verk och andra skyddade prestationer görs tillgängliga för allmänheten. Detta kommer också att säkerställa lika behandling av producenter av gränsöverskridande sändningar oavsett om de använder direktsändande satellit eller en kommunikationssatellit.
14. Den osäkerhet beträffande vilka rättigheter som skall förvärvas vilken hindrar gränsöverskridande satellitsändningar bör elimineras genom att man definierar överföring till allmänheten via satellit på gemenskapsnivå. Denna definition bör på samma gång specificera var sändningen äger rum. En sådan definition är nödvändig för att undvika en samtidig tillämpning av flera nationella lagar på en enda sändning. Överföring till allmänheten via satellit inträffar bara när och i en medlemsstat där programbärande signaler sänds under en sändarorganisations ansvar och kontroll i en oavbruten överföringskedja till satelliten och sedan ner till jorden. Normala tekniska förfaranden som rör programbärande signaler bör inte anses vara avbrott i sändningskedjan.
15. Förvärv genom avtal om ensamrätt till sändningar bör ske i enlighet med lagstiftningen om upphovsrätt och närstående rättigheter i den medlemsstat där överföring till allmänheten via satellit sker.
16. De princip om avtalsfrihet som detta direktiv grundar sig på kommer att göra det möjligt att fortsätta att begränsa utnyttjandet av dessa rättigheter särskilt vad avser vissa tekniska sändningssätt eller vissa språkversioner.
17. När ersättningen för de förvärvade rättigheterna skall fastställas bör parterna ta hänsyn till alla sändningsaspekter, såsom den faktiska publiken, den potentiella publiken och språkversionen.
18. Tillämpningen av ursprungslandsprincipen som detta direktiv innehåller skulle kunna leda till problem i fråga om gällande avtal. Detta direktiv bör därför föreskriva en period på fem år för att anpassa gällande avtal när det är nödvändigt med hänsyn till direktivet. Den nämnda ursprungslandsprincipen bör därför inte tillämpas på gällande avtal som går ut

393L0083/S

6.10.93

Europeiska gemenskapernas officiella tidning

Nr L 248 /17

- före den 1 januari 2000. Om parterna denna dag fortfarande är intresserade av avtalen bör dessa parter vara berättigade att åter förhandla om avtalsvillkoren.
19. De gällande internationella samproduktionsavtalen skall tolkas med hänsyn till det ekonomiska ändamål och den omfattning som de undertecknande parterna kan förutse. Tidigare internationella samproduktionsavtal har ofta inte uttryckligen och speciellt angett överföring till allmänheten via satellit i detta direktivs mening som en särskild typ av utnyttjande. Den bakomliggande filosofin i många gällande internationella samproduktionsavtal är att rättigheterna till samproduktionen skall utnyttjas separat och oberoende av var och en av samproducenterna genom att man delar upp nyttjanderättigheterna sinsemellan enligt territoriella gränser. I den situation när en överföring till allmänheten via satellit tillåts av en samproducent och skulle inverka på värdet av en annan samproducents nyttjanderättigheter skulle som en allmän regel tolkningen av ett sådant gällande avtal normalt innebära att den senare samproducentens samtycke skulle förutsättas för den tidigare samproducentens tillstånd till överföring till allmänheten via satellit. Språkexklusiviteten för den senare samproducenten kommer att påverkas när språkversionen eller språkversionerna för överföring till allmänheten via satellit, inbegripet när versionen är dubbad eller textad, sammanfaller med det eller de språk som överlag förstås inom det territorium som tilldelats den senare samproducenten genom avtal. Ensamrätt bör förstås som ett vidare begrepp när överföring till allmänheten via satellit rör ett verk som består av endast bilder och som inte innehåller någon dialog eller är otextad. En tydlig regel är nödvändig i de fall när det internationella samproduktionsavtalet inte uttryckligen reglerar uppdelningen i det speciella fallet av överföring till allmänheten via satellit i detta direktivs mening.
20. Överföring till allmänheten via satellit från icke-medlemsländer kommer under vissa förhållanden att bedömas ske i en av gemenskapens medlemsstater.
21. Det är nödvändigt att säkerställa att skydd ges för upphovsmän, utövande konstnärer, fonogramproducenter och sändarföretag i alla medlemsstater och att detta skydd inte underkastas ett tvångslicenssystem. Endast på detta sätt är det möjligt att säkerställa att någon skillnad i skyddsnivå inom den gemensamma marknaden inte kommer att ge upphov till snedvridning av konkurrensen.
22. Det är sannolikt att nya tekniker kan ha en inverkan både på kvaliteten och det kvantitativa utnyttjandet av verk och andra prestationer.
23. Mot bakgrund av denna utveckling bör den skyddsnivå som ges enligt detta direktiv till alla rättsinnehavare inom de områden som omfattas av detta direktiv löpande ses över.
24. Den harmonisering av lagstiftningen som förutses i detta direktiv berör harmonisering av de bestämmelser som säkerställer en hög skyddsnivå för upphovsmän, utövande konstnärer, fonogramproducenter och sändarföretag. Denna harmonisering bör inte tillåta ett sändarföretag att dra fördel av skillnaderna i skyddsnivå genom att det flyttar verksamheten till skada för audiovisuella produktioner.
25. Det skydd som föreskrivs för upphovsrätten närstående rättigheter bör anpassas i enlighet med vad som omfattas av rådets direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter och om vissa upphovsrätten närstående rättigheter inom det immaterialrättsliga området¹ med avseende på överföring till allmänheten via satellit. Detta kommer särskilt att säkerställa att utövande konstnärer och fonogramproducenter garanteras en skäligen ersättning för sina framföranden eller fonogram som överförs till allmänheten via satellit.
26. Bestämmelserna i artikel 4 hindrar inte medlemsstaterna från att utvidga den presumtion som anges i artikel 2.5 i direktiv 92/100/EEG till den ensamrätt som anges i artikel 4. Bestämmelserna i artikel 4 hindrar inte heller medlemsstaterna från att genom en presumtion som kan avtalas bort om tillstånd till utnyttjande av de utövande konstnärernas ensamrätt enligt denna artikel, om en sådan presumtion är förenlig med den Internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram och radioföretag.
27. Vidaresändning via kabel av program från en medlemsstat till en annan är en handling som är underkastad upphovsrätt och i förekommande fall närstående rättigheter. Kabeloperatörer skall därför förvärva tillstånd från varje rättsinnehavare av varje programavsnitt som vidaresänds. Enligt detta direktiv bör dessa tillstånd som ges genom avtal, om det inte föreskrivs ett temporärt undantag för gällande tvångslicenssystem.

¹EGT nr L 346, 27.11.1992, s. 61.

28. För att säkerställa att utomstående som innehar rättigheter till enskilda programavsnitt inte genom att utöva sina rättigheter kan förhindra att gällande avtal fungerar friktionsfritt bör det föreskrivas en skyldighet för rättsinnehavaren att uteslutande utöva sin rätt kollektivt genom att kräva att tillstånd skall ges genom en kollektiv organisation i den mån de särskilda egenskaperna i vidareändringen via kabel kräver detta. Rättigheterna att ge tillstånd som sådana förblir intakta och endast utnyttjandet av denna rätt regleras i någon utsträckning så att rätten att ge tillstånd till en vidareändring fortfarande kan överlåtas. Detta direktiv påverkar inte utnyttjandet av de ideella rättigheterna.
29. Det undantag som föreskrivs i artikel 10 bör inte begränsa rättsinnehavarens val att överföra sina rättigheter till en kollektiv organisation och därigenom ha en direkt andel i den ersättning som betalas av kabeldistributören för vidareändring via kabel.
30. Möjligheterna att sluta avtal om tillstånd för vidareändring via kabel bör främjas genom ytterligare bestämmelser. En part som vill sluta ett allmänt avtal bör för sin del vara skyldig att framlägga kollektiva förslag till ett avtal. Varje part skall dessutom vara berättigad att när som helst begära hjälp av opartiska medlare som har till uppgift att bistå vid förhandlingar och som kan lägga fram förslag. Sådana förslag och invändningar mot dessa bör delges de berörda parterna i enlighet med det tillämpliga reglerna för delgivning av rättsliga handlingar särskilt enligt vad som föreskrivs i gällande internationella konventioner. Slutligen är det nödvändigt att säkerställa att förhandlingar inte blockeras utan giltig anledning eller att individuella rättsinnehavare inte hindras utan giltig anledning från att delta i förhandlingar. Ingen av dessa bestämmelser för främjande av förvärv av rättigheter påverkar den avtalsrättsliga karaktären vid förvärv av vidareändringsrättigheter via kabel.
31. En övergångsperiod bör ges medlemsstaterna för att behålla befintliga organ med jurisdiktion inom sitt territorium i de fall när rätten att vidareända ett program via kabel till allmänheten har vägrats utan rimliga skäl eller har erbjudits på oskäliga villkor av ett sändarföretag. Det är underförstått att rätten för de berörda parterna att höras av detta organ bör garanteras och att förekomsten av detta organ inte bör hindra att de berörda parterna får normal tillgång till domstolsprövning.
32. Gemenskapsbestämmelser behövs emellertid inte för att behandla alla dessa frågor eftersom verkningarna, kanske med några från kommersiell synpunkt obetydliga undantag endast gör sig gällande inom en enskild medlemsstats gränser.
33. Minimiregler bör föreskrivas för att upprätta och garantera fri och oavbruten gränsöverskridande sändning via satellit och samtidigt oförändrad vidareändring via kabel av program som sänds från andra medlemsstater på en i princip avtalsrättslig grund.
34. Detta direktiv bör inte påverka ytterligare harmonisering inom området upphovsrätt och närstående rättigheter och den kollektiva förvaltningen av sådana rättigheter. Möjligheten för medlemsstaterna att reglera kollektiva organisationers verksamhet bör inte påverka friheten till avtalsförhandlingar om de rättigheter som föreskrivs i detta direktiv, med det förbehållet att sådana förhandlingar äger rum inom ramen för allmänna och särskilda nationella regler vad avser konkurrenslagstiftning eller hinder mot missbruk av monopolställning.
35. Medlemsstaterna bör därför komplettera de allmänna bestämmelser som behövs för att uppnå målen i detta direktiv genom att införa rättsliga och administrativa bestämmelser i den inhemska lagstiftningen, förutsatt att dessa inte strider mot målen i detta direktiv och är förenliga med gemenskapslagstiftningen.
- 36) Detta direktiv påverkar inte tillämpningen av konkurrensreglerna i artiklarna 85 och 86 i fördraget.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL 1

DEFINITIONER

Artikel 1

Definitioner

1. I detta direktiv avses med *satellit* en satellit som sänder på frekvensband som enligt internationella telekommunikationsregler är förbehållna sändning av signaler för mottagning av allmänheten eller som är förbehållna

393L0083/S

6.10.93

Europeiska gemenskapernas officiella tidning

Nr L 248 /19

- sluten point-to-point-överföring. I det senare fallet skall emellertid de förhållanden under vilka individuell mottagning av signalerna äger rum vara jämförbara med de som gäller i det första fallet.
2. a) I detta direktiv avses med *överföring till allmänheten via satellit* den handling som innebär att ett sändarföretag under sin kontroll och på sitt ansvar för in programbärande signaler avsedda för mottagning av allmänheten i en oavbruten överföringskedja som leder till satelliten och sedan ner till jorden.
- b) Överföring till allmänheten via satellit sker uteslutande i den medlemsstat där de programbärande signalerna under sändarföretagets kontroll och på dess ansvar förs in i en oavbruten överföringskedja som leder till satelliten och sedan ner till jorden.
- c) Om de programbärande signalerna är kodade äger en överföring till allmänheten via satellit rum under förutsättning att utrustning för avkodning av sändningen endast tillhandahålls allmänheten genom sändarföretaget eller med dess samtycke.
- d) När en överföring till allmänheten via satellit sker i en icke-medlemsstat som inte föreskriver den skyddsnivå som anges i kapitel 2, skall
- i) om de programbärande signalerna sänds till satelliten från en uppsändningsstation i en medlemsstat, skall överföringen till allmänheten via satellit anses ha skett i den medlemsstaten och de rättigheter som föreskrivs i kapitel 2 skall kunna göras gällande mot den person som driver uppsändningsstationen, eller
- ii) om någon uppsändningsstation i en medlemsstat inte används men det finns ett sändarföretag som är etablerat i en medlemsstat och som har gett ett uppdrag att verkställa överföringen till allmänheten via satellit, skall överföringen anses ha skett i den medlemsstat där sändarföretaget har sitt huvudsäte inom gemenskapen och de rättigheter som föreskrivs i kapitel 2 skall kunna göras gällande mot sändarföretaget.
3. I detta direktiv avses med *vidaresändning via kabel* en samtidig, oförändrad och oavkortad vidaresändning via kabel eller mikrovågssystem till allmänheten av en ursprunglig sändning från en annan medlemsstat via tråd eller trådlöst, inbegripet sändning via satellit, av television- och radioprogram som är avsedda för
4. I detta direktiv avses med *kollektiv organisation* en organisation som har som enda eller huvudsakliga uppgift att handha eller förvalta upphovsrättigheter eller närstående rättigheter.
5. I detta direktiv anses ett filmverks eller audiovisuellt verks huvudregissör som dess upphovsman eller en av dess upphovsmän. Medlemsstaterna kan föreskriva att andra kan anses som medupphovsmän.

KAPITEL 2

PROGRAMUTSÄNDNING VIA SATELLIT

Artikel 2

Sändningsrättigheter

Medlemsstaterna skall föreskriva ensamrätt för upphovsmannen att ge tillstånd till överföring till allmänheten via satellit av upphovsrättsliga verk enligt de bestämmelser som anges i detta kapitel.

Artikel 3

Förvärv av sändningsrättigheter

1. Medlemsstaterna skall säkerställa att det tillstånd som anges i artikel 2 kan förvärfvas endast genom avtal.
2. En medlemsstat kan föreskriva att ett kollektivt avtal mellan en kollektiv organisation och ett sändarföretag angående en viss given kategori av verk kan utsträckas till rättsinnehavare inom samma område som inte företräds av den kollektiva organisationen förutsatt att:
- överföring till allmänheten via satellit äger rum samtidigt med en marksändning av samma sändare och
 - den icke företrädda rättsinnehavaren när som helst har möjlighet att utesluta utsträckningen av ett kollektivt avtal till hans verk och att göra sina rättigheter gällande antingen individuellt eller kollektivt.
3. Punkt 2 skall inte gälla för kinematografiska verk innefattande verk som tillkommit genom en metod som är likartad med kinematografi.
4. När lagen i en medlemsstat föreskriver utsträckning av ett kollektivt avtal i enlighet med bestämmelserna i punkt 2 skall denna medlemsstat underrätta kommissionen om vilka sändarföretag som är berättigade till att använda sig av detta avtal. Kommissionen skall offentliggöra denna information i

*Artikel 4***Utövande konstnärers, fonogramproducenters och sändarföretags rättigheter**

1. Vid överföring till allmänheten via satellit skall utövande konstnärers, fonogramproducenters och sändarföretags rättigheter skyddas enligt bestämmelserna i artiklarna 6, 7, 8 och 10 i direktiv 92/100/EEG.
2. Vid tillämpningen av punkt 1 skall begreppet *trådlös sändning* i direktiv 92/100/EEG anses innefatta överföring till allmänheten via satellit.
3. I fråga om utövandet av de rättigheter som anges i punkt 1 skall artiklarna 2.7 och 12 i direktiv 92/100/EEG gälla.

*Artikel 5***Förhållandet mellan upphovsrätt och närstående rättigheter**

Skydd av upphovsrätten närstående rättigheter enligt detta direktiv skall lämna intakt och inte på något sätt påverka skyddet för upphovsrätten.

*Artikel 6***Minimiskydd**

1. Medlemsstaterna kan föreskriva mer långtgående skydd för innehavare av upphovsrätten närstående rättigheter än det som följer av artikel 8 i direktiv 92/100/EEG.
2. Vid tillämpningen av punkt 1 skall medlemsstaterna tillämpa definitionerna i artikel 1.1 och 1.2.

*Artikel 7***Övergångsbestämmelser**

1. I fråga om tillämpningen i tid av de rättigheter som anges i artikel 4.1 i detta direktiv, skall artikel 13.1, 2, 6 och 7 i direktiv 92/100/EEG gälla. Artikel 13.4 och 5 i direktiv 92/100/EEG skall gälla i tillämpliga delar.
2. Avtal angående utnyttjande av verk och andra skyddade prestationer som gäller den dag som anges i artikel 14.1 skall omfattas av bestämmelserna i artiklarna 1.2, 2 och 3 från den 1 januari 2000 om de går ut efter detta datum.
3. När ett internationellt samproduktionsavtal som slutits innan det datum som anges i artikel 14.1 mellan en samproducent från en medlemsstat och en eller flera samproducenter från andra medlemsstater eller tredje land uttryckligen föreskriver ett system med en geografisk för-

överföringssätt till allmänheten utan att skilja mellan vad som gäller för överföring till allmänheten via satellit och vad som gäller för andra överföringssätt, och när överföring till allmänheten via satellit av samproducenten skulle skada ensamrätten, särskilt i språkligt hänseende, för en av samproducenterna eller hans rättsinnehavare inom ett bestämt territorium, skall tillstånd av en av samproducenterna eller dennes rättsinnehavare för överföring till allmänheten via satellit kräva samtycke i förväg av innehavaren av denna ensamrätt, antingen av samproducenten eller rättsinnehavaren.

KAPITEL 3

VIDARESÄNDNING VIA KABEL

*Artikel 8***Rätt till vidareändning via kabel**

1. Medlemsstaterna skall säkerställa att gällande upphovsrätt och närstående rättigheter tillämpas när program från andra medlemsstater vidareändas via kabel inom deras territorium och att sådan vidareändning äger rum på grundval av individuella eller kollektiva avtal mellan upphovsrättsinnehavare, innehavare av närstående rättigheter och kabeloperatörer.
2. Utan hinder av punkt 1 kan medlemsstaterna till och med den 31 december 1997 behålla sådana tvångslicenssystem som är i kraft eller som uttryckligen föreskrivs enligt nationell lagstiftning den 31 juli 1991.

*Artikel 9***Utövande av rätten till vidareändning via kabel**

1. Medlemsstaterna skall säkerställa att rätten för upphovsrättsinnehavare och innehavare av närstående rättigheter att meddela eller vägra tillstånd för en kabeloperatör att vidareändas via kabel bara kan utövas genom en kollektiv organisation.
2. När en rättsinnehavare inte har överfört handhavandet av sina rättigheter till en kollektiv organisation skall den kollektiva organisation som förvaltar rättigheter i samma kategori anses vara bemyndigad att förvalta hans rättigheter. När mer än en kollektiv organisation förvaltar rättigheter i samma kategori skall rättighetsinnehavaren fritt kunna välja vilken av dessa kollektiva organisationer som skall anses ha rätt att förvalta hans rättigheter. En rättsinnehavare som avses till i denna punkt skall ha samma rättigheter och skyldigheter som följer av det avtalet mellan kabeloperatören och den kollektiva organisation som anses bemyndigad att förvalta hans rättigheter som de rättighetsinnehavare som har bemyndigat

393L0083/S

6.10.93

Europeiska gemenskapernas officiella tidning

Nr L 248 /21

den kollektiva organisationen, och han skall kunna göra anspråk på dessa rättigheter inom en period som bestäms av den berörda medlemsstaten och som skall vara minst tre år räknat från dagen för den vidareändring via kabel som innefattar hans verk eller andra skyddade prestationer.

3. En medlemsstat kan föreskriva att när en rättighetsinnehavare ger tillstånd till en ursprunglig sändning inom dess territorium av ett verk eller annat skyddsobjekt skall han bedömas ha samtyckt till att inte utöva sina rättigheter till vidareändring via kabel på en individuell grund utan att utöva dem enligt bestämmelserna i detta direktiv.

Artikel 10

Utövande av rättigheter till vidareändring via kabel för sändarföretag

Medlemsstaterna skall säkerställa att artikel 9 inte tillämpas på de rättigheter som utövas av ett sändarföretag vad avser dess egen utsändning oberoende av om de berörda rättigheterna är dess egna eller har överförts till det av andra upphovsrättsinnehavare och/eller innehavare av närstående rättigheter.

Artikel 11

Medlare

1. När något avtal angående tillstånd till vidareändring via kabel av en sändning inte har kommit tillstånd skall medlemsstaterna säkerställa att vardera parten kan begära bistånd av en eller flera medlare.

2. Uppgiften för medlarna skall vara att bistå vid förhandlingar. De får också lägga fram förslag till parterna.

3. Samtliga parter skall antas godta ett förslag enligt punkt 2 om inte någon av dem uttryckligen invänder mot detta inom tre månader. Delgivning av förslaget och invändningar mot det skall ske till de berörda parterna enligt de tillämpliga reglerna angående delgivning av rättsliga handlingar.

4. Medlarna skall väljas så att deras oberoende och opartiskhet står utom rimligt tvivel.

Artikel 12

Förhindrande av missbruk av förhandlingspositioner

1. Medlemsstaterna skall genom civilrättslig eller administrativ lagstiftning säkerställa att parterna påbörjar och genomför allvarligt menade förhandlingar angående tillstånd till vidareändring via kabel och att sådana förhandlingar inte hindras eller uppehålls utan giltiga skäl.

2. En medlemsstat som inom sitt territorium den dag som anges i artikel 14.1 har ett organ med behörighet i fall där rätten att vidareända ett program via kabel till allmänheten i den medlemsstaten har vägrats utan rimliga skäl eller erbjudits på oskäligen villkor av ett sändarföretag får behålla detta organ.

3. Punkt 2 skall gälla för en övergångsperiod av åtta år från den dag som anges i artikel 14.1.

KAPITEL 4

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 13

Kollektiv förvaltning av rättigheter

Detta direktiv påverkar inte medlemsstaternas reglering av kollektiva organisationers verksamhet.

Artikel 14

Slutbestämmelser

1. Medlemsstaterna skall sätta i kraft de lagar eller andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv före den 1 januari 1995. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

När medlemsstaterna antar dessa bestämmelser skall de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna texterna till de bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

3. Senast den 1 januari 2000 skall kommissionen till Europaparlamentet, rådet och Ekonomiska och sociala kommittén överlämna en rapport om tillämpningen av detta direktiv samt vid behov ytterligare förslag för att anpassa detta till utvecklingen inom den audiovisuella sektorn.

Artikel 15

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 27 september 1993.

På rådets vägnar

R. URBAIN

